

coșbuc

15
bis

coșbuc

cîntece de vitejie

„Coșbuc înseamnă cea mai pură victorie literară, înseamnă poezia însăși. Poemele lui principale circulau și erau cunoscute pretutindeni ca și azi, intrînd încă de-atunci în patrimoniul culturii românești. Nu există român cît de cît cultivat care să nu știe aproape pe dinafară *Mama, Noapte de vară, Cîntecul fusului, La oglindă, Moartea lui Fulger, Trei, Doamne, și toți trei, Noi vrem pămînt...* Multe din ele erau melodizate și astfel mai aproape de inima celor mulți.”

LIVIU REBREANU (1931)

„Coșbuc este nu numai un desăvîrșit tehnician, dar nu rare ori un poet mare, profund original, un vizionar al mișcărilor sufletești sempiternе, cu un accent de ardelean numădeci evident, inimitabil și tocmai pentru aceea așa de des imitat. El a izbucnit, ca și Eminescu de altfel, să facă poezie înaltă care să fie sau măcar să pară pricepută poporului și să educe astfel la marele lirism o categorie de oameni străini în chip obișnuit de literatură.”

G. CĂLINESCU (1941)

„Poezia lui Coșbuc ne oferă, în concentrări de mărgăritare, viața satului românesc. Vuiesc în ea codri, se desfășură în soare cîmpii, rid lunci și girle, riuri serpuiesc printre munți, scînteiază lacuri, își unduiesc miresmele dîmbăvi. În mijlocul vastei priveliști: satul cu ulițele și casele lui, cu biserica, moara, locul de horă. Decorul, în opera lui Coșbuc, nu e cultivat doar pentru pitorescul său. Esențialul îl constituie prezența umană... Nelipsit, cum s-a putut constata, omul imprimă, în creația coșbuciană, peisajului amprenta existenței și aspirațiilor sale... Natura creată de Coșbuc e o natură umanizată, asupra ei își exercită activitatea specifică țaranul.”

DIMITRU MJC (1961)

coșbuc

editura pentru literatură

Vol. I și II lei 10

Ilustrația copertei : *Braun Ladislav*

g. coșbuc

cîntece de vitejie

EDITURA GANDULUI (POEZII, II)

1969

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

CÎNTECE DE VITEJIE

CÎNTEC

Ți-ai mînat prin veacuri turmele pe plai,
Din stejarul Romei tu, mlădiță ruptă,
Și-ți cîntai amarul din caval și nai.
Dar cumplit tu fost-ai cînd te-a dus în luptă
Ștefan și Mihai.

Cînd ți-or pune piedici dușmanii să cazî
Spada ta să fie și de-acum, române,
Fulger care-aprinde, vînt ce rupe brazi,
Și te-ncrede-a pururi că vei fi și mîne
Tare cum ești azi.

Sus ridică fruntea, vrednice popor !
Cîți vorbim o limbă și purtăm un nume,
Toți s-avem o țintă și un singur dor —
Mîndru să se nalțe peste toate-n lume
Steagul tricolor !

(1904)

DOROBANȚUL

Străcurați prin plumbi și săbii, dorobanții drum
deschid.
Inimoși s-azvîrl prin șanțuri și de-a valma sar pe zid.

Și era prin șanț pierire și văzduhul tremura,
Iar dincolo, prin redută, moartea cea de veci era.

Tropot de picioare multe, fum și abur ca-ntr-un iad,
Vuiet cum îl fac prin baltă cei ce-alunecă și cad.

Dar roiau mereu flăcări răsăriți ca din pământ,
Valuri ce-necau reduta, scufundîndu-se-n mormînt

Unul singur în roirea de viteji, un dorobanț,
Zăbovea trudit pe-o scară, răsărit și el din șanț.

Cei sosiți, cu scări, în juru-i își făceau în grabă rost
Și treceau, urmîndu-i alții, iar el tot pe unde-a fost.

Apucase strîns cu dreapta parapetul, ca-n asalt,
Dar era prea slab, pesemne, zidul lunecos și nalt.

Iat-un căpitan, din urmă, aducînd în foc pe-ai lui,
Dă de el. — „Cu sîrg, băiete ! Ce-ntîrzii de nu te sui ?”

El abia-și întoarce capul. — „N-am putere să mă urc.
Mă trudesc cu stînga numai ! Bată-l Dumnezeu de
turc !”

- „Ții în sân, se vede, dreapta ! Pune dreapta ! N-o ținea.“
 — „Cum n-aș pune-o, și-i sub scară ! Uite-o jos și calci pe ea.“

Ajutându-i căpitanul, el se nălță-ncet, încet,
 Dă un chiot și se nălță, răsărind pe parapet.

Vede jos încăierarea luptătorilor voimăci,
 Un amestec orb ca-n cuibul răscolitelor furnici.

El înalță-n vînt chipiul, strig-un nume drag și sfînt
 Și-apoi sare de pe ziduri, în reductă și-n mormînt.

Ea era pămînt al nostru, smuls din sufletul turcesc,
 Și voia și el să moară pe pămîntul românesc !

(1900)

DUNAREA ȘI OLTUL

Dunărea vorbea cu Oltul :
 — „Tu, copile drag al meu,
 Zbuciumat tu vii la vale
 Tulbure mereu —
 Plouă mult la voi la munte,
 Sate și cîmpii de-neci,
 Ori ți-e firea ta de-a rupe
 Maluri pe-unde treci ?“

— „Rup și maluri câteodată
Și fac holdele de pier,
Iar când plouă mult la munte
Cap de om eu cer.
Dar nu-i asta, maică sfântă,
Nu de asta-s tulburat,
Ci de câte văd mi-e milă,
Maică, și-i păcat !

Tu, pe unde-alergi prin lume,
Vezi și țări, și munți frumoși,
Neamuri ce-și vorbesc fericite
Graiul din strămoși.
Toate laudă pe Domnul,
Libere-a trăi cum vor,
Vesele fiind de viața
Și de soarta lor.

Vezi și-aci poporul nostru
Cel din veac adus pe-aici,
Sprintene și mândre fete
Și flăcăi voinici.
Și ți-e dragă țara asta
De români, căci te iubesc —
Dar tu nu cunoști de-a-ntregul
Neamul românesc !

Eu de unde vin, mîhnitul,
Furiș spre șes scobor,
Căci, de unde vin, e spaimă,
Groază și fior.
Tot români sînt și pe-acolo,
Neam din veac pe-aici adus,

Dar pe gîtul lor și astăzi
Jugul este pus.

Ei n-au voie să-și vorbească
Graiul strămoșesc ce-l au,
Iar în coasta lor de-a pururi
Sulițele stau.
Sfînta libertate este
Nume gol pe-al lor pămînt :
Cei nedrepti sînt cei puternici,
Singuri au cuvînt !

Ah, de mila lor eu, maică,
Vin așa de tulburat,
Și de ciudă pe dușmanii
Cei ce l-au călcat.
Iar de-nec și mal, și oameni,
Nu mai știu ce fac nici eu,
Că mă simt de-atîta jale
Tulbure mereu !

(1903)

PENTRU LIBERTATE

Plîngem, da, că prea ne doare !
Nu pe noi ! Crescuți în chin
Ne-amintim de-un cer cu soare
Și-l cunoaștem cel puțin !
Plîngem pe copii, sărmanii,
Că-ntr-al temniții mormînt

Își încep în noapte anii,
Neștiind ce-i soare sfânt.
Plângem, da, și strâns ne strângem
Lâng-olaltă, câți sîntem,
Dar să știți că nu ne plângem
Ca nebunii cari se tem.

Robi, meniți prin jocul sortii,
Noi ai chinului am fost,
Însă nu, și nu, ai morții !
Nu cătăm noi adăpost
Nici în milă, nici în rugă ;
Asta cear-o de la voi
Cel ursit să fie slugă —
Dar n-o cereți de la noi !
Vom răbda, privind în fața
Orișicui, și-a orice chin,
Că noi știm că-i multă viața
Și în noi, și-n cei ce vin.

Blăstemați pieri-vor regii
Cari s-abat din drumul drept —
Ne-ați adus stricarea legii
Și ne stați cu mîna-n piept.
O, și-n loc s-aveți rușine,
Vă mîndriți cu ce-ați adus :
Dar puterea, știți voi bine,
Nu vi-a dat-o Cel-de-sus,
Nici eternul Domn ! Vi-e dată
De-un vremelnic din Infern !
Deci vi-e binecuvîntată
Și la voi va fi-n etern !

Lumile-au văzut mirate
Cît de mult iubirăți voi
Șuierul de bici ce bate
Făr'de milă oameni goi ?
Dar și pentru noi rămîne
Timp — ah, cine poate ști !
Șuierul acesta mîne
Cînt al lui Tîrteu¹ va fi !
Iar din lanțul ce-azi ne strînge
Pot să iasă spăzi, și pot
Spăzile să vadă sînge,
Nu de-al nostru înșă tot !

Și sfîrșitul tău veni-va
Azi ori mîne, ori mai apoi !
Și-o să poți tu sta-mpotriva
Poate-a celor mai vro doi,
Dar mai tari prin răzbunare
Și prin ura lor turbați ?
O să fii destul de tare,
Tot potopul să-l abați ?
Eu nu chem această vreme,
Dar tiranul braț al tău
Face totul ca s-o cheme,
Rău îngrămădind pe rău.

(1903)

¹ Poet liric grec (secolul al VII-lea î.e.n.), care i-a însu-
fleit cu cîntecele sale de război pe spartani, ducîndu-i la
victorie.

CINTECUL CEL VECHI AL OLTULUI

— „Vine, tată, Oltul mare ;
Malul stîng de-abia-l zăresc.“

— „Las' să vie Oltul mare,
Că, români de cînd trăiesc,
Oltul tot la piept ne are
Și-i al nostru și ne știe
Și nu bate cu mînie
Malul cel bășărăbesc.
Vine mare, las' să vie,
Că ni-e sol dumnezeiesc.“

— „Vine, tată, Oltul mare,
Brazi trăsniți rostogolind.“

— „Las' să vie Oltul mare,
Căci tătarii-ncoace tind,
Dar li-e Oltul în cărare
Și n-au inimă să-l treacă
Și speriați se-ntorc și pleacă,
Cu noi horă nu se prind.
Las' să vie, că-i îneacă,
Neamul nostru mîntuind.“

— „Vine, tată, Oltul mare,
Și cu sînge-amestecat.“

— „Las' să vie Oltul mare,
Că mulțimi de oști tătare
El pe mal a apucat.
Lifte poartă, lifte duce,
Lifte, bată-i sfînta cruce ;
Oltul capul le-a mîncat !
Las' să vie, să-i apuce,
Că ni-e scut de Domnul dat.“

(1903)

SCUT ȘI ARMA

Domnul sfânt să ne iubească,
Și-al său Duh ocrotitor
Plin de pace să plutească
Peste Țara Românească
Și-al românilor popor !

Noi prin vremi ce ne-ncercară
Altă *armă* n-am avut,
Numai dragostea de țară
Ce strămoșii ne-o lăsară,
Și pe sfântul Doamn de *scut*.

Dar ne-a fost destul atîta !
Fruntea sus, voi, frați ai mei !
Astfel Cerul hotărît-a
Să se naște amărîta
Țară, prin puterea ei !

Mai fățiș, mai fără veste
Ne-ați lovit, dușmani de voi !
Dar ce-a fost, a fost poveste !
Dragoste de țară este
Și mai tare-acum în noi.

Și de cine ne-o fi teamă ?
Mult a fost, să vă răbdăm,
Nebăgați de voi în seamă —

Astăzi știți voi cum ne cheamă,
Dacă nu, să vă-nvățăm !

Numai Domnul ne iubească
Și-al său Duh ocrotitor
Plin de pace să plutească
Peste Țara Românească
Și-al românilor popor !
(1902)

OLTENII LUI TUDOR

Vine-un chiot dinspre munte,
Vine freamăt din păduri —
Tudor domnul vine-n frunte,
Cu mulțimea de panduri !
Iar din Jiu, din apă sfântă,
Iese cîntec vitejesc,
Și cu glas de surle cîntă
Tot poporul românesc.

Las' să-i sune surle-n țară,
Să-și adunc-olteni destui,
Țara s-o vedem noi iară
Veselă pe urma lui —
Mîndra patrie română
Nu supt braț de oameni slabi,
Ci voinică și stăpîină
Cum a fost sub Basarabi.

Zboară corbi pe sus, băiete,
Cîrduri negre se-nvîrtesc,
Și se zbat de-atîta sete
Și de foame să izbesc :
N-au s-aștepte-oltenii rugă
Să le dea de hrană-n vâi —
Oh, ciocoi, te-ajung în fugă
Toți răzbunătorii tăi !

Cine vrea părtaș să fie
Dreptului pe-acest pămînt
După Tudorin să vie !
Că-i trimis de Domnul sfînt
Să ne scape-acum odată
De ciocoi, căci Dumnezeu
Însuși s-a pornit să-i bată,
Cum ne bat și ei mereu.

Ridicați, români, Dreptății
Steag cu sfîntul George-acum !
Sfintei Legi și Libertății
Faceți-i odată drum !
Cine nu-i cu voi să știe
Că izbit va fi de voi,
De cei strașnici în mînie
Și din leagăn de eroi.

Domnul Tudor să trăiască !
Sus cu toții, pui de lei,
Pentru Țara Românească,
Pentru drepturile ei !
A-mbrăcat cămașa morții
Domnul Tudor, ca Hristos,

Dar schimba-va pasul sorții,
Va trânti tiranii jos !

(1903)

SĂRINDAR

Iar Matei în baltă stete
Pînă-n zori, în stuf ascuns,
Frigul nopții l-a pătruns
Și prin suflet spaimă-i dete
Că pierirea l-a ajuns.

— „Dumnezeule-al puterii,
Vezi-mă-n ce stare sunt !
Fă să scap de-acest mormînt,
Depărtîndu-mi ianicerii,
Și mă leg cu jurămînt

Că scurgînd această baltă,
Chiar pe locul unde zac
Mănăstire am să fac,
Mîndră, veselă și naltă,
Și cu aur am s-o-mbrac.“

Turcii însă-l căutară
Și-altă zi, și nencetat,
Iar Matei în stuf a stat
Și-altă noapte, mai amară,
Mort de foame și-nsetat.

— „Dat-ai prin Hristos, Părinte,
Cele nouă fericiri !
Scapă-mă de prigoniri
Și-ți voi ridica, preasfinte,
Tot pe-atîtea mănăstiri !“

Ruga nu i-a fost primită
Nici acum, și-a stat Matei
Ocolit de agarei ¹
Înc-o noapte-așa cumplită,
Și plîngea, gîndind la ei :

— „Vai, Părinte-al îndurării,
Depărtează-acest pahar,
Și, scăpînd dintr-un amar,
Mănăstiri voi face țării
Cîte slujbe-n sărindar.“

Și-apoi fu, că tot plecară
Nechemații venetici.
Iar Matei a strîns voinici
Și-a gonit pe turci din țară
Și-a-ngropat și mulți aici.

Iar pe locul unde-n baltă
El ascuns trei nopți a stat,
Sfînt locaș a ridicat
Pe colin-acum înaltă,
După cum s-a și jurat.

¹ Agareu (agarean) — păgîn.

Și apucat-a să clădească
Alte nouă, rînd pe rînd,
Și i-a dat și Domnul gînd
Într-o zi să le sfințească,
Toate-același hram avînd.

Iar în urmă ridicat-a
Un altar după altar,
Domnului cel sfînt ca dar —
Cel din urmă dîndu-l gata
I-a pus nume Sărindar.

(1903)

ZECE MAI

În ziua cea sfîntă și mare
La zece-ale lunii lui mai,
Se vede-o ciudat-arătare
Pe-un deal de la Plevna, pe-un plai !

Cînd zorile-ncep să s-arete
Acolo-n tăcutele văi,
Din groapă ies moartele cete,
De-a pururi jăliții flăcăi.

Ei vin de prin locuri pe care
Ca vechile răni le cunoști,
Pe unde-au stat șanțuri odată,
Redute, și taberi, și oști.

Striviți și cu mâinile rupte
Și galbeni ca-n jalnicul loc
În ziua sălbatecei lupte
Cînd bieții pieriseră-n foc.

Fac roată și-o rugă murmură,
Iar Valter și Șonțu, și toți
Mai-marii ce-n frunte căzură
Stau jalnici acolo-ntre soți.

Și stau cum stă omul ce-ascultă
Și nici o mișcare nu fac ;
Așteaptă cu grijă și spaimă
Un semn de departe și tac.

Deodată ei capul ridică,
Dau chiot și-n zare privesc
Spre țara din care ieșiră,
Spre scumpul pămînt românesc —

Și-ascultă, căci tunul azi cîntă
Depart-e-n iubitul pămînt,
Puternic ca-n ziua luptării,
Dar altfel de cîntec mai sfînt.

Vi-e teamă că n-o să mai cînte,
Că moartea vă fuse-n zadar —
Dar țara trăiește ! Iar tunul
Ce limpede-o spune și rar !

Și-ascultă... iar țara-i departe,
Sunt dealuri la mijloc și văi,
Și râul cel mare-i departe
De mame pe bieții flăcăi.

Și moartea cea veșnică-nchise
Pe urmă-le triste-le porți,
Dar moartea lor viață ne dă :
Ferice de asemenea morți !

Iar ce-or fi șoptind ei pe vreme
Ce-ascultă cântarea de tun
Eu nu știu, căci nimeni nu poate
Pe morți să-i audă ce spun.

Dar cred că se roagă, sărmanii :
— „Noi liberi pe voi v-am făcut,
Iar Tatăl din cer să vă aibă
De-a pururi sub sfântul său scut !“

(1901)

MORTUL DE LA PUTNA

Iar la Putna-n mănăstire,
Noaptea din tăcut mormânt
Iese-n plină strălucire
Ștefan cel viteaz și sfânt.
Lepedea ce-au pus-o popii
Peste groapă,-ncet se dă

Îndărăt și-n fundul gropii
Ștefan plin de pace stă.
Dar se nălță-ncet eroul
Deșteptat din lungu-i somn,
Luminat e-ntreg cavoul
Și sumeț viteazul domn.

Albu-i coif străluce-n lună,
Iar pe zale-i joacă zări
De lumini ce se-mprecună
Ca-ntr-un basm cu arătări.
Lunga suliță și-o poartă
Răsucind-o-n mîndru chip —
Eu credeam că-i umbră moartă
Ce se mișcă pe nisip,
Dar e viu ! Acum ridică
Ochii săi, parc-ar lăsa
Peste-o oaste inimică
Toată vrăjmășia sa.

Apoi stă plecat și-ascultă ;
Poate-aude spre Hotin
Vuiet și-alergare multă
De poloni și turci ce vin,
Poate-aude oști tătare
Și năvală peste Prut,
Ori sosind din depărtare
Peste munte i-a trecut
Regele Matei ! Voi, cete
De cazaci și de săcui,
Dumnezeu acum vă dete
Gata iar pe mîna lui !

Sună zornăit de zale,
Strigăt mare de război,
Ard Moldova noastră-n cale
Cîți dușmani și vechi, și noi.
Ștefan tremură-n mînie.
Iese din tăcutul schit —
Luna-n ceruri, argintie,
Cu nori negri s-a-nvelit,
Și cumplit din bucium sună
Ștefan-vodă ; ca un nor
Ies oșteni și iuți s-adună
Roată lîngă domnul lor.

Iat-o, oastea lui voinică,
Toți cei buni și tari ai săi !
Ștefan spada și-o ridică
Și pornește-n sîrg spre văi.
Luna tot mai mult s-ascunde,
Tot mai negri nori plutesc,
Și din văi grozav răspunde
Buciumul moldovenesc.
Se tot duce, duce-n noapte
Zgomotul în jos spre Prut,
Mai lăsînd în urmă șoapte
Din furtuna ce-a trecut.

E pustiu la mînăstire,
Gol mormîntul cel deschis !
Toate-au fost o nălucire,
Toate repezi ca-ntr-un vis.
Nu știi bine-n care parte,
Ștefane, te-ai dus cu oști,
Știi că tu te-ai dus departe,
Și dușmanii ți-i cunoști !

Bate-i, Ștefane, părinte,
Spulberă-i de pe pământ :
Chiar și mort învață-i minte,
Cine ești și-ai tăi ce sunt.
(1903)

STEMA ȚĂRII

Ca un zimbru-ntăritat
Cînd a prins pămîntu-n coarne,
Tot ce-n drumul lui a stat
Gata să răstoarne —
Ca un zimbru-ntăritat
Moldoveanul s-a luptat
Cu potop de litve.

Ca un leu sfîșietor
Cînd cuprins de-arcași se vede,
Prin mulțimea de popor
Trăsnet se repede —
Ca un leu sfîșietor
A sărit olteanu-n zbor
Pintr-un iad de
latini.

Iar munteanul ce-a avut
Cuib pe apa Dîmboviții,
Ca vulturu-n munți crescut
Apărînd răpiții
Pui ai săi — făcut-a scut

Tării lui și-a abătut
Negrul nor de hoarde.

„Zimbru și vultur, și leu
Fui cînd mi-a călcat păgînul
Patria și dreptul meu.“

Și va fi românul
Și de-acum român mereu,
Zimbru și vultur și leu
Și viteazul lumii.

(1903)

FRAGMENT EPIC

Iar pe lumea ceealaltă scoborînd acum flăcăii
Cei căzuți la Vid pe dealuri și pe șesuri la Vidin,
Cîți sosesc pe rînd în stoluri, adunați în gura văii
Stau s-aștepte alte gloate cîte se vedeau că vin.
Unii șterg de iarba udă cîte-o sabie-ncrunțată,
Din pulpana hainei alții sîngele dușman îl storc,
Și se laudă cu toții și vorbesc cu toții-odată
Precum fac biruitorii din războaie cînd se-ntorc.

Cînd văzur-această gloată, toți acei ce-ndușmăniră
Pe români de-a lungul vremii, plini de spaim-au
Resfirîndu-se prin noapte, precum fumul se resfiră,
Și din margini mai spre margini se topeau neconținut
Cu genunchii plini de tremur și cu gheața morții-n
gură,

Morți erau de-a doua oară, ca-ntr-al Orcului noian
Luptătorii din Mikene cînd îngălbeniți văzură
Strălucind prin noapte coiful comandantului troian.

Dar ai noștri, morți de veacuri, cîți pieriră prin
războaie,
Apărînd a lor credință și pămîntul românesc,
Stau cu ochii țintă-n noapte și-al lor mijloc îl îndoaie
Ca s-apropie privirea de minunea ce-o zăresc :
Văd români, și-aud cuvinte românești ! De-ai lor cu
toții !
Umilit venea, iar astăzi ce trufaș acest popor —
Și-ndrăznind dintîi o seamă, vin sfioși să-și vadă
soții,
Tot mai mulți, cu toții-n urmă s-au pornit din
noaptea lor.

Și precum în neastîmpăr pasări grabnice cu zborul
Se tot strîng de pretutindenii toamna ca să plece-n
stol,
Astfel s-adunau românii și sporea mereu poporul
Celor morți, umplînd de vuiet cîmpul mai-nainte gol.
S-a mișcat acum de-a valma toată lumea-n locuința
Umbrelor, sunînd ca marea și-ntr-un zbucium
nentrerupt,
Iar de-atîta nor de duhuri ce-și vedea prin glas ființa
Se părea că-i românească toată lumea dedesubt.

Străbătînd genuni cu mersul, nesfîrșită li-e venirea,
Ca potopul de puternici și nebiruiți ca el —
Cîți pieriră făr' de urmă copleșiți de năvălirea
Asiei, și-arcași cu glugă din cîmpiile lui Gel,

Cîți au înroșit cu sînge rîuri mari și-ascunse plaiuri,
Cînd prin văile bulgare Ioniț-avea locaș,
Și frumosul grai al nostru printre bîlbîite graiuri
Și-l păstrau, murind sub steagul ducilor de Făgăraș.

Iată-i, înșiși vin în frunte cei ce-au cîrmuit norodul,
Principii din munți și banii cu viteze fiare-n scut,
Și cu Negru-vod-alături vine Dragoș voievodul,
Unul fost la Olț de pază, celălalt străjer la Prut.
Și-Alexandru-al cărui nume și-astăzi codrii-l mai
îngîină,
Tînăr și părăind ca Hector cel cu coif fluturător,
Cînd cu sulița-i gîrozavă, falnic răsucind-o-n mînă,
Sare-n mîndru-i car și umple cîmpii Troiei de omor.

Trăsnet-al mîniei noastre, Mircea, tu iuțește-ți pașii,
Adă-ți gloatele ce-n clipa bine-potrivitei vremi
Prins-au fulgerul cu palma ! Braț, ce pustiind
vrăjmașii,
Dunărea ca soț de luptă, munții te-ai trudit să-i
chemi.
Ce vei fi gîndit tu, Mircea, cînd vedeai pornit cum
vine
Peste munți și peste ape, ca furtuna, Ilderim ?
Vai, putem noi azi pricepe sufletul ce-a fost în tine,
Mai avem simțire-n inimi ca-ndea ajuns să te
slăvim ?

Iar dincolo vine-n goană cel ce-n numărate zile
A clintit temeul lumii și-a oprit și vremea-n loc,
Cel cu nume sfînt de-Arhanghel — cu-al tău nume,
Mihaile,
Tot ca tine de puternic și cu sabie de foc.
Munții se retrag din cale-i, iar protivnica sa bardă

Intră-n fier ca-n lemnul putred, pui din oltenescul
leu !
Foc de n-ar mai fi, și lege, ca nimic să nu mai ardă,
Foc ar naște iar pe lume ochii-acestui Prometeu.

Și cu el Fărcaș și Stoica, și-nvîrtindu-și buzduganul
Doi Buzești, ducînd și spaimă și-al pieririi-ngheț
cu ei !

Spuie Neajlovul, Sinane, cîte oști pierdu sultanul,
Și Șelimberul să spuie cum ți-a fost, nebune-
Andrei ?

Amurat, ți-aduci aminte cum sosi grăbit odată
Și era să-ți spargă poarta ca să-ți intre-n Țarigrad ?
Și ce cale-avea să facă ! Dar s-a tînguit vrodată
Fulgerul că-i drum departe de la nor pînă la brad ?

Iată-l însă cel din cuibul pus de-oștenii teutonici,
Ștefan, turnul de-apărare al românilor, venind
Suflet mînios și-n toată strălucirea cîta-n cronici
Scrisă e c-a fost pe vremea cînd el, țara străjuind,
A făcut din oaste-un munte și-a-nhățat și regi de
plete
Și, arînd de ciudă cîmpul, puse-n jug dușmanii
lui —

Pe mănunchiul spadei sale, mîna lui tot caldă stete,
Căci el nu știuse-n viață cum s-anină spada-n cui.

El și-aici e-ntreg în arme și purcede-aprins pe cale,
Parc-a pururi vede-n față Racova și Podu-Nalt,
Iar de vuietul mulțimii și de coifuri și de zale
Tremură, răzbit de spaimă, tot tărîmul celălalt.
El și-aici e vîntul iernii, și dușmanii săi sunt
pleava !

Urcă munți fără de plaiuri, trece Dunări fără
pod —
Faceți loc ! Sosesec ca râul luptătorii din Suceava,
Trec voinicii cei năpraznici ai lui Ștefan voievod !

Și Ion Cumplitul vodă, jalnic schilăvita strajă
A Moldovei, scut puternic al poporului de rînd,
Și nenfricoșatul Țepeș, Petru Rareș a lui Majă,
Vin cu toții de prin noapte, gloate-n urmă-le-a-
ducînd.
Și hatmani și capi de oaste — dați-mi voie acum
o sută
De vieți, ca să am vreme să-i numesc aici pe toți !
Și tu, neam român, tu astăzi stai cu inima pierdută,
Făr' de zei te crezi pe lume și pustiu tu te socoți.

Iată-ți gloria de veacuri ! Umbre mari din lumea
moartă,
Ah, că n-am eu glas de tunet ca să pot să le rechem —
Ne avem și noi Olimpul, și pe-a veșniciei poartă
Am intrat și noi ; și-ntr-însul zei fără de moarte-
avem !
Ce-ți aluneci plini de jale ochii umezi pe ruine,
Neam al nostru, ca să judeci drumul schimbătoarei
sorti ?
Soarele din noapte iese, din mormînt puterea vine :
Nașterea cea viitoare ne e-n lumea celor morți.

(1901)

PE DEALUL PLEVNEI

E-n amurg. Pe deal bulgarul
Liniștit își mînă carul.

Roțile nu știu că plînge
Dealul, pe-unde omul mînă ;
Nu știu boii, că-n țărînă,
Pe-unde trec, e numai sînge.

Noaptea-ncet, încet scoboară,
Lilieci prin aer zboară.

Pe-unde-a fost cumplire-odată
Doarme-acum întreaga fire,
Peste-un iad de zvîrcolire
Cade-o pace-ntunecată.

Numai luna e pe lanuri —
Dar mai sus, pe sub rădanuri ¹,

Unde-a curs fierbinte plumbul,
Duhuri vin din vreme-n vreme,
Cît e noaptea-n dealuri geme
Și se zbuciumă porumbul.

(1900)

¹ *Rădan* (*redan*) — lucrare de fortificație, în formă de unghi.

GRAIUL NEAMULUI

„Fie-a voastră-ntreaga țară,
Și de cereți, vă mai dăm,
Numai dați-ne voi graiul
Neamului“ — și se sculară
Să ne vremuiască traiul
Câți dușmani aveam pe lume !
Graiul ni-l cereau anume,
Să-l lăsăm !

Dar nestrămățați strămoșii
Tot cu arma-n mîni au stat :
Au văzut și munți de oase,
Și de sînge rîuri roșii,
Dar din țara lor nu-i scoase
Nici potop și nici furtună.
Graiul lor de voie bună
Nu l-au dat !

Astăzi stăm și noi la pîndă,
Graiul vechi să-l apărăm ;
Dar pe-ascuns dușmanii cată
Să ni-l fure, să ni-l vîndă.
Dacă-n vreme tulburată
Nu ne-am dat noi graiul țării,
Azi, în ziua deșteptării,
Cum să-l dăm ?

Repezi trec cu vifor anii,
Ispitind puterea ta,

Neam român ! Cu ură mare
Vor căta mereu dușmanii
Graiului român pierzare ;
Dar să piară ei cu toții ;
Nu l-am dat, și nici nepoții
Nu-l vor da !

(1901)

DE PROFUNDIS ¹

Pe sub dealurile Plevnei
Doarme spaima și fiorul,
Soarele-și ascunde fața
Și-ngrozit se-ntoarce norul
Să se ducă-ntr-alte părți.
O, a fost acolo-n vale
Moarte și pierire-odată,
Iar amara ei cumplire
Scrisă vreme-ndelungată
Povesti-se-va prin cărți.

Umblă mai încet cu plugul,
Tu, țăranule, cu grapa,
Poartă-te să dai țărina
Mai deoparte-ncet cu sapa
Pe colnice cu porumb —
Poate unde scurmi pământul
Tu să vezi că iese sânge,
Plugul tău să dezvelească

¹ Din adâncuri (lat.).

Vrun voinic ce-n groapă plînge
Zbuciumat de spăzi și plumb.

Au venit din munți cu soare
Și din văi întunecate,
Au lăsat pustii acasă
Stîne și cîmpii și sate
Și-au trecut grozavul rîu.
Moarte! Tu aveai cu tine
Tot alaiul spaimei tale:
Spune tu, putut-ai, moarte,
Să oprești voinicii-n cale,
Să le pui mîniei frîu?

Pe sub dealuri pe la Plevna
Doarme spaima și fiorul —
Plin de grije și-n tăcere
Să străcoară călătorul
Prin pustiu loc de-omor.
Eu mă tem de-un semn, de-o șoaptă,
Căci din gropile tăcute
Vor ieși cei morți cu vuiet,
Sute-n luptă iar cu sute,
Repetînd pierirea lor!

(1902)

CAROL ROBERT

Stăpînul țării feudale
Rîdea de Basarab. pe cale

Venind cu sutele de-arcași

Turnați în zale.

Ce-i pentru-acești viteji ostași

O țară largă de trei pași ?

— „Sărmanul vodă, cum îl cheamă,

O fi-n pământ acum de teamă !

Ce minte-o să-l învăț : Să-l fac

Să ție seamă

Că eu sunt eu, și nu mă-mpac

C-un biet ca el, cioban sărac !

Uitat-a că-i născut să fie

Păstor de oi și slugă mie ?

De barbă însă am să-l scot

Din vizunie.

Ce cîni îl apără ? Socot

Să-l spînzur cu pe cîni cu tot !

Curînd, flăcăi ! E plin paharul !

Auzi ce-mi scrie-acum tîlharul —

Dar cine crede el c-ar fi

Maghiarul ?“

Și regele rîzînd s-opri

Și-aceste vorbe le citi :

„Mărite crai ! Îți spui prin carte,

Că veșnic dinspre-a noastră parte

Vrem binele ! Suntem cei foști

Și mai departe.

Și-acum tu uiți că ne cunoști

Și-alergi în strîngere de oști !

Eu sunt mai slab. Zic eu de mine.
Vi-am dat hăraci, că se cuvine,
Pe plac eu multe v-am făcut,
Să fie bine.
Voi Severinul l-ați bătut :
Vi-l las, măcar eu n-aș fi vrut !

Dar o rugare eu ți-aș face.
Să mi te-ntorci în bună pace,
Să te ferești, măria-ta,
De drumu-ncoace.
Că mai pe-aproape de veți da
Nici unul viu nu veți scăpa !"

De hohote vuit-a malul ;
S-a dat cu spaimă-n lături calul .
Lui Robert. — „Tomo, fii stăpîn,
Că-ți pierzi Ardealul !
Nu-i prost românul că-i bătrîn,
E prost că-i minte de român !"

Și-așa rîzînd, în zi de vară,
Frumoasele lor oști intrară
Adînc prin munții românești,
Adînc spre țară.
O, nu ți-aduc vulturii vești,
Roberte,-n drum ca să te-oprești ?

Căci iată, colo, la strîmtoare,
S-aude-un corn de vînătoare
Și multe-apoi chiuituri
Răsunătoare.

Se umple codru-ntreg de guri
Și ies românii din păduri.

Jucîndu-și coiful alb pe creste
Ei vin, și nu le prinzi de veste,
Năvalnic cad și iuți răsar
Ca din poveste.
Ei intră-n desetul maghiar
Și unde-ajung, îl lasă rar.

O, bieți maghiari, striviți în vale !
Ce mîndri-ați mai venit pe cale,
Atîtea sute de arcași
Turnați în zale !
Cum pier acum acești ostași
În țara largă de trei pași !

Și fala lor uitînd-o toată
Mureau zdrobiți, și ca să poată
Să-și scape capul, rupți și goi
Fugeau în gloată.
O, și la ziua cea de-apoi
Vor rîde-aceste văi de voi !

Tu-n gînd bolboroseai o rugă
Și nu gîndeau decît la fugă,
Și-n spate, rege, tu ți-ai pus
Vestmînt de slugă —
Un gînd nebun mi te-a adus
Și-acum te bate Cel-de-sus !

Venit-a Dumnezeu să certe
Mîndria ta, Carol Roberte !
De nimeni n-ai voit s-ascuți,
Cel-sfînt te ierte !
Din pilda ta cunoaștem mulți
Că știu și regii-umbla desculți !

(1903)

GOLIA TICĂLOSUL

La Cahul, pe cîmpie, din marginea poienii
Se-ntinseră-n coloane de luptă moldovenii,
Și-aveau cu ei pe vodă, iubitul domn al lor.
Iar Golia, el plecat-a din faptul dimineții
Prin vale să-și reverse din lături călăreții
Ca vînturi iuți ce scurmă și-mpart cumplitul nor.

Iar cînd veni și vremea să urle-n zare tunul,
Mișcatu-s-au românii cu miile, ca unul —
O lamur-a Moldovei prin sutele de ani !
Dar Golia ticălosul alt gînd avea cu soții,
Și-n sulii ridicîndu-și căciulele cu toții,
Lăsînd cîmpia noastră, trecură la dușmani.

O clipă stete vodă cu inima trăsniță.
Întors apoi, strigat-a spre oastea-nmărmurită,
Pe Golia arătîndu-l cu pumnii, cu-amîndoi :
— „Oșteni ai țării mele ! priviți-l cum se duce,
El vinde sfînta țară și vinde sfînta cruce,
Mă vinde, ticălosul, pe mine și pe voi !“

Cumplit se-ntoarse vodă cu-ntreaga sa mînie
Spre partea de-unde Golia venea cu dușmănie
Spre frații săi, în fruntea grozavilor spahii.
— „Să dați fără de milă, că-i inimă de fiară !
Să piar-acum pămîntul ! Moldova-ne să piară,
Dar Golia-ntîi de toate să piar-acum, copii !“

Și nu vedeau românii nici moartea cum le iese
În drum, și nici potopul de turci ce-i încinsese,
Vedeau numai pe Golia, pe scosul lor din minți.
Și neputînd mai iute să-l stingă de pe lume,
Rosteau cu glasul urei becisnicul lui nume,
Prin gemete scrîșnite strivindu-i-l în dinți.

O, Golia, tu ! Pîndit-ai așa de-amară vreme !
Dar toate ale țării și plîngeri, și blesteme
Ajungă-te de-a pururi, și n-ai mai fi trăit !
Dar iată-le, pornite din sulți și din gură —
Smintiții tăi la Cahul cîîpește-aici căzură,
Căzuși și tu, mișele, tu cel ce i-ai smintit !

Călcau spahiii-n goană pe barba ta bătrînă,
Iar pumnii-n loc de aur strîngeau în ei țărînă
Și-n gură-ți s-adunase și sînge, și pămînt,
Să-nece-n tine, Golio, mai repede suflarea !
Așa sfîrșit să aibă în veci de veci trădarea,
Iar lupii fie-i preoți și gura lor mormînt !

Adînc în noaptea nopții și-n iadul cel din urmă,
În care-al iernii viscol suflarea nu și-o curmă
Niciicînd, stau prinși în gheață ai lumilor mișei ;
Grozavă li-e durerea, și vecinică li-e truda —

De-a stînga țipă Cain, de-a dreapta urlă Iuda,
Iar tu, tu, goale Golio, te vaieți între ei !

(1902)

CINTEC

Țar-avem și noi sub soare,
Și-o rîvnesc dușmani destui,
Dar prin vremi asupritoare
N-am lăsat-o nimănui.
E bogată, zici ! Vezi bine,
E bogată, căci în ea
Multe inimi sunt, străine,
Și-i frumoasă, că-i a mea.
Dacă-i mică, nu-i de-ocară,
Căci viteji în ea mai sunt,
Și-apoi și la noi în țară
Crește fierul din pămînt :
Cînd voim, îl știm culege,
Știm cum să izbim cu el
Cînd dușmani lipsiți de lege
Vin spre noi cu gînd mișel.

Steag avem și noi, străine,
Și-l iubim cu jurămînt.
Ziua răului cînd vine,
Ce frumos se zbate-n vînt !
E frumos și steagul vostru,
Dar pe-al nostru de-l privesc,
Tot mai mîndru este-al nostru,
Și mai sfînt, că-i romînesc.

Rupt de-asprimile furtunii
Răscolite de dușmani
L-au purtat cinstit străbunii
Prin atît amar de ani.
De ne cheamă azi la moarte,
Veseli mergem la război :
Să de-a Domnul să ni-l poarte
Și nepoții tot ca noi !

Știm și noi o lege sfîntă,
Și de mii de ani acum
Stăm cu ochii tot spre țintă,
Mergem toți pe-același drum.
Pentru sfînta lege-a crucii,
Pentru limba ce-o vorbim :
Ce de-oțel pe săbii lucii
Pus-am noi de cînd trăim !
Știe Dumnezeu de-i bine,
Ori de facem vrun păcat —
Dar noi știm c-așa e bine
Să ținem ce-am apucat.
Pentru lege, pentru limbă,
Noi cu gura prindem foc :
Numai vîntul se tot schimbă,
Însă munții stau pe loc.

Sunt și neamuri mai cu nume,
Mai vestite la război :
Or fi multe poate-n lume
Cîte n-au ajuns la noi.
Dar noi știm ce ne-nvățară
Cei ce-au fost, și cînd rostim
Vorba sfîntă „neam și țară“,
Noi, străine, tresărim.

Pentru cel ce ne iubește,
Tot ce-avem noi dăm cu drag,
Dar cînd neamul ni-l hulește
Și vrăjmaș ne vine-n prag,
Mii de oști cu el s-aducă :
Noi suntem români destui —
Cînd de piept cu noi s-apucă,
Aibă-l ceru-n mila lui !

(1900)

CINTECUL REDUTEI

În redută numai lei ;
Uite-i, mă, bașibuzucii,
Eu de-aici le-aud papucii !
Dar mai mare peste ei
Cine mi-e ? Vrun Strîmbă-Lemne ?
Cică și mai și, pesemne,
Unul, Ciaca-Paca-bei.

Cîte cinci pe-un ban să-i vinzi.
Că sunt toți oșteni pe-alesul,
De viteji le saltă fesul,
Pitulați pe după grinzi.
Se-ntind, nene, de căldură
De le-ajung genunchii-n gură —
Mașala ¹, cu ei te prinzi ?

Ce te uiți tu, că sunt goi ?
Așa-i turcu-n vitejie,

¹ Bine, bravo, de minune (turc.).

Zvîrle haina ca să fie
Sprinten-foc, cînd e-n război.
Dîrdîiesc din dinți, mă, vere,
Lasă-i, mă, că-și fac putere
Dinților, să muște-n noi.

Și-ntr-o zi — să vezi acu —
Dete-Osman porunci să-i puie
Tălpilor la cizme cuie,
Și-apoi, ce-o fi fost, ce nu,
Că sări pe băț călare
Și-alergînd în fuga mare
Drept la Vădin¹ s-abătu.

Strig-Osman : — „Păsat vă fac !
Încurcați pe-aicea treaba,
Și-mi mîncăți pilaf degeaba —
Vă tai ciorba, vă dezbrac !
Ahmet, Mahmet, cum te cheamă,
Tu cam tremuri, bag de seamă,
Sari, curînd, că-ți viu de hac !“

Turcii, toți, gîndeau : „Poftim !
Să dezbraci p-un gol ca napul —
Cu ce-și bate pașa capul !“
Și-i strigară : — „Cioc selim !²“
Dar temîndu-se de vorba
Că Osman le taie ciorba,
Au mai zis : — „Sărim, sărim !“

¹ Localitate în Bulgaria, situată pe malul Dunării.

² Foarte bine ! (Turc.)

Și-au sărit cei lei de turci
Care cum putea mai iute :
Vin românii spre redute,
Și să stai să-i mai încurci ?
Căpitanii-și pierd șalvarii,
Fac mătânii ghinărarii,
Că-i la deal, și-i greu să-l urci.

Noi strigam atunci din tun :
— „Ce fugiți, ca-n groaza furcii ?
Nu vă vin din urmă turcii !
Stați, și dați-ne tutun.“
Ei de stat n-au stat nici unul,
Dar ne-au azvîrlit tutunul,
C-așa-i turcul, suflet bun...

Acest cântec îl făcu
Eu, căprarul Păvăloaie,
Stînd de strajă noaptea-n ploaie,
Și gîndeam : „Tu rîzi și spui,
Și tu n-ai cămașă-n spate !
Las' că prind pe-Osman, măi frate,
Și-am să-mbrac cămașa lui !“

(1898)

POVESTEA CĂPRARULUI

Cînd ne-au respins de la movilă,
Căzurăm mulți pe-acele lunci.

Și-ntreg un regiment atunci,
De ce-a văzut, a plîns de milă.

În șiruri strînse și-mproșcînd
Neconținut cu foc mulțimea,
Se da-ndărăt dorobănțimea,
Loc turcilor pe șes făcînd.
Curgea și mult și iute focul,
Iar între-ai noștri și vrăjmași
Erau cel mult optzeci de pași
Dar noi lăsam cu palma locul

Și iată-n urma tuturor
Un biet căprar, avînd un frate
Ucis, s-opri să-l ieie-n spate,
Și-apoi spre șir porni cu zor.
Dar lunecînd pe iarba udă,
Fiind și slab, căzu-n curînd.
Iar noi strigam să intre-n rînd,
El a rămas, nevrînd s-audă.

La ochi cu pușca l-am văzut,
Îngenuncheat acolo-n cale,
Trăgînd spre-arapii ce din vale
Veneau mereu. O, n-am crezut
Că omul în mînie poate
S-azvîrle-așa de mult omor,
Că plumbii-n deznădejdea lor
Curg rîu ! Dar azi le cred pe toate.

Iar noi ne-ndepărtam mereu,
Și i-am strigat de-a multa oară
Că e nebun, că stă să moară,
Și e păcat de Dumnezeu.
Nevrînd să-l lase pe câmpie,
Și să-l aducă neputînd,
El sta cu mortul, dus de-un gînd :
Străjer răzbunător să-i fie !

Dar turcii vin, tot vin, un roi,
Și tot mai larg li-e-n urmă pasul —
Acum nici nu ne-aude glasul,
Acum el e pierdut de noi.
Treizeci de pași mai-au nizamii.
Au cincisprezece, zece-acum —
Și-aștepți pe-ai tăi, plîngînd pe drum,
Tu suflet pustiit al mamei !

Dar iată-l, cade ! L-a lovit
Pesemne-un plumb din multa ploaie ;
Pe spate-acum, murind, se-ndoaie,
Dar l-am văzut cum s-a-nvîrtit
Spre frate-său, căzînd deodată
Cu fața-n jos, părăind c-ar vrea
Să-l apere pe mort așa —
Și-atunci coloana-naintată

A turcilor, sosind puhoi,
I-a și cuprins, urmîndu-și goana,
Și i-a-necat apoi coloana
Și nu i-am mai văzut apoi.
Înfiorat și-acum îmi bate
Cu jale inima, cînd scriu —

Strivit de turci, să mori de viu,
Veghind la capul unui frate !

Cînd ne-am retras pe-acele lunci,
Respinși de-Osman de la movilă,
Un regiment întreg, de milă,
A plîns de ce-a văzut atunci !

(1898)

COLOANĂ DE ATAC

Porniserăm din văi adînci,
Și ne tîram acum pe brînci

Să nu ne prind-Osman de veste
Că năzuim la deal spre creste,

Căci veste de-ar fi prins ai săi,
Noi n-am mai fi ieșit din văi. ✓

Și-așa cu-ncredere vegheată,
Noi răsărim pe deal deodată.

Ne văd păgînii, sar pe zid,
Potop de foc spre noi deschid.

Dar noi prin foc o rupem iute,
Crezîndu-ne pe sub redute.

Și nu eram ! Vedeam de sus
Că altfel e de cum ne-au spus,

Că pîn-acolo-i lungă cale,
O rîpă-n drum și-adîncă vale.

O clipă ca-mpietriți am stat ;
Maiorul însă-a și plecat,

Și ne-am făcut cu toții cruce :
Ei, ducă-ne-n ce foc ne-o duce !

La vale,-acum, pe rîpi curînd —
Un rînd e mort, mai moare-un rînd.

Cad bombele-n pămînt și scurmă,
Și altele mai vin pe urmă ;

Ca grindina și plumbii cad,
Se-ntunecă și-i vai ca-n iad !

Și-un plumb veni cumplit cu zborul,
Și fără glas căzu maiorul.

Atunci un ofițer înalt,
Cu spada-n vînt, iar celălalt

Trăgînd mereu din carabină,
Săriră-n front ; iar pe colină

Noi după dînșii, cot la cot,
Suiam orbiș, noi, leatul tot

Cît ai clipi, muream o sută,
Muream mai mulți, că din redută

Nu plumbi curgeau, ci rîu de foc
Și linii-ntregi cădeau pe loc.

Și-un căpitan, cel nalt, sărmanul,
Căzuse vîrfuind mormanul,

Iar celălalt, acel ce-ochea,
Muri trăsniț în fața mea.

Căci uite-așa văzui de bine
Pe-un turc bătrîn ochind spre mine,

Iar bietul căpitan, nu-ș' cum,
Se puse morții drept în drum.

Am dat să-l prind ca să nu cadă,
Și-atunci căzui cu el grămadă —

Și vezi, și-acum mi-e capul prost,
Că nu-nțeleg nici azi ce-a fost :

M-am pomenit la șanț deodată,
Și-o cîrp-aveam la cap legată.

De ce și cînd, de mîna cui ?
Și-atîta drum eu cînd făcui ?

Voiam să-ntreb, n-aveam pe cine.
Căci tot străini pe lîngă mine,

Dar cîrpa, or'ce taină-avea,
Atîta știu c-a fost a mea —

Și-acu la șanț ! Noi rupem lanțul
Și scoborîm de-a valma șanțul,

Sărim și noi, și turcii sar
Și-i moarte-n șanț, e vai ș-amar.

Ne batem ca-n pierzarea minții,
Cu pumnii dăm, mușcăm cu dinții,

Și piept la piept ne zvîrcolim,
Străbatem repezi și răzbim.

Închid de veci nizamii gura,
Iar noi îi dăm pe rîpi de-a dura.

Ieșim apoi, ca duși de vînt,
Pe fața negrului pămînt,

Pe lături ne-ntărim șiragul :
Și iat-un căpitan cu steagul

În fruntea noastră drum făcu :
— „Ura, băieți, acu-i acu !“

Roiesc turbați pe zid păgînii,
Sub zid se-ndear-orbiș românii

Și-aruncă scări, răzbesc prin fum,
Străbat mereu făcîndu-și drum.

— „Trăsniți, copii, tot după mine !“
Noi trăsnet după el, vezi bine.

Și iată-l, căpitanu-i sus.
Pe meterez un braț a pus,

Dar șapte turci pe el săriră,
Și șapte săbii-l și loviră,

Și-al optulea, un turc bărbos,
Izbi turbat de sus în jos

În piept cu patul puștii, fiara —
Și-atunci pocnind se rupse scara,

Și bietul căpitan căzu
Pe spate-n șanț, și-atîta fu.

Căci s-adunau păgînii gloată
Și-un om era reduta toată,

Și-ntregul parapet un fes,
Atîta se-ngloteau de des.

Cădeam ca frunzele de brumă,
Iar sîngele curgea cu spumă.

Nici loc să stai, nici drum să treci
Și fum de pușcă, să te-neci.

Și ce-am văzut atunci — minune —
Și-n groapa morților voi spune !

Nici chip de-acu să mergi în foc,
Nici chip să stai sub zid pe loc.

Se dete semn atunci ȝastei
Să părăsească clinul coastei ;

Și ne-am retras departe-n văi,
Striviți, o mână de flăcăi,

Flămânzi și uzi, și-ntorși din cale,
Cu sufletul topit de jale.

(1900)

O SCRISOARE DE LA MUSELIM-SELO

Măicuță dragă, cartea mea
Găsească-mi-te-n pace !
Pe-aici e vînt și vreme grea,
Și-Anton al Anei zace
De patru luni, și-i slab și tras,
Să-l vezi, că-ți vine plînsul,
Că numai oasele-au rămas
Și sufletul dintr-însul.

Apoi, să știi c-a fost război
Și moarte-aici, nu șagă :
Cădeau pe dealuri, dintre noi,

Ca frunza, mamă dragă.
Și-acolo-n deal, cum fulgera,
Un plumb simții că vine
Și n-avu loc, cît larg era,
Decît în piept la mine.

Mi-e bine-acum, și-așa socot,
Că nu va trece luna
Și-oi fi scăpat de-aici de tot,
Dar vezi, te rog, de una :
Să nu mai faci cum ai făcut,
S-aduni la tine satul,
De veselă că ți-ai văzut
Acasă iar băiatul !

Să vezi pe-aici și ciungi, și-ologi !
Cristos să-i miluiască !
Tu mergi la popa-n sat, să-l rogi
O slujbă să-mi cetească.
Puteri de nu vei fi avînd
De plată, vorba-i lasă
Că-i voi lucra o zi, oricînd,
La-ntorsul meu acasă.

Pe Nuțu vi-l lăsasem mic,
Cu creștetul cît masa —
O fi acum ștrengar voinic
Și vă răstoarnă casa ?
Făcutu-i-ați și lui la fel
Căciulă, cum am vrut-o ?
Aveam o piele-n pod, de miel,
Doar nu veți fi vîndut-o ?

Nevestei mele să-i mai spui
Să-mi cumpere o coasă,
Cea veche nu știu : este,-ori nu-i,
Și-o fi acum și roasă
De cînd rugina scurmă-n ea.
Să-mi văd, o, dare-ar sfîntul,
Cum cade iarba-n fața mea
Și-mi bate-n plete vîntul !

Ea lupte-se cum biet o ști,
C-așa ne dăte soartea,
Că și noi ne-am luptat pe-aci
Cu greul și cu moartea ;
Dar l-a ajuns și pe harap .
Blestemele și plînsul,
Că noi i ne-am ținut de cap
Și-ntrarăm după dînsul.

Și i-am făcut, măicuță, vînt,
L-am scos de tot din țară,
Măcar stetea pe sub pămînt
Și nu ieșea pe-afară.
Și-am prins și pe-mpăratul lor,
Pe-Osman nebiruitul,
Că-l împușcase-ntr-un picior
Și-așa i-a fost sfîrșitul.

Păi, ne ținea pesemne proști,
Să-și joace hopa-tropa,
Că nu puteam să batem oști !
Dar poate taică popa
V-a spus de prin gazeturi tot —
El cum și-a dat juncanii ?

Acum i-aş cumpăra, să pot,
Dar nu mai am, azi, banii.

Mă doare-n piept, dar nu să țin,
Și-așa mi-e dor de-acasă,
Și-aș vrea să plec, dar nu e chip,
Că vodă nu mă lasă.
Dar uite, nu e nu știu cât
O lună chinuită,
Și-o să te strâng de după gât,
Măicuța mea iubită...

.

Așa mi-a spus Ion să-ți scriu,
Iubească-ți-l pământul !
Și-am tot lăsat, pîn-a fost viu,
Și-mi țin acum cuvîntul.
Să te mîngîie Dumnezeu,
C-așa e la bătaie —
Și-am scris această carte eu,
Căprarul Nicolae.

(1901)

RAPORT

(Luarea Griviței, la 30 august 1877)

La ceasul trei pornirăm iuți,
Dar ne-am întors în văi bătuți.

Din nou am dat asalt erou,
Dar ne-am întors bătuți din nou.

De-al treilea rînd deschis-am drum,
Dar n-am bătut-o nici acum.

Ne-am dus de-a patra oar-apoi
Și-acum răzbim și-i batem noi.

Ne-ar și fi fost rușine-amar
De ne-am fi dus și-acu-n zădar.

(1898)

PODUL LUI TRAIAN

Colo surele ruine
Către Dunăre privesc
Cum tot vine apa, vine —
Martori vremilor trecute,
Cît sunt astăzi de tăcute,
Numai inimi-i vorbesc.

Eu mă uit pe apa sură
Încrețit-abia de vînt ;
Apa lîngă mal murmură.
Trec și vremile nainte,
Trec și-aducerile-aminte,
Cum trec toate pe pămînt.

Au pierit acele glorii,
Și-alte-asemeni nu se nasc —

Ah, dar iată luptătorii
Scutul lor cum îl aruncă,
Sapă, cum le-a dat poruncă
Meșterul de la Damasc¹.

Grinzile de grinzi se leagă
Peste munții de granit,
Lespezi peste bîrne-ncheagă
Viaduct pe bolți enorme
Și-uriașele lui forme
Parc-ajung pînă-n zenit.

Și din cîte-avea ținuturi
Roma-n stăpînirea sa,
Iuți oșteni ascunși sub scuturi
Vin ca apa răvărsată,
Cum potopul tău odată,
Iahve, peste lumi vărsa.

Podul își îndoaie fierul
Sub atîți legionari,
Tubele-nspăimîntă cerul !
Istre,-acum te bați în spume !
Mulți văzuși tu tari în lume,
Însă nu pe cei mai tari !

Cine va mai sta-mpotriva
Leului roman de-acum ?

¹ *Apolodor din Damasc* (cca. 60—125 e.n.) — arhitect, inginer roman. A construit podul peste Dunăre de la Drubeta (Turnu-Severin).

Care fulger, stăvili-va
Goana răzbunării sale ?
Ai voinci, tu, Decebal,
Să oprești furtuna-n drum ?

Ori ai tăi sunt cei ce-n gloate
Ies din codri-ntunecați ?
De pe câte riuri toate
Vin la moarte ca la nuntă
Cu topoare-n mîni, și-nfruntă
Șapte rînduri de-mpărați !...

Ah ! visez. Eu la ruine
Și la Dunăre privesc,
Cum tot vine apa, vine.
Ele stau ruine mute
Martori vremilor trecute,
Numai inimii-i vorbesc.

(1903)

PAȘA HASSAN

Pe vodă-l zărește călare trecînd
Prin șiruri, cu fulgeru-n mînă.
În lături s-azvîrle oștirea păgînă,
Căci vodă o-mparte, cărare făcînd,
Și-n urmă-i se-ndeașă, cu vuiet curgînd,
Oștirea română.

Cu tropote roibii de spaimă pe mal
Rup frînele-n zbucium și saltă ;
Turcimea-nvrăjbită se rupe deolaltă
Și cade-n mocirlă, un val după val,
Iar fulgerul Sinan, izbit de pe cal,
Se-nchină prin baltă.

Hassan de sub poala pădurii acum
Lui Mihnea-i trimite-o poruncă :
În spatele-oștirii muntene s-aruncă
Urlînd ianicerii, prin flinte și fum,
Dar pașa rămîne alături de drum,
Departe de luncă.

Mihai îi zărește și-alege vro doi,
Se-ntoarce și pleacă spre gloată,
Ca volbura toamnei se-nvîrte el roată
Și intră-n urdie ¹ ca lupu-ntre oi,
Și-o frînge degrabă și-o bate napoi
Și-o vîntură toată.

Hassan, de mirare, e negru-pămînt ;
Nu știe de-i vis, ori aieve-i,
El vede cum zboară flăcăii Suțevei.
El vede că Bogdan e suflet de vînt
Și-n față-i puterile turcilor sînt
Tăriile plevei.

Dar iată-l ! E vodă, ghiaurul Mihai !
Alcargă năvală nebună.

¹ Urdie (ordie) — oaste otomană.

Împrăştie singur pe câţi îi adună,
Cutreieră câmpul, tăind de pe cai —
El vine spre paşă : e groază şi vai,
Că vine furtună.

— „Stai, paşă, o vorbă de-aproape să-ţi
spun,

Că nu te-am găsit nicăiera“ —
Dar paşa-şi pierduse şi capul, şi firea !
Cu frîul pe coamă el fuge nebun,
Că-n gheară de fiară şi-n gură de tun
Mai dulce-i pieirea.

Sălbatecul vodă e-n zale şi-n fier
Şi zalele-i zuruie crunte,
Gigantică poart-o cupolă pe frunte,
Şi vorba-i e tunet, răsuflatul ger,
Iar barda-i din stînga ajunge la cer,
Şi vodă-i un munte.

— „Stai, paşă ! Să piară azi unul din
noi !“

Dar paşa mai tare zoreşte ;
Cu scările-n coapse fugaru-şi loveşte
Şi gîtul i-l bate cu pumnii-amîndoi ;
Cu ochii de sînge, cu barba vîlvoi
El zboară şoimeşte.

Turbanul îi cade şi-l lasă căzut ;
Îşi rupe cu mîna vestmîntul,
Că-n largile-i haine se-mpiedică vîntul,
Şi lui i se pare că-n loc e ţinut ;

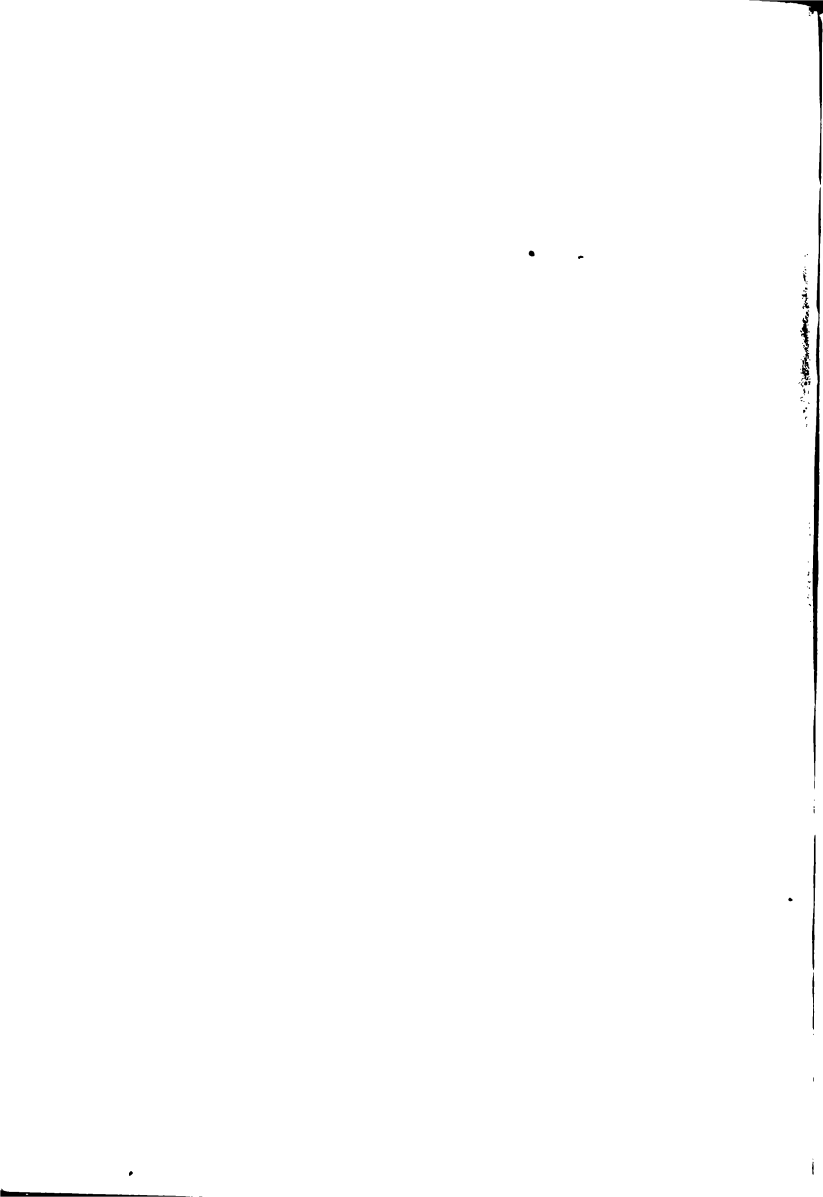
Aleargă de groaza pieirii bătut,
Mănîncă pămîntul.

Și-i dîrdîie dinții și-i galben-pierit !
Dar Alah din ceruri e mare !
Și-Alah îi scurtează grozava-i cărare,
Căci pașa-i de taberi aproape sosit !
Spahiii din corturi se-ndeașă grăbit,
Să-i deie scăpare.

Și-n ceasul acela Hassan a jurat
Să zacă de spaimă o lună,
Văzut-au și beii că fuga e bună
Și bietului pașă dreptate i-au dat,
Căci vodă ghiaurul în toți a băgat
O groază nebună.

(1894)

NEPUBLISHATE ÎN VOLUME

ANTUME

FILOSOFII ȘI PLUGARI

(după o poveste populară)

Cu-ai săi sfetnici de la curte craiul s-a pornit odată,
Ca să facă p-o cîmpie o primblare-ndatinată.
Sfetnicii, nouă la număr, povesteau, și fiecare
Înșira cîte-o legendă, cîte-un basm ori o-ntîmplare;
Craiul însă, dus pe gînduri, n-asculta vorbele lor,
Ci, tăcut, își păzea drumul călărind încetișor.
Sfetnicii, dacă văzură cum că craiul mereu tace —
Îl lăsară-n dragă voie, să gîndească orice-i place,
Iară între ei se-ntinse ciorobor ¹ și mare sfat :
Cine este oare-n lume omul cel mai învățat ?
După o dispută lungă, după sfaturi fără nume,
După ce critică totul, ce este și nu-i în lume,
Aduc la conclud, în fine, că pe-acest rotund pămînt
Cei mai înțelepți în toate dînșii sînt. Ah, dînșii sînt !
Cum ? S-ocupă din juneță numai cu filosofie ;
Logica-i o jucărie pentru mințile lor ! Fie,
Că știința-i vastă, însă ei în degetul cel mic
O posed toată ; în fine, nu e pe lume nimic
Lucru nenteles de dînșii ; toate, toate-s bagatele :
Știu de-a rostul pe Sofocle, tot așa pe-Aristotele ;
Fiecare dintre dînșii, chiar pe cînd era copil,
Cetea din Homer, din Plato, din Ovidiu și Vergil !
Se pricep la *Corpus juris* ², la *Pandecte* ³. Ce mai vrei ?

¹ Ceartă, ciorăvăială.

² *Corpus juris civilis* — culegere de drept civil (lat.).

³ *Pandectes* — tratat didactic de drept (lat.).

Chiar și-n știința lui Pliniu¹ — nu poți să găsești
ca ei !

Apropo ! Am zis că dînșii s-au disputat. Să se știe
Că ei, ca toți „filosofii lipsiți de filosofie“,
Au zbierat, au făcut larmă, încît craiul, deșteptat
Din gînduri, atent la toate a privit și-a ascultat.
Zîmbea craiul, dar în urmă și-a pierdut răbdarea.

„Drace !
Ei mai înțelepți în toate, chiar ca Dumnezeu s-ar
face !“

Astfel cugeta în sine, apoi, zise tare : — „Eu,
Pe-al meu sceptru, tot de aur, și pe-ntreg poporul
meu,

Jur că-nțelepciunea voastră este numai vorbă goală :
Șînteți proști ca cel din urmă prost ce nu știe de
școală !

Un plugar fără știință — și pe asta pun rămas —
E în stare să vă-nvîrte și să vă poarte de nas !“

— „Un plugar ! sfetnicii strigă, un plugar mai mult
să știe ?!

Iartă-ne pentru-ndrăzneală, dar vorbești o nebunie !“
— „Nebunia cîteodată își are înțelesul său :

O să facem dar o probă și mă jur pe Dumnezeu,
Că de n-oi avea dreptate, vă dau vouă-a mea crăime
Și mai mult, ca om cuminte să nu mă mai țină nime!“

Sfetnicii rîdeau în taină de tot ce craiul vorbea,
Dar în sînul lor mînie fără de capăt ardea.

Ce batjocură ! O, Doamne ! Un plugar și-un sfetnic
mare

Puși în cumpăna științii ! Puși acu-n asemănare !...

¹ *Caius Plinius Secundus*, supranumit „cel Bătrîn“ sau „Naturalistul“ (23—79) — scriitor latin, autor al unei monumentale compilații intitulate *Istoria naturală*.

Glumind, craiul zice-atuncea : — „Știu că nu v-a
căzut bine,
Dar așa îmi este firea : voi mă știți destul de bine !
Am glumit numai ! În urmă eu v-aș da vouă un sfat,
Adecă — să-ntoarcem caii, să plecăm iar spre palat,“

Alergînd preste cîmpie, au zărit în calea lor
Un moșneag arînd, deoparte. Soarele cam binișor
S-a-nclinat cătră sfințite, dar moșneagu-abia arasă
Cîteva brazde. La dînsul, craiul cu sfetnicii pasă.
— „Noroc bun, om d-omenie !“ zice craiul salutînd.
— „Să trăiești cu sănătate !“ răspunde moșneagul
blînd.

Sfetnicii zîmbeau ironic și priveau la vîjul¹, care
Curios stătea pe brazdă, căutînd la fiecare
Dintre filosofi. În urmă, craiul iar a cuvîntat :
— „Ei, bătrîne, ești cam leneș ! Prea de tîrziu te-ai
sculat !“

Vîjul, răsucind mustața, din fundul inimii geme :
— „Nu mă mai mustra degeaba ! M-am sculat destul
devreme,
M-am sculat, cinstite doamne, deodat' cu-a zorilor
foc,
Dar mi-a-mblat cruciș norocul, bată-l pacostea noroc!“
Craiul, ascultînd, cu jale : — „Ce să faci ! Așa-i sub
soare !
Dar te rog spune-mi, moșnege, lat e drumul nostru
oare ?

Mare de n-ar fi ! Altmintrea până la viață nu-i ?“
Vîjul îi răspunde-ndată : — „Pune-ți, doamne,
grija-n cui !
Drumu-i mic, fără putere, cam așa ca-n miez de vară:
La primejdie n-ajunge din potcoavă până-n scară !“

¹ *Vîj* — bătrîn, moșneag.

Vîjul tace ; craiul rîde ; sfetnicii se fac ocol :
Pentru dînşii, cum se vede, caută vîjul numa-n gol !
— „Moşule, mai spune-mi una ! Văd bine că ești slab

tare,
Însă niște oi cu lapte, să le mulgi ai fi în stare ?“
Zise craiul, și cu zîmbet cătră sfetnici lung privi,
Și-apoi vîjului, cu stîngul, una pe ascuns ochi.
Vîjul pricepu-ntrebarea, deci ochind și el o dată,
Zice : — „Doamne, ce mai vorbă ! Pare că-i din drum

luată !
Fost-am eu voinic pe lume, cînd eram în vremea mea,
Toți feciorii de pe sate pe mine mă cunoștea.
Dar acum... hăi, n-avea grije, că-s voinic, mă simț

acasă,
Măcar că soarele trece după dealuri ! Nici că-mi pasă !
Pot să mulg oile, doamne, de la asta nu mă trag ;
Chiar berbeci încă ți-aș mulge, de ți-ar fi mai mare
drag !

Însă, n-am cu dor pe nime să-mi deie berbecii-n
strungă !“
— „Fii pe pace ! zise craiul, și noroc o să te-ajungă !
M-oi face eu păcurarul ; bagă numai seamă bine !
Rămas bun, moșnege dragă !“ — „Dumnezeu fie cu
tine !“

După ce se-ndepărtară, craiul zise : — „Ați văzut
Ce moșneag cuminte-acesta ? Așadar că v-a plăcut ?“
Sfetnicii toți într-o gură prind a rîde : — „Ce
cuvinte !

Să ne placă un om, care nu e, zău, de loc cuminte,
E nebun ! Atîta-i totul !... La-ntrebarea cea dintîi
A răspuns moșneagul bine, a vorbit cu căpătîi ;
Însă cît și-a deschis gura la a doua întrebare —
Am văzut pe loc că dînsul logică firească n-are,
Nu cunoaște nici sintaxa, nici grămatica, în fine,
N-a vorbit nimic pe cale și nimic n-a răspuns bine !

Nici măria-ta-ntrebarea bine de tot nu i-ai pus,
Dar, apoi, dînsul răspunse cît se poate de confus !
La-ntrebarea cea de-a treia, am văzut că el vorbește
Lucruri nemaipomenite, simplamente buiguiește :
Noi după-atîta știință și de-nvățătură-amar,
N-am cetit ca să se poată mulge și berbecii chiar !"

Regele uimit întreabă : — „Cum ? Dar vîjul a vorbit
Foarte bine, și pe cale, și destul de lămurit !
Nu l-ați priceput ?“ — „Nu !“ strigă sfetnicii ca mai
nainte.

Atunci, o idee mare trecu regelui prin minte.
— „Nu l-ați priceput ?! Ei bine ! Vom vedea cine-i
nebun.

Ascultați dar toți acuma ce doresc și vreau să spun :
Dacă nu-mi veți ști da seamă de tot ce-am vorbit
acuma

Cu bătrînul de pe brazdă, atunci, las deoparte
gluma —

Și pe toți, pe toți vă spînzur ! Mă jur pe cerescul
soare

Că deși sînteți voi sfetnici, vă pun în spînzurătoare!“
Craiul a zis aste vorbe rezolut, aprins și tare,
Apoi apucă îndată singur pe-o altă cărare.

Sfetnicii, la aste vorbe, au încremenit pe loc :
Pe crai bine cunoscîndu-l, îl știau pară de foc.
Ce vor face ? Mîine craiul îi va pune-n furci înalte,
Dacă n-or ști să explice întrebările schimbate !
— „Lucrul naibii ! Nu-i de șagă ! E un «ce»
periculos !

Vorbele vîjului fură anapoda și pe dos ;
Apoi în întreaga lume *non datur*¹ filosofie,

¹ Nu există (lat.).

Vorbe, nonsensuri ca astea, a le tălmăci să știe !
Sfetnicii, sîrmani-acuma, înghițeau la boroboți :
Au intrat, precum se vede, într-un „corn de capră”
toți !

— „Doamne-acum ! nimic n-ajută, zic nimic
psihologie,

În zadar ar veni Criton, cu-o nouă apologie ;
În zadar și-ar pune vorba cel cu *tandem usque*¹ chiar ;
Hipocrat să-și sfarme capul, și-ar fi totul în zadar.
Cum ? S-a mai cetit vrodată prin Tit Liviu Patavinul,
Prin Salustiu Crisp, prin Tacit, sau prin Xenofon

elinul,
Că popoarele vechimii, celți, romani, latini ori grecii,
Sau ilirii, sciții, persii — și-ar fi mulș cîndva

berbecii ?
Și-au sfărmat capul, sărmanii, au cercat în mii de
părți,

Au cetit prin lexicoane, prin gramatici și-alte cărți,
Au ținut consiliu mare ; sfătuiescu-se, s-adună.

Însă, vai, „*Frustra conatur cui Deus non...*”² pace
bună !

Bolboresc și schimbă fețe, zor de spaimă mi-i apucă !

Ultima speranță, numai, este că ei să se ducă

La moșneag și să-l întrebe că ce naiba-a povestit

Cu măriia-sa, cu craiul. Bravo ! Iacă-au nimerit !

Dar — era mare rușine, că ei, domni cu-nvățătură,

Capul să și-l plece-n fața unui vîj de pe-arătură !

Cam șod³ lucru-i, zău, acesta ! Dar altceva ce să
faci ?

Bine-a zis cine-a zis asta : de nevoie mînci colaci !

Astfel, sfetnicii așteaptă până ce-nnoptează bine,

¹ Pînă cînd (lat.).

² „În zadar se străduiește cel căruia zeul îi este potrivnic...” (lat.).

³ Curios, nostim.

Ca nu cumva din tîmplare să-i zăpsească oarecine,
 Apoi se duc toți la casa unde moșneagul ședea
 (Pe care, nu știu de unde, unul din ei o știa).
 Aci, dînșii bat la ușă și să între cer în casă.
 Bătrînul cam fără voie și cu mare greu îi lasă.
 — „Bună seara !” — „Seara bună ! Vai de mine ce
 păcat,
 Ce năcaz vă poartă oare, de umblați noaptea prin
 sat ?!”
 Sfetnicii i-au spus năcazul. — „Te rugăm dar și
 ne-ajută,
 Căci de nu, viața noastră mîne în zori de zi-i
 pierdută !”
 Vorbeau cam sfiiți, sărmanii : se temeau, temeau
 amar,
 Că s-a supărat moșneagul și-i va da pe ușă-afar’.
 Dar moșneagul e cuminte : ști’ să-nvîrtă bine jocul.
 Și cînd are ac și ață, coasă-al dracului cojocul.
 Hăi ! Era șiret ca vulpea ; se-nvîrtește-ntr-un picior ;
 Ca ciuperca stînd în mijloc astfel le vorbește lor :
 — „Vai de mine și de mine ! Boieri mari, din
 sfetnicie,
 Năcazul care vă roade, greu năcaz trebe să fie !
 Nu s-a pomenit sub soare lucru-așa de minunat :
 De la un plugar să ceară sfetnicii vorbă și sfat,
 Nici nu s-a pomeni-n lume cît va fi iarnă și vară !”
 Mai umblă vîjul prin casă, mai rîde și zice iară :
 — „Haida de ! Glumă să fie, chiar de-ar fi așa cum
 nu-i
 Și-ați ajunge păn’ la vorba și sfatul țăranului :
 Totuși nu v-aș putea spune (deși mi-aș face pomană)
 Omul cîte mai vorbește, fără ca să bage seamă !
 Apoi, sînt bătrîn și-aminte nu mai pot toate să țin :
 Alta-i mintea cea de tinăr, alta mintea de bătrîn !”
 Sfetnicii priveau în față la moșneag cu grije mare.
 Oare-l criticau și-acuma ? Ce fel de logică are ?

Nu-i poveste ! Chiar de cumva bătrînu-ar fi cuvîntat
Nonsensuri cît Himalaia, dînșii n-ar fi observat :
Logica nu-și are locul, cînd dă omul de năcaz,
Iar frica oricînd te face să uiți cum că ești viteaz !

— „Dar, bătrîne ! Știm noi totul, domnia-ta numai
explică !“

— „N-aveți gust rău, cum se vede, așa numai pe
nimică.

Ia scoateți pungile-afară, ca să văd pe ce vorbesc !“
Sfetnicii privesc prin casă, apoi la moșneag privesc,
Și-i promit cincizeci de galbeni, pentru osteneală ! Fie,
Că aruncă-atîta aur numai pentru-o nebunie !

Însă dracu-i drac și-n ceruri ! Vîjul clătina din cap
Și gîndea : „Am prins pe dracul, deci să-l țin, ca să
nu-l scap !“

Apoi răsucind mustața, zice rezolut, în fine :

— „Banii-s scumpi, însă viața e mai scumpă la
oricine !

Dragii mei, sînteți pesemne, azi, pe dungă de cuțit,
N-am ce face ! Cu bani — totul ; cu nimica —
nicidecît !

Dați-mi trei sute de galbeni fiecare și-apoi poate
Că mi s-a deschide gura, ca să vă tîlmăcesc toate !“

Era pretensiv moșneagul, dar din față-i se cetea.

Cum că el nimic nu lasă din cele ce pretindea !

Trei sute de galbeni ! Doamne ! Trebe multă
chibzuială

Până să te-nduri a face așa jertfă colosală.

Sfetnicii de altădată, auzind atare ton,

Ar fi exclamat în pripă : „*Magna petis, Phaëton !*“¹

Dar acum se-ndestuliră c-un „brr“ lung, mai lung
de-un cot

¹ „Ceri mult, Phaëton !“ (Lat.)

Și fără să reflecteze, pungile afară-și scot.
„*Una salus restat victis*“¹ : a număra cît de iute
Galbenii rotunzi ! Ce sumă ! De nouă ori tot trei sute!
Asudau sărmanii sfetnici fără voie numărînd ;
Iar vîjul ținea revistă de norocul său rîzînd.
— „Acuma sîntem la cale, vorbește vîjul îndată,
Grăbind să-și adune banii și să-i pună sub lăcată,
Apoi zice cu-ngîmfare și cu un ironic rîs :
Ei ! dar spuneți-mi acum, ce-a zis craiul, cum a
zis ?“

Unul dintre sfetnici prinde vorba : — „Prima
întrebare
A fost că de ce ești leneș și te scoli tîrziu ? Îmi pare
Că ai răspuns : «Cinstite doamne ! m-am sculat
devreme, dar
Norocul mi-a stat în contră și-mi fu totul în zadar !»
Aste vorbe le-nțelegem : te-ai sculat cam tîrziu
Și-ai avut acasă ceartă, cu vro fată sau fecior !“
Bătrînul ocheste-atuncea, zicînd : — „Știți voi foarte
bine

Să tîlmăciți lucrul, însă nu așa cum se cuvine.
N-aveți căpătîi la gînduri... Craiu-adeacă m-a-ntrebat
Că de ce-am fost oare leneș ? De ce nu m-am însurat?
Eu să am feciori acum, ei să-mi umble pe ogor,
Nu eu, care[-s] slab de zile și în groapă c-un picior !
I-am răspuns : O, doamne, doamne ! Mă-nsurai de
tînăr încă,
Să am razăm și sprijoană, cînd voi fi la vîrstă-adîncă,
Dar pesemne-a vrut norocul să nu-mi dea cale și
drum,
Toți feciorii mei sub glie zac înmormîntați acum !
Dar a doua întrebare cum a fost ?! Băgați de seamă !
Ați avut un rîu să treceți ? Mare-a fost ? Craiu-avea
teamă

¹ „Învinșilor le rămîne o singură scăpare“ (lat.).

Că va fi adînc ; de-aceea m-a-ntrebat dacă-i afund.
Să-i mințesc n-am vrut, deci, iacă, craiului așa-i

răspund :
Fii pe pace ! Nu-i primejdie, căci e săc ca-n miez de
vară,

Apa de-abia o s-ajungă până într-a șelii scară !
Cea din urmă întrebare tot pe-aceeași cale vine,
Voi deși n-ați înțeles-o, craiul a-nțeles-o bine !
M-a ochit craiul adecă, și rîzînd m-a întrebat,
C-aș putea niște oițe să le mulg ? I-am cuvîntat :

Nu oi, numai, ci berbeci chiar aș putè să mulg, dar
iată,
Nu-i cine să-i deie-n staul !... Asta ne-a fost vorba
toată...

Apoi, de, precum se vede, craiu-i om, dar om la loc,
I-a fost milă de-alde mine și mi-a făcut azi noroc !
Tace vîjul, lin cu mîna fruntea și-o mai netezește,
Mai tușind, mai dînd cu capul, în urmă așa vorbește :
— „Acum eu stau la mulsoare și vă mulg de bani
cum vreu :

Voi sînteți dară berbecii pe cari i-am înțeles eu !...“
— „Noi berbeci ?!“ strigă deodată sfetnicii

plini de mirare,
*Fulmen, tonitra et ventum !*¹ „Noi berbeci ? noi la
mulsoare ?

Joe din Olimp și Pluto din Tartar ! Voi lari, penați,
Semizei, nimfe și grații, și voi, furii, ascultați !

Unde s-a văzut vreodată un atare lucru ! Drace !

*Hic crudelis, haec malitia, hoc malumque !*² Punct și
pace !“

Astfel zbiară, dar se-nmoaie, pleacă fețele-n pămînt ;
Iese unul după altul, făr' de-a zice vrun cuvînt.
Noaptea-ntreagă nu durmiră de năcaz, crepau de
ciudă,

¹ Fulger, tunete și vînt ! (Lat.)

² Iată omul crud, iată viclenia, iată răul ! (Lat.)

Cum ? Deși totul e taină, dar putea lumea s-audă
Și-atunci cu filosofia dînșii au rămas pe jos !
„Dracu să se vîre-n rege, dar în moșneag mai
vîrtos!...”

Dimineața până-n ziuă ei la rege s-au grăbit.
Regele c-un zîmbet dulce, dar ironic, i-a primit.
— „Ce-ați visat, dragii mei sfetnici ? Așa-i dar c-ați
durmit bine ?
Ați văzut chiar pe Sofocle, pe jupîn Plato, și-n fine
Ați întins o conversare cu Omer măria-sa ?
Fericit e muritorul care se poate visa
Discutînd cu Aristotel de berbeci și de cîrlani,
Despre dreptul filosofic în numărarea de bani !
Ce mai spune pascălia ? ¹ și planeteii cum o duc ?
Saturn, cum s-aude-n țară, și-a fost pierdut un papuc,
Fu silit dar să rămînă acasă și să cetească
Cîntul douăzeci și patru din *Odiseea* grecească ?
Ah, uitam... ce-i cu bătrînul cel de ieri ? Ce-ați
tîlmăcit ?

Desigur Pallas Atene totul v-a descoperit !“
Sfetnicii ard de mînie. Unul dintre dînșii-ncepe
Să spună c-acele vorbe așa și-așa le pricepe.
Craiul, care știe totul, glumind, iarăși i-a-ntrebat :
— „Conversarea cu Apollo cam cîți galbeni v-a
costat ?“

Sfetnicii tăceau ca *piscis in torrente* ² ; tăceau, dar
Nu puteau de ciudă multă nici să respire măcar.

Craiul, serios atuncea, dezbrăcîndu-și ironia :
— „Vedeți, dragii mei, acum ce-ajunge filosofia ?

¹ *Pascălie* — carte populară astrologică, cu ajutorul căreia
superstițioșii cred că pot ghici viitorul.

² Peștele în suvoi (lat.).

N-am făcut lucrul acesta din răutate, de loc,
Nici din glumă, ca astfel să-mi pot bate de voi joc.
Nu ! — Voința mi-a fost numai să v-arăt că omul
știe

Să trăiască-n lumea mare și fără de filosofie !
Am voit să v-arăt cum că și plugaru-i om isteț,
Chiar așa de-nțelept poate, tocmai precum voi sînteți !
Am voit să v-arăt numai ce nebuni ați fost anume,
Cînd v-ați numit muritorii cei mai înțelepți din
lume !...

Nu-mi pasă ! Pe-Omer, pe Plato cetiți-i dacă puteți ;
Dați de cap cu Herodotul, ori cu capul de păreți,
Lui Vergil îi faceți ode, invitîndu-l cu plăcere
La un prînz bogat, de gală, ori la o tură de bere —
Nu-mi pasă ! — Însă de-aceea, vă spun drept, că-mi
pasă mult :

Nu vă lăudați știința ; asta nu pot s-o ascult !
Nu acela-i om cu minte, care tot mereu vorbește
Despre-nțelepciunea multă, nu acel ce se fălește
Că de rost știe pe Plato, nu acela e mintos —
Ci acel ce cu-umilință tace, ține capul mai în jos !
Cest din urmă-i om cu minte, cel dintîi o tidvă seacă :
Spicul gol de grîu se nalță, cel plin însă-n veci se
pleacă !

În urmă să știți și-aceea, că sînt mulți dintre plugari,
Ageri, cumpeniți la fire ca oricare cărturari.
Nu filosofia-l face pe om înțelept sub soare,
Ci mintea cea sănătoasă, cîștigată cu sudoare,
De-aceea nicicînd plugarul nu-l luați în rîs de sus :
În oala acoperită nu știe nimeni ce-i pus !"

Cluj
(1884)

BLĂSTĂM DE MAMĂ

Legendă populară din giurul Năsăudului

I

Frunză verde tulburea,
Avea Lena — nici ca ea —
Trei feciori frumoși avea ;
Trei feciori și-o fată mare
Lena cea veselă are.
Trei feciori ca niște zmei,
De-a dragul să cauți la ei,
Iar copila rîzătoare,
Subțirea și-ncîntătoare,
Ruptă dintr-un raz de soare :
Mult cu mă-sa sămăna,
Deci Lenuță-o boteza,
Pe numele maică-sa.
Cîți feciori au fost prin țară,
Toți venit-au să o ceară,
Mîndri și viteji feciori
Venit-au ca pețitori.
Dar Lenuța, ți-e mirare,
Răspundea la fiecare
Că-i prea tinără și-așa
Încă nu s-a mărita.
Mai la urmă s-arătară
Pețitori din altă țară :
Doi feciori, ca două flori.
Lenuța cît ce-i vedea
Mamei sale-așa zicea :
— „Vezi, iubită maica mea !
Din voinicii acești doi,
Cari au venit azi la noi,
Mie-mi place unul tare

Și la mers, și la căutare,
 Că-i înalt și subțirel
 Și m-aș duce după el !
 Dar Lena pe gânduri sta ;
 Gândurile-o frământa
 Și cu jale cuvînta :
 — „Draga mea, Lenuță fată !
 Fiind așa-ndepărtată
 Dor de tine-o să m-apuce,
 La mine cin' te-a aduce ! ?
 Doi fii ai Lenei strigau
 Și din gură cuvîntau :
 — „Pe Lenuța nu o da
 Și de noi n-o strămuta !
 Dar feciorul cel mai mic,
 Constantin, copil voinic,
 Lăcrima din ochi cu jale
 Și-așa-i zise mamei sale :
 — „Nu ești, mamă, cu dreptate
 Nici la soră, nici la frate !
 Că sîntem doară trei frați,
 Toți crescuți ca niște brazi
 Și noi ți-om putea aduce
 Pe Lenuța ta cea dulce !...
 Ascultă, mamă iubită,
 Pe Lenuța o mărită.
 N-o lăsa nemăritată,
 Fire-ar cît de-ndepărtată :
 Căci, de te-a ajunge dor
 Io-ți rămîn doară fecior,
 Eu la dînsa duce-m-oi,
 Acasă aduce-o-voi.“
 Și Lena se-ndupleca,
 Pe Lenuța-o mărita.

II

Dar a fost ce-a fost să fie,
C-au dat boale și urgie
Și-a dat Dumnezeu cel sfânt
Vremuri grele pe pământ.
Și de multă răutate
Mureau oamenii pe sate
Și-au murit și trei feciori,
Ai Lenuții frățiori :
Constantin încă-a murit,
Gîndul nu și l-a-mplinit.
Lena singură rămase,
Fără de feciori în casă :
De dor o inimă arsă.
Și ea, biata, supărată,
De jale multă sfărmată,
Se ducea pe-al lor mormînt
Și se văieta plîngînd,
Și plîngea și suspina
Și din suflet cuvînta :
— „Dragii mei ! D-al vostru dor
Stau pe gîndul să mă-omor,
Fie-vă somnul ușor !“
De-altă dată blăstăma
Și blăstămînd cuvînta :
— „Constantine, Constantine !
Blăstămat să fii de mine !
Blăstămat de mamă-ta
Că ai dat pe soră-ta !
Frații tăi mie-mi striga :
Pe Lenuța nu o da !
Tu ai dat-o, blăstămate,
Pe hotare-ndepărtate ;
Dar te blastăm blăstăm greu
Din tot sufletețul meu :

Pămîntul nu te primească,
Țărna nu te mai voiască,
Lutu-afară te izbească,
Căci de dorul Lenuții
Rumpu-mi firul vieții !
Astfel dînsa blăstăma
Și-azi, și mîni, și-alaltă mîni
Și zile și săptămîni.
Și de multul blăstămat,
Vai, blăstămul s-a legat.

I - III

Într-un amurgit de seară,
Constantin ieși afară
Din groapă, galbin la față,
Cu trup rece ca de gheață.
El plîngea și lăcrima
Și cu jale cuvînta :
— „Duce-m-aș că-s blăstămat,
Dar nu pot că-s îngropat,
Duce-m-aș că maica cere,
Dar nu pot, că n-am putere ;
Nici am cal, nici căpeneag¹ ;
N-am pe lume om cu drag,
Căci oricine m-a vedea
S-a-nfrica, s-a spăria,
Făcîndu-și răpede cruce...
Nici la mama nu m-oi duce,
Căci m-a blăstămat măicuța,
Că eu i-am dat pe Lenuța !
Și cum sta și cugeta,
Gîndurile-l asuda,
El prin lacrimi se ruga :

¹ Manta cu glugă.

— „Sălaș¹, mîndru sălășel,
Fă-te-un șoim de călușel,
Și tu, pînză din sălaș,
Fă-te un căpenegaș,
Și tu, cruce, schimbă-te,
Spadă de fier fă-mi-te,
Iar tu, Doamne, mă învie,
Dă-mi putere astăzi mie :
La Lenuța duce-m-oi,
Acasă aduce-o-voi.“
Dumnezeu l-a ascultat :
Putere de viu i-a dat ;
Sălașul l-a ascultat :
Și-ntr-un cal s-a preschimbat ;
Giolgiu-n căpeneag îndată,
Crucea-n spadă de fier, lată.
Constantin suie călare
Și pornește-n fuga mare ;
Și fugea calul ca vîntul,
De-abia atingea pămîntul,
Și zbura, dar nu glumea.
Ci ca dorul se ducea,
Căci stăpînul îi zicea :
— „Zboară, murgule, cu mine,
Căci zbor alături cu tine.
Zboară, murgule, pe cale,
Căci zbor pe urmele tale !“
Și murguțul, pui păgîn,
Duce-se cu-al său stăpîn,
Încît n-a fost bine seară,
Cînd ei își descălecară,
La Lenuța-n altă țară.

¹ Sicriu.

IV

Lenuța cîț ce-a zărit
 P-al său frățisor iubit,
 Din grai dulce i-a vorbit :
 — „Constantine, Constantine,
 Spune-mi dacă-i rău sau bine ;
 Nouă ani, vezi, au trecut,
 Că pe voi nu v-am văzut,
 Ba nici vești nu mi-ați trimis.
 Nice carte nu mi-ați scris !“
 Constantin a cuvîntat :
 — „De cînd tu te-ai măritat
 Rău nimic nu s-a-ntîmplat :
 Sîntem sănătoși acasă,
 Mama încă-i sănătoasă.
 Vestе nouă n-am ce-ți spune,
 Totuși îți aduc vești bune :
 Frații noștri se-nsurară,
 Dar ei pe gînd se luară,
 La nuntă nu te chemară !
 Eu ți-s frate mai cu dor,
 Și fiindcă eu mă-nsor,
 Am grăbit aici ; de-i vrea,
 Vino dar la nunta mea !“
 Astfel zise Constantin
 Cu glasul de jale plin,
 Din ochi lacrimi îi cădea
 Și suspine-l năpădea ;
 Dar Lenuța-l cunoștea
 Și de nou l-a întrebat :
 — „Spune-mi, frate,-adevărat
 De mă chemi la veselie,
 Să mă-mbrac a bucurie,

Să-mi pun struț¹ roșu și dalb
 Și cai suri la hinteu² alb ;
 Dar de mă chemi la jeline,
 Eu să-mbrac de jale haine ;
 Să iau cai și hinteu negru
 Să pornim, frate, pe-ntregu !
 — „Ba io-ți spun drept, soră, ție,
 Că te chem la veselie.“
 Și ea mîndru s-a gătar
 Haine albe și-a luat
 Și-apoi ambii au plecat
 Pe cărarea cea mai lată
 De voinici codreni călcată,
 Pe cărarea cunoscută
 De codreni voinici bătută.
 Iar pe cale cum mergeau
 Pasărilor-i urmăreau,
 Munții răi din grai grăiau :
 — „De cînd soarele e soare
 Și pe cîmpuri floarea-i floare,
 Și de cînd e lumea lume
 N-a mai fost așa minune :
 Să meargă viul cu mortu
 Tot alătura cu codru,
 Să meargă viul aproape
 Cu cel mort, ieșit din groape !
 Alelei ! minune mare,
 Viu cu mortul p-o cărare !“
 Constantin bine-auzea,
 Lenuța nu-nțelegea,
 Dar glumind așa zicea :
 — „Auzi, frate Constantine,
 Ce vorbesc munții de tine ?!“

¹ Buchet de flori.

² Trăsură.

Constantin din greu gemînd
Îi răspunde-aşa zicînd :
— „Lasă-i, soră, să vorbească,
Minţile să-şi prăpădească ;
Ei să fie cu cîntatul,
Noi să fim cu ascultatul,
Ei păzească-şi cîntecul
Cum păzim noi umbletul !“
Asta-n seamă n-o băgară,
Calea lor că şi-o urmară.
Patru zile lungi de vară
Ei au tot călătorit,
Puţinţel au odihnit.

V

Cînd a fost a cincea zi,
Soarele cînd răsări,
Au zărit şi satul lor,
Plin de negură şi nor.
Cînd aproape-au fost de sat,
Constantin a cuvîntat :
— „Lenuţă ! Cu-al tău căruţ
Vină mai cîtelenuţ¹,
Căci eu cu-al meu căluşor
O să merg mai tărişor,
Ca să dau mamiu de ştire
Să-ţi facă bună primire,
Să-ţi deschiză porţile,
Să-ţi aştearnă mesele,
Să-ţi umplă păharele !“
Şi el frîu calului da,
Calul îşi împintena

¹ Incetinel.

Și-ntr-o fugă alerga,
Nu la mă-sa, pe cuvînt,
Ci de-a dreptul la mormînt.
Aci a descălecat
Și din gură-a cuvîntat :
— „Cal crescut sub glee ierboase,
Sălaș strîngător de oase !
Dusu-m-ai și m-ai adus
Și pe cale, și pe sus,
Și-ai făcut un mare bine
Pentru mama, pentru mine,
Pentru mamă, pentru fată,
Pentru mine totodată !
Și tu, căpeneag iubit,
Pînză albă de-nvălit,
Și tu, spadă lucitoare,
Crucea mea de la picioare :
Ne-a sosit vremea, sosit,
Să-ntrăm de unde-am ieșit !
Tu, cal bun năzdrăvănaș,
Schimbă-ți trupul în sălaș,
Și tu, spadă lucitoare,
Fă-te cruce la picioare,
Și tu, căpeneag iubit,
Fă-te pînză de-nvălit,
Iar tu, Doamne, Doamne sfînt,
Dă-mi iar locul din mormînt,
C-am scăpat de ce fu greu,
Împlinit-am gîndul meu :
La Lenuța dusu-m-am,
Acasă adus-o-am !“
Dumnezeu l-a ascultat,
Pămîntul s-a despicat,
Lutul iar s-a ridicat :
Constantin era-ngropat.

VI

Și Lenuța cît ce-ntra
 În sat, mult se minuna,
 Căci erau toate schimbate,
 Toate de jale sfărmate,
 Dar mai mult s-a minunat
 Când acasă c-a aflat
 Porțile stricate, rele,
 De puteai sări prin ele,
 Staulul stricat și gol,
 Iarba mare prin ocol.
 Ea sărmana aștepta
 Că frații vor alerga
 În prag a o-ntîmpina,
 Dar nimeni nu s-a ivit :
 „Constantin n-a fi venit.“
 Ea la ușă se răpede,
 Ușa încuiată-o vede ;
 Deci începe ca să bată
 În cea ușă încuiată :
 — „Lasă-mă, mămucă, lasă,
 Lasă-mă să întru-n casă,
 Că îți sînt iubita fată,
 Lenuța cea-ndepărtată !“
 Mă-sa din casă, plîngînd,
 O alungă blăstămînd :
 — „Du-te-n foc și-n cîte rele,
 N-amări zilele mele,
 Du-te-n foc, te du d-aci
 Și nu mă batjocori !
 Trei feciori eu am avut,
 Pe toți trei i-am pus sub lut,
 Pe toți trei i-am pus sub glie,
 Sfîntul Dumnezeu să-i știe !
 Iar Lenuța, scumpa-mi fată,

Măritată-i, măritată,
 Într-o țară depărtată :
 N-oi vedea-o niciodată !
 Însă fie blăstămat
 Cine o a-ndepărtat !
 Dar Lenuța nu-nceta,
 Tot bătea și se ruga :
 — „Lasă-mă să întru, lasă !“
 Și mă-sa cu greu o lasă,
 Și pe scaun o pune
 Și la dînsa cum privea,
 Pe Lenuța-o cunoștea.
 — „Draga mea și-a mamii floare :
 Nu mă-ncred, că tu ești oare ?
 Oh, că nice n-am visat
 Că te-oi mai vedea vrodă !“
 Și plîngînd, Lena spunea
 Cîte-a mai suferit ea :
 — „A dat sfîntul Dumnezeu
 Multe boale și mult rău
 Și-au murit feciorii mei,
 Și-am rămas fără de ei !
 Măcar tu, scumpa mea fată,
 De nu erai măritată
 Într-o țară-ndepărtată !...
 Mi-ar fi traiul mai ușor
 Și mi-aș mai uita de dor ;
 Tu m-ai ajuta pe mine,
 Eu m-aș bucura de tine !
 Dar să fie blăstămat
 Cine mi te-a-ndepărtat :
 Pămîntul să nu-l primească,
 Țărna să nu-l mai voiască,
 Lutu-afară să-l izbească !“
 Lenuța se-nfiora,
 Reci fiori o-mpresora

Și cu glas rupt cuvînta :
— „Vezi, măicuță, -ai blăstămat
Și blăstămul s-a legat !
Constantine, Constantine,
Cum m-ai amăgit pe mine
Ca să plec pe drum cu tine !”
Și spunea măicuții sale
Cum a venit ea pe cale,
Cum Constantin o aduse
Și cîte mai cîte-i spuse.
Lena-atunci se-nfiora
Și cum sta, cum asculta,
Lacrămile-o îneca,
Trupu-ntreg îi tremura,
Mințile-i se tulbura,
Fruntea i se înnora,
Pe Lenuța săruta
Și i-a zis cu glas înfrînt :
— „Haid, Lenuță, la mormînt,
Haid, Lenuță, să grăbim
La morminte-n țintirim !”

VII

La mormînt dacă sosiră,
Jos pe el se prăvăliră
Și-ncepură-a lăcrima
Și din gură-a cuvînta :
— „Constantine, ieși afară,
Vină, Constantine, iară ;
Mai ieși, dragă Constantine,
Că ni-e dor, ni-e dor de tine !”
Pămîntul însă rîdea,
Groapa de rîs hohotea ;
Constantin amar gemea.

— „Ieși din groapă și vorbește,
 Spune și ne povestește
 Cum trăiești în groapă, cum ?
 Vină și ne spune-acum !
 Vină să ne vezi macar,
 Vină, Constantine, iar !“
 Pămîntul nebun rîdea,
 Groapa de rîs hohotea,
 Lutul glumind răspundea :
 — „Nu te mai ruga de mine,
 Blastămă, Lenă, mai bine,
 Nu te tot ruga mereu :
 Ce-i al nostru, nu-i al tău !“
 Pămîntul mereu rîdea,
 Groapa de rîs hohotea,
 Lutul nencetat glumea.
 — „Morminte, nu fi păgîn,
 Slobozi-mi pe Constantin ;
 Oh, nu fi, morminte, rău,
 Slobozi-mi copilul meu,
 Ori macar dă-i glas, morminte,
 Pentru cîteva cuvinte !“
 Pămîntul atunci tăcea,
 Groapa nimic nu vorbea,
 Constantin din greu zicea :
 — „Oh, mamă, tu ești de vină,
 Că n-am pace și odihnă,
 Că n-am loc nici în mormînt,
 Că n-am stare sub pămînt.
 Nici sînt mort, nici cu viață,
 Nici sînt foc și nice gheață,
 Nici în groapă nu pot fi,
 Nici afar' nu pot ieși,
 Căci m-ai blăstămat, măicuță,
 Pentru scumpa ta Lenuță :
 Pămîntul nu mă primească,

Țărna să nu mă iubească,
 Lutu-afar' să mă izbească ;
 Lutu-afară m-a izbit,
 Țărna m-a batjocorit,
 Pământul m-a prigonit !...
 Mamă, dacă-mi vrei tu bine,
 Fă-l acuma pentru mine
 Și-mi dezleagă blăstămul,
 Că-mi apasă sufletul !"
 Lena din suflet ofta,
 Gânduri grele o mustra
 Și ea, biata, cuvînta :
 — „Dragul meu ! Să fii iertat
 Și de blăstăm dezlegat.
 Însă... fie blăstămat
 Pământul, că nu m-ascultă,
 Bată-l jalea mea cea multă,
 Și nu te mai lasă-afară,
 Bată-l jalea mea amară !"
 Țărna-atuncea tremura,
 Lutul mînios urla ;
 Pământul se despica :
 — „Nu-i destul c-ai blăstămat
 Pe-un copil nevinovat,
 Acum mă blastămi pe mine,
 Blastămu-te eu pe tine !
 Căci n-ai inimă de mamă,
 Nu ți-e sufletul de seamă,
 Nici ești vrednică sub soare
 Să mori cum tot omul moare,
 Ci pământul prin urgie
 Să te înghiță de vie !"
 Țărna-n lături se-mprăștia,
 Pământul se deschidea ;
 Lena din mormînt zicea :
 — „Blăstămată să fiu eu,

Vai, pentru blăstămul meu !
Și ca mine pe vecie
Fie blăstămată, fie
Orice mamă s-ar afla
Pe copil a-și blăstăma !
Fie dînsa blăstămată,
N-aibă pace niciodată,
N-aibă prapori la-ngropare,
Nici popă la comîndare !
Vai de-aceea mamă care
Blastămă fără muștrare
Pe copilul ei, căci ea
Blastămă pe fiul său,
Dar pe dînsa Dumnezeu !...“

(1885)

PE PĂMÎNTUL TURCULUI

Nu era în sat nevastă ca frumoasa Veronica :
Tînră și vorbăreață, silitoare ca furnica,
Din neam bun, cu zestre multă ; tinărel bărbat avea,
Și cu el în armonie și-nțelegere trăia.
Constantin era din fire blînd și pacinic pe tot locul :
Om cu gînduri ; urea foarte strugurii, pipa și jocul,
Dar era cap de ispravă, cîntăreț, și se credea
Fericit, știind prea bine că nevastă-sa-l iubea —
Și din astă cauză dînsul nu știa decît să tacă,
Iar nevasta-i putea face orișice voia să facă.
Într-o toamnă-au ieșit ambii la holdă, la secerat.
Lanul era chiar pe lîngă drumul țării așezat !
Deci mirare nu-i că ochii nevestei din cînd în cînd
Rătăceau pe drum, să vadă cine naiba-o fi trecînd.

— „Tu, bărbate !... Vai de mine ! of, privește cine
trece !
Lasă snopul în năpaste, seca-i-ar viața să-i sece !“
Constantin ridică ochii. Un flăcău tânăr trecea,
Nalt ca fagul, lat în spate. — „Ești nebună, draga
mea !“
Zise Constantin. — „Ce vorbă ? ! Eu, nebună ! O,
bărbate !
Un voinic frumos, ca ăsta, nu găsești în șapte sate ;
Vezi cât de-ndesat pășește și cât e de subțirel ?
Să-l sorbi într-un picur de-apă și să fugi flămînd
cu el !
Mult e tânăr !-Ca o fragă ! Și se vede de-omenie !
Cît e de frumos !... Bărbate, ce gîndești, de und' să
fie ?“
Constantin vorbește-n glumă : — „Eu-l cunosc
destul de bine !
Cum ? Tu nu știi unde merge : nu știi tu de unde
vine ? !“
Nevasta e în uimire : — „D-apoi eu n-am cum să
știu ;
De-l cunosc, bată-mă dragul și-a minunilor să fiu !“
Cam rîzînd el mai adaugă : — „Nu-l cunoști ?
Destul de rău !
E drumar și doarme noaptea chiar în pod la noi.“ —
„Ba, zău,
Chiar în podul nostru doarme ? Veronica iar întrebă,
Dar la noapte ?“ — „Tot acolo“, răspunde bărbatu-n
grabă.

Ambii tac. Nevasta-ncepe planuri tainice : „O,
drace !
El doarme la noi și asta n-am știut-o ! Cum aș face
Ca să mă-ntîlnesc cu dînsul ! Nu știu ce plan aș
afla !...“

A ! te-am prins, măi Constantine !” Ea gîndea ; el
suiera.

— „Vai, bărbate, rău mă doare mijlocul ! Bat-o s-o
bată

Holdă, căci m-apucă junghiuri stînd aici mereu
plecată !

Arde-mi capul și obrajii, pare că-s pusă pe foc !

Vai de mine și de mine, nu pot săceră de loc !”

Și suspină și se plînge și se vaietă nevasta :

„Doamne, de cînd sînt pe lume n-am pățit una ca
asta !”

Începînd să verse lacrimi, geme și oftă din greu,

Tînguindu-se amarnic că nu poate sta de rău.

În sfîrșit : — „Oh, băbățele, nu pot sta — mă duc
acasă,

Căci durerea mă topește și junghiul nu mă mai lasă !

Doar va ști cumătra Floare ceva leac ! — mă duc
la ea !”

Constantin cu jale multă la Veronica privea :

— „Du-te, scumpa mea, dar du-te ! Numai să nu fii
beteagă !

Căci tu ești așa de bună și atîta-mi ești de dragă !

Du-te dar !” Biata nevastă, suspinînd printre fiori,

N-așteaptă să-i spună popa predica de două ori,

Ci se-mbrobodește bine și prin vaiete pornește :

Face-un pas și stă, și iarăși face-un pas și iar

s-oprește,
Tot așa păn' ce-ncorda¹ după-un deal. Acu-i de ea !

Se ducea ca vîntuită, căci bărbatul n-o vedea.

Constantin, cum zic, la holdă a rămas. Nevestei sale

I-a spus cum că nu-și va face atîta năcaz și cale

Să mai meargă — peste noapte — ci va rămînea la
cîmp :

Căci e cam departe holda, pierzi pe drum atîta timp.

¹ A încorda — a ocoli.

Ei ! această hotărîre a lui Constantin era
Bună pentru Veronica ; de minune îi venea ;
„Doamne, mulțumescu-ți, Doamne ! Cît e de frumos
și bine,

Că mi-e cam prostuț bărbatul și acasă nu mai vine !
El crede că io-s bolnavă, ba încă bolnavă rău —
Bată-l crucea ca pe dracul, căci, vai, mult e nătărău !
Ce socoți ? Voi merge-acasă, am să fac plăcinte

bune,
Mai frig și-o găină grasă, am s-aduc vinars de prune
Și-apoi o să chem în casă pe voinicul din podeț...
Vai de mine, mult plătește un om harnic și isteț !“
Astfel povestea nevasta singură pe drum mergînd
Și pășea ca opt de tare,

Iar acasă ajungînd,
Face foc, plăcinte coace și vinars din crîcimă-aduce :
Nu știa în graba-i mare de ce naiba să s-apuce !
Vesel rîde, ba se-nschimbă în haine sărbătorești :
Nu e oare-o sărbătoare c-un voinic să te-ntîlnești ?
Scurt grăind : le face toate cum fac oamenii isteți.
După ce-nserează bine, pune scara la podeț
Și se urcă-ncet pe scară. Aoleo ! De altă dată
Nu s-ar fi suit nevasta în podeț nice legată,
Dar acum suie de zboară. Mamă, mămulica mea !
Iute-ncepe ca să caute, prin podeț. Cum mai zîmbea
Și cerca și ici și colo pînă-n urmă se bufnește
De-un om. Ca trăsniță sare și-n sîn repede scuipește :
— „Sfinte Iacob și Procopi ! Mare mucenic Trofim
Și toți sfinții din biserici, pe cari îi blagoslovim !
Sfinte Filip cu ceaslovul, sfinte arhanghel Gavrilă,
Tălălău, Maxim, Păncrate, Avacum și Ezechilă !
Cuvioasă Paraschivă, sfinți apostoli, mucenici !
Cruce-n frunte, frunte-n cruce, că-i ucigă-l crucea-
aici !

Piei ! Sătană ! fugi în codri ! fugi în pietri ! piară-ți glasul !“...

Atâte și mai pe-atâte vorbe goale-au răsărit
Pe buzele Veronichii. Diavolul, cel pitulit,
Murmură și plin de teamă zice : — „Iartă,

Io-s drumar, mă culc aice, căci mi-e greu să viu în casă !“

Cu mînie prefăcută strigă dînsa : — „Ce drumar ?
Doar drumaru-n pod nu doarme ? Hoț și lotru,

și tălhar !
Că m-am spăriat de tine de-am răcit până la glesne,
Batăr că eu n-am năravul să mă spariu așa lesne !“

El se roagă plin de milă ; ea pe-ncetișor devine
Tot mai blîndă, mai domoală, până ce-i vorbește-n fine :

— „D-apoi, bade, vino-n casă, căci vezi cum e frig aci !“

Străinul încet răspunde : — „Aș veni, cum n-aș veni,
Dar vă cad spre greutate : nu s-a mînia bărbatul ?“

— „Nu, bădiță ! Nu-i acasă. N-ar mai fi să calce satul !

Vină-n casă fără teamă, că-i un mut și-un nătărău :
Cel mai nătărău din țară și lumea lui Dumnezeu !“

Dar străinul nu voiește din podeț să se coboare
Nice pentru lumea toată. — „Vai, nătîng ești,

bădișoare !
Vină deci ! Vei mînca ceva, am plăcinte, și — vei bea !“

— „Nu cobor, nu, chiar un munte de plăcinte de-ai avea !“

— „Dar de-aduc aci vro două, vei mînca ?“

Străinu-n fine :
— „De-i aduce, bine-i face, dacă nu, iar va fi bine !“

Pe loc Veronica pleacă și s-arunca, dragii mei,
Pe fuștei, sărind degrabă cîte patru-cinci fuștei ;
Zboară,-aleargă și se duce, ca de duhul rău purtată,
Și se-ntoarce-n cîtă vreme bați cu falcile o dată.
Omul meu o ia vulpește, și a sale-mbucături,
S-ajungea una pe alta pe grumaz, prin călcături.
Mai la capăt zice dînsul : — „Mi-aș lua două

plăcinte,
Care-au mai rămas, în traistă, vreu să am ceva
merinde,
Căci plec mîne dimineată.“ — „Mîne seară

unde-i fi ?“
Îl întreabă Veronica. — „Dar eu nu știu, poate-acî !“
Des-de-dimineată pleacă cel voinic la drum. În fine
Se făcu ziuă și timpul „prînzului cel mare“ vine.
Veronica-și ia coșarca : pune borș și-un mălai rău
Și-apoi pleacă, ca să ducă de prînz la bărbatul său.
Cînd a fost de holdă-aproape, se cîrligă de spinare,
Prinde-a geme, scapă lacrimi, blăstămînd în gura

mare
Toate boalele din lume. — „Vai, bărbate, stau să
mor !
Am dureri de cap, am junghiuri, toate oasele mă
dor !

Mă dor ochii și grumazii : tusă, trochnă¹ și lingoare,
Lîngă ele, friguri, junghiuri de la cap pîn' la
picioare !

Numai Dumnezeu mă știe cum trăiesc, ca vai de
mine !

Ah, vezi cît sînt de pierită ? Nu mă vezi tu,
Constantine ?
Nici n-am fost în stare măcar de mîncare să îți fac,
Căci de ieri, de pe-astă vreme, mă tot vaiet, plîng
și zac !“

¹ Trochnă (troahnă) — răceală, guturai.

Constantin cu jale multă, blînd, îi zice : — „Văd,
iubită,

Că ești galbină ca ceara și ca floarea de pierită :

Dar te du acasă, dragă, și te culcă, nu lucra !“

Ea se-ntinde și-l cuprinde și-apoi prinde-a-l săruta :

— „Bun ești tu, bun, Constantine, ah, cum te iubesc
pe tine !

Și-i așa că eu ți-s dragă ? Drag îmi ești tu,

Constantine —

Dar deseară, bărbățele, vei veni acasă ?“ — „Nu !“

Și nevasta printre lacrimi murmura : „Vai, prost
ești tu !“

Ce să mai spun ? Veronica merge-acasă, face iară

Foc, plăcinte și friptură, precum a făcut aseară.

Străinul drumar bea, mîncă, însă e posomorît,

Nu vorbește, deci nevasta l-a-ntrebat numaidecît :

— „Ești bolnav doară, bădiță, ori ești supărat
pe mine ?“

Străinul suspină, geme : — „Supărat ? De ce —
pe tine ?...

Draga mea, spune-mi cu dreptul, place-ți ție

Constantin ?“

Veronica rîde dulce, bate-n palmi și scuipă-n sîn :

— „Vai, mănînce-l vîrcolacii și l-ar bate nouă stele,

Bată-l praporul și crucea și blăstămul maicei mele !

De poznit el n-are capăt și ca dînsul nu găsești .

Mai năprui, mai rău la gură, prin trei țări

împărătești !

Sfada-n gură-i cînd se culcă și cu ea-n gură

se scoală :

Murmură și mi se-nhoalbă, de stă să mă bage-n

boală !

Tot la clește-i scapă ochii, la cociorbă ¹, la corbaci ²,
Cît de spaimă întră-n mine șeptezeci de mii
de draci !

De-i fac zamă — se răstește, dînd vina că nu-i
sărată ;
De-i pun sare — el înjură, că-i zama slatină toată !
De fac foc, el toarnă apă peste el ; de merg în sat,
Mă pîndește pe tot locul, nu vorbesc cu vrun
bărbat.

De-aduc apă, el o varsă ori o toarnă preste mine :
Pentru el nimica-n lume nu-i făcut cum se cuvine !
Pune-mi nume de ocară, și mă face « pui de drac »
Și într-adevăr, bădiță, ști-mă Domnul ce să fac !
Io-s o mută și-o tîndală și dorm ziua pe picioare,
Că mă vaiet ziua-ntreagă ! E cuminte dînsul oare ?
Io-s o leneșă, nu mătur, vasele-n veci nu le spăl ;
Io-mi țin ibovnici anume și-l batjocoresc și-nșel.
Că mi-e pînza nebilită ³ și țesută-n lătunoi ⁴ ;
Că n-am torturi, că n-am gheme, că n-am ragilă ;
apoi

Că-mi stau fustele prin poduri de trei ani
nerăschirate ;
Nu știu țese, nu știu coase, cu suveica nu știu bate ;
Că nu iau acul în mînă, să-i prind cămașa măcar,
Că stau toată ziua-n casă și nu ies de loc pe-afar'
Să port grijă ca găzdoaie, ba de gîște, ba de rață,
Ba de — uliul le mănînce ! Ba îmi spune verde-n față.
Că-mi fac sărbători anume și nu lucru niciodată :
Vinerea, că-i sfînta Vineri ; luna, că nu mi s-arată ;
Cine lucră-n zi de miercuri, îl mănîncă lupii ; iar

¹ *Cociorbă* (*cociorvă*) — unealtă constînd dintr-o scîndurică triunghiulară sau în formă de semicerc înfiptă la capătul unui băț lung cu care se scoate jarul sau cenușa din sobă.

² Gîrbaci.

³, ⁴ Pînză nealbită și țesută cu rărituri, cu găuri.

Marți deseară e Marțolea¹; joia-i a lui Han-tătar!
 Sîmbăta-ntreagă mă piepten. Apoi, bată-le norocul!
 Alte sărbători am Focă, și Dochie cu cojocul,
 Alexie, Dric de iarnă, Miercurea de la miez-post,
 Sfîntul Urs, sfîntă Lupoaică: apoi nu-i bărbatul
 prost?
 Și-mi tot spune, și-mi tot cîntă și-mi tot bate
 zăpistracul²,
 Iar eu tac, de nu tac — Doamne — minteni
 mă-ntîlnesc cu dracul!
 Că, vai, multe boale-n lume ne-a dat sfîntul
 Dumnezeu,
 Dar nu-i boală cu primejdii ca bărbatul nătărău!“
 Străinul rîdea cu dulce ascultînd pe Veronica
 Și cît a ținut „elogiul“ n-a borborosit nimica.
 — „Așadar, ție nu-ți place Constantin?“ — „Nu-i
 de vorbit!“
 — „Atunci, dragă Veronică, știre-ai tu ce-am
 socotit?
 Eu ți-s drag și tu mi-ești dragă, astfel n-ar fi cu
 bănat
 Tu să-ți strîngi hainele tale și să fugi de la bărbat!
 Constantin rămîna-n pace, bată-se măcar de scară,
 Căci noi mîne dimineată o să fim în altă țară,
 Unde nu-i nici răutate și nici o nevoie nu-i:
 Auzit-ai tu vrodată de «Pămîntul turcului»?!“
 Hop, copilă! Veronica nu-și dă timp de cugetare,
 Ci cu multă bucurie rîde lung și-n gura mare:
 — „O! mă duc, mă duc, bădiță, cu tine și-n iad
 mă duc!“
 Și-apoi rîde și iar rîde și se face toată huc.

¹ Personaj fantastic, care umblă în noaptea de marți spre miercuri pe la casele oamenilor, pedepsind femeile pe care le găsește lucrînd (în mitologia populară).

² Zăpistrac — probabil spată, piesă de la războiul de țesut;
 a bate (cuiva) zăpistracul — a bate pe cineva la cap.

'Ambii se cobor în casă. — „Să aprindem dar lumina,
Să ni se zărească-n casă !“ — „N-o aprinde, bat-o
vina,

Căci se poate prin fereastră să ne vadă cineva !

Caută-n grabă tot ce-ți trebe, poartă-te dar și nu
sta !“

Și nevasta caută haine și-ntr-un sac afund le bagă,
Caută perini, cergi și țoale și le pune-ntr-o desagă.

— „Ici am perini de la mama, ici năfrămi — le-am
cumpărat

De la jidov, eu anume — n-am nimic de la bărbat.
Nouă zadii¹, trei alese toate-n păr de Cătălina,

Am un șurț — bat-o nevoia ! — nu mi l-a adus
vecina,

De când i l-am dat la clacă ! De la soacra eu n-am
țol ;

Țolul meu e de la mama, deci rămână patul gol !
Eu strâng tot, nu las nimica !“ — „Strânge dar și nu

vorbi !
Dar ia ceva de merinde, că asta mai bună-a fi !“

După ce s-au pus la cale, cel străin mai zice : —
„Na,

Cu degraba eram gata să uităm aici ceva...

Pe la noi sînt cam puține mori, acolo nu se poate
Să macini mălai, iubito, făr' cu mare greutate.

Dar cum văd se află-n tindă o morișcă : n-ar fi rău
S-o luăm cu noi ! În urmă vom pleca cu Dumnezeu !“

Și nevasta pune-n spate cea desagă cu vestminte

Și cu piatra de morișcă ; străinul pleacă nainte,

Duce traista cu mîncare : el mergea cam tărișor,

Neavînd povară-n spate, putea merge pe ușor,

Iar nevasta pășea-n silă : se-ndoiau genunchii ei,

Răsufila ca-n oara morții, căci desagii erau grei.

¹ Zadie — catrință.

— „Vino, dragă, numai vino !“ — „Ah, cît pot,
iubite, vin,
Dar te duci, te duci prea tare !“ Şi vicleanul de

străin
O tot duce preste dealuri, dar o, poartă tot cu fuga ;
Ea se roagă, să mai steie, dar nu i s-ascultă ruga.
— „Vino, dragă, păşi mai iute !“ Cîte dealuri au
trecut,

Cîte văi şi cîte rîpe şi cît loc necunoscut !
Ce ţară-i Ţara turcească ! N-are drumuri bătucite !
Umbli numai d-a mandela ¹ pe cărări nepomenite !
Măcar de n-ai fi să porţi, ah ! piatra, vai ! dar ce
să faci !

Dragostea aşa te poartă ! Cinci strigoi şi şapte draci !
În urmă-au ajuns în pace pînă într-un vîrf de coastă.

— „Vezi, iubită Veronică, d-aci-ncolo-i ţara
noastră !“

Ea suspină sub povară. — „Vai, să ne-odihnim aci !“
— „Ba nu, scumpo, vină numai, căci îndată vom
sosi !“

Duplică străinul paşii, iar nevasta se topeşte
De-ostenită şi-l tot roagă ca să stea. El se răsteşte :
— „Draci cu sucnă ² ! Hm, ori vină cumsecade, ori
te lasă !“

— „Dar nu pot !“ — „Atunci, nebună, de ce n-ai
şezut acasă ?!“

Ce să facă Veronica ? S-a rugat de-atîtea ori,
Iar el zbiară. Lin cu mîna şterge fruntea de sudori
Şi păşeşte, scăpînd lacrimi.

Ziua nu era departe ;
Aurora se ivise. — „Acest cîmp ne mai desparte
Numai, scumpă Veronică, de «Pămîntul turcului».
Trebue deci să merg acuma pîn' la graniţă, să spui

¹ A umbla de-a mandela — a umbla fără rost.

² Fustă.

Celora ce stau la vamă c-o să trec în altă țară.“
El se duce, ea rămîne. — „Am ajuns în pace dară !
Strigă biata Veronică, punîndu-și desagii jos.

Ce păduri mai sînt p-aice, vai de noi, ce cîmp
frumos !“
Și fiind prea obosită, pune capul pe desagă
Și-așteptînd — pe-ncet adoarme.

A trecut acum de șagă !
Soarele-i sus. Păcurarii scot turmele de la stîni
La pășune. — „La ce naiba latră tîlharii de cîni ?“
Se-ntreabă rîzînd păstorii. — „Măi, privește, cum
stau roată

Colo pe răzor și urlă de răsună valea toată !
Sfinte Trandavela ! Oare nu-i sătana printre ei ?
Haideți să vedem pe dracul ! Pe picior, băieții mei !“
Fug copiii pe cîmpie, ca mînați de vînt să vadă,
„Ce minune-i oare-acolo...” Cine-ar fi putut să

creadă.
Că sătana-i o nevestă, ce-i culcată-n cîmp aci,
Durmind dusă. — „Halo, drace, d-apoi asta ce-o
mai fi !

Priviți, măi, sub cap desagii ! Ce mai poznă și
minune !“

Și glumeau, glumeau păstorii, repetînd rîsuri nebune.
O privesc cu de-amănuntul și-n urmă la cale vin !
Bre ! Dar asta-i Veronica, nevasta lui Constantin !
Toți se miră, ce să fie, deci o deșteptară-n fine.
Ea se nalță somnoroasă : — „Doamne, Doamne, ce-i
cu mine ?

Unde-i badea cel de-aseară ? Dar voi ce lucrați
aici ?

Pentru ce-ați fugit de-acasă ?“ Se miră bieții voinici.
Și o-ntreabă plini de grije : — „Cine a fugit
de-acasă ?

Ce bade ?“ Nevasta-ncepe ea să zbiere mînioasă :
— „Badea, care astă-noapte și ieri-noapte a durmit

În podeț la noi ? Și care cu min' de-acasă a fugit ?
Păcurarii zic : — „Ești beată, ori te-a bătut

Dumnezeu !

Unde-ai fugit tu ast' noapte, căci tu ești în satul tău !
Nu cunoști tu doară bine, nu cunoști cîmpia asta,
Că-i din jos de sat ?“ Se miră, ba se-nspăimîntă

nevasta,

Lung privește-n giur de sine : cine ști' ce-a cugetat,
Căci pune desagii-n spate și pornește cătră sat.

„Bată-l stelele și luna și blăstămul meu să-l bată !
N-aibă-n lume bucurie nici de mamă, nici de tată ;
Vai, ucigă-l sfînta cruce, că rău m-a batjocurit :

M-a purtat pe cîte coaste și la capăt a fugit !

Am bătut, oh, numai calea mînzului ! Sperlă și pară !

M-a făcut de rîs la lume, de batjocură la țară !...

Satu-ntreg până deseară de pățita mea va ști.

Ce mișel ! vrînd ca să-și bată joc de mine, m-amăgi
Să fugim în altă țară, unde nu-i rău, numai bine.

Unde cîinii mă lătrară și păstorii-au rîs de mine !

Ba mi-a pus desagii-n spate, plini de haine, ba mi-a
dat

Și morișca, mincinosul, și pe dealuri m-a purtat,

Moartă sînt de oboseală ! Bată-l stelele și luna

Și-l ajungă tot blăstămul veci de veci și-ntotdeauna !

Ba fugi și cu merinde și cu traistă ! Mama mea !“

Și mergînd tot înspre casă în ăst chip se jăluia.

Era timpul cînd să ducă demîncare la bărbat.

Ia coșarca, pune-ntr-însa tot ce biata-a mai aflat

Prin casă și pleacă. „Doamne, cum să dau față cu
dînsul ?

Dar de cumva știe toate ? !“ Și-o-neca jalea și

plînsul.

Constantin cît ce-o zărește, prinde-a rîde-n voie

bună :

— „Odihnit-ai astă-noapte ? Somnul bun ^{adună !} puteri
Mi-ai adus de prînz, nevastă ? Doară n-or fi chiar
^{plăcinte ?}
De-o mîncare-aşa de bună nici nu mi-a trecut prin
^{minţe.}
Pentru ce vii cu coşarca ? Ori n-ai trăisti, iubita
mea ?“

Constantin rîde ; nevasta ca păretele tăcea.

— „Tot beteagă eşti, drăguţă ? Ori de ce eşti aşa mută
Ca o piatră de mориşcă ? Te ştiam eu mai limbută !
Hăide de, glumele-s bune : gluma place orişicui,
Dar tu taci, parcă eşti, Doamne, din «Pămîntul
turcului !»“

Vede Veronica bine că bărbatul ştie toate,
Dar de unde ştie ? Biata nu ştia că-acel străin
De ast' noapte fu chiar însuşi bărbatul ei, Constantin !
Tremura dar Veronica şi-nnegrea şi-ngălbinea.
Dară Constantin, cuminte, el singur se sfătuia :
„De-i voi spune că eu însumi am făcut-o de minune,
S-a-ndrăci cu mult mai tare : deci mai bine nu-i voi
spune !

Totuşi o să-i cînt troparul pe glas douăzeci şi trei,
Ca să ştie dînsa bine cum că io-s vlădica ei !“

Deci tuşind o ia de mîna şi-i vorbeşte cu mînie :

— „Ştii tu cum zice diacul din ceaslov, la cununie ?
Zice-aşa : «Femeia trebe să se teamă de bărbat
Şi de frica lui să umble toată noaptea pe sub pat».
Dar tu şi-ai uitat de-aceasta, nu şi-a stat în gînd
diacul,

Căci de-o zi, de două numai, s-a vîrît în tine dracul !
Dar aibi grije, căci pe dracul să-l alungi uşor se
poate :

Domnul îl scotea cu «vorba», eu cu «cleştele»-l voi
scoate !

Ai fugit în altă țară ? Goală casa mi-ai lăsat,
Clevetindu-mă-n tot chipul ? Nu te-ai temut de
păcat ?

Bagă minte-n cap, nevastă, și nu te juca cu focul,
Că de-i face-a doua oară, o să-ți sune rău cojocul!..."
A tăcut Constantin. Dînsa, încă stînd, numai tăcea ;
Nu știu ce gîndea, sărmana, destul numai că gîndea,
Și scăpînd cîteva lacrimi, a privit cu-nduioșare
Spre bărbat, privirea asta însămna : să-mi dai

iertare !
Nu știu ce-a urmat de-aici ; cum au mai trăit, n-am
veste,

Însă, iu atîta cum că...

Am gătat cu-a mea poveste.

Cluj, 1885

ANGELINA

Baladă din Albania

Ca *Dumitru*-n albanime
Mai viteaz nu era nime,
Nici la braț mai viguros,
Nici la umblet mai frumos :
Era înger la iubire,
Zmeu era la războire ;
Între fete curcubeu,
La bătaî trăsnet și leu.
El cu dragii săi tovarăși
La război pornit-a iarăși,
Dar pe drumul lat și-ntins
L-a cuprins un dor pe cale :
Dorul *Angelinei* sale.
Și el zice cătră frați :

— „Dragii mei ! Voi m-așteptați,
Până-n seară, până-n noapte,
Până mîne-seară poate,
Pân' mă duc la draga mea,
Căci nu pot de dor de ea !“
Astfel zise lin și blînd
Și-apoi pleacă șuierînd
Pe poteca mult bătută,
Care duce la palută !

La palat dacă-a sosit
Porțile-nchise-a găsit.
„Ce-i aceasta ? Niciodată
N-a fost poarta sub lăcată,
Și-acum pentru-ntîia oară
Geme poarta sub zăvoară ? !“
Greu uimit d-aceste, el
Bate-n poartă-ncetinel.
Vine-o babă și-l privește,
De pe zid apoi vorbește :
— „Ce tot bați ? Mergi înapoi !
N-ai să cauți nimic la noi !“

Și *Dumitru*, greu mîhnit
De răspunsul ce-a primit,
Bate-n poartă cu piciorul,
Sparge poarta cu toporul.
Întră-n casă și gema ;
Căci în casă ce vedea ?
Un fecior — oh, bată-l vina —
Țînea-n brațe pe-*Angelina*,
Și glumea, și-o dismierda
Și cu foc o săruta.

Trist *Dumitru* geme, zbiară
Și-n mînia lui amară
Prinde lemnul sclipicios :
Angelina cade jos,
Crud bolborosește-n sînge,
Lin oftează și se stînge.
— „Viperă cu două limbi !
Astăzi juri și mîni te schimbi !
Astăzi juri pentru-a-nșela,
Mîne-nșeli pentru-a jura :
Deci să moară mișelește
Inima care mințește !“
Apoi crunt și desperat
Cătră tînăr s-a-nturnat :
— „Vezi cadavrul !... Duplă crimă...
Este chiar a ta victimă...
Sîn zdrobit de două ori...
Pleacă fruntea... taci și... mori !“
Barda fulgera prin aer :
Un suspin înfrînt și-un vaier,
Și-un fecior tînăr, frumos,
Mort de bardă cade jos.

Ucigașul lung privește
Sîngele cum aburește
Și tăcut ca fierul stînd
El se pare tremurînd :
Simte-ale muștrării icuri
Și din gene-i lunec picuri,
Iar în urmă s-a plecat,
Trupurile-a ridicat
Și-așteptînd până deseară,
Cu ele-a grăbit la moară
Și la țarm groapă săpa,
Acolo le-nmormînta.

Și de-atunci *Dumitru* n-are
Liniște și zi cu soare ;
Și d-atunci mereu plîngea
Lîngă moară și zicea :
— „Moaară ! pentru orișicine
Macină fărina bine !
Căci copila ce-am ucis
A fost singurul meu vis,
A fost blîndă cum e steaua
Și mai albă decît neaua !
Macină fărina bine,
Moaară, pentru orișicine !
Căci voinicul ucis azi
A fost nobil și viteaz !“

Și pe locul unde fu
Tinăru-ngropat, cresc
Un cipres cu frunză lată ;
Unde-a fost dînsa-ngropată,
Au crescut vițe de vii.
Și d-atunci prin bălții
Toți la chiparos s-adun
Și pe rane frunză pun :
Căci e frunza fermecată,
Vindecă ranele-ndată.
Iar la vie rînd pe rînd
Curg bolnavii, căci gustînd
Fructul viței fermecate
Iar le dă lor sănătate.

Cluj, octomvrie 1885

Iarna, cînd e lungă noaptea, s-adun finii și
 Și-apoi povestesc de-a dragul, stînd pe ^{cumetrii} lavițele
 Despre crai cu steamă-n frunte, despre lei și ^{vetrii,}
 Oh ! că mult îmi place mie să mă pun la sfat cu ei ^{paralei...}
 Și s-asculț ale lor vorbe, s-admir faptă glorioasă,
 Să-mi încurc în minte firul din povestea cea ^{frumoasă,}
 Să văd ce distăinuiește frazul cel îndătinat :
 „Cică-a fost, ce-a fost odată, cică-a fost un ^{împărat“.}
 Oh, îmi place mult povestea, căci poporul se ^{descrie}
 Singur el pe sine însuși în povești — și-mi place mie
 S-asculț pe popor, ca astfel să observ cum s-a ^{descriș ;}
 Ascultîndu-l, fără voie, parcă mă cuprinde-un vis,
 Și-atunci eu mă pierd pe-ncetul pe-ale fantaziei ^{maluri :}
 Văd cu ochii plăsmuirea vecinicele idealuri
 Și a tuturor acelor tipuri vii, pe cari le-avem
 Și pe-a căror frunte pus-am mitologic diadem ;
 Văd cu ochii tot aceea ce-a creat în zeci de veacuri
 Imaginațiunea noastră : văd înamorate lacuri,
 Văd cîmpii cu ierbi de aur, stele văd, cari ^{povestesc,}
 Brazi cu gemet, văi cu lacrimi, flori, ce sub privire ^{cresc,}
 Văd zăbrele și prin neguri văd crăieștile palute !...

¹ Dar și noi ! (Lat.)

Că-i fecior născut din babă și-ntr-un an crește
ca-n trei,
El aruncă buzduganul ca și-un măr, ucide zmei,
Și-apoi, urmărit în urmă de curagi și de norocuri,
El, pe-o pajură călare părăsind aceste locuri,
Capătă pe cea mai mică fată de-mpărat soție...
Pipăruș-viteaz ! Curagiul întrupat în vitejie !
Tip eroic, suflet nobil și-n veci braț neostenit,
Tu porți flamură de-nvingeri ! Sustinut de-a
tale-ncrederi,
Ești rubin mitologiei : cap încoronat cu iederi !

Văd apoi pe-mpărat-Roșiu și pe Verdele-mpărat,
Văd zăbrelele, pe care cest din urmă le-a durat
Pentru fată-sa, căci fata la părinți fu numai una
Și era de tot frumoasă : p-a ei frunte juca luna
Și-i juca prin dezmierdare soarele pe tipul ei
Și-i jucau pe cei doi umeri doi d-argint lueferei !
Văd pe sfînta Luni în codru, păzind tainicele

bercuri¹
Cu izvor de apă-vie ; văd apoi pe sfînta Miercuri
Povestind cu șapte stele ; adunînd neguri și ploii
Și-mpărțind viscole-n lume, eu zăresc pe sfînta Joi.
Aci văd pe sfînta Vineri, lîngă muntele de glajă,
Culegînd flori de boscoane², ierbi de farmec

pentru vrajă
Și-n povești cu Zodiacul ținînd sfîntul Soare-n loc ;
Văd pe sfînta Marți cum rîde și descîntă de noroc,
Și-alungînd pe baba Dochie, dezvălește primăveara,
Și pe fete mai istețe le-nspăimîntă cu Marți-seara.
Babe meștere, urmate de-un stol greu de vrăjituri,
Ele știu să profețească prin descîntătoare guri

¹ Berc — dumbravă.

² Farmece, vrăji.

Și prin visuri întreite ani din soartea omenească
Dacă omul prin rugi drepte s-a legat ca să
postască !

Văd apoi Cîmpul-vieții cu mohor acoperit ;
Văd poiana fericirii și, cu pasul liniștit,
Văd cum trece prin poiană o fantasm', o copiliță,
Purtînd flori de mac în mînă, pe sîn flori de
tămîiță

Și-mplețiți în păr de aur purtînd tainici trandafiri.
Ea-i comoară de frumsețe, simbol dulce de iubiri
Și-i un tip de poezie, farmec de-admirare sfîntă :
Ea-i Ileana Cosintiana, din coșită-i floarea cîntă !
Sub serinele-i surîsuri, ierni se schimbă-n primăveri ;
P-a ei urmă azi renvie crinul veștezeit de ieri ;
Și de drag, soarele-n cale stă pe loc și mi-o privește
Și cînd pleacă, beat el pleacă și trei zile buiguiește ;
Și cînd ea-ngîna vrun cîntec, greu tresare prin fiori
Cerul înflorit cu stele, cîmpul înstelat cu flori,
Ea-i născută-n faptul zilei și-n restimp de lună-
nouă

Și se culcă-n pat' de aur, și se scaldă-n rîu de rouă,
Și-i copilă descîntată cu trei roze-n bobocei,
Pentru ca să-nnebunească lumile de dragul ei !

Văd apoi pe Făt-frumosul trist cum măsură poiana,
Căci de mult iubește dînsul pe Ileana Cosintiana
Și de dorul ei lăsat-a doi părinți, și-apoi pribeag
Rătăcit-a zi și noapte preste țări, și de-al ei drag
El plîngînd încălecasse pe Cal-galben de sub soare.
Căci e nezdрав din fire acest cal, știe să zboare
Prin văzduh, până ce lasă stelele-ndărătul său !...

Făt-Frumos și Cosintiană ! O, cu tot ce Dumnezeu
 A lăsat frumos și nobil și fermecător în lume,
 V-a-nzestrat pe voi poporul, inimi blinde cu blînd
 nume,
 Și-a făcut din voi sub soare tip perfect de
 frumuseți !
 În voi personificate stau ascunse două vieți
 De-ncîntare fără margini : vulturească fantazie
 V-a creat și întreite facultăți de poezie.
 Vi-a depus un tron de aur p-un pămînt de-ntipuii !

Văd apoi zîne maestre și văd alte năluciri :
 Pe Zorilă și Murgilă, cari grăbesc să mi se culce
 La cele trei urzitoare, lîngă tău¹ de lapte dulce ;
 Văd pe gingășa din Dafin ; mă-ntîlnesc cu paraleii
 Și văd falnica pădure, unde-n curți s-adună zmeii,
 Făcînd sfaturi, cum să fure vro copilă de-mpărat ;
 Apoi văd pămîntu-n care munții-n capete se bat ;
 Apoi văd pe Cenușotcă, prinzînd pureci la trăsură ;
 Și văd pe-a zmeilor mamă flacări aruncînd din
 gură ;
 Și văd Ceasul-rău de noapte, povestind cu-al său
 nepot,
 Și-apoi văd pe mult vestitul Statu-Palmă-Barbă-Cot ;
 Și-apoi văd pe Surgă-Murgă mîncînd mazere pe
 veatră
 Și mai văd pe Strîmbă-Lemne sfătuind cu Sfarmă-
 Piatră !

Aici văd pajuri mărețe, sub a căror adăpost
 Voinic-înflorit devine mai frumos de cum a fost ;

¹ Baltă, lac.

Văd și pe Leagănă-Munții, și văd pe Ușor-ca-
 Vîntul,
 Pe N-Aude, pe Nu-Vede și pe Na-Greu-ca-
 Pămîntul ;
 Văd aici pe Mama-Noptii, iele văd și văd moroi
 Și văd pe Fata-Pădurii cu lungi taberi de strigoi.
 Văd apoi Gerul în straie trecînd pe hotarul Ciumii ;
 Văd pe Foametea și-n urmă mă bufnesc de Toarta-
 Lumii,
 Eu de-aici mergînd la vale prin păduri de siminic,
 Eu ajung în țara unde, cînd scuipești, scuipi în
 nimic !

Tipurile drăgălașe toate-mi trec pe dinainte
 Și-mi revoacă-un veac de aur, plin de farmec
 dulce-n minte,
 Și-mi revoacă timpuri bune, zile de vieți senine :
 Și-atunci amintiri duiosase se trezesc rîzînd în mine,
 Și-atunci gîndurile mele îndărăt prin secolii trec,
 Și, zburînd prin Capitoliu, se opresc pe-Olimpul
 grec.
 Aici văd zeii-n consiliu, văd tritoni și minotauri,
 Văd ciclopi c-un ochi în frunte, văd eroi încinși
 cu lauri
 Și văd toate-acele tipuri de grecești mitologii,
 Pe cari le-a creat avîntul exaltatei fantazii.
 Și privind adînc la ele, îmi par toate-a fi asemeni
 Cu-ale noastre tipuri ; toate îmi par rude, îmi par
 gemeni :
 Și-ncet tipurile sfinte de mitologii grecești
 Se-ncuscrează cu-ale noastre fantazii de prin povești
 Tot mai mult și tot mai tare, tot mai strîns, până
 ce-n fine
 Din subiectele-nrudite un subiect comun devine !
 Din Helada rătăcit-a mitul vechilor eroi,

Și p-o cale-ndreptățită s-a prelins până la noi,
Pentru ca să mărturească sîngele cu grea dovadă.
Din splendoarea ei cea veche, ne-a păstrat vechea

Heladă

Stol de basme și credință, snop de tipuri, cari
trăiesc

Tainic înrădăcinate prin poporul românesc

Și cari numai cu viața deodată-au să se scurgă.

Poliphemos recunoaște frate bun pe Surgă-Murgă

Și se bucură că-și află ochiul ars de Odiseu ;

Pipăruș-viteaz își află prototipul în Teseu :

Ăst din urmă războiește cu giganți și minotauri !

Cel dintîi, pe-aceea cale, cu zmei negri și bălauri.

Regi eleni din timpul mitic, cu-a lor fapte de mirat,

Mai trăiesc în basmul nostru pe la Verdele-mpărat ;

Și trăiesc în basmul nostru fantaziile păgîne,

Căci din grații și zeiță și din nimfe-am făcut zîne,

Iar din Mars, din Zeus, din Venus, din Mercur

creat-am noi

Sfîntă Marți și sfîntă Vineri, sfîntă Miercuri, sfîntă

Joi !

Oedip încă mai trăiește cu-al său mit ; în infinituri

Se-ntîlnesc în tradițiune și-n nenumărate mituri

Harpie și Griphi de spaimă ; în sălbatecii noști

zmei

Afli taberi de Chimere și-un popor de Briarei !

Iat-aci pe Făt-frumosul, iat-aci pe Cosintiana :

Dînsul nu-i decît Apolo, dînsa nu-i decît Diana ;

El un Adonis ce-adoarme Deliae¹ pe brațul său,

Ea-i Elena cea frumoasă, fiică de-a lui Tyndareu !

Soartea noastră-i profețită prin eterne urzitoare,

N-au murit Lachesis, Cloto, Atropos n-a murit

oare ?...

¹ Unul din numele zeiței Diana.

'Ah, îmi place mult povestea, căci poporul se descrie
Singur el pe sine însuși în povești și-mi place mie
S-ascult pe popor, ca astfel să observ cum s-a
descriș !

'Ascultându-l, fără voie parcă mă cuprinde-un vis
Și zăresc poporul nostru, cu zîmbire drăgălașe
Legănat cu-aceiași leagăn și-nfășat cu-aceleași fașe
Ca și vrednicii războinici de la Tibru și Olimp !
'Atunci ambițiuni curate mă-nfășoară și mă-nghimp ;
Simțesc strîmt atunci pămîntul pentru dezlipite
ramuri,

Cari născutu-s-au din sînul unor domnitoare
neamuri ;
Și-mi vine să-mi înalț fruntea și s-o scutur veselos
Și să strig în lumea largă : „*Et in Arcadia nos !*”¹

Cluj, februarie 1886 :

FATA CRAIULUI DIN CETINI

Un colț întreg de lume s-a fost înspăimîntat
De spada și curajul lui Tabără-mpărat,
Domn mare și puternic din Țara cu nenorii.
El trece-n șir de taberi cum trec secerătorii
Prin holdele răskoapte ; cu brațul său robust
Deschide-o cale lată pe unde-i drum îngust
Și zboară furtunat prin rîndurile dese
Și-n veci cu biruință din grele taberi iese.

¹ „Și noi am fost în Arcadia !” (Lat.) Parafrizare după epi-
graful celebrului tablou al lui Poussin *Păstorii din Arcadia*.

Deci dusu-mi-s-a veste prin lume și prin țări
Și s-a pierdut în umbră de-albastre-ndepărtări
Că, de-ai cerca prin lume de-a lungul și de-a latul,
Voinic nu poți să afli ca Tabără-mpăratul !
Dar totodată veste și vorbă s-a pornit,
Că Tabără-i om dosnic ¹ și-i trist neconținut,
Și cât e ziua dînsul cu nimeni nu vorbește,
Cît parcă ceva-l doare și nu știu ce-i lipsește ;
Că-i tot mereu pe gînduri și-i vecinic supărat.
Dar pentru ce?... De-aceea, că bietul împărat
Avea trei fii războinici, ca nimeni pe sub stele,
Frumoși în zi de pace și tari în zile grele,
Și demni de-un tată, care e demn de-ai săi feciori :
Era Voinic-Zorilă, copil născut în zori,
Braț greu la bătalie și trăsnet la izbîndă ;
Era mezinul Grangur, om bun, inimă blîndă,
Milos ; și era fiul din urmă, Trandafir,
Frumos ca o poveste, isteț ca un Arghir !
Așa erau feciorii ; iar Tabără-mpăratul,
Din inimă iubindu-i pe unul ca pe altul,
Sta-n cumpănă și-n gînduri, și mult îmi chibzuia,
Și mult își bătea capul, căci dînsul nu știa .
La care dintre principii să lase-mpărăția ?
Din ei care-i mai vrednic ? În care-i vitejia
Mai mult înoțălită ? Un suflet creștinesc,
Menit pentru mărirea de tron împărătesc,
Și-o inimă domoală în care fiu trăiește ?
O minte mai vicleană pe care-l fericește ?
Din ei care-i mai vrednic ? — Iubindu-i pe tustrei,
El nu putea s-aleagă pe nici unul din ei,
Iar neputînd s-aleagă, era tot trist, sărmanul,
Și tot pe gînduri grele cu lunile și anul !

¹ Ursuz.

Dar iată, veste mare prin lumi s-a străcurat,
Că-n Meștera-Cetate, la Crai-Încetinat,
Vorbesc stelele noaptea cu florile-n grădină
Și dorul și-l desmeardă pe-un fir de rocoină,
Pe-un snop de vîzdogele, pe-o creangă de bujor :
Căci are craiul fată frumoasă ca un dor
Din zile cu speranță, cu obraji ca trandafirii
Și-așa de drăgălașă ca patima iubirii !
Ea poartă haină-albastră și poartă păr de aur
Și-i albă ca zăpada din zilele lui faur,
Și-o fată mai plăcută, prin șapte țări crăiești,
Ca dalba Viorică nu-i modru să-nțîlnești !
Ea șede-ntr-o fereastră-n a turnului zăbrele,
Purtînd pe cap cunună de-albastre viorele —
Și-așa mi s-a prins fata, și-așa mi s-a jurat,
Că dintre toți voinicii primi-va de bărbat
Pe-acel ce va fi-n stare
S-ajungă la fereastra zăbrelei, din călare,
Luîndu-i de pe frunte cununa cea de flori !...
Și-n dar' mi se-ncercară vitejii pe flori,
Căci nici unul nu poate să facă vitejie,
Să capete pe fata crăiască de soție !
Pe loc ce vestea fetei lui Crai-Încetinat
Ajunse pîn'la curtea lui Tabără-mpărat,
Acesta prinde suflet și iar înveselește,
Și plin de bucurie feciorilor vorbește :
— „O, dragii tatii ! Astăzi eu-s vesel mult, căci eu
Voi ști din voi pe care să-l las în locul meu !
Grăbiți tustrei la craiul din Meștera-Cetate
Și-acel ce-aduce fata, acela va domni !“...
Așa vorbi-mpăratul și dulce-apoi zîmbi.

Atunci Voinic-Zorilă ieșind merge la staur ¹ ;

¹ În părțile nesăudene nu se zice *staul*, ci *staur* (n.a.).

Alege-un roib sălbatic, cu frînele de aur,
Și-ncalecă și pleacă, se duce fulgerat
Cu gîndul să-mi alerge la Crai-Încetinat
Și-acolo să cîștige pe fată de soție :
Pe fată de-o cîștigă, cîștigă-o-mpărăție !
S-a dus, s-a dus voinicul, pierdut în negre zări,
Lăsînd în urmă-i dungă de-albastre-ndepărtări
Și nori de praf ; și mers-a trei luni și jumătate
Și-n urmă el a ajuns la Meștera-Cetate,
Cu turnul de mărgele și-n giur cu bărbănoc.
La capătul cetății, Zorilă stă pe loc
Și caută-n giur, căci roibul cu spaimă sforăiește
Și-azvîrle din copite și-n laturi se izbește,
Pe cale mai departe nu pleacă nicidecum.
Descalecă voinicul și vede lîngă drum
Pe-o babă răzimată de cîrja-i noduroasă,
Cu ochi intrați sub frunte, cu trup p-a cărui oasă
Topitu-s-a fost carnea de ani și de năcaz.
Zorilă, cît ce-o vede, întoarce-al său obraz
Și scuipă-n sîn cu scîrbă, iar baba zice : — „Bine,
Dar pentru ce te tulburi și te ferești de mine?...
Căci macar eu-s bătrînă, dar sfatu mi-e frumos ;
Pe mulți viteji cu sfatul din pacoste i-am scos
Și poate-acum și ție vrun sfat să-ți dau ! Răspunde,
Din care parte-a lumii grăbești și până unde ?“
Voinic-Zorilă însă n-ascultă-al ei cuvînt,
Ci-ncalecă și-aleargă precum aleargă-n vînt
O frunză ; roibul tînăr de spaimă beat aleargă,
Lăsînd un nor de aburi pe narea sa cea largă
Și nu s-oprește pînă la poartă, la palat.
Pe loc înalții sfetnici și domni s-au adunat
Să vadă pe voinicul venit din depărtare,
De cumva-i dînsul vrednic de fapte mari și-n stare
Să facă-o vitejie, precum nu s-a mai dat.
A doua zi voinicul norocul și-a-ncercat :

Copila sta-n fereastră, frumoasă cum e luna,
Pe buze purtînd zîmbet, pe cap purtînd cununa
De flori ; fălos Zorilă împintenă-al său cal
Și-aleargă, dar — deodată grăbitul animal
Se-mpiedecă și cade și trei picioare-și frînge,
Iar domnu-i se răstoarnă cu trupul plin de sînge.
Pe loc craiul se duce la el ; l-a ridicat
Și dusu-l-a-n palută ; Zorilă rușinat
N-așteaptă zorii zilei ; în miez de noapte lasă
Ăst loc fără norocuri și trist întoarnă-acasă.
Și Tabără-i vorbește : — „Ispravă nu-i nimic ?
Degeaba tu, Zorilă, porți nume de voinic !...“

Acuma Grangur iese, la staule grăbește
Și-alege-un șoim, a cărui copită strălucește
De-argintul din potcoavă ; apoi blîndul fecior
Încalecă și pleacă cu gînduri și cu dor
Să capete pe fata crăiască de soție :
Pe fată de-o cîștigă, cîștig-o-mpărăție !
Trecut-a munți și dealuri, și culmi a străbătut,
Prin șapte țări de-a rîndul, ca vîntul a trecut,
Și-a mers și zi, și noapte prin țări nenumărate,
Și-n urmă el ajuns la Meștera-Cetate,
Cu turnul de mărgelă și-n giur cu bărbănoc.
La capătul Cetății fugarul stă pe loc
Și sforăie și bate în țărână cu piciorul
Și nu mai vrea să plece. Descalecă feciorul
Și-n giur privește : vede o babă, care sta
De cîrje răzimată și care-apoi era
Mai slabă decît moartea, cu fața schimosită,
Cu mîni ca reschitoare și-așa de mult urîță,
Încît de groază Grangur privirea și-a-nturnat ;
Iar baba-nhoalbă ochii și-i zice așezat :
— „De ce te tulburi oare și te ferești de mine,
Căci eu din moarte scos-am pe mulți viteji ca tine

Și-am fost sfătuitoare la multe vitejii...
Dar unde mergi, copile ? din care țară vii ?
Ci Grangur nu răspunde. Încalecă și pleacă
Și-aleargă-ncît în fugă nici vînt să nu-l întrecă ;
Fugarul, plin de spaimă, se duce ca turbat
Și nu s-oprește până la poartă, la palat.
Îndată prin Cetate cuvîntul se lățește
Că alt voinic venit-a din lume și voiește
Să ia cununa fetei lui Crai-Încetinat.
A doua zi toți domnii din curți s-au adunat ;
Copila stă-n fereastră, frumoasă cum e luna,
Purtînd surîs pe buze, pe cap purtînd cununa
De flori ; Voinicul Grangur e-n șea, și plin de foc
Aleargă roibul tînăr săltînd, dar la un loc
Se-mpiedecă fugarul grăbit și gîtu-și frînge,
Iar Grangur se răstoarnă cu trupul plin de sînge.
Îndată sărind craiul, de jos l-a ridicat
Și dusu-l-a-n palută, dar Grangur rușinat
N-așteaptă zorii zilei, nu-i trebuie mireasă :
În cap de noapte pleacă pe neștiute-acasă.
Și Tabără-i vorbește : — „Nimic ? Știut-am eu
Că nici tu nu ești vrednic să fii copilul meu !“

Atunci Trandafir plînge și din palută iese,
La staule grăbit-a și dintre cai alese
Pe cel cu șea de-aramă ; încalecă pe el
Și pleacă, și se duce, și zboară rîndunel
Și lasă-n urmă codrii și munți în urmă lasă.
Și-aleargă, cum aleargă dorința ce-l apasă,
S-ajungă mai degrabă la Crai-Încetinat,
S-arate că la-nvingeri de mult el s-a dedat.
Să capete pe fata crăiasă de soție :
Pe fată de-o cîștigă, cîștig-o-mpărăție !
Și mers-a crăișorul cu gîndul ce și-a pus
Țări multe și străine ; o lună s-a tot dus

Prin locuri fără nume, pe căi nemaicălcate
 Și-n urmă el ajunsese la Meștera-Cetate,
 Cu turnul de mărgele și-n giur cu bărbănoc.
 La capătul cetății fugarul stă pe loc
 Și sforăie cu spaimă și coama și-o zbîrlește.
 Descalcează voinicul și lîngă drum zărește
 Pe baba cea urîță, pe care mi-o-ntîlnir'
 Și frații săi. O vede voinicul Trandafir,
 Ci nu-și întoarce fața, nu face semn cu mîna
 Să-i piară din vedere. Atunci a zis bătrîna :
 — „O, scumpe Trandafire ! de vrei să biruiești,
 Întoarnă-acasă iară la curți împărătești
 Și-ți ia un cal mai harnic, ia-ți cal mai în putere !
 Întoarnă-acas', întoarnă la tatăl tău și cere
 Vestitul Cal-din-spumă, cu păr întraurit,
 Căci e năzdrăvan calul și-i roib nedumerit.
 El singurul pe lume e calul care-aleargă
 Prin nori și prin văzduhuri și bate lumea largă
 De-a lungul și de-a latul, pe țară și pe mări ;
 El zvîrle foc pe gură și flacăra pe nări
 Și poate să vorbească cu stele și fortune !
 Încalce pe dînsul, căci dînsul îți va spune
 Prin vorbe tot aceea ce nu-ți pot spune eu !...“
 Atunci încet se lasă prin aer un nor greu
 Și-acoperă pe babă ; iar Trandafir s-aruncă
 Pe calul său și trece un deal, un șes, o luncă
 Și tot mereu se duce pe drum îndelungat
 Și-ajunge iar în țara lui Tabără-mpărat.
 A rîs Voinic-Zorilă și Grangur încă rîs-a
 Cînd l-au văzut în curte, iar împăratul zis-a :
 — „Și tu te-ntorci acasă cu brațul gol ? Mă mir !...“
 Atunci în genunchi cade viteazul Trandafir :
 — „Întorc, ci iar m-oi duce, căci nu doresc nimică,
 Decît să-nving, părinte, pe dalba Viorică,

Bujor de primăvară, cu ochi de brebenei ;
S-arăt că eu-s pe lume mai mult ca frații mei !
Dar n-am un cal de seamă, precum aş vrea să fie ;
Oh, dă-mi, înalte tată, un cal năzdrăvan mie,
Dă-mi Cal-vestit-din-spumă, cu păr întraurit !"
Atunci Tabără plânse din greu şi i-a vorbit,
Cu inima sfărmată de dor şi de durere :
— „Ți-aş da, ți-aş da din suflet, de-ai cere orice-ai
cere,

Dar Cal-vestit-din-spumă nu pot, iubitul meu,
Căci nu ştiu unde-i calul, nu ştiu nici singur eu !
Eu nu-ți pot da de seamă şi nu-ți pot da de ştire
În ce loc mai trăieşte ! Ci caută-l, Trandăfire,
Prin staule, căci poate să dai de urma lui :
Şi dacă nu-i în staul, atunci în lume nu-i !"

Pe loc Trandafir pune pe-o lespede jăratec
Şi-apoi pe rînd el scoate cîte-un fugar sălbatec
Din staul şi-l îndeamnă mereu să mînce foc :
Dar care cum atinge jăratecul, pe loc
Nechează şi se-ntoarce la staule. Degeaba
Vrea Trandafir să facă, precum îi spuse baba,
Căci toată herghelia de foc mi s-a ferit.
Era-ntr-un fund de staul un cal îmbătrînit,
Rău, care n-avea preţul nici macar de-un iernatec ¹ ;
Pe el nu-l încercase voinicul la jăratec,
Căci cine oare-n lume l-ar fi-ncercat, văzînd
Că-i slab, de stă pe moarte. Mezil' însă, rîzînd
Şi vrînd el joc să-şi bată de frate-său, grăbeşte
Şi scoate-afară calul şi-apoi în rîs vorbeşte :
— „Ei, frate Trandăfire, pe-acesta l-ai uitat !
Încalecă-l şi-aleargă la Crai-Încetinat,

¹ Fînul care îl consumă vitele în timpul iernii e *iernatec* (n.a.).

C-acesta-i Cal-din-spumă !“

Aşa mi-a zis voinicul şi-a pus apoi în glumă
Jăratecul sub barba fugarului... Minuni !
Căci iată calu-ncepe să mănince din cărbuni
Cu poftă fără margini, cât nesăturat pare ;
Şi-n vreme ce mănîncă, se-ngrasă tot mai tare
Şi tot mai mult, şi-n urmă, cînd el şi-a isprăvit
Ciudatul prînz, nechiază, şi-n giur mi s-a rotit
De zece ori, şi-atîncea se-nschimbă-n roib, a cărui
Frumuşetă n-avea seamăn pe-acest pămînt, căci păru-i
Era păr dalb de aur. Se miră Trandafir,
Şi Grangur, şi Zorilă şi Tabără se mir',
Iar Cal-vestit-din-spumă vorbeşte cu glas tare :
— „Atît-amar de vreme am fost uitat, de-mi pare
Că-s veacuri ! Dar acuma stăpîn mi-am căpătat !
Încalecă, stăpîne, că-i vremea de plecat !
Dar bagă numai seamă, stăpîne mult iubite,
Căci dalba Viorică nu vrea să se mărite
Decît după Viteazul Ostrovului cu flori,
Că mult i-e drag feciorul, că-i fală-ntre feciori !
Ea numai de rîs poartă pe toţi cari vreau să-i placă,
Căci dînsa ştie bine, că ei nu pot să facă
Atîta vitejie, încît pe cal în zbor
S-ajungă la cunună ; în dar' e truda lor !
Dar ţine minte, Doamne, aceste vorbe-a mele :
Cînd noi vom sta în faţa ziditelor zăbrele,
Şi cînd din mîină craiul un sămn încet va da —
Aproape de fereastra copilei voi zbura
Şi-n timp ce Viorica va sta-n nedumerire,
Privind la tine galeş cu ochi plini de uimire,
Tu-i ia cununa, însă te poartă¹ totodat'
Şi fără veste lasă-i pe frunte-un sărutat...”

¹ A se purta — a umbla repede.

Aşa vorbeşte calul şi veselos nechează ;
Iar Trandafir pe tată, pe fraţi îmbrăţişează
Şi-n vreme ce aceştia poftitu-i-au noroc,
El spada şi-o încinge şi-ncalecă pe loc
Şi zboară ca furtuna, ca fulgerul, ca gândul ;
Străbate-n o clipită crăimile de-a rîndul
Şi-ndată se trezeşte la Crai-Încetinat.
Şi vestea despre dînsul pe loc s-a străcurat
Prin oamenii cetăţii, şi sfetnici s-adunară,
Şi domni, şi lume multă : cu drag ei aşteptară
Să vadă pe voinicul din lume rătăcit,
Să vadă dacă dînsul va fi mai fericit
Ori nu cum au fost alţii. Frumoasă ca şi luna
Stă fata-ntr-o fereastră, purtînd pe cap cununa.
Şi rîsuri pe guriţă ; şi craiul semn a dat :
Vestitul Cal-din-spumă se pune pe-alergat
Şi fuge nebunatec şi zboară porumbeşte
Şi trece ca săgeata, cît aerul plesneşte
Şi vîjîie sălbatec. Un semn de nou se dă.
Atunci pe sub fereastră fugarul fulgeră :
Voinic Trandafir prinde cununa cea măiastră ;
Strîngînd la piept, sărută pe fata din fereastră,
Apoi se pierde-n aer cît nu s-a mai zărit !
Un ţipet lung atuncea din turn a răsărit ;
Era ţipetul fetei învinse ; era graiul
Copilei înecate de dragoste. Iar craiul
Se miră, se cruceşte şi-ntreabă-nmărmurit
Că cine-a fost voinicul, din ce ţări a venit
Şi unde-a mers ? Răspuns-au acei ce-au prins de veste,
Că Trandafir se cheamă şi-un Făt-Frumos el este
Şi-i un voinic, feciorul lui Tabără-mpărat !

Atunci craiul se-ntoarce şi mari porunci a dat
Şi-n clipă toţi curtenii de nuntă se gătară,
Pe cai fără de splină cu toţi încălecară,

Și-n carul de mireasă pe fată mi-o puneau
Și-apoi cu veselie plecînd, ei se duceau,
Trecînd prin tot orașul din țară, prin tot satul
Și-ajuns-au toți în pace la Tabără-mpăratul !

Apoi o lume-ntreagă trezitu-s-a-n cîntări
Și dusu-mi-s-a veste prin nouăzeci de țări
Că Trandafir, voinicul fecior, mi se cunună
Cu dalba Viorică. Atunci în voie bună
Curgea vinu-n păhare de aur, iar la mese
Sedeau în zi de praznic vestite-mpărătese,
Și crai cu stele-n frunte, și harnici împărați,
Și sfetnici luminați.
Iar cînd era sărbarea mai dulce și mai lină,
Mireasa ia păharul și mirelui închină
Și-i zice : — „Trandafire, în veci să fii al meu
Și-n veci cu veselie a ta să rămîn cu !“
Și ea se pleacă dulce, sărută p-al ei mire,
Și rîde și iar zice : — „Viteze Trandafire,
Primește-ți iar sărutul, pe care mi l-ai dat,
Pre cînd eram eu fată : ci dă-mi un sărutat,
Acum pe drept, căci astăzi de lume nu ne pasă !“
Și-n vreme ce voinicul sărută pe mireasă,
Stă Tabără-mpăratul rîzînd și-nveselit,
Apoi el ia păharul să-nchine și-a vorbit :
— „Voinice Trandafire, născut ai fost pe lume
Să-ți faci un vestit nume, s-adaugi la renume
O mare-mpărăție !... Mulți ani tu să trăiești
Și-n pace-mpărăția cu har s-o stăpînești !...“
De-atunci văzut-a lumea pe Crai-Încetinatul
Strîngîndu-mi-se-n brațe cu Tabără-mpăratul !

Glui, februarie 1886

DRAGA MAMEI

Baladă

I

Colo-n jos, în jos,
Este-un plop frumos,
Plop cu frunza plină,
Neted la trupină,
Cu crângi rătezate,
Spre pământ plecate ;
Iară lângă plop
Este-o casă nouă
Cu ferești vro două,
Casă șindilită
Mîndru văruiță,
Cu fața spre soare,
Cu ograda mare,
Cu porți ridicate,
Cu uși largi și late,
Și cu prag de fag.
Iar apoi pe prag,
Pe cel prag afară,
În amurg de seară
Lelea Fira sta,
Gheme depăna,
Sfaturi înșira
Pentru fată-sa.
C-așa-i dacă are
Fira fată mare :
Mi-o tot sfădește,
Căci fata iubește
Și se prăpădește
Dup-un feciorel,
Și-apoi pentru el
Ea rabdă ocară

Și-n casă, și-afară,
De s-a dus prin țară
Poveste și veste,
Și-apoi nu-i poveste,
Firei plăcea tare
Feciorul pe care
Fată-sa-l iubea,
Însă el n-avea
Averi grămădite,
N-avea căsi și vite ;
Fira deci fierbea
Și mi se ciudea,
Căci dînsa voia
Fata-i să iubească
Pe-un fecior cu stare
Și cu vîlfa mare...

Tot așa și iară
Și-acum stînd afară
Fira se ciudește
Și mi se sfădește ;
Fata tort răschiră,
Fuse pline-nfiră
Și-nfirînd oftează,
Jalnic lăcrimează
Și lăcrimînd tace,
Căci n-are ce face.
Fira mi-o vedea
Și din cap dădea,
Și din grai grăia :
— „Fată, draga mea !
Nu știu cum, nu-i bine,
Nu știu ce-i cu tine,
Că tot porți bănat
De te rîd prin sat,

Și porți jale-amară
De te rîd prin țară !
Nu știu ce-i cu tine
Că de loc nu-i bine
Că oftezi mereu,
Lacrimi verși din greu
Și tot gemi de sună,
Parcă ești nebună,
Și-apoi zile-ntregi
Tu tot vii și-alergi
Și-ți tot plîngi norocul
Și nu-ți afli locul !
Nu știu ce-aș direge,
Ca să-ți dai de lege
Și să fii cuminte
Ca și mai nainte !“

Fata răschira,
Mama depăna
Și iar cuvînta :

— „Draga mamei, fată,
Nu fi supărată,
Nu tot suspina,
Nu tot lăcrima,
Că-mi faci gînduri grele,
De mă-omor cu ele !
Fii tu veseloasă,
Căci tu ești mireasă,
Ai mire, ca el,
Tras prin un inel —
Și el ți-a adus,
Dar eu nu ți-am spus,
La grumazi mărgele,

Pe deget inele,
Brîu și-ncingători,
Zadie cu flori,
Năfrămi de mătăsă,
Toate-n aur trase,
Pe margini tivite,
Toate-ntraurite !“

Fata suspina,
Mama sta ce sta
Și iar cuvînta :

— „Draga mamei, fată,
Fii cuminte-odată
Și-ți alină plînsul,
Du-te după dînsul,
Căci găzdac e tare,
Multe moșii are ;
Are vaci și boi,
Turme-ntregi de oi ;
Are zece juguri
Și pe-atîtea pluguri.
Are vii de struguri ;
Are-o casă naltă
Mîndru ridicată,
Casa șindilită
Mîndru văruiță !“

Ana suspina,
Fira sta ce sta
Și iar cuvînta :

— „Draga mamei, fată,
Fii cuminte-odată

Și-ți alină plînsul,
Du-te după dînsul,
Căci el e frumos
La căutătură,
La scuturătură ¹,
Nalt e de statură
Și-ndesat pășește
Și se potrivește —
Potrivește bine,
Draga mea, cu tine,
Lasă pe Ionel,
Nu gîndi la el,
Căci sărac e tare
Și nici neamuri n-are
Și-i din viță rea —
Ce zici, draga mea ? !“

Fata răschira,
Din greu răsufila
Și-apoi cuvînta :

— „Mamă, orice-i face,
Unul numa-mi place,
Unul singurel :
Numai Ionel !
Alt fecior în lume
Nu-mi trebui, și-anume
Io ți-o spun odată :
Decît măritată
După alt fecior,
Mai bine mă-omor !
S-o știi, mamă, bine
Asta de la mine !“

¹ Imbrăcămintе.

Fira greu rîdea
Și se cătrănea
Și-apoi se răstea :
— „Fă dar cum vei face,
Fă precum îți place,
Fă de capul tău,
Cum vei ști mai rău !
Du-te unde vrei,
Pieri din ochii mei,
Pieri-mi dinainte,
Fată fără minte !...“

II

Iubea-și Fira fata,
Încît era gata
Pentru ea să sară
Prin apă și pară
Și d-aceea ea
De năcaz plîngea
Cînd mi se gîndea,
Cum că-i lucră fata
Cum nu lucră alta !
Și d-aceea sta
Și se cugeta,
Și trăia cu gîndul
Zilele de-a rîndul,
Și-ntrebat-a finii,
Și-a-ntrebat vecinii,
Și-ntrebat-a frații,
Și-a-ntrebat cumnații,
Doar vor ști să-i spună
Vro povață bună.

Și-a umblat, umblat
 Zile-ntregi prin sat
 Și-a tot întrebat,
 Dar i-au spus cumnații,
 Rudele și frații
 Și i-au spus vecinii,
 Oamenii și finii
 Să nu-și bată gîndul
 Unde nu-i cu rîndul,
 Să n-apuce codru,
 Unde nu-i cu modru.
 Însă Fira sta,
 Sta și cugeta,
 Mult se frămînta,
 Și-ntrebat-a iară
 Prin lume și țară,
 Și-a-ntrebat anume
 Prin țară și lume
 Pe la vrăjitori
 Și descîntători ;
 Pe la crai de meșteri,
 Cari trăiesc în peșteri
 Și cari pot s-adune
 Dragoste p-alune
 Și pot munți să-nșire
 P-o sîrmă subțire,
 Și pot face vrajă
 Și scot fier din glajă
 Și din nea scot sînge
 Și pot dealuri strînge,
 Și ei strîng un munte
 Până-l fac grăunte !
 Și-apoi vrăjitorii
 Și descîntătorii
 Bobi pe masă-ntins-au,
 Păscălii deschis-au,

Bobi au înșirat,
Stele-au numărat
Și răspuns au dat
Că Fira să pună
Sîmbure de-alună
Și iarbă nebună,
Mugure de paltin
Și iarba lui Tatin,
Aripă de-albină,
Fir de rocoină,
Măduvă de soc,
Fir de busuioc
Să fiarbă la foc
În apă curată
Bine străcurată
Păn' va aburi,
Păn' va clocoti,
Până ce vor fi
Ierbile-ncîlcite,
Arse și topite.

Iar apoi și-apoi,
Fira le va scoate
Le va pune toate
Într-o bîndurică,
Într-o cîrpă mică,
Și apoi le va duce
Unde-i drumul cruce
Și le va-ngropa,
Și-n pămînt vor sta,
Din zori pînă-n seară
Și pînă-n zori iară,
Farmecul să piară,
Răul să se stîngă,
Vrajele să strîngă

Firicele coapte :
Ceasul rău de noapte ;
Dragostea copilei,
Ceasul rău al zilei !
Și-apoi Fira-n zori
Pe la cîntători
Să le scoată-afară,
Și-apoi de cu seară
Cînd se va culca,
Le va așeza
Sub perina sa —
Căci din vrăjitură
Și din făcătură
Ierbile topite
Vis îi vor trimite,
Visuri dulci și bune
Și-n vis îi vor spune,
Ce să facă biata
Să-și mîntuie fata.

Fira-așa făcea,
Ea la foc punea
Sîmbure de-alună
Și iarbă nebună,
Mugure de paltin
Și iarba lui Tatin,
Aripă de-albină,
Fir de rocoină,
Măduvă de soc,
Fir de busuioc
Și-apoi le fierbea
Până clocotea
Apa din ulcea,
Până se topea
Ierburile stoarse,

Apoi mi le scoase
Și le-a îngropat
Și le-a dezgropat
Și le-a așezat
Sub perină-n pat ;
Apoi se culca
Și greu vis visa,
Vis de vrăjitură,
Vis de făcătură,
Vis bun de cu seară
Pentru jale-amară ;
Vis de miezul nopții
Pentru vraja morții ;
Vis de dimineată,
Vraja de viață.

III

Iar a doua zi,
Cât ce se trezi,
Fira veseloasă
A ieșit din casă.
Și s-a dus prin sat
Și-apoi mi-a umblat
Pe la toți cumnații
Și pe la toți frații,
Pe la toți vecinii
Și pe la toți finii,
Și le-a spus curat
Visul ce-a visat,
Că adeca-n vis
O babă i-a zis
Că Fira pe fată
S-o prefacă moartă —
Și s-adune fini,

S-adune vecini
Și neamuri să strângă
Pe fată s-o plîngă
Și să mi-o bocească,
Să mi-o dăulească,
Și să mi se poarte
Chiar precum se port
Oamenii la mort.
Singular Ionel,
Numai singular el
Să mi se prefacă
Că nu-i supărat,
Nu-i înnegurat,
Să umble rîzînd —
Căci Ana, auzînd
Glumele pe rînd
Se va năcăji ;
Și ea-l va urî,
Cînd va auzi,
Că de rîs o poartă
Măcar că ea-i moartă.

Frații și cumnații,
Finii și vecinii,
Dacă-mi obliciră
Ce vrea lelea Firă,
Mi se învoiră,
Căci altmîntrea zău,
N-aveau încătrău.
Lelea Fira-apoi
Dusu-mi-s-a dus
Cu capul pe sus
Până la Ionel
Și-a vorbit cu el,
Și mi-l mai sucea

Și mi-l amăgea
Nu știu ce-i spunea,
Destul că-l făcea
De mi se-nvoia
Să rîdă de fată
Măcar că ea-i moartă.

Și-apoi veseloasă
Fără-ntorn-acasă
Și precum rîdea
Neîncetat glumea
Și fetei zicea :
— „Draga mamei, fată,
Nu fi supărată,
Nu fi-nnegurată !
Căci am socotit,
Singură-am gîndit,
Că n-am făcut bine
Ce-am făcut cu tine,
N-am umblat pe cale ¹
Și-n voile tale !
Dar de-acum te las
Să faci cum îți place,
Fă dar ce vei face —
Placă-ți Ionel,
Dacă-ți place el !
Dar el totuși nu-i
Chiar așa cum spui
Și el, cum văd bine,
Nu trage spre tine,
Căci te ocărăște,
Te batjocorește.
Nu te mai voiește.“

¹ *A umbla pe cale* — a se purta cum se cuvine.

Ana-ngălbinea
Și din cap dădea ;
Mă-sa iar zicea ;
— „Dînsul, cum văd bine,
Nu trage spre tine,
Și-apoi dacă vrei
Poți proba o dată,
Draga mamii, fată :
Iat'te fă tu moartă
Și-ți voi pune eu
Giolgi pe-obrazul tău
Și-apoi se vor strînge
Rude și te-or plînge
Ca pe morți, căci ei
Moartă te-or gîndi,
Și-apoi va veni
Și-al tău Ionel,
Iară dacă el
Plînge după tine,
Atuncea vezi bine,
Că el te iubește
De se prăpădește,
Însă dacă el
Nu va fi-ntristat,
Nice supărat,
Atunci nu te are
Dragă, cum îți pare
Ție, că te are !“

Ana-ntîi rîdea,
Căci bine știa,
Că de-ar muri ea,
Ionel ar plînge
Până ce s-ar stînge.
Dar Fira din greu

Îi zicea mereu :
Că Ionel glumește,
Însă n-o iubește.

IV

Anei nu-i plăcea
Mă-sa ce zicea,
Deci se tot gîndea,
Moartă se făcea
Și mi se punea
P-o laviță lată
Mîndru ridicată,
Iar Fira-i punea
La cap făclioare,
Făclii la picioare,
Giolgiul preste față,
Cruce peste brață.
Și-apoi Fira mea
Prin casă plîngea
Și se dăulea,
Și ieșea p-afară
Și-ntra-n casă iară
Tot cu jale-amară.

Clopote sunau,
Oameni s-adunau,
S-adunară finii
Și-au venit vecinii,
S-adunară frații
Și-au venit cumnații,
Și-au venit nepoții
Supărați cu toții ;
Care cum venea

Prin casă plîngea
Și se dăulea.
Ana-i asculta,
Se cutremura
Și mi se-nnora,
Căci vedea prin casă
Lacrămi cum se varsă
Și-auzea p-afară
Bocete amare —
Și biata copilă
Se umplea de milă
Și era mai gata,
Era p-aci fata
Lumina s-o stîngă,
Pînza să o-nfrîngă,
S-arete la lume
Că nu-i moartă-anume,
S-arete la țară
Că ea-i vie iară.
Dar pre cînd voia
Giolgiu-a sfășia,
Iată — vai de ea —
Ionel venea !

Fira veseloasă,
Cît ce-l vede-n casă,
Prinde-a suspina,
Prinde-a lăcrima,
Prinde-n gura mare
Să geamă mai tare.
Însă cum plîngea,
Inima-i rîdea :
Dinafară plînsul,
La inimă rîsul,
Pe limbă suspinul,

Sub limbă veninul.
Ana tremura,
Fira cuvînta :
— „Vezi drăguța ta ?!
Doamne, Doamne, ca
Până ce trăia
Cît te mai iubea
Și te mai dorea !
Și mi-a spus anume,
Că nu-i trebe-n lume
Numai el și el,
Singur Ionel !
Iar cînd îi spuneam
Și-n glumă ziceam,
Că mie nu-mi place
Cum vrea și cum face,
Atunci biata fată
Umbla supărată
Și plîngea mereu,
Suspînînd din greu ;
O, scumpa mea floare,
Raza mea din soare !
Ce-am făcut cu tine
Nu mai faci nime
Și ce-am făcut eu,
Ierte-mi Dumnezeu !“
Atunci Ionel,
Dalbul feciorel,
De Fira-nvățat,
Mai întîi zîmbea,
Mai apoi rîdea
Și glumind grăia :
— „Multe se vorbiră,
Multe, lele Firă,

Dar adevărate
Nu-s în lume toate !
Auzit-am eu
Povestind mereu,
Că Ana mă place
Încît moartea-și face,
Și că mă iubește
De se prăpădește !
Ci nu-i drept, căci ea
De mine fugea,
Și mă ocolea
Și nu-ngăduia
Să vorbesc cu ea !
Căci așa zicea,
Că io-s sărac tare,
Om fără de stare —
Nu-i de casa mea
Și eu nu-s de ea !...“

Ionel zicea,
Însă cum zicea
El îngălbinea
Și rău îi părea
Că-a vorbit minciună,
N-a zis vorba bună,
Și-i venea să zică
Că n-a zis nimic
Precum trebuia,
Și-i venea, venea
Lumini să le stîngă,
Pînza să o frîngă,
Feșnici să dumice,
P-Ana s-o ridice,
S-o pună-n picioare
Și apoi să joare,

Că fata nu-i moartă,
Făr' Fira o poartă
De ocară-n țară
Și la sat de-ocară !
Și să joare-apoi,
Că el cum vorbise
Fira-l amăgise.
Dar pre cînd el sta
Și se frămînta,
Lelea Fira-l scoase
Greu plîngînd din casă.

V

Iar dacă se-ntoarse
Fira iar în casă,
Dusu-mi-s-a-ndată
La draga ei fată
Și rîdea, rîdea
Și din grai grăia :
— „Vezi ! Drăguțul tău
Te-a vorbit de rău
Și te ocărește !
Crezi că te iubește ?“

Dar Ana tăcea,
Deci Fira mergea
Și mi-o dezvălea,
Giolgiul ridicat-a,
Dar și-acuma fata
Tot tăcea, tăcea,
Fira mi-o privea
Și cum o privea,
Fața-i înnegrea

Și-mi înalbăstreă.
Albă se făcea ;
Inima-i bătea,
Ochii-i se-nvîrtea,
Creierii-i fierbea
Căci Fira privea :
Rugă albă ruptă,
Fața fetei suptă —
Doi bujori tînjiți,
Doi ochi veștejiți,
Două flori pălite,
Buze-nalbastrite —
Cărunjea ¹ brumată
Ana, fata moartă !

Și cînd mi-o vedea
Fira — vai de ea,
Jos pe loc cădea
Și plîngea, plîngea,
Cît de jale-amară
Inima să-i sară :
Iar după ce finii,
Frații și vecinii
La dînsa-alergară
Și mi-o ridicară,
Ea strîngea în brață
Trupul fără viață
Și cu-amor gemea
Și cu-amor zicea :

— „Bujorel, bujor,
Inimă cu dor,

¹ Garoafă.

Scumpe bujorele,
Inimă cu jele,
Cît te-am iubit eu,
Sufletelul meu !
Te-am iubit pe tine
Mai mult ca pe mine,
Pentru-al tău noroc
Aş fi mers prin foc,
Aş fi mers în ţară
Şi din lume-afară !
Vai, de-aceea eu
Te-am sfădit mereu,
Ca să nu iubeşti
Pe cine voieşti —
Ci s-asculţi de mine
Că eu îţi vreau bine,
Să te dau departe
După om de carte ;
O, de-ar fi să fie
Să fii iarăşi vie,
Cum te-aş asculta,
Pe braţ te-aş purta
Şi te-aş mărita
După placul tău...
Ierte-mi Dumnezeu !
Blăstămat să fie
Ceasul de urgie,
Care m-a-ndemnat
Să alerg prin sat
Şi s-alerg prin ţară
Pe la vrăjitori
Şi descîntători !
Blăstămaţi să fie
Finii şi cumnaţii,
Cumetrii şi fraţii,
Că nu mă opriră,

Nu-mi desfătuiră
Vrajul de cu zori
Pentru ca să mori !
Și Fira, sărmana,
Plîngea după Ana
Și plîngea, plîngea,
Mînile-și frîngea,
Căci așa mult, biata,
Își iubise fata !

VI

Iar a treia zi,
Clopotele grele
Răsunau cu jele,
Și preoți cîntau,
Oameni s-adunau,
Pe-Ana o-ngropau.
Fira supărată,
Neagră și sfărmată
Pășea-ncetinel
După sălășel,
Iar pre lîngă ea,
Ionel mergea
Negru și sfărmat,
Ars de supărat.

Ei precum mergeau
Nimic nu ziceau,
Nu se dăuleau,
Căci nu mai puteau ;
Iar cînd fuse-aproape
Pe moarta s-o-ngroape,
Fira mi se-ntinse

Și de mînă prinse
Pe bietul Ionel
Și-a privit la el,
Cu durere grea
Și din greu gema
Și cu-amar zicea :

— „Blăstămat să fie
Pe veac de vecie,
Blăstămat de nori,
De iarbă și flori,
Blăstămat de lună
Și de vreme bună,
Blăstămat de soare,
Blăstămat de mare,
De văzduh și zare
Acel om, pe care
Mi-l împinge firea
Să strice iubirea
Cea nevinovată
De fecior și fată ;
Și până-n vecie
Blăstămate fie
Mamele cari fac
Farmece de leac
Pentru dragosti rele ;
Blăstămate-s ele,
Blăstămate fie —
Lumea să le știe,
Să le știe bine,
Cum mă ști' pe mine !“

Și zicînd așa
Ea mi se pleca,
Țărna-n mîni lua
Și mi-o arunca
Preste fată-sa :

— „Dormi, draga mea fată,
Cum dormeai odată
Dulce legănată,
Dormi dar, și mă iartă,
Iar tu, Ionele,
Floarea zilei mele,
Tu, sufletul meu,
Dacă n-am știut eu
Să te prețuiesc
Până ce trăia
Scumpă fată-mea —
De-acuma voi ști
Te voi prețui !
Tu vei fi al meu,
Căci așa o vreau,
Să trăiești la mine,
Ca să-ți fie bine,
Să-mi ții loc de fiu
Până vei fi viu !”

Și ea cum zicea,
Spre mormînt privea,
Lacrimi îi venea,
Dulce cuprindea
Pe Ionel, bietul,
Și-ncetul, cu-ncetul
Fruntea ea-și pleca,
Fruntea-i asuda,

Lung îmi răsufla,
Nemișcată sta.
Iară Ionel
O ținea spre el,
O ținea doios
Să nu cază jos —
Lung el mi-o ținea,
Însă cînd privea,
Ionel vedea,
Cum că-n braț el poartă
Vai, pe Fira — moartă !

Năsăud, 1833

(1886)

DRAGOSTEA PĂCURĂREASCĂ

Sună coasta ; turma-ncet
Preste cîmpuri face-și calea ;
Latră cîni de sună valea,
Iar de-alături prin spinet
Se ivește,-alene vine
Flăcău nalt cu pasuri line.

S-opresc turmele-n izvor
Și din răcoroasa apă
Ele-n vreme ce s-adapă,
Păcuraru-n preajma lor
Razimă-se de-un fag ; șede
Supărat, zdrobit se vede.

Pe-a lui frunte nori s-adun
Și privirile-i curate
De grei picuri par udate ;
El tresare : nu-i semn bun,
Căci tot stă căzut pe gînduri
Și suspină-n dese rînduri.

„Cum nu-i neamțul blăstămat,
Căci se face, ce se face,
Multor feciori nu dă pace
Și nici mie nu mi-a dat,
Că m-a scos din sat afară
Să mă ducă-n altă țară !

Vai, și neamțul nu-i milos,
Nu se uită și nu cată
De-i ești frate, de-i ești tată,
Numai om să fii frumos :
Te dezbracă și te tunde
Și «cătană» te răspunde¹.

Iar cătană... n-ar fi greu
Și plăcea-mi-ar, plăcea mie
Să tot fiu în cătănie,
Dac-aș fi-n pămîntul meu
Să trăiesc, cum se trăiește,
Cum știu noi, ardelenеște !

Dar te duc, ca să fii dus
Și să nu mai vii acasă,

¹ A răspunde — a transforma, a potrivi.

Căci cu anii nu te lasă
Din porunci ; și-acolo nu-s
Oameni cu inimă bună,
Vorbe dulci măcar să-ți spună !

Vai, să merg în loc de chin,
Unde n-am cu dor nici frate
Și nici om cu bunătate,
Căci străinu-i tot străin :
Tragi de moarte și te vede,
El te bate, nu te crede...

Cît mi-a fost mie de drag
Să mîn oile, să pască,
Caprele să rătăcească
Prin pădurile de fag
Și din bucium cîteodată
Să cînt hora legănată !

Să văd codrul plin de-areți ¹
Și cîrlanii cum s-alungă ;
Iar în amurgit la strungă
Să mulg laptele-n găleți —
Și să-mi fac eu singur slujbă,
Crestături făcînd pe cujbă ² !

Oh, și-acum să dau de greu,
Să mă ducă doru-n lume

¹ *Arete* — berbec de prăsilă.

² Lemn curbat la un capăt, de care se agață ceaunul de-
asupra focului.

Și să fiu silit anume,
Ca să-mi las pământul meu ;
Să las frați, să las o mamă,
Supărată-a bună seamă !

Vai, să mă despart acum
De berbeci și miorele
Și de voi, dragile mele
Oi, care-mi făcurăți drum
Prin senin, ca și prin ploaie,
La livezi și la zăvoaie.

Să las lunca cea cu spini
Și să nu mai văd pe luncă
Lătrînd cîinii cum s-aruncă
Peste rît¹, cînd păcuini²
Înfricate de vrun tropot
Fac să sune glas de clopot !

Să las multe lucruri dragi ;
Eu să mă despart de stîină,
Să las sîlha cea bătrîină,
Să las codrul cel cu fagi,
Să las crînguri, să las hucii,
Și poiana cu bulbucii !

Să las văi, unde scobor
Capete de curcubeie ;
Să las staniști³ și nedeie,

¹ Livadă, pășune.

² Păcuină — oaie.

³ Staniște — loc umbros, răcoros.

Și să schimb tăcerea lor
Cu mult zgomot, multă larmă
Din cetate și căzarmă !

Și să las fluierul meu,
Și să nu mai cînt pe dînsul
Doine vechi ; îmi vine plînsul,
Cînd știu bine, cum că eu
Am s-apuc în loc de fluier
Pușca cea cu rece șuier !

Oh, și-apoi... atîta dor,
După doi ochi de mărgele,
Dup-un struț de vioarele,
Strîns lipit de sînișor !
Doamne, Doamne, cu ce soarte
Tu mă dai de viu la moarte !

Știu eu că la străini sînt
Cîte lucruri de minune,
Cîte nu se mai pot spune
Și n-au semăn pe pămînt :
Turnuri mari pînă la stele,
De te pierzi privind la ele !

Și pe-acolo-s numai mări,
Și corăbii și ostroave,
Potcoviți cai cu potcoave
De argint ; și-n alte țări
Umblă cel din urmă faur,
Îmbrăcat în strai de aur !

Și spun cum că poți vedea
Alte lumi, și-acolo, Doamne !
Într-un an sînt două toamne
Și nu cade iarnă grea ;
Ba mai spun, că este-o țară,
Unde-i de-a pururea vară !

Poate fi, căci ce folos !
Pentru mine, ard-o focul,
Ard-o chiar să fie locul
Cum e raiul de frumos !
Nu vreau țări de fală pline,
Lase-mă p-aci pe mine !

Căci p-aicea m-am dat
Cu vremi grele, cu vremi bune
Și cu ploi, și cu furtune
Și cu cer înnegurat :
Eu știu munții, dar mai bine
Mă știu ei întregi pe mine !

De pe-aceste locuri eu,
Nu m-aș duce niciodată,
Căci în țară-nstrăinată
Știu că plînge-voi mereu ;
Vai, putea-voi trăi oare
Fără miei, fără mioare ?

Tot cu dorul eu să fiu ?
Tot cu jale fără seamă
Și de tată și de mamă
Eu nimica să nu știu ?
De părinți, de frați, sărmanii
Să port dor, să-l port cu anii ?

Vai, și-n sate până cînd
Hori de briu se vor întinde
Și cu fete se vor prinde
Veseli flăcăi jucînd,
Singur eu în altă țară
Să mă lupt cu jale-amară ?

Și la clacă, și la munți,
Și la glume-n șezătoare
Numai eu să nu fiu oare ?
Și pe coamele de munți
Să facă ce-or vrea păstorii,
Eu s-ascult ce zic maiorii ?

Oh, și-apoi să fiu închis
Între ziduri de cetate,
Unde soarele străbate
Numai rar și ca prin vis —
Și să plîng cu lacrimi crunte,
Largul meu, ce-aveam la munte ?

Țări străine ! Mult amar,
Mult amar de cine-și lasă
Mamă și frați buni acasă !
Vai, și mie-așa-mi lăsar'
Sortile, că să am parte
De trai greu și-n țări departe !

Scrisu-mi e cum să petrec !
Să vă las cîmpii iubite,
Oi de mine păstorite,
Să vă las, căci mîne plec !

Oare după ani de jele
Iar veți fi voi ale mele ?

Renturna-voi oare cînd ?
Prin poiana «de la Cruce»
Mai putea-mă-voi eu duce,
Mai putea-voi eu, lătrînd
Și pitit dup-o movilă,
Să-nspăimînt cîte-o copilă ?

Mai trăi-voi primăveri
Să-mi văd turmele și cîinii ?
Și cu baci-u-n preajma stîinii
Mai cerca-ne-om în puteri,
Spre-a vădi care-i mai harnic
De pus cașii pe comarnic ?

Și de-acum în sărbători,
Părăsindu-mi mieluşeaua,
Mai juca-voi arcăneaua ?
Și de-acum în şezători
Voi mai fi să fiu pe lume
Fetele să-mi pună nume ?

Nu știu cum am să trăiesc
Colo-n țările străine,
Însă știu atîta bine,
Că-n dor am să mă topesc,
Și-n veci nu-mi va bate vîntul
Să-mi mai văd din nou pămîntul !

Știu eu că de-acum mai mult
N-am să văd cîmpii cu soare,
N-am să păstoresc mioare,
Glas de clopot n-am s-ascult,
Și vătui¹ pe coasta lată
N-am să mîn eu niciodată !

N-am să văd preste răzor
Mai mult mieii cum aleargă,
Nici miori pe lunca largă,
Nici înterții² la izvor ;
N-am să văd de-acuma iezii
Pe la marginea livezii !

Și pe coasta cu hemei
Nu mă va mai duce dorul,
Ca să tai eu cu toporul
Din fag frunza, pentru miei ;
Și-n poiana «de la Cruce»
Veci de veci nu m-oi mai duce !“

(1886)

FULGER

Poveste în versuri

Feciorul lui Crai-Negru cu drag ascultă sfatul
Tătîne-său și pleacă la Volbură-mpăratul,
Să ceară de soție pe Salba. — „Dragul meu —
Blînd Volbură vorbește — cunosc în tine eu

¹ Ied de un an.

² Interț — berbec pînă la trei ani.

Pe omul bun și vrednic ! Ci-ți dau trei lucruri ție,
Pe cari de le vei face, tu vei primi soție
Pe Salba și, ca zestre, deplină țara mea !
Te cugetă dar, Fulger, și, dacă-ți va plăcea
Copila, dă-mi cuvântul, că stai la toate gata !"

La fată merge Fulger în turn ; și-i place fata,
Căci n-a văzut pe lume nimica mai frumos
Ca Salba. Ea roșește și pleacă ochii-n jos,
Cînd Fulger îi dă vorba, că dînsul o peștește ;
Și tot mai mult obrazul copilei se-nroșește,
Pre cînd zicea : — „Tot pasul, p-al casei noastre

prag,

Să-ți fie pas de aur ! Tu-mi ești atît de drag
Și-a ta voi fi eu, Fulger, căci mult de tine-mi place !
Tu mergi acum la tata și-i spune că vei face
Trei lucruri, vitejește, precum le va dori —
Să nu te temi de vorba lui Volbură : vor fi
Trei lucruri mari, pe care le caută-mpăratul,
Dar vino tu la mine, căci da-ți-voi ție sfatul,
Cum ai să faci acele trei lucruri !" A-ntornat
La Volbură-apoi Fulger și-a spus, că-i aplecat
Să facă-acele lucruri. Cu drag atunci se duce
La masă-i împăratul ; din masa, ce străluce
D-arginturi și-adamante, păhar de aur ia
Și-l dă vorbind lui Fulger : — „Din veci dorința mea
A fost, măcar o dată să-mi fac voios palatul
Cu apă din fîntîna lui Negură-împăratul !
Așa-nțeleg din oameni, că-n Țara lui Amurg
Sînt șapte fîntînele și toate șapte curg
La Negură-n palaturi ; aceste fîntînele
Port apă fărmeacă, căci cel ce bea din ele
E sănătos de-a pururi și vesel e mereu.
De mult doresc din apa lui Negură să beau,
Dar n-a fost nici un modru, căci la fîntîni stau pază

Trei taberi pînditoare, și rar voinic cutează
Să fure strop de apă, prin vorbe viclenești,
Dar tu, iubite Fulger, pe Salba de-o dorești,
Gătește-te și-aleargă ! Încalecă-ți fugarul
Și-mi fă dară pe voie !" Blînd Fulger ia păharul
Și iese din palută ; cînd nimeni n-a zărit,
Se suie-n turn la Salba și tot i-a povestit,
Cum Volbură departe la Negură-l trimite.
Și cînd aude fata, din lăzi întraurite
A scos năframa dalbă, pe margine cu flori,
Și dîndu-o lui Fulger i-a zis : — „Pentru feciori
Țin fetele de-a pururi inel și năfrămuță !
Dar fii cuminte, Fulger, căci Negură nu cruță
Pe nici un om ce trece pe granițele lui :
Tu însă năfrămuța pe inimă s-o pui
Și s-o săruți pe margini cu drag în patru rînduri
Și-atunci vei putea face tot ceea ce-ți stă în gînduri,
Căci nevăzut ești, Fulger, de ochi lumești atunci.“
Cu-acest sfat zboară Fulger trei coaste și trei lunci,
Trei țări în tot de-a lungul, trei țări în tot de-a latul.
Și-ajunge-n pace țara lui Negură-mpăratul.
Iar cînd a fost aproape de curți, încetinel
Pe sîn a pus odorul și-n patru colțuri el
Sărută năfrămuța, și-atunci simți pe tîmple
Foc nobil : la fîntînă se duce și, cum umple
Păharul său de apă, trei taberi îl pîndea,
Dar nici un om din taberi cu ochii nu-l vedea.
El fură și se-ntoarce ; fugea fugaru-n fugă,
Cît pare că din frîie vrea suflet să mai sugă,
Și-n zori de zi s-oprește la Volbură-n palat.
Și s-au mirat curtenii, și lumea s-a mirat
De Fulger, care-aduce păhar cu stropi de apă,
Căci toți ziceau că dînsul nici mort măcar nu scapă
De Negură, de domnul din Țara lui Amurg.

Iar Volbură surîde ; din genele lui curg
 Doi picuri ; el pe Fulger cu drag îl ia de mînă
 Și-apoi la dus la Salba și-a zis : — „Nădejde-ngîină
 Slăbita mea putere și-s plin de fericiri,
 Cînd Domnul logodește speranțele de miri !“
 Și strînge-n braț pe Fulger, pe Salba-n braț o strînge,
 Pre cînd de bucurie duios copila plînge
 Și-aruncă ochi de dragosti la Fulger pe furiș.
 Au mers apoi în casă și toți au fost deschiși
 Și veseli, ca la nuntă ; a fost o veselie,
 Cum datina-i de-a pururi pe la-mpărați să fie.
 Iar cînd, în zi de-a patra, zori dalbi se revărsară,
 La Volbură-mpăratul grăbește Fulger iară
 Și cere-al doilea lucru. Cu drag atunci se duce
 La masă-i împăratul ; din masa, ce străluce
 D-arginturi și-adamante, un frîu de aur ia
 Și-l dă vorbind lui Fulger : — „Din veci dorința mea
 Și-ntreaga nerăbdare, ce-n suflet mi s-anină,
 A fost să văd vrodată cal galbin fără splină
 Din Țărmurile Mării. Spun oameni ce-au umblat
 Prin alte lumi, că-n țara lui Pajură-mpărat
 Sînt șeptezeci de stave¹ de cai cu păr de aur ;
 Și spun că-i păstorește pe cîmpuri un bălaur,
 Ce varsă dintr-o nară grea flacără de foc,
 Căci om și zbici nu poate să țină caii-n loc,
 Atîta-s de sălbatici ! Și nimeni nu-i în stare
 Să-i prindă, nime-n lume, afar' de-acela care
 Îi pune-n frîu de aur, de zîne făurit.
 Și-acum, avînd eu frîul, așa m-am socotit,
 Să-ți pun la încercare crăiasca vrednicie.
 Toiagul meu te-așteaptă ; te du, și-al tău să fie !“
 Și-l dă lui Fulger frîul ; iar el de nou s-a dus
 La Salba, pre cînd nimeni nu l-a zărit, și-a spus
 Că Volbură departe la Pajură-l trimite,

¹ Stavă — herghelie.

S-aducă cal de aur din stave întraurite.
Și când aude Salba, surîde grațios
Și blînd ea de pe deget inelul și l-a scos
Și-l dă apoi lui Fulger, șoptind cu-ncetinelul :
— „Aibi griji și bagă seama, că-i fermecat inelu
Precum a fost năframa : din deget când îl scoți
Și cruce faci cu dînsul, te-ascultă cîmpii toți
Și văi, și căi, și oameni te-ascultă ; în trei rînduri
Poți fermeca prin dînsul tot ceea ce-ți stă-n
gînduri !

Voinicul pune-n deget inelul și pe loc
Încalecă ; se duce, ca flacăra de foc,
Trei țări în tot de-a lungul și țări în tot de-a latul,
Și-ajunge la hotarul lui Pajură-mpăratul.
Oh, Doamne, nu-i pe lume voinic așa fieros,
Încît el să nu cadă de greu cutremur jos,
Văzînd pe cîmpuri stava de cai ! În herghelie,
Nebuni și sîlhuetici săltau fugari o miie,
Toți galbeni, cum e galbăn un soare-n răsărit ;
Bălaurul pe gură zvîrlea neconținut
Pojar și jar pe-o sută de zări în depărtare,
Grozav suna pămîntul sub clocot de-alergare
Și joc turbat. Pe pajiști mereu s-apropia
Bălaurul și stava ; tot cîmpul înnegrea
De spaimă și de temeri, dar Fulger simte pace :
Rîzînd inelul trage și cruce cu el face
Și-n clipă toată stava, ca marmura, stă-n loc
Și nici nu se mai mișcă. Purtat de-acest noroc,
Feciorul prinde frîul și-un cal din stavă-nfrîuă ;
Și-n cap de noapte pleacă, dar n-a fost încă ziuă,
Cînd bate la palatul lui Volbură-mpărat.
Și s-au mirat curtenii, și lumea s-a mirat
De Fulger, care-aduce cal galbăn fără splină,
Căci toți știau că țara lui Pajură e plină
De spaimă și primejdii.

Iar Volbură cu drag

S'apropie de Fulger și vechiul său toiag
 I-l pune-n mâni și zice : — „Toiagul de domnie
 Ț-l dau, iubite Fulger, al tău de-acum să fie !“
 Au mers apoi în casă și prînzuri au întins ;
 S-au fost boierii veseli, iar Salba dinadins
 Umbea pe-obraz cu lacrimi, și răsuna palatul
 De cînt și veselie. A patra zi-mpăratul
 Chema cu drag pe Fulger și-a zis : — „Eu
 te-nțeleg
 Că ești voinic în fire, că ești fecior întreg,
 Dar timp e pentru fapta de-a treia“ ; — și se duce
 La masă-i împăratul ; din masa, ce străluce
 D-arginturi și-adamante, fuior de aur ia
 Și-l dă vorbind lui Fulger : — „Cînd Lia, doamna
 mea,
 Sta chiar pe prag de moarte, mi-a dat aceste plete
 Și-a zis că-n Țara Dalbă sînt treisprezece fete
 Frumoase și bălaie, și-aceste fete port
 În sîn mărgеле scumpe : de-atingi pe omul mort
 Cu aceste mărgeluțe, tot omul mort învie.
 Vai, cît mi-a stat de-atuncea mereu în gînduri mie,
 S-aduc din Țara Dalbă mărgеле și s-ating
 Pe Lia, să-i dau zile ! Dar iată, zile ning
 Pe fruntea mea-ncrețită și-n groapă-s cu piciorul —
 Degeaba mi-a fost însă la inimă tot dorul
 Frumoasei mele doamne, căci nobilă mărgеа
 Eu n-am putut aduce ! Mi-a spus-o doamna mea
 Că numai oameni tineri, feciori numai pot merge
 La Cetină-mpăratul, dar n-au voit s-alerge
 Feciorii mei nici unul, căci mult e drumul greu.
 Oh, Doamne, de-aș fi tinăr, de mult aș fi mers eu !
 Dar ești voinic, tu, Fulger ; ești desigur feciorul
 Menit s-aduci mărgеаua dorită ! Ia fuiorul
 Și mergi spre răsărituri la Cetină-mpărat
 Și-n zori de zi tu bate la poartă, la palat,
 Căci fetele veni-yor și-ndată-ți vor deschide „

Dar nu glumi cu ele, căci stau a te ucide
Cu glume pentru glumă ! Ca schimb pentru fuior,
Tu cere, scumpe Fulger, mărgea din sînul lor,
Și-n urmă cu mărgeaua la Volbură grăbește !
Blînd Fulger ia fuiorul, cu drag la el privește
Și iese din palută. Cînd nimeni n-a zărit,
La Salba el se duce și tot i-a povestit,
Cu Volbură departe la Cetină-l trimite
S-aducă mărgelețe. Cu gemete-ntreite
— „Vai, Doamne ! — strigă Salba și dulce-n braț a strîns

Pe Fulger — astă-noapte visatu-te-am în plîns,
Iubitul meu ! Și plînsul cu dor se tîlmăcește !
Oh, ce să-ți dau ? Năframa nimic nu-ți folosește,
Nimic acum inelul, tot farmecul nimic !
Ești brav, iubite Fulger, ești verde și voinic
Și poți să mergi cu zîmbet la Cetină-mpăratul,
Tu nu mai ceri și-n urmă eu nu-ți mai pot da
sfatul :

Dar cugetă la mine, căci ai să-nvingi mereu !
Tu ești frumos și tînăr, acesta-i chinul meu ;
Mă tem să nu te-nșele copilele din țara
Lui Cetină, căci ele ard greu, cum arde para,
Și-un singur al lor zîmbet te poate fermeca !
Un farmec pentru farmec din suflet eu ți-aș da,
Dar n-am acum ! Păstrează-mi inelul și năframa,
Și cugetă, nu cumva, voind să-nvii pe mama,
Tu să m-omori pe mine ! Oh, tot poți face tu,
Din cîte cere tata, dar asta numai nu !
Si du-te, du-te, Fulger, dar cugetă la mine,
Căci eu plîngînd voi face mătani pentru tine
Și-n fiecă clipită genunchii voi pleca ;
Și, pentru-ntoarceri bune, cu dragoste voi da
Prescuri și sărindare, să cînte glas de clerici
Trei mii de slujbe sfinte la trei mii de biserici.“
Așa vorbi copila, iar Fulger a vărsat

O lacrimă de milă, apoi a-mbrățișat
Pe Salba lui și pleacă. Următ de-a Salbei șoapte,
Aleargă și se pierde sub nori, la miazănoapte.

Trecut-au luni de-atuncea și luni tot trec mereu.
Lui Volbură-mpăratul îi trece timpul greu,
Iar Salba-n toată ziua mătanii multe face
Și-n zări țintește ochii, să vină cine-i place.
Degeaba ! Ea-n biserici trei mii de slujbe-a dat,
Dar dus e, dus feciorul și-n veci n-a returnat.

23 septembrie 1886

(1887).

IZVOR DE APĂ-VIE

„Cînd Prier-Alb, feciorul lui Tulnic-împărat,
Din casa părintască la taberi a plecat
În alte lumi, să caute pierduta lui drăguță,
A dat lui Prier-Negru atunci o năfrămuță
Și-a zis : «În toată ziua poți ști de soarta mea !
Privește-mi năfrămuța, și tu cînd vei vedea
Pe mijlocul ei dungă de sînge, dungă lată,
Să știi, iubite Prier, că-s mort !» Și zilnic cată
Năframa-i Prier-Negru, iar cînd a opta zi
De sînge lata dungă pe mijloc o zări,
—«E mort !» a zis și-n clipă a-ncălicat feciorul
Pe Vînteș, cal sălbatec, să-și caute frățiorul.
Găsindu-l într-o silhă de fagi, în stan schimbat,
La sfînta Luni se duce și sfînta Luni i-a dat
Învăț, să ude stanul cu stropi de apă-vie...”

Aşa spun din poveste bătrînii. Din vecie
Aşa le-a rămas rostul în basme şi poveşti
Că mulţi viteji năzdraveni şi fii împărăteşti
Cătau, ori cu tovarăşi iubiţi ori numai sînguri
Izvorul de-apă-vie. Şi spun că era-n crînguri
Acel izvor, în codrii vechi fără de cărări,
Şi-un monstru sta la pază, bălaur ce pe nări
Şi gură vărsa flacări, de foc avea plumînii.
Iar dacă vrei legenda, frumos o spun bătrînii,
Cum palidul bălaur ajunsese păzitor
Pădurii, cum izvorul ajunsese-a fi izvor
De leac. Legenda asta eu vreau să ți-o spun ție,
Să vezi, ce mîndru-i rostul din basm cu apă-vie !

★

Pe vremea cînd bălauri şi sarbede-arătări
Aveau culcuş în peşteri de munţi, şi pe sub mări
De gheaţă trăiau monştrii cu forme fioroase,
Cînd zmei sălbatici, spaima copilelor frumoase,
Cereau în largi palute molatec adăpost :
P-acele vremuri, basmul vorbeşte, cum c-a fost
Un crai cu nume mare, dar crunt acela nume,
Cum n-aveau crunt atîta toţi monştrii de pe lume !
Tiran de tot, cu moartea mai mult era dedat
Ca vîrful gol de munte cu cer înnegurat,
Şi orb în judecată, sălbatec în mînie ;
Ziceau oamenii ţării că nu-i creat din glie.
Şi n-are suflet, n-are nici inimă, că-n loc
De inimă el poartă un foc, demonic foc,
Ce-l arde şi-l zdrobeşte şi-n veci nu-l poate stînge,
Decît numai beţia de lacrimi şi de sînge !
Crai-Sînger ! Toată lumea Crai-Sînger l-a numit.
Tot omul, care-o dată pe Sînger l-a zărit,
Cădea-n lîngori şi friguri, sîlhui trăia cu anii,
Iar dacă scăpa teafăr, trei luni făcea mătanii,

Căci Sînger numai sîngiuri prin lume răsădea ;
El nu iubea pe nimeni și nimeni nu-l iubea.
Mereu încrețea gene, cătînd la spăzi tăișul,
Cu toată lumea largă sta Sînger de-a poncișul,
Chiar soră, frați și doamnă, părinții i-au fugit
De groaza lui pe lume. Căci nu s-a pomenit
Alt om ca el ; nici fiară n-a fost așa ca dînsul,
Căci el a fost Crai-Sînger ce n-a cunoscut plînsul.

Ci spun că Sînger, totuși, iubiri mai cunoștea,
Căci el avea o fată, pe Lina, și-o iubea
Cu patimă. Dar Lina de fel n-a fost ca Sînger :
Frumoasă era, blîndă, cu sufletul de înger.
Și n-a fost decît roabă ! Căci Sînger a zidit
Un turn cu temelia din piatră de granit,
Cu porți de aur gemeni, și-n turn a pus pe Lina :
Ea n-avea nici un umblet afară din grădina
Tătîne-său, nici oameni la dînsa nu s-au dus,
Căci dusul era moarte. Și crudul crai a pus
În preabătul¹ grădinei pîndaș, iară pîndașul
Nici somn n-avea, nici pace, căci Sînger, pătimașul,
A prins de la o vreme pe-argat a-l bănuî,
A prins apoi a-l bate, mereu a-l chinui,
Să-i spună, ce om are cărări de turn aproape ?
Și spun, că mai la capăt argatul, ca să scape
De-atîta bănuire, i-a spus neadevăr,
Că-n toată noaptea vine la fată Calapăr.
Și-atunci, cum a fost Sînger om negru de furtună,
Om care-și făcea lege din cea mai grea minciună,
Roși pînă la creștet și, negru, de turbat,
A-nfipt recele paloș în palidul argat,
Sfărmîndu-l bucățele cu spada și toporul.
— „Așa ! Pe rînd cu toate ! Să prind acum feciorul !”

¹ *Preabăt* — margine.

A zis și-a dat poruncă, și servii dinadins
Umblau din casă-n casă, pe Calapăr l-au prins
Și l-au tăiat din spade, și l-au străpuns cu suliți,
Și l-au legat de coama fugarilor, pe uliți
Trăgându-i mișelește cadavrul țindurit,
Pîn' oasele pe drumuri de-abrust¹ s-au fărimit.
Căci astfel era Sînger ; spun basmele de dînsul,
Că-n toată-a lui viață el n-a cunoscut plînsul !

De-atunci s-a trezit lumea în alt amar de munci.
În preabătul grădinii lui Sînger-crai de-atunci
La pază n-a stat nimeni, dar servi au stat la pază
Prin tot cuprinsul țării, să prinză și să văză
Feciori vorbind cu fete ; cum basmele ne spun
Nici nu știa ce face Crai-Sînger de nebun !
Și, cît a fost crăimea de-ntinsă și de lată,
N-a mai rămas un singur fecior, măcar o fată
N-a mai rămas, căci servii, nebuni într-adevăr,
În tot feciorul țării vedeau un Calapăr,
Și-n orișicare fată, de crime-aveau oglindă,
Acesta li-a fost numai tot dreptul, ca să-i prindă.
Apoi a dat Crai-Sînger porunci, de-au năruit
Întregul turn cu zidul din piatră de granit,
A spart chilii frumoase și-a rupt porțile gemeni,
Făcînd zidirea toată pămîntului asemeni.
Și-n loc de turn, acolo el a durat prînsori ;
A pus la lucruri grele pe fete și feciori,
Siliți au fost să lucre, muncind din greu cu^anii,
Șireag întins de temniți, tot pentru ei, sărmanii !
Iar Linei, ca la fete, cari poartă într-ascuns
Amoruri criminale, tiranul crai i-a tuns
Cosițele, ca astfel mai tare să o doară,
Dînd semne biata fată, că nu-i mai mult fecioară —

¹ De tot.

Și-așa batjocorind-o, cum n-a putut mai laș,
Tiranul a purtat-o de-a lungul prin oraș
Cu zgomote și chiot de-o lume păgânească !
Dar n-a ucis-o craiul, ci, ca să-i amărească
Mai greu sfârșitul vieții, la servi porunci a dat
S-o ducă-n silhe negre, s-o piardă-n codru lat,
Căci astfel era Sînger ; mai monstru decît dînsul
N-a fost vrun om ; pe lume, el n-a cunoscut plînsul.

Trei zile lungi în codru noptatec s-a luptat
Cu temere și tremur copila. I-au legat
Picioarele cu lanțuri, să nu-și strămute locul ;
Zăcea pe glij, aprinsă de sete, cum e focul
De-aprins, căci setea numai, grea sete ucidea
Pe fata lui Crai-Sînger. Și biata, cum plîngea
Vărsînd din ochi albaștri de lacrimi mari o vale,
Veni pe gînd să beie din lacrămile sale,
Și-a zis cu gemet aspru : — „Vai, Doamne, văd că-i
scris
Să mor cum nu mai moare alt om ! Căci arse mi-s
De largi văpăi plumîinii și buzele-mi albastre !
Să fiu de-acuma hrană pădurilor sihastre
Și vremurilor grele ! Să n-am eu nici sălaș,
Nici preoți ; numai lupii, de sîngiuri pătimași,
Să-mi sfîrtice cadavrul, și corbii duși de vînturi
Să-mpartă-a mele oase pe-o miie de pămînturi !
Oh, Doamne ! Tu ești mare, ești bun și-ndurător,
Oh, nu mă lăsa-n umbra pădurilor să mor,
De fiare sfîșiată.“ Și plînge ; precum plînge,
Pe palmi adună lacrimi și ca-n păhar le strînge
Mai multe, tot mai multe ; al ochilor potop
Se varsă nebunatic în stropi, dar nici un strop
Nu pierde cărărușa spre palmile vecine.
Cînd palmile-mbinate de lacrimi au fost pline,
Copila blînd se-ndoaie, din greu a suspinat,

Apoi bău din lacrimi. De-abia i-a lunecat
În piept ultimul picur, de-abia se prăvăleşte
Cel strop rămas pe palmă, când Lina şi simţeste,
Că lumea ei se-ntoarce, că genele-i s-ating :
Pe palidele-obrazuri lini picuri se preling,
Pe frunte-i cade bură ; din braţe-i curg şiroaie,
Şi pieptul rourează, din păr îi cade ploaie
Şi hainele-i se-ngreun, tot trupul e părau,
Căci membrele sub apă topindu-se mereu
Fac trupul să tot scadă în şipot, în păraie ;
Şi-n două-trei clipite, copila cea bălaie
Rămase numai urmă de-un limpede izvor
Cu ape dulci, cu murmur etern şopotitor.
Un şopot lin, ce pare că spune tot de dînsul,
De Sînger-crai, tiranul, ce n-a cunoscut plînsul.

Dar Sînger-crai, tiranul, din ce era nebun
Mai mult înnebunise. Aşa vorbesc şi spun
Poveştile, că-n urmă muştrarea conştiinţii
S-a prins de el ; sălbatec crîşca din dinţi, cît dinţii
Sudori storceau de sînge, dar nu-i părea lui rău
De-atîtea mari ucideri, de-ntreg trecutul său,
Ci numai pentru fată simţea muştrare dînsul,
Dar nu plîngea, că-n viaţă el n-a ştiut ce-i plînsul.
Şi, ca să-şi amăgească muştrările din piept,
El a chemat la curte pe cel mai înţelept
Din cîţi ştia să-ţi afle pe stele soartea toată —
Şi-acela, prin văzduhuri trecîndu-şi ochii roată,
Prin zece nopţi de-a rîndul mari taine le-a pătruns
Şi-n urmă lui Crai-Sînger aşa i-a dat răspuns :
— „O stea văd eu pe ceruri, cu semne de răpaos...
În pieptu-ţi furtunatec lipseşte-un larg adaos
De linişte şi pace, Crai-Sînger ! Şi din stea
Cetesc acel adaos. Cînd nu vei mai avea
În tot cuprinsul ţării nici măcar o săgeată,

Cînd orice fel de armă prin țara ta cea lată
Nu va mai fi nici paloș, nici spadă și topor ;
Cînd liber va fi-n drumuri oricare călător
Și nu se va mai teme de nopți și căi înguste,
Cînd zece sărindare și zece sărăcuste ¹
Plini-vei pentru Lina : scăpat vei fi atunci
De chinul tău, o parte tu pierde-vei din munci !
Atîta-i tot : fă toate, Crai-Sînger, bagă seamă
Și fă ; cînd vei fi gata, atuncea tu mă cheamă
De nou, să caut voința puterilor de sus.“
Așa i-a zis. Iar Sînger pe cugete s-a pus,
Și nu-i venea să facă, la cruci pe drum sta dînsul,
Căci Sînger era craiul ce n-a știut ce-i plînsul.

Dar a făcut el totuși. Din fiecă palat
Și fiecă colibă a pus de-au adunat
Săgeți și lănci, și sulii, și spăzi înveninate,
Și paloșe, topoare de oțel, și le-au pus toate
Pe zece mii de care, la fiecare car
Părechi tot cîte patru de bivoli înjugar'
Și, două luni de-a rîndul mergînd, în depărtare
Le-au dus la mări afunde și le-au zvîrlit în mare.
Apoi au prins să sune mari clopote întins
Și jalnic, prin biserici pii ² preoți au aprins
Făcliile de ceară din sfeșnice-aurite,
Din turn răsuna toaca, prin tinzi împodobite
Treceau în rînd cădelniți cu fumul lor domol,
Iar sfînta rugăciune curgea de la pristol :
Erau pentru copila lui Sînger sărindare.
A dat apoi drum liber drumașilor, cărare
La toți din tot cuprinsul hotarelor a dat —
Și-n urmă pe cetețul de stele l-a chemat.

¹ Sărăcustă — pomenire de patruzeci de zile.

² Piu — pios.

Acela, dac-aude, că simte încă grele
Muștrări în suflet Sînger, de nou privi la stele;
Și, plin de murmur aspru, clătind mereu din cap,
A zis : — „Stăpîne ! Iartă, dar nu pot să te scap
De chinul tău sălbatic, pe cîtă vreme-n țară
Mai este înc-un paloș ! — Cînd servii tăi legară
Pe Lina și-o duser-în codru, au pierdut
Un paloș ei pe cale. Ci nu-mi e cunoscut,
În ce loc e ; dar pleacă, stăpîne, însuți pleacă
Și caută-acela paloș și dă porunci să-l facă
Bucăți, a lui cenușă s-o volbure pe vînt,
Așa să-ți piară chinul, cum piere pe pămînt
Cenușa-nvolburată ! La paloș dar ! printr-însul
Un leac vei afla, Doamne, și-acela leac e : plînsul !”

În zori de zi Crai-Sînger spre crînguri a plecat
Să caute paloș. Chinul atît a măcinat
Puterile-i cît sarbed d-abia-și trăgăna traiul,
Așa de mult slăbise în scurtă vreme craiul.
Din zori de zi, pe drumul îngust a mers mereu,
Prin silhe mari, cu ochii bătînd suișul greu
Al codrilor sălbatici, pe căi și sub căruntul
Desimilor un paloș căutînd cu de-amăruntul.
Și, cum pășea cu silă, el tot părea scaldat,
Și-n alb de ochi un purpur de sînge-i s-a lăsat
Și-un purpur de stropi roșii s-a pus pe-a sale gingini,
Iar fața lui primise color ca de funingini :
Un moștru părea, fiară, un tip întunecos,
Cum nu-i pe lumea noastră nimica mai hîdos !
Mergînd așa, pe vremea cînd soarele se-ngîină
Cu noaptea, a dat Sînger cu ochii de-o fîntînă
Și, căci i-au ars plumîinii de sete, a beut —
Din apele curate, ci, Doamne ! n-a știut,
Că bea schimbate lacrimi a Linei și bea sînge
Din fată-sa, și iată ! El bea — și-ncepe-a plînge !

El, crudul și tiranul, ce-atîtea vieți a stîns
Și-a fost născut pe lume să nu cunoască plîns
Și milă, el acuma în ochii săi simțește
Potop întreg, sub plîngeri gîndeai că se topește ;
Atît era de gemet înfrînt și abătut,
Că orice om atuncea, de cumva-ar fi văzut
Pe crai, putea să joare, că nu-i acela dînsul,
Nu el e Sînger, craiul ce n-a cunoscut plînsul !

Oh ! N-avea ce să caute mai mult în codru des
Pierdutul paloș ! Craiul atunci a înțeles
De prima oară-n viață, că-n plînset stă balsamul
Durerii, și de-aceea tiran lucră tiramul,
Căci nu cunoaște lacrimi : iar cei care nu plîng
Sînt tot același suflet cu fiarele din crîng !
Atunci de prima oară, cu sfîntă limpezime,
În ochi i se desfășur întregile lui crime :
El vede morți cari zbiară și brațe reci întind ;
Feciori uciși se nață și-l blastămă murind,
Iar dintre ei mai palid și plin de răni s-arată
Acel ucis pe uliți de cai sumeți ; o ceată
De mame vin, cu pruncii străpuși pe sîmul drag ;
Și fete vin șireaguri, ci-n ultimul șireag
Mai mult răzbunătoare și cruntă dintre fete
Apare-un trup cu lanțuri, un cap orfan de plete,
Și — Doamne ! Craiu-nchide cu groază ochii săi ;
Cunoaște ce nemernic a fost și, de văpăi
Cuprins, mai tare plînge și-l arde-n suflet vina,
Cînd știe că izvorul e Lina ! Și pe Lina
Ar vrea s-o mai cuprindă, s-o strîngă-n al său braț !
Și-atunci, ca niciodată, din ochii lacrimați
Încep a pocni flăcări, pe nări și de pe gură
Șiroi curgea de pară, schintei o miie cură
Din barba lui, și dinții de jar i se prefac,
Se-ntind ale lui membre, cu solzi i se îmbrac'

Și gheare-i cresc la mâni și la picioare gheare,
Limbi mari acum învîrte și colți are de fiare !
Crud monstru între oameni, pedepse l-au ajuns
Și-acela tip sălbatec a fost numai răspuns
Pornirii lui de monstru ! Să-l știe toți, că dînsul
A fost un crai sălbatec, ce n-a cunoscut plînsul !

A fost demult odată, spun oameni, un izvor
Cu ape dulci, cu murmur etern șopotitor ;
Și spun că toți vitejii cercau acele ape,
Căci cine bea din ele oricînd putea să scape
Din orice rău : bătrînii pe loc întinereau,
Bolnavii totdeauna se însănătoșeau,
Durerea trecea-n visuri, plînsuarea-n bucurie,
Și moartea trecea-n viață, căci apa era vie.
Mai spun că sta bălaur acolo și păzea
Mereu acele ape, și nimeni nu-l putea
Cu brațul său învinge, cu arma omenească
Era preste puțină vrun om să-l biruiască,
Ci numai cu mătanii și sfinte rugăciuni
Și numai cu-ajutorul și sfatul sfintei Luni...
Azi nu-mai știe nimeni de-acel izvor ; se pare
Că-i sec de tot : și totuși, în piept tot omul are
Acel izvor, de cumva voiește a-l avea !
E lacrima ! Căci poartă un cer întreg în ea,
Și-n ea stau toate-acele puteri mari ale firii :
Izvoarele credinței, nădejdi și-al iubirii !

Aprilie 1886

(1887)

NON OMNIS MORIAR ¹

La mormîntul lui Timotei Cipari

Clădit-au grecii doară cetăți de fală pline
Și temple mari și ziduri ciclopice-au zidit,
Dar toată măiestria clădirilor eline,
Columnele de marmur și templele divine,
De mult s-au năruit.

Trăiesc numai imagini, hrănite de-amintirea
Condeiiului istoric, ca vis numai trăiesc :
Dar cine poate zice că le-a pierit mărirea ?
Ce cap va fi-ndărătnic să nege nemurirea
Poporului grecesc ?

Nu murii țin pe-o gintă, căci murii pot să cadă ;
Nu oamenii fac neamul, căci ei se nasc și mor :
Bărbații numai poartă putere și dovadă,
Dar nu prin fier și lance, ei nu înving prin spadă,
Ci-nving cu mintea lor.

Se nasc, avînd în suflet mari, nobile destinuri ;
Trăiesc, ca să creeze, și trec ca niște regi.
Umplînd a lumii goluri, golind a mării plinuri,
Ei mor deplînși de-o gintă și, chiar să moară-n
chinuri,
Niciicînd nu mor întregi !

Aceia sînt bărbații, cari pot s-alunge norii
Națiunilor uitate prin noapte și sub fier,

¹ Nu voi muri pe de-a-ntregul (lat.).

Bărbați superbi cari poartă menirile-Aurorii,
Au larg avînt de vultur și-n șir, ca și cocorii,
Ei fură foc din cer.

Oh, sfînt și nalt e darul, cînd ori la care neamuri
Trăiesc bărbați cu suflet, cum nouă ni-a trăit
Cipari, cărunțul duce, purtînd a limbii flamuri,
Cătînd să lămurească prin vii și mîndre lamuri
Un grai îmbătrînit.

Căci l-a trimis Geniul lumînii să-și unească
Puterea cu-ale altor bărbați cu suflet plin :
Să caute și să afle, să fîng¹-a lumei mască,
Întregi să ne redeie și iar să ne renască
Prin grai de la Quirin.

Și-acum răsună tonuri lugubre-n tot de-a latul
Pămînturilor, unde un grai găsești și-un port,
Că varsă lacrimi șipot tot colțul și tot satul,
Că gem la groapă flamuri cernite, că bărbatul
Națiunii doarme mort !

Gîndirea lui, aprinsă de-a neamului iubire,
Azi doarme-n glee și doarme întreg avîntul lui !
Cipari, care cată prin veacuri de-amintire
O limbă românească și-a limbii noastre fire,
Cipari de-acuma nu-i !

¹ A fînge (latinism) — a modela.

E mort Cipari ? Voi spuneți că-i mort ? Dar oare
poate

Să moară omul care dă vieți, care-i trimis ?

Nu-i mort ! În mii de piepturi, în piepturile toate,
Trăiește el de-a pururi ; nici moartea nu ni-l scoate
Din piept, unde ni-e scris !

Trei scînduri și-o movilă de glie nu pot s-ascundă
Pe-un om iubit de-o lume, pe-un om de fapte mari !
Un neam întreg, ce plînge, stă gata să răspundă
Că-n veac va recunoaște cu-o inimă profundă
Pe marele Cipari !

1887, *septembre*

TULNIC ȘI LIOARA

I

De cînd e lumea lume și rostul vorbeii rost,
Domn bun, cum a fost Stîlpeș, nici nu-i și nici n-a
fost

Și, de-ar trăi pămîntul oricît să mai trăiască,
Alt domn așa ca dînsul nu cred să se mai nască.
Era-mpărat puternic și mare nume-avea,
O țară, cît o lume, toiagu-i stăpînea,
Și oști avea din plinul, și-a gurei sale graiuri
Treceau poruncitoare pe zece mii de plaiuri,
Căci mejdele¹ lui Stîlpeș băteau hotar rotund :

¹ *Mejdă* — semn de hotar.

Din granița lui Codru, ce-n preabătul afund
Al Ostului domnește mulțimi ascultătoare,
Trec mejdele trei sute de câmpi și văi vioare ¹
Spre munți până-n movile, pe cari le-au ridicat
Bătrânii lui Crai-Verde și Vultur-împărat,
De-aici apoi țin ață pe-a muntelui cunună
Și dau hotar lui Ținteș și craiului Fortună,
Și trec pe la Crai-Sînger, se pierd apoi mai sus
La Trăsnet-împăratul, în margine de-apus.
Așa era ! Și lumea de-a lungul și de-a latul
Mirat-a fost de vestea lui Stîlpeș-împăratul,
Căci el nu numai taberi a-nvins de multe dăți,
Dar plin era de-avere și plin de bunătăți
Și-avea comori ascunse și turme mari o mie
Și nouăzeci și nouă de cai în herghelie,
Pe câmpuri păcurarii purtau în grija lor
Trei stîni de oi lînoase și toate cu ampror ² !
Dar salba cea mai scumpă și-odorul din comoara
Lui Stîlpeș era înger, tip blond, era Lioara,
Căci Stîlpeș avea doamnă pe Lia și avea
O fată, numai una, iar fata să numea
Lioară, după gîndul frumoasei doamne Lia,
Cum tot dorea să poarte un nume ea cu fiia.

De-a fost împărăteasa femeie-ntre femei
Și-a fost fără pereche pe vremurile ei
De blîndă și frumoasă și-n vorbă ca vioara,
De trei ori, ba de șese, de zece ori Lioara
Cu multa ei frumsețe pe mamă-sa-ntrecea !
Avea doi ochi albaștri, ca ceriul, și avea
Obraz rotund și rumen, și plete-avea bălaie —
Pe umeri doi luceferi de-o nobilă vâpaie

¹ Văi limpezi, luminate.

² Binecuvîntate.

Păreau că-i joacă tainic și-n jocul lor domol
Aruncă vâl de aur pe-al umerilor gol,
Și sînul ei, ca marmor cioplit de zei, pe care
Zări sfinte se răsfață din luna ce răsare !
Oh ! las', că fost-au fete destule de-mpărați,
A căror ochi umplură toți ochii de nesaț
Și dor al mai vederii, pe-atunci ca ș-altădată
Mai fost-au doară fete, dar n-a fost încă fată
Frumoasă, ca Lioara, și nobilă, cît ea
Un înger din icoana bisericii părea.
Ș-atît avea copila mișcări de fermecate,
Cît soarele, că-i soare și-i trup fără păcate,
Mirat stetea cu totul pe cerul său cel sfînt
Și nu-i venea cu modru să-și afle crezămînt
Privirilor, sta-n cumpeni de poate să se nască
Din om așa făptură pe-o lume pămîntească !

II

Dar vestea despre fata lui Stîlpeș a trecut
Din țări în țări ; departe prin lumi a străbătut
Și-ajunse peste rîuri și late mări albastre
La cele mai de margini și cele mai sihastre
Pămînturi, unde luna și soarele se par
De gheață, căci o dată pe an numai răsar.
Acolo, pe hotarul apusurilor pale,
Prin locuri, unde-i vîntul fricos a face cale
Și iarba primăverii fricoas-a răsări,
Trăia un stol sălbatic de zmei, ce rătăci,
Din alte lumi mai negre ca lumea care este,
Și zmeii toți de-a rîndul au prins de fată veste.
Și-atunci, ca niciodată, pămîntul dinadins
Gemu de groază multă și greu fior cuprins,
Căci zmeii duși de patimi din peșteri alergară
Spre munți, de vuiet aspru toți codrii se mișcară,

Și glasul lor de dealuri așa greu s-a izbit,
Cît munții din adîncuri ca frunza s-au clătît.
Zbierat-au ei sălbatici, cît negurile zării,
S-au strîns un punct de spaimă, iar rîurile țării,
Din curgeri întorcîndu-și întreagă matca lor;
Năval-au dat s-alerge spre munți cătră izvor.
„De ce să stau pe gînduri, cu lunile și anul?
Voi pune pantă¹ nouă, voi trage buzduganul,
În fier, și voi adauge venin de șerpi uciși
Și-oțel de-un lat de mînă pe-al spadelor tăiș,
Să pot tăia cu ele cum vreau de-ndemînatic,
Un cal apoi voi prinde, pe cel mai furtunatic,
Și voi zbura ca vîntul, ca gîndul de turbat,
Și voi răpi pe fata lui Stîlpeș-împărat!
Trei zile numai! Vreme destulă-i doară asta!
Trei zile, și-n palaturi aduce-mi-voi nevasta...”
Așa strigau, și-n clipă tot zmeul se grăbea
Mai mult oțel să pună pe paloș ce lucea,
Și caută cai, cu aripi de spaimă și-ntunerec,
Și-otrăvuri pun pe spade și-n pante se înferec.

Dar zmeul cel mai mare, al căruia palat
Pe șeptezeci și șapte de munți era durat,
De-abia primi cuvîntul de fata-mpărătească,
Cînd el a fost de-a una gătit ca să pornească
Din alte lumi în lumea cu sori pe cerul sfînt,
Cu zîne prin văzduhuri și fete pe pămînt —
Gătit, ca totdeauna mai mult fiind el gata,
S-alerge, din palaturi să fure dînsul fata.
Atunci, ca niciodată, un cal din stavă prinse;
Grei nori a pus pe umeri, lat paloș el încinse
Și greu, care la cumpeni de nouăzeci de măzi²;

¹ Armătură.

² Majă — unitate de măsură pentru greutate, egală, după regiuni, cu 50, 100 și 130 kg.

Pe doi bălauri negri i-a pus apoi de străji
Palatului, cu vuiet clătindu-și ale sale
Mari capete de spaimă, a zis : — „Mi-oi face cale
Pe vînturi, și furtune, și volbure, ca vînt
Voi trece țări o miie și-o lume de pămînt,
Izbi-mă-voi ca fulger, ca trăsnetul de vară,
Și voi răpi lui Stîlpeș frumsețile din țară !
Am paloș și-al meu paloș de trei ori e-nădit
Cu tot oțelul, care trei munți l-au tăinuit
În sînul lor, am calul cu strana ¹ din Ostroave
Și-i cal ce nu cunoaște nici frîie, nici potcoave,
Ci vînt numai și zare deschisă de-alergat !
Așteaptă dar, așteaptă, tu, Stîlpeș-împărat,
Să vezi a mea putere, să simți tu din tot greul
Mînia mea...” Sălbatec, așa vorbit-a zmeul ;
Și-abia muri cuvîntul pe buza lui de fier,
Cînd aripi el întinse de-a una și, sub cer
Albit de faptul zilei, s-a pus în alergare.
Creștea mereu mai negru, mereu creștea mai tare
Și tot mai mult : de patimi și negru dor învins,
El dat era cărării cu fulger dinadins.
O sută de pămînturi cu nouă mii de sate,
Și munți, și văi, și silhe, și plaiuri, aburate
De plîngerile nopții, și rîuri a trecut
Grozavul zmeu, pe aripi de ceață, s-a pierdut
În zări ; turbat să clatin' a cerului rotunduri,
Greu zările să mișcă, și sarbedele-afunduri
Cu ceață pe-a lui urmă și neguri să-nvălesc.
Iar cînd trei mii de mile cu zboru-i să-mplinesc,
El stă pe loc, să trage sub neguri și s-ascunde
Sub norul greu cu ochii departe-n zări pătrunde
Și țintă ține ochii la Stîlpeș-împărat,

¹ Strană — soi, rasă (de animale).

Pîndește pe Lioara, s-o vadă prin palat
Și, cînd va fi copila mai veselă, dodată
S-o fure și s-alerge prin zarea depărtată.

III

Prin dalba grădinuță cu strat de toporași
Și crini, ce poartă rouă pe sînul drăgălaș,
În zorii zilei dalbe cînd cerul rumenește
Noptatecele piscuri și-n aur le-nvălește,
Se plimbă rîzătoare cu pasul legănat
Lioara, mîndră fata lui Stîlpeș-împărat.
Mai des-de-dimineată ca alte dăți ea lasă
Chilia și-așternutu-i cu cergă de mătăasă
Și perini moi, scoboară pe prag întraurit
Și trece prin pridvorul de marmoră, cioplit
Cu barda și să duce de-a dreptul la porțița
Grădinei și-apoi întră cu zîmbet copilița
Pe-o aripă de ușă, că-i ușa cu zăvor
Și două aripi are de-argint strălucitor,
Cioplit ciudate-n formă de aripi de bălaur.
Pe moale iarbă calcă papucul ei de aur,
Și stropii mari de rouă, sub pașii ce să plimb,
În mari mărgăritare și salbe mari să schimb.
Pe largi cărări, ce-n umbră de pomi cruciș să taie,
Copila trece blîndă și pletele-i bălaie
Le-alunecă pe vîntul frumoasei dimineți,
Iar vîntul le resfiră mai late și mai creț,
Și-n taină el sărută tot părul dalbei fete,
Cînd tremură de dragul frumoaselor ei plete.
Pe cap Lioara poartă cununi de barbonoc,
Și frunze de smaralde, și flori de siminoc
Ea poartă ; pe vestmîntu-i, țăsut cu măiestrie
Din fire lungi de aur, cu drag sclipesc o miie

De stele, și pe mîneci ea poartă porumbei
D-argint, cusuți cu sîrmă pe fir de mîna ei.
Un brîu îi strînge trupul la mijloc, de mătăasă
Și plin de flori e brîul și-așa de strîns s-apasă
Pe trup, încît să cugeți că dînsul a crescut
Cu mijlocul deodată, și-apoi mai e țăsut
Din fir de diamante, și-atît îi stă de bine,
Și unde se-ncopciază, stau copcii de rubine.
Și, cum să duce fata mereu privind la straturi,
În urmă dă spre stînga și-apucă drum în laturi,
Și merge la izvorul ce-n murmurul alin
Prelinge clarii picuri pe lespezi de rubin.
S-apleacă peste fața izvorului, voioasă
În ape clari se caută copila de frumoasă
Și rîde, cînd zărește doi ochi sărini și mari
Clătindu-se, ca fața izvorului mai clari,
Obrazul ei s-aprinde de-o nobilă văpaie —
Și-n vreme ce-și admiră frumsețile-i bălaie,
Ea pleacă dalba-i frunte și-o razimă cu drag
D-o creangă, aplicată din codrul unui fag,
Și tot mai visătoare privind a ei talie,
Să pierde lin în visuri și dulce reverie,
Ea nici nu mai aude cum murmură de lin
Doioșii stropi de apă pe lespezi de rubin,
Ea nu-nțelege boarea, ce-i clatină vestmîntul ;
Și granguri cîntă jalnic, dar n-o răpește cîntul
Ca alte dăți : în apă doi ochi i s-oglindea
Și-n ochii ei distrasă alți ochi îi surîdea,
Ochi nobili ai lui Codru, frumoși ca lampa zilei,
Căci el era de Stîlpeș logodnic dat copilei ;
În apă dar pîrîndu-i că vede surîzînd
P-alesul ei, Lioara șoptește-un nume blînd
Și arde, cum ard fagii cu foc cînd îi împresuri.

Pe cînd stătea cuprinsă de-atîte nenţesuri,
Un nor porni pe ceriuri, greu nor de la apus,
Crescînd mai greu, mai tare, mai sus şi tot mai sus
Prin larg văzduh, străbate trei cîmpuri în trei clipe ;
Un zmeu venea cu norul, pe-un cal cu largi aripe,
Venea ca o săgeată, ca fulger de zurbat
Şi cade spre grădina lui Stîlpeş-împărat —
Văzut-au toţi curtenii de-afară şi din casă,
Văzut-a împăratul şi nalta-mpărăteasă
Din turn văzut-a bine, cum zmeul cel din nor
De-a dreptul în grădină ţinti cătră izvor.

Şi cînd a văzut Lia, frumoasa-mpărăteasă,
Că norul greu din zarea văzduhului se lasă
De-a dreptul în grădină şi cînd a văzut ea
Că zmeul prinde-n braţe făptura suptirea
A fetei, şi cu fata se duce şi s-afundă
Prin negre zări în negre palaturi să-i ascundă
Tezaorul, atuncea de-abia s-a stăpînit
Frumoasa-mpărăteasă şi repede-a fugit
Prin largi chilii, cu ţipet plîngînd, cu toată mila,
S-a dus sîrmana Lia să-şi apere copila.

Nebună de durere pe scări a alergat ;
Dar cînd a fost aproape de fagul rourat
Şi cînd văzu departe, că-n nori ajunge norul
Cu fata, desperată lovi ea cu piciorul
În glee, şi de mînie foc greu avea-n priviri ;
— „Oh, draga mamei, dragă ! Tu nu eşti nicăiri !
Te-ai dus ! Lioara mamei, te-ai dus pentru vecie !”
Şi fără simţuri cade pe glee frumoasa Lie.

O lume de pământuri atunci s-a deșteptat
 În plîngere ; pe-o mie de plaiuri a sunat
 Cuvîntul greu, că-i moartă copila-mpărătească.
 Și cît a fost în larguri hotar ca să primească
 Acest cuvînt, hotarul întreg a fost cuprins
 De jele fără margini și gemet dinadins.
 Mari crai din țări vecine și țări de-a zecea țară,
 Primind această veste, din capete mișcară
 Cu drag și milă multă, iar cîți aveau mai drag
 Pe Stîlpeș dezlipit-au piciorul lor de prag
 Și-n scări au pus piciorul, mai repede s-ajungă
 Să mîngîie pe Stîlpeș în jelea lui cea lungă.
 Și trist stătea-mpăratul de-o masă răzimat,
 Departe-avînd toiagul prin colțuri aruncat
 Și spada lui departe și coiful la picioare —
 Mai galben era Stîlpeș ca omul care moare,
 Și slab de-atîta jele și negru de zdrobit.
 Cînd el pe nații prietini în casă i-a zărit,
 Roși fără de voie și capul ridicat-a
 Și-a zis : — „Ori poate-aduceți voi fata ? Poate
 fata

Lui Stîlpeș pătimașul de nou va fi a mea ?
 Vai, Doamne, spuneți iute : trăiește oare ea ?
 Trăiește ? De trăiește, pe ce loc poartă pasul ?
 Vai, spuneți... Doamne, Doamne, tîrzii sînteți cu
 glasul !“

Și cum cerea s-audă, de dorul său învins,
 Crai-Galben cu tot dragul de mîn-atunci a prins
 Pe Stîlpeș și cu milă fățiș în ochi cătîndu-l,
 A zis : — „O, scumpe prietin ! Împacă-te cu gîndul,
 Și vezi, că tocmai trebe tîrzii să fim la glas !
 Întreabă-mă ce gînduri am eu, de n-am rămas
 La vatra mea ? Și-ntreabă, de ce-am plecat eu oare ?
 Puteam să șed acasă ; dar nu știu cum mă doare

De dorul tău, mă doare durerea ta, și știu
Că-așa numai se poate și-i bine-așa să fiu !
Copila ta-i pierdută : atîta știm noi bine,
Iar ce știm mai departe ? Nimic nu știm, ca tine !
Și-au prins atuncea craii să-l mîngîie, cîtînd
Să-i facă dorul aspru din inimă mai blînd,
În cît li-a fost puterea cuvîntului mișcară
Pe Stîlpeș, a lui jele pe-ncet o alinară
Cu vorbe și cu sfaturi de milă și de drag —
Și-atunci ieși-mpăratul pe prag și de pe prag
Chemă pe cel mai harnic din argintani în casă
Și-a zis plîngînd : — „Durerea așa de greu m-apasă,
Cît nu mai știu de mine nimic, și nu mai pot
Nimic, cînd știu pe lume că-s singur ! Cînd socot
La pierderea Lioarei, mă-nec în noapte-amară
Și n-am nici gînd că vesel pot fi vreodată iară !
Oh, draga tatei, dragă, de ce te-am prăpădit,
Atunci cînd eu mai tare ca oricînd te-am iubit !
Și plînge Stîlpeș, plînge și zice iarăși : Scrie
Prin țări și lumi, ca lumea și țările să știe
De-a lungul și de-a latul, că Stîlpeș a pierdut
Odorul cel mai nobil din cîte le-a avut !
Tu scrie și dă veste să vadă fiecare
Cuvîntul scris ; tu scrie, așa cum ți se pare
Mai drept și mai cuminte să scrii ; în orice sat
Să sune glas de clopot trei zile necurmat
Și oamenii să lase deoparte bucuria
Și popii toți să țină priveghiuri pentru Lia,
Să facă sărăcuste cum datini au rămas,
Prohoade să citească cu stări și parastas,
Și-n patruzeci de vineri cu slujbe prin altare,
Să facă lumea toată copilei sărindare !
Așa să scrii, iubite, că doar pe rînd, pe rînd
Voi pierde dorul negru și flacăra din gînd,
Și nu voi fi pe lume silit de-atîta jele
Să-mi pierd a mea domnie prin patimile grele.“

Aşa vorbi-mpăratul şi stropi au lăcrimat
Din ochii lui pe haina cea dalbă de-mpărat,
Iar argintanul scrise, precum i-a fost cuvîntul,
O carte, cum să poată pricepe tot pămîntul,
Întreagă slova cărţii : cu sfaturi mari şi lungi,
La mijloc cu pecete, pe margine cu dungi
De aur, căci o lume avea să o citească
Şi-o lume-avea porunca din carte s-o-mplinească.

De-a fost pe lumea toată vreun suflet înnorat
De patimi, acel suflet în sîn era-ngropat
De mamă, căci nebună ca volbura de toamnă
Părea de jale Lia, frumoasa ţării doamnă.
A plîns cît era ziua pierdută-ntr-adevăr,
A rupt găteala-i toată şi-a smuls din al ei păr
Frumosul ac de aur şi primele¹, ce-i leagă
Un stol de plete negre, cari noapte par întreagă ;
În haină de mătăsă cernită şi-a-nvelit
Frumosul trup : şi astfel, cu părul despletit,
Cu ochii roşi şi umezi de plîngerea cea deasă
Din loc în loc aleargă frumoasa-mpărăteasă
Şi strig-un nume dulce şi geme cu fior —
Tot caută mama, caută pierdutul ei odor.
Şi, cum fugea de-a lungul pridvoarelor, ea trece
Cu pas grăbit şi lînged² prin cele treisprezece
Chilii şi la chilia din capăt a stătut :
Aici era războiul, în carele-a ţesut
Frumoasa ei copilă cu drag şi cu-ndemîină,
Aici erau talpigii şi caierul de lînă
Şi gheмеle şi tortul, precum le-a rînduit
Lioara ; gol sta patul, cel mîndru şi gătit
Aname pentru fata lui Stîlpeş-împăratul,
Căci tot lucea-n mătăsuri şi-n scumpe haine patul.

* ¹ Primă — panglică de mătase sau de catifea.

Și cum stetea cu ochii la haine țințiți drept,
Și-a pus mînile dalbe de-a crucea peste piept
Și-a stat înmărmurită frumoasa-mpărăteasă.

— „O, draga mamei, dragă ! De ce te-ai dus
de-acasă ?

De ce te-ai dus ? Acasă de cumva ai fi stat,
Eu aș fi dat să facă pe seama ta un pat
Din aur și mărgelile cioplit și din smaralde,
Să dormi un înger nobil pe paturile calde
Mai blînd decît în leagăn un fiu născut de-o zi !
Iar cînd în zorii zilei din somn te-ai pomeni
Și-ai vrea să cauți o haină mai scumpă decît toate,
Atunci din lăzi de aur o haină tu ți-ai scoate
De purpur mai frumoasă ca orișice frumos :
Țesută de pe umeri și până-n poală jos
Din fir de diamante, pe margine tivită
Cu flori de-argint, la mijloc frumos împodobită
Cu stele mici de sîrmă și fluturi de rubin,
O lucitoare haină ca soarele deplin.
Și, ca să nu mai fie pe-ntreg rotundul fată
Mai mult și mai de-a dragul ca tine desmierdată,
Eu aș fi pus pe-un meșter, din alte lumi venit,
Din paltin să cioplească război întraurit
Pe seama ta, cu suluri ca grindina de albe ;
Suveică făurită din mîndru lanț de salbe
Eu ți-aș fi dat și bregla¹ din aur și fuștei
Ciopliți în strug și patru talpigi mai ușurei
Ca fulgii de zăpadă : făceam pe-această cale,
Să nu mai fie stativi ca stativile tale !...
Puteai tu, draga mamei, la tors de te-ai fi pus
Să torci fuior din furcă de aur, și cu fus
De-argint să torci, și pînză să țeși în patru ită,
Să coși a ta cămașe din flori din cruciță,
Pe margini cu mătășă, cu sîrmă la prinsori,

¹ Breglă — vatală (la războiul de țesut).

Pe piepți apoi să preseri un stol de pușori
Albaștri, cum ți-s ochii, ori galbini, cum ți-e părul,
Ori roșii, cum ți-e fața, cînd arde adevărul
Pe fața ta... Lioară, cu moartea ta mă-omori !
Puteai să fii tu farmec, și dragă la feciori
Să fii ; trei țări să rîdă cu rîsetele tale
Și Feți-frumoșii lumii nebuni să bată cale
De dragul tău, și oameni, din alte lumi, trecînd
Prin lata noastră țară și chipul tău văzînd,
Să zică : Mai sînt fete frumoase cum e luna,
Dar față ca Lioara mai dalbă nu-i nici una,
Nici trup ca trupul dînzei, nici ochi așa dalbi ochi—
Atîta-i de frumoasă, nu-i fie de deochi..."

V

Așa vorbește Lia, frumoasa-mpărăteasă,
Privind cu ochi de patimi tot colțul de prin casă,
Căci dulce suvenire găsa-n fiecare colț.
Iar Codru, sub rotundul chiliilor cu bolți,
Trecea-n această vreme cătînd ca să-ntîlnească
Pe Lia, căci un cuget avea să-i tîlmăcească
Și-un dor avea să-i spună, dor tainic, care-n piept
Ardea, dar avea lipsă de-un sfat mai înțelept.
Și cînd ajunge Codru de numără chilia
De-a treisprezecea, află la furcă stînd pe Lia
Zdrobită de durere, plîngînd de-al fetei drag ;
S-oprește dar feciorul și stă pe-al casei prag,
La doamnă cu mirare și lung fior privește,
S-apropie de dînsa și-n patimă vorbește :
— „Oh, nu mai plînge, doamnă, te rog să nu mai
plîngi !
Atîta ești de slabă și pală, că te stîngi
Și pieri văzînd cu ochii ! Te uști pe zi ce vine
Și, nu știu cum, de milă, mi-i greu să caut la tine !

Căci, vai, ești numai umbră cu nume și cu glas,
 Și te-ai topit, stăpînă, topit, de n-ai rămas !
 De ce să plîngi ? Cu plînsul omori numai viața !
 De-ai merge, oh, de-ai merge, să-ți vezi o dată fața
 În ape clari : de tine tu însăți te-ai mira
 Ce mult este topită și slabă fața ta !
 Dă-ți fire și mai curmă din plîngerea cea deasă,
 Căci eu gîndesc — oh, iartă-mi durerea ce m-apasă —
 Gîndesc să las în lume o lume de femei,
 Să merg după Lioara, să caut urmele ei !
 S-aduc, s-aduc odorul, acesta gînd mă poartă :
 Să mor cu ea alături, de cumva-i dînsa moartă !
 Oh, ce mi-e bun de-acuma frumosul comănac
 Cu penele de vultur ? O, Doamne, ce să fac
 De astăzi cu săgeata-mi atît de mult deprinsă
 La țal și-a cărui pană de trei ori e prelinsă
 Cu palid colb de aur ? Cu straiiele ce port
 Și care sînt țesute din cel mai nobil tort
 Eu ce să fac ? Cu lancea-mi dedată-n alergare
 Eu ce să fac ? Și-n urmă cu paloșul, la care
 Trei meșteri din trei colțuri de lume-au asudat,
 Eu ce să fac ? O, Doamne, să mor eu blăstămat
 De țară și de oameni, și vești de rău să-mi iasă,
 Că n-am atîta suflet să caut a mea mireasă ?
 D-aș ști c-alerg o lume, eu totuși am s-alerg ;
 Dar lasă-mă, stăpînă, vai, lasă-mă să merg !
 El zise. Și-mpăratul aude suspinînd
 Pe Tulnic, i ascultă cuvintele pe rînd.
 Și-atunci, mișcat de vorbă-i, la Tulnic el s-a dus
 Și brațul drept cu dragosti pe umeri i l-a pus
 Și-n ochi privindu-l zise : — „Fă, Tulnic, cum îți
 place !
 Dar fă cum știi că-i bine, cum știi că-i drept a face !
 Noi nu te-oprim !” Și Tulnic așa i-a dat răspuns :
 — „O, Stîlpeș-împărate ! Mă simț eu îndeajuns

De vrednic să bat lumea ! S-o bat din dungă-n dungă,
Cruciș cît e de lată și-n larg cît e de lungă,
Să trec din răsărituri spre margini de apus,
Să cat în care lume și-n care părți s-a dus
Lioara mea ! M-așteaptă, așteaptă-mă, mpărate,
Cu post și cu mătanii, trei luni și jumătate,
Trei luni m-așteaptă, doamnă, căci în trei luni, socot,
Să-ntorn acasă iară cu dorul meu cu tot,
Dar cînd, înaltă doamnă, tu vei vedea pe cer,
Că zorii zilei dalbe tot vin, și trec, și pier,
Că vremea rentornării din ceas pe ceas s-amîină,
Că luni mereu s-adaug din zi și săptămîină,
Atunci tu ia-ți tot gîndul și nu mai aștepta,
Căci mort voi fi eu, Lie, și moartă fiica ta.
Prin țări înstrăinate, tu nu ne duce dorul,
Și nu ne plînge ; pleacă cu dragoste piciorul
Și-ai tăi genunchi la masa bisericii, plîngînd,
Tu pentru noi te roagă cu inimă și gînd ;
Dă slujbe-n zece miercuri și-n zece mari dumineci,
Gîndește la Lioara, cînd mergi să te cumineci
Și n-o uita ! D-a pururi în minte să ne ții,
Căci tu, tu ne-ai fost mamă și noi ți-am fost copii !
O, deie, deie Domnul, să-ntorn acasă iarăși
Speranței tale prietin și-amorului tovarăș !...“
Așa vorbi feciorul, de nalte patimi dus,
Și fără de zăbavă pe capul său a pus
Un coif ornat cu pene de pajură de munte,
Cu creasta de aramă și dungi d-oțeluri crunte ;
Pe piept a pus pieptarul, cum poartă la război
Vitejii toți de-a rîndul, și s-a-mbrăcat apoi
Cu cele mai frumoase și mai vestite straie ;
A-ncins apoi la mijloc un paloș de bătaie,
Frumos și cu mănunchiul de zece ori lucrat
În piatra de mărgele ; în urmă, a-mbrăcat

Pe dalbele picioare papucii săi de aur,
Cusuți pe dinăuntru cu piele de bălaur.
Și-atuncea împăratul i-a strîns mîna cu drag,
Iar dalba-impărăteasă stînd palidă pe prag
Și, vorbele-necîndu-și în lacrimi fără număr,
I-a sărutat cu milă vestmîntul de pe umăr
Și-a prins să plîngă jalnic, mai jalnic ca oricînd,
De nu-i venea nici suflet, așa gema plîngînd,
Iar Stîlpeș, bietul Stîlpeș, plîngea cu drag și dînsul,
Văzînd cum doamna Lia topește-se cu plînsul.
În urmă Tulnic face trei cruci lui Dumnezeu,
La mijloc încopciază mai strîns paloșul său
Și-apoi pe nalte trepte la scări de-argint scoboară
Și servii-aduc îndată fugarul roib la scară;
Greu calul varsă aburi pe narea sa de foc
Și tropotă-n picioare și nu-și găsește loc,
Iar Tulnic îl adie și-l bate-ncet pe coamă,
Cînd roibul să izbește ușor ca o fantoamă,
Și-ncalecă feciorul, dă frîu calului nalt
Și calul prinde aripi, s-aruncă și-n asalt
Izbește trupul nobil în toată-a lui putere
Și fulgeră pe fața pămîntului și pier
Prin zări, cum stele sfinte din cerul nopții pier:
Nebun răsună pietri sub pas de rece fier
Al iuților potcoave, scînteii răsar în zare
Și calul pe cîmpie mereu, mereu dispăre,
Se pierde-n răsărituri cu naltul său stăpîn.

La scări, cu inimi triste, zdrobiți și pali rămîn
Părinții triști, din piepturi mereu vîrsînd șiroaie
De gemete scăldate în larg potop de ploaie
A ochilor, cari umezi de plînsul mult și des,
Închid privirea tristă și plină de-nțeles.
S-ar duce, ei s-ar duce cu Tulnic într-o cale;
Să bată cîmpi și codri, să bată deal și vaie,

S-alerge tot pământul și-n negre depărtări
Să caute până-n margini de margine de țări
Comoara lor pierdută ; s-ar duce, duce-i dorul,
Și totuși ei stau marmur, legat li e piciorul.
D-abia numai cu ochii mai pot să urmărească
Pe Tulnic, care-ncepe să nu se mai zărească
Prin zări luate-n fugă d-un roib așa păgîn :
Albaștri codri-n urmă-i să-nșiră și rămîn
Departe, mai departe, mai mici din clipe-n clipe ;
Și calul întetește turbat a lui aripe
Și zboară, dînd în vînturi o coamă de păr creț,
Păn' zarea prinde-n noapte și cal, și călăreț...

VI

S-a dus ! Atîta jele s-a dus cu el pe-un pas
Și-n urma lui acasă cît dor a mai rămas !
Și Stîlpeș, doamna Lie tot plîng și zi de zile
Așteaptă triști întorsul iubitei lor copile.
Înalta Lie face mătanii la pristol
Și șoapte pii rostește din pieptul slab și gol
De orișice nădejde, căci ceas de ceas s-amîină,
Și luni mereu s-adaug prin zi și săptămîină,
Și vremea troienită lung șir de ani a tors
De cînd e dus feciorul și nu s-a mai întors !
Ce veșted era Stîlpeș și cît de slabă Lia !
Din pieptul lor pierise cu totul veselia
Și zîmbetul ; de-atuncea dureri i-au frămîntat
Cît nu puteai cunoaște pe veselu-mpărat
Și nu puteai pe Lia, căci ea-și schimbase portul
Și slab pășea, ca grija, ș-obraz avea ca mortul
Și nu-i mai era trupul frumos și plin și drept,
Umbla cu-ochii tot umezi, cu fruntea tot în piept.
Dar Stîlpeș, încă Stîlpeș ! Ce mult și-a schimbat
statul,

Să nu-l mai poți cunoaște că el e împăratul !
Și ei, furați de gândul nădejzii, nencetat
Așteaptă ceasul zilei și-al vremii de-nturnat,
Visează, cât e noaptea de lungă și de mare,
De-o zi, când au s-audă pe drum în depărtare
Un viu nechez și-un tropot de cal, carele-n zbor
Venind o să s-oprească la poarta curții lor.
Rîzînd fugi-va Lia mari porți să le deschidă :
Vai, Doamne ! bucuria va sta să o ucidă,
Cînd biata mamă-n toiul sositei bucurii
Va strînge-n braț copila-i, pe ambii săi copii !
Și cât va plînge Lia și Stîlpeș cât va plînge
Și-n braț unii pe alții cu drag cum se vor strînge
Și iarăși vor fi veseli, cum poate n-au mai fost,
Și iar vor ținea dînșii, cu rostul lumii, rost.
De nou va zîmbi Lia făloasă de-a ei fată
Și fata va fi iarăși de-o lume lăudată,
Cînd ea prin grădinața cu strat de toporași
Plimba-va iar piciorul cel mic și drăgălaș.
Și-i vor luci pe haina țesută-n măiestrie
Din fire lungi de aur, mici stele vii, o miie
De stele, și pe mînci luci-vor porumbei
De-argint, cusuți cu sîrmă pe fir de mîna ei,
Căci haina va fi mîndră ca orișice frumos :
Țesută de pe umeri și până-n poală jos
Din pietri și mărgele, pe margine tivită
Cu flori de-argint, la mijloc frumos împodobită
Cu stele mici albastre și fluturi de rubin,
O haină, ca un soare, ca soarele deplin.
Dar nu ! Să-ntoarne numai Lioara ! De-ar veni !
Căci mamă-sa va face și tot va rîndui
Din nou pe seama dînsei, să nu mai fie fată
Așa de mult frumoasă și-atît de desmierdată,
Ca ea ! Va chema Lia pe cel mai povestit
Din meșteri, să cioplească război întraurit
Copilei ei, și suluri ca grindina de albe

Și nobilă suveică din lanț frumos de salbe,
Și breglă de rubine, și ițe și fuștei
De-argint, și-n urmă patru talpigi mai ușurei
Ca fulgii de zăpadă ; așa va face Lia,
De-ar fi numai să fie să-și vadă iară fia...
Și tot visează doamna, și lacrimi o înec,
Iar anii trec ; trec zece și cincisprăzece trec !

VII

În colțul lumii, zarea de miazănoapte poartă
Pe câmpii mari o umbră cu tip de fată moartă
Cu ochii stînși, cu față de ceară și zăpezi,
Ce cînd o vezi, îți pare că-n vis numai o vezi.
Și umbra pe câmpie s-aleargă ca nebună,
De țipetul ei jalnic viu văile răsună ;
Ea pleacă, stă, privește, să-ntoarce, pleacă iar
Și măsură tot largul întinsului hotar.
A cincisprăzecea oară să-nvîrte zodiacul,
Pe cerul nalt să-ntoarce de nou în cale veacul
A cincisprăzecea oară, de cînd s-a pomenit
Prin zări această umbră venind din răsărit ;
Era o fată blîndă, cu ochi ca viorele,
Cu plete lungi și primă d-argint purta prin ele,
Cu haină de mătăasă ca îngerii din rai,
Așa cum poartă numai copilele de crai.
Așa era, dar anii de-atunci au trecut deși ;
E pal acum obrazul și-ndată ce-l apeși
Rămîne locul vînat, și pletele-i sînt rupte
Și buzele-i albastre ca patima de supte,
Și ochii stînși, de-ți pare că-n vis numai zărești
Un tip creat din ceară și doruri sufletești.
Nici ea nu se cunoaște, nici ea nu se mai știe,
Aleargă-n hohot numai nebună pe câmpie
Și rîde cît e ziua și rupe din vestmînt

Bucăți, ce cad în urmă-i ca frunze duse-n vînt.
Iar cînd își vine-n fire arareori, ea plînge
Și petecile hainei pe trupu-i și le strînge
Și-n cap adună gînduri, mii doruri i s-adun
Și-aducerile-aminte cu drag atunci îi spun
Că-n alte lumi, odată, demult, demult odată
Trăia-mpăratul Stîlpeș și Stîlpeș avea fată
Iar fata avea mamă pe Lia ; căci avea
Frumoasă Lia fată și fata era — ea !
Gîndirea troienită sub doruri uriașe
Ii dă, redă pe-ncetul, ca pruncului din fașe,
Simțiri să recunoască, să-și vină iar în firi
Să cheme din trecuturi doioasele-amintiri
A zilelor vieții ; și-atunci, oftînd din greul,
Ea vede grădinața de flori, ea vede zmeul,
Se simte prin văzduhuri, plutind pe negru nor,
Ea intră în palatul înalt și lucitor
Al zmeului, trăiește mereu în dor și plîngeri,
Simțind rumperea minții și-a sufletului frîngeri.
Ea tremură cînd vede în gînd acel palat
Pe nouăzeci și nouă de dealuri ridicat,
Dar cît o prinde groază și tremur cînd zărește
Pe zmeu murind în sînge și foc ce-l învălește
Din capetele nalte jos până la genunchi !...
Hah ! Iată-l, vine Tulnic ! E Tulnic ! Un mănunchi
De pietri și mărgelă străluce-n brîu mai tare
Ca paloșul ! Vezi coiful frumos și aurit,
Și coiful strălucește mai palid ca obrazul
Lui Tulnic ! Uite, straie de cel mai nobil tort,
E dînsul — el e ! Doamne ! E mort, e Tulnic mort ?
Tu n-ai ascultat, Tulnic, de sfatul sfintei Miercuri,
Ești piatră, tu ! ești piatră, în negură de bărcuri ¹,
Afund în codri !... Rîde, lung rîde cîmpul tot
Și ochii pali ai fetii văpăi doioase scot,

¹ Bărc (berc) — dumbravă, huceag.

Și ultimile lacrimi îi cad și i s-adună
P-obraz ; ea pierde firea și-aleargă iar nebună
Pe cîmpi, până ce noaptea o prinde-n brațul său
Și-adoarme-n văi, scutită de cer și Dumnezeu !

VIII

În zori, cînd doamna Lie din somnu-i se trezește,
Un plîns în ochi și-un tremur în suflet ea simțeste
Și lumea ei să-nvîrte, ea cade jos plîngînd :
În mintea ei murise chiar cel din urmă gînd
Al veștedei speranțe, nimic ea nu mai crede,
Pe fată n-o mai are, și-n veci nu o mai vede.
Îndată ea-și îmbracă vestmîntul ei cernit,
Deschide ușa, trece pe prag într-aurit
Și iese pe pridvorul cel larg, cu stîlpi de aur
Ciopliți în patru fețe de cel mai meșter faur,
Scoboar-apoi pe trepte, pe nouă trepte lungi,
Cari au parcană ¹ lată de-argint cioplit în dungă.
Acolo-i stă cu bobii bătrîna vrăjitoare ;
Ea murmură cuvinte și caută-n sus la soare,
Desface din năframă boscoanele pe rînd
Și numără-n șoptire pe degete, zicînd :
— „E Tulnic stan de piatră și doarme-n des de
bărcuri,
Căci n-a ținut cuvîntul și sfatul sfintei Miercuri,
Iar fata — fata fuge pe cîmpi din răsărit ;
Trei luni, și-atunci blăstăm^{ul} lui Tulnic e-mplinit,
Trei luni va fi el piatră, dar luna cea de-a patra
Va face om cu suflet, căci glas va primi piatra.
Atunci vedea-vei soare, ce nou va răsări,
Atunci a ta copilă din neguri va veni
Și iar vor merge toate pe calea lor cea dreaptă —
Așteaptă, doamnă Lie, trei luni numai așteaptă...”

¹ Întăritură, balustradă.

*

Trei luni ! Ziua de mîne trei luni se-ntorc cu ea,
Aşteaptă, doamno Lie, căci mîne vei vedea !

(1887)

STRAJERUL

Ce blizguie ¹ zăpada pe cîmpi ! Întregul cer
Azi poartă iar cămaşă cu tivituri de fier,
E tot o pînză albă prin tot întinsul zării,
Cu dungii de neguri, negre ca dorul răzbunării ;
Din osturi bate crivăţ, şi plaiul alb al ţării
Greu scapără de ger.

În pas grăbit, Amurgul adună-n braţ de vrajă
Mari umbre cari s-alătur şi ţin cu noaptea strajă
Pămîntului ; azi umbre aşa de multe sînt !
E tot un iad din ceruri jos până pe pămînt,
Înghetuţul pe sub streşini dă sloi, pe cîmp dă vînt
Şi flori pune pe glajă.

E iarnă, cum e dînsa mai aspră-n firea ei,
Iar negrul întunerec purtat de norii grei
Stă mort, precum pe leşuri stă-n basme un bălaur
A cărui limbi de gingini se bat mugind, ca taur
În lanţ, şi cruntul muget e viscolul din faur,
E moartea, dragii mei.

¹ *A blizgui* — a viscoli.

Oh, vai de cei ce noaptea stau străji, lăsînd să cearnă
Pe ei văzduhul negru un larg troian de iarnă
Cu ger, până ce semne de viață nu mai dau !
Dar vai de oameni mizeri, cari ruși de foame stau
Și zac pe fața căsii în frig, cînd bieții n-au
Nici țol măcar s-aștearnă !

Și vezi nămeții colo, la margine de sat ?
Ce slab e coperișul și cît e de-ngropat
Sub iarnă, ca un suflet sub patimile vieții ;
Hîrtii în loc de geamuri și fără mal păreții,
Bordei urnit cu totul sub vîrsta bătrîneții,
Scîrbos ca un păcat.

Pe prag acolo moartea sta zi de zi la pîndă,
La uși acolo grijea stă goală și flămîndă,
Prin astfel de bordeie curg lacrimile crunt !
Sînt doi : un fiu și-o mamă ; ea slabă, el mărunt —
Sînt doi acei ce sufer al iernilor înfrunt
Și-a morții lor osîndă.

Ce trist e prin odaie ! Cînd domnii vin și ieu
Tot, tot ce ai, sînt dînșii cari pun pe om la greu,
Cînd dînșii nu-ți dau chinuri, tu singur doară dai-ți ?
În fundul căsii doarme, din vremuri vechi, un laiț
Bătrîn și rupt, pe vatră dă licur un opaiț
Din ultimul oleu.

Și masă nu-i, căci masă au numai cînd e soare ;
Prînzesc pe cornul vetrii, ci-n zi de sărbătoare
Cînd au și pot ca alții să ție zile mari,
Atunci iau ușa tinzii și-o pun pe patru pari

De fag, cari stau în fața odăii lor și cari
Țin masa pe picioare.

Trei scînduri, cari au capăt pe vatră așezat
Și merg până pe laiț, fac slujba unui pat
Mai gol și mai nemernic ca tot ce-i prin odaie ;
Și ghem făcut, pe dungă de scîndură ce-l taie,
Trist zgribură, sub coaste-i avînd cîteva paie,
Copilul înghețat.

De calzi genunchi aproape lipiți stau obrăjorii ;
Ca paiele mai palid, mai rar avînd fiorii,
Pe-ncet el ațipește și-adoarme tremurînd ;
Oh, mă-sa nu-i dă pîne și-l culcă tot flămînd !
E mult de cînd e dusă, ea nu vine curînd
Și vai, departe-s zorii !

S-a dus de mult ! Sărmana, din fapt de-amurg s-a dus,
Aleargă cît e satul spre vale și spre sus ;
Ea cere lucru, cere și roagă să muncească,
Nu-i trebuie pomană și nu vrea să cerșească,
Nu ! Cînd te-ai pus să cauți vreo milă omenească,
Ești bun sub piatră pus !

Și nimeni nu-i dă lucru, flămîndă ea rămîne ;
Dar cum se-ntoarce biata la fiu fără de pîne ?
Grozav trebe că-i simțul din piept de mamă, cînd
Se tîrîie copilul de slab și de flămînd,
Și n-ai ce-i da ! Nu cugeți c-atunci tu ești în rînd
Cu cel din urmă cîne ?

Ea trece pragul, tristă ca om fără noroc,
Așează două sfărături de pîne la un loc,

La pat apoi grăbește și caută trist în fața
Copilului ; el doarme, dar rece-i tot ca gheața
Și parcă-n pieptu-i lînged de mult s-a stîns viața,
E pal ca fierț la foc.

Sub cap avînd o mînă, și rupt un ochi de glugă
Pe glezne, mititelul, cu șopot el îndrugă
Prin somn un șir de vorbe lipsite de-nțeleș ;
Din ochii pali ai mării ca bobul picuri ies,
Se scurg p-obrazul care se mișcă-ncet și des
Sub vii suflări de rugă.

Zdrobită de năcazuri stă multă vreme-n plîns ;
Așa-i de frig în casă ș-opaițul s-a stîns.
Ea vrea s-așîte măcar trei zări, vrea foc să vadă,
Un foc — din trei surcele culese de pe stradă,
Dar ele-s tari ca fierul și-s pline de zăpadă
Și tari precum le-a strîns !

Și-n vreme ce stă beată de lungă ei suflare,
Deștept copilul geme și oblu-n sus trăsare
Cu țipet, avînd ochii mai sarbezi ca de mort,
Se zbate, ca pe țarmur un pește, parcă-l port
Furtuni, din poala hainii nebun destramă tort
Și țipă tot mai tare.

În urmă să răstoarnă pe pat, fără de vrere ;
Mai mult, mai mult răsuflu-i scărește¹ din putere,
Stă mort întreg ; și ochii pe pod i-a țintuit —
Un doctor ! Biata mamă de tremur a-nnegrit ;
Să plece ? Dar desculță prin ger : E de pierit !
Ori el, ori dînsa piere !...

¹ A scări — a descrește.

Piciorul ei dă sînge pe drumul grunzuros
Și viscolul izbește cu șuier viforos
În față-i fulgi ; cu pieptul mai gol de jumătate,
E crunt de frig obrazul și pulpile-s crăpate,
Ea tremură ca frunza, căci frigul o străbate
Prin carne pănă-n os.

În turn ciocanul geme de zece ori în clopot ;
S-a stîns de mult pe stradă chiar cel mai palid șopot
Al buzelor, căci nimeni nu stă pe-aceste vremi
În vînt și ger, cînd trupul ți-l scuturi și ți-l gemi
Tot pas de pas, cînd însuși de tine tu te temi
Ca fiarele de tropot.

Nici flacări, nici potopul, nici mii de limbi infame
Nu pot să pună stavili pornirii unei mame
Cînd vrea să moară-n locul copilului ! Sînt legi,
Sînt lanțuri, sînt pumnale ca-n sîngiuri să o-nchegi,
Dar dragostea-i din suflet nici cei mai lupavi¹ regi
Nu pot să i-o destrame !

Oh, nu-i ! — Atunci o mîină de om cu suflet crunt
Se-ncleaștă nod puternic în părul ei cărunț
Și voci de mari sudalme străbat mai greu ca gerul
În pieptul ei ; ea țipă, iar el, lovindu-și fierul
De pulpi, o îmbrîncește, căci aspru e străjerul
Și greu al său înfrunt.

Nici flacări, nici potopul, nici mii de limbi infame
Nu pot să pună stavili pornirii unei mame,

¹ *Lupav* — fioros, crud.

Cînd apără cu viața pe fiu : Nici lumi întregi
Cu monștrii toți, nici arma cu sîngele, nici regi,
Cu lanț din tălpi la creștet, prin fier și aspre legi
Nu pot să i-o destrame.

Nebun s-aruncă dînsa din tot al ei avînt,
Dar lunecă și cade de-a pluta pe pămînt.
— „A ! cum nu cad pe tine, sălbatico, păreții !
Tu mergi să furi ; ești prinsă ! În numele dreptății
Te cer să vii, femeie, la casa judecății !
Mă vezi tu cine sînt !“

— „Să fur ! Șoptește dînsa zdrobită de rușine,
Dar astfel umblă furii ? Privește-mă mai bine
Și vezi că nu-mi dă gîndul prin minte ca să fur !“
Și-n laturi ea s-aruncă gemînd, dar brațul dur
Al legii nu-i dă liber, și el cu larg înjur
O tîrîie cu sine.

De ghimpii gheții crunte picioarele-n alerg
Se sfîșie, se taie mai tare și se șterg
De nu rămîne carnea pe os. Ei merg de-a valma,
El blastămă, ea plînge. — „Înceată cu sudalma !
Zdrobește-mă cu pumnii și-ncruntă-mă cu palma,
Dar lasă-mă să merg !“

Dar legea nu cunoaște pe nimeni ; e poruncă,
Pe fur în timpul nopții în temniți îl aruncă,
La chin. Sărmașa mamă se zvîrcole-n plînsori ;
La casa judecății ogrăzile-s prinsori :
Sînt largi ogrăzi ; în ele stă mama pănă-n zori,
În gol, ca pe o luncă.

Și-n ger, cît a fost noaptea, ea fuge prin ogradă,
Nebună fuge, zbiară ș-aleargă prin zăpadă,
Cu ochii roși și umezi, cu pieptul aburit
Și plin de bruma cruntă, ca ielele din mit,
Un gînd numai o ține, un gînd neisprăvit :
Pe fiu să și-l mai vadă.

Și cînd în zorii zilei veniră logofeți
Ai legii, să-i deschidă, ca dorul ei drumet,
Așa pășea de grabnic și iute biata roabă —
Ce slab e coperișul, ce șubredă cocioabă,
Sub pumni o poți ascunde de mică și de slabă.
De-ascunsă sub nămeți !

Hîrtie nu-i pe geamuri, căci a suflat-o vîntul ;
În casă urlă crivăț pustiu, cum urlă cîntul
Sărmanei mame ; tristă se pleacă ea spre păt.
E sloi copilul, pielea pe-obrazu-i a crăpat,
Tot trupul lui e vînat și supt, și de-nghețat
E rece ca pămîntul.

Oh, cît e de sălbatic al iernilor înfrunt !
Cum smulge mama plete din părul ei cărunț
Și blastămă. — Vai, Doamne, ferește-o de osîndă !
Pe prag acolo moartea stă zi de zi la pîndă,
La uși acolo grija stă goală și flămîndă,
Prin astfel de bordeie curg lacrimile crunt !

(1887)

Caligenes sfârșește moșia de arat ;
 O seamănă. Pe urmă — roman adevărat —
 Dă goană-n urbea Romei să-ntrebe toți augurii ¹
 Că da-vor zeii nobili rod bun semănăturii ?
 În Roma, cel mai vrednic augur, Aristofil,
 E om cărunt, servește de când era copil,
 Și poate să-mblânzească și viforul cu ruga.
 La dînsul vine dară Caligenes în fuga,
 Zicînd : — „Aristofile, să-mi spui tu de va fi
 An bun și toamnă lungă, de pot nădăjdui
 Să secer grînce coapte și pline-n spic ?“ Pășește
 La scîndura-i augurul, ia bobi, îi rînduiește
 Vrăjind ; apoi mai face cu bățul său figuri ;
 Își încruntează fruntea cu-atîtea-ncrețituri,
 Dă roată prin odaie și numără într-una
 Pe unghii, roagă cerul cu stelele și luna ;
 Mai face-un hocus-pocus și-odată stă pe loc ;
 Se-ntoarce și grăiește cu tonul de proroc :
 — „De cumva e sămînța destul de roditoare
 Și bine semănată, la caz dacă e soare
 Și cald, pe cîtă vreme sub brazde ea va sta,
 Pe loc ce ploi mînoase și calde vor uda
 Cîmpiile, îți iese sămînța toată plină ;
 Fii sigur că de cumva nu vei avea neghină
 Și alte ierburi, grîul va crește ca un rîu
 La caz că n-o să bată furtuna peste grîu,
 Rupîndu-i paiul ; însă — de vei avea norocul
 În orice fel să-ți aperi de cerbi și vite locul,
 Ca nu cumva să-ți pască din grîu — presupunînd
 Că piatra nu te-o bate, nici bruma, și scăpînd

¹ *Augur* — preot care pretindea că poate prevesti viitorul după zborul, cîntecul sau măruntaiele păsărilor.

De 'pasări să nu-ți fure din boabe, semămate —
Oricum, orice... În fine, spun zeii, că tu poate
Avea-vei grâu, căci anul va fi dintre cei buni ;
Dar ține minte bine : necopt să nu-l aduni !
Atunci ți-or fi desigur grânarele înguste
De-or vrea din ceruri zeii să scapi fără lăcuste !"
(1888)

ATLETUL DIN ARGOS

Eu, Stratofo din Argos, n-am brațe de titan,
Dar merg la Fliu ¹ și Pyton ² în fiecare an
La luptele cu pumnul ; mă prind și eu la trîntă,
Alerg, arunc cu discul — azi nu. Că-mi socotesc :
Eu dau vîrtos în alții, dar alții mă lovesc
Cu pumni, încît tot capul dogit trei luni îmi cîntă,
Și, braț la braț, rivalul mari unghii el împlîntă
În carne-mi, mă ridică, mă vîntură pe jos,
De-mi pîrîie spinarea și-mi frînge os de os.
De ce să-mi strămut oare din loc eu tot atomul,
De ce să-mi rup grumazii ? Ori ultimul meu scop
E sfînt ? Cum văd, sfințenia poștește să fiu schiop
Și orb, să nu mai samăn cu oameni ? Poate omul
Menit e să îngrașe cu sînge hipodromul ?
Ori, dacă am dinți, cere al Ledei mare fiu
Să-i samăn, să-i împrăștiu pe cîmpii de la Fliu ?

Azi ce folos am oare din pofta mea de luptă ?
Picioarul meu e schilav și mîna mea e ruptă ;
N-am păr pe cap, căci părul la Pisa ³ mi-a rămas

¹, ², ³ Numele unor vechi cetăți grecești.

În mâinile lui Dandes, acel războinic, care
 Aşa mi-a tras în ceafă trei pumni, încît îmi pare
 Că-i simt mereu ; ca dînsul aşa pumni nu mi-a tras
 Nici Clitomach¹ din Teba, deşi boleau cu anul
 Acei ce-aveau să lupte din cesturi² cu tebanul.
 Aveam doi ochi odată, şi ce dinţi aveam eu !
 Dar am donat lui Timon un ochi, şi lui Menalca
 Toţi dinţii, pe deasupra lăsîndu-i gratis falca
 Şi buzele, şi nasul, căci dînsul lovea greu
 Şi nu voia să-mi creadă că-s domn pe capul meu !
 Un rest de dinţi în gură lăsîndu-mi însă cestul
 Lui Dandes, venea Dorus să-mi tabere şi restul !

Homer, dacă vorbeşte cu drept cuvînt minciuni,
 Ar sta mirat s-audă că eu de patru luni
 Lipsesc numai din Argos şi ce toi³ se mai naşte
 Din pricină că nimeni din tot oraşul meu
 Nu ştie şi nu crede că Stratofo sînt eu !
 Homere, tu, războinic de şoareci şi de broaşte,
 Tu spui că bietul Argus, ogarul, el cunoaşte
 Pe domnu-său, cu toate că lînged de dureri
 Nu-şi vede el stăpînul de douăzeci de veri !
 Eu am lipsit de-acasă trei părţi din an, şi iată !
 Azi nu numai ogarii din Argos, dar privesc
 Chiar oamenii la mine ponciş şi mă numesc
 Străin ! Ba chiar eu însumi mă-nfior cîteodată
 Cînd îmi zăresc obrazul în apă, căci m-arată
 Aşa diform de Pyton, de Focis şi de Fliu,
 Încît, de nu-s Tersite, dar pot Esop să fiu !

¹ *Clitomach* (*Clitomachos*) — celebru atlet teban (sfîrşitul secolului al III-lea î.e.n.).

² *Cest* — mînuşă sau curele armate cu plumb care se puneau pe mînă în „*caesti ludi*“ — luptele cu pumnul.

³ Tărăboi, încurcătură.

Și nu mi-ar păsa mie de oameni ! Dar îmi pasă
Că mi-am pierdut tot dreptul la acaret și casă,
Căci dac-a murit tata, lăsînd averea-ntreagă
Feciorilor, Olympic, el frate-meu, azi neagă
Și nu vrea să mă știe că-s Stratofo, zicînd :
— „Ce vrei ? Eu am un frate, dar dînsul are-n rînd
Și ochi, și nas, și gură, și păr, și fălci, și toate ;
Tu n-ai nimic, străine, și tot ceri să-mi fii frate ?“
Și toți judecătorii tot astfel îmi vorbesc ;
Portretul, mai nainte d-a merge eu la luptă,
Mă dă frumos și chipeș și fără mîină ruptă
Și nesucit la falcă : prin el mă dovedesc,
Căci nici decît nu-i samăn. Cînd eu nu-s eu, firește :
Ori eu mințesc pe Ares, ori Ares mă mințește.

(1888)

DE CEA DIN URMA DATA

(spaniolește)

Veni-vor rîndunele de nou la primăvară
Și iar vor face cuibul sub streșini peste prag,
Pe marginea ferestii cînta-ți-vor ele iară,
Jucîndu-se-n amurgul seninului de seară,
Cînd dragul naște doruri și dorul naște drag.
Dar nu se vor întoarce nicicînd, iubită Lină,
Acele, cari odată zburau cu vesel joc
În giur de noi, sub nucul cel mare din grădină,
Cîntînd a ta frumseță de dulce farmec plină,
Cîntînd al meu noroc !

Pe frunzele de iederi etern va cădea rouă,
Și vînt în zorii zilei cu drag va scutura

Etern picurii limpezi din frunzele ce-i plouă
Mai clari ca două lacrimi din genele-amîndouă
Cînd ceasuri de durere muncesc inima ta.
Dar arse vor sta vecinic acele iederi care
Plîngeau cu ploi de rouă, cînd veseli și zglobii
Clăteam noi lin frunzișul și, cînd vedeam că sare
Un strop pe haina noastră, rîdeam cu desmierdare,
Distrași ca doi copii.

Al serii vînt va bate etern peste huceaguri,
Etern va plînge rîul în fapt de demineți,
Tu iar vei juca hora, pierdută prin șireaguri,
Să fluturi în vînt părul cel pal ca palii faguri
Cînd el pe albiu umeri alunecă-n val creț.
Dar vecinic nu va bate, iubită Lină, vîntul
Acelor vremi, cînd ambii prin văi adunam fragi,
Tu flori puneai pe pieptul aprins ca jurămîntul
Amorului, cu vesel visam că e pămîntul
Prea strimt de oameni dragi !

În inima ta, dragă, de nou va da mlădiță
Iubirea ; știu eu bine, că iar vei iubi tu,
Și iar vei punc roze în blondele cosiță
Și el, plecîndu-și fruntea pe sînul tău, pe viță
De păr lipindu-și gura, tu nu vei zice : „nu“.
Dar las' ! Te vei convinge că nu-s porniri curate,
Nu-i dor cum era dorul din arsul piept al meu,
Nu vei afla un suflet cu-atîta bunătate —
Și nu te-a iubi nimeni, cu-așa sinceritate,
Precum te-am iubit eu !

(1888)

TEOTOLINDA

Născută-n pat de rege din mamă-ncoronată,
Era Teotolinda cea mai frumoasă fată
P-a craiului pământuri, și craiul o iubea
Precum în lumea toată pe nimeni ca pe ea.

Rotunzi avea obrazii și ochii vii, albaștri,
Ca-n țara Lumii-albe doi feți-frumoși sihaștri,
Ochi dragi cum au fost ochii crăiesei cu păr creț
De beat, te trezesc ochii, de treaz, de ei te-mbeți

Și dac-a fost frumoasă, venit-au s-o pețescă
Feciori înalți ca steagul, de viță-mpărătească,
Viteji aducînd zestrea în aur cumpănit,
Din patru părți a lumii, cu-alai nepomenit.

Cîți principii pe cai trupeși și albi ca nea de faur,
Cu straie de mătasă cusute-n flori de aur ;
Cu perle, cu inele, cu noapte de comori,
Vineau, mai mare dragul d-așa frumoși feciori.

Dar fata privea rece la perle și inele,
Căci toată bogăția și prinderea din ele
N-aveau atîta farmec ca ochii vii și dragi
A pagului, a celui mai tînăr dintre pagi.

Crescut pe străzi, copilul născut era pe paie,
Sărman, dar cu glas dulce, cu pletele bălaie,

Și dac-a fost un înger pe străzi nenorocos,
Luat a fost la curte, 'căci prea era frumos.

Și cum avea stat chipeș ș-obrazul ca oglinda,
Privea tot pe furișul la el Teotolinda,
Iar el glumea cu dînsa, distras și nu știu cum,
Și ambii ziua toată știau să-și steie-n drum.

Pe ea mai mult o-mbată un pag în două clipe,
Decît pe viața-ntreagă splendoarea de principe,
Și, de-ar veni toți regii călări pe stol de zmei,
Ea mai cu drag se uită la pag decît la ei.

Dar dragostea stă-n inimi, în suflete stă firea,
De-ascunzi o fire totuși, nu poți s-ascunzi iubirea !
Și cînd tu porți o taină în inimă, din grai,
Din ochi, din pas tu însuți te vinzi cu tot ce ai !

Și n-a vorbit cu nimeni de pag Teotolinda,
Și, ce-a văzut p-ascunsul, nimic n-a spus oglinda,
Și n-au trădat-o ochii, nici zîmbetul deschis,
Dar visul — ah ! iubirea te vinde mult în vis !

Cum sta la pat odată, în somn privind-o craiul
Cu ochi de tată, dînsa șoptind alene graiul
Mișca din gură-ntr-astfel precum s-ar fi atins
D-o altă gură pieptul și-obrazul ei aprins.

El stă, el înțelege că fiică-sa iubește
Pe pag : de grea mînie el tot înalbăstrește

Și bate cu piciorul, și tremură plângînd :
Atîta umilire lui nu-i âncape-n gînd !

Un pag și-o principesă ! Mai bine mort să fie
Decît s-audă, bietul, atîta mișelie !
Ha, moară ei ! Să moară scăldați în plumb topit
Amor infam ! Nici iadul nu-i chiar așa-ndrăcit.

A doua zi, și-a treia, din faptul alb al ziii
S-a pus la pîndă craiul pe urmele copilii,
Și, dacă ea distrasă nimic n-a observat,
El n-o pierdea cu ochii din zori până-n culcat.

Și-n vreme cînd Amurgul dă umbre preste soare,
Copila întîlnește la colț de coridoare
Pe pag ; șoptesc în treacăt, ea-i prinde brațul drept,
El blînd îi pleacă fruntea și-o duce cătră piept.

Un zîmbet — nu ! un ropot de sarbedă-njurare,
Un pas ca din afundul pămîntului răsare,
Și două brațe vînjuri pe umerii lor cad ;
În flacări arde craiul, și-i negru ca un iad.

Turbat ânceaștă mîna și tort în mînă rumpe,
Cămașa principesei, țesută-n fire scumpe,
De-a lungul se destramă pe-ntregul ei tivit,
Cînd fata, izbind trupul, degeaba l-a izbit.

— „Nemernico ! Păcatul azi colcăie din tine !
Cu zi de zi simți-vei că răul este-un bine

Și-n urmă vei ajunge, pierzând al tău onor,
Pe paturi criminale, nevestă tuturor !

Să nu mai fii de astăzi născuta mea ! Să piară
Și numele tău ! Ochii mai bine vreau să-mi sară,
Dar nu te iert ! Să-mi sece și mîna pe mănunchi,
Chiar Dumnezeu să vie să-mi plîngă din genunchi !^a

Apar atunci argații din ușă sub părete,
Ei prind pe pag sălbatici și-l tîrîie de plete,
Și prind pe principesa, și craiul scos din minți
Scrișnește cît dă sînge din gingeni între dinți.

În larg d-ocol s-adună curtenii și fac roată,
Acolo lasă craiul pe amîndoi să-i scoată,
Acolo el, mai vînat ca vînatul talaz,
Lovește-n principesa cu palma peste-obraz.

Plesnesc obrajii rumeni de larga lovitură,
Cald sînge năpădește cu șipote pe gură,
Și ochii ei sînt tulburi precum în zi cu nor
E tulbure părăul cînd fulgeră-n izvor.

Porunci apoi dă craiul pe pag cu vergi să-l bată,
Cu bici în patru plesne s-o smicure¹ pe fată,
În urmă să-i închidă sub gratii deschilin² —
Făcut-au servi fanatici porunca din deplin.

¹ A smicuri — a sfărîma, a zdrobi.

² Separat.

Și i-au legat cu lanțuri de stâlpii din ocoale,
Și-n vînt i-au lăsat cruzii cu piepturile goale,
Și rupt picura pieptul pe țărână brazde lungi
De sînge stors din rană de pleasnă-n șese dungî.

I-au pus apoi în temniți, în unghiuri de odaie,
Sub zid îngust și muced, p-un umed pat de paie,
Să zacă morți de foame, de chinul repetat :
Atîta-i pentru tigri amorul un păcat !

Și dînșii sufer toate ; trec luni și ani în urmă,
Slăbitul piept să rupe, puterea-n ei se curmă,
Dar nu-i ucidea chinul cît doru-i ucidea,
Un dor să se mai vadă, căci nu se pot vedea.

Și chinurile grele, și dorurile crunte
Lăsat-au ierni pe plete și brazde largi pe frunte,
Culcuș era al morții slăbitul piept al lor,
Dar pieptul mort adesea e viu pentru amor.

Și nu mai credea nimeni în alt întors de soarte,
Trec șese ani, trec zece, trec zilele spre moarte :
De cînd Teotolinda și pagul nu văd sori
Se-nvîrte pe cer anul de douăzeci de ori.

Dar într-o zi de toamnă, cînd fulgi acoper plaiul,
A prins a fi mai veșted din oară-n oară craiul,
Și toți vedeau cum ochii în frunte i se trag,
Iar cînd a fost în iarnă sta moartea lui pe prag.

În cel din urmă suflet tot omul simte milă.
Iertînd, el vrea să moară iertat d-a sa copilă,
O cheamă dar. Ea vine cu pasul tremurînd,
Mai palidă, mai slabă, mai tristă ca oricînd.

Căruntă, oase numai, ca jelea de tăcută,
Ea vine lîngă rege și mîna-i o sărută,
Și nu mai avea lacrimi în ochi, căci ar fi plîns
De tată-său, văzîndu-l așa de slab și stîns.

El vrea s-o agrăiască, dar sînge, nu cuvinte,
Îi bîlbâie pe buză cu larg șiroi fierbinte,
Și-l tremură durerea, și junghiurile-l prind,
El urlă-n nădușeală, văzînd pe pag venînd.

Bătrîn, să nu-l asemeni cu cel d-odinioară,
Doi servi îi proptesc pasul și-l țin de subsuoară
Cînd el abia se trage pășind încetinel —
Zîmbind Teotolinda se-ntoarce cătră el.

Se văd, stau muți, pe buză respirul lor îngheață,
Greu inima-și alungă tot sîngele spre față,
Și-s ochii de văpaie, ca pofta din tirani ;
Mult dor se troienește în douăzeci de ani !

Stau, parcă ei din vremuri un vis amar recheamă,
Să măsură cu gîndul, se-nfioră de teamă,
Se simt străini, căci chipul nu-i azi cel ideal,
Și — braț în braț ei tremur ca valul lîngă val.

O clipă, numai una, ei gem de fericire,
Devin apoi mai palizi, și slabă lor privire

Se-nchide ostenită, icnește pieptul lor,
Și, strânși în braț, se clatin și cad apoi, și mor.

Și când îi vede craiul, îl fulgera deodată
Mîinii și nebunie, el scupă peste față
Și bîlbîie : — „Amorul ! Nebun ca orișicînd !“
Apoi așează capul și moare blăstămînd.

August 1885

(1888).

RODOVICA

Baladă din popor

Tot cerul la vest era-n purpur scăldat —
Doinind treceau veseli flăcăii prin sat
Cu luciile coase pe-un umăr robust,
Și fete, cu ochii din soare de-august,
Treceau avînd furcă la brîne.
Pe-un lait, sub veche tulpină de fag,
Eu stam privitor, cum d-a pururi mi-e drag
Să stau și din ochi de-amărunt să privesc
La sate tot mersul de trai românesc,
Ca sfînt trai din vremuri bătrîne.

Era după Paști, și era un timp bun.
Vedeam îndeaparte un vînat cordun ¹
De munți și pe dînșii al iernilor giulgi ;
Cireșii ningeau căzătorii lor fulgi

¹ Hotar

De albă și nobilă floare.
Ici-colo vreo fată fugea la fîntîni,
Veneau păcurarii cu tulnice-n mîni,
Și boi tăngăneau cîte-un clopot la gît,
Copii se jucau lîngă plopii din rît,
Și-un fluier plîngea-n depărtare.

Și, cum stam pe trunchiul de fag răzimat,
Lenos avînd capul pe spate lăsat,
Priveam într-un loc la o cruce de străzi :
Stăteau înaintea cutării ogrăzi
Flăcăi într-o deasă grămadă.
Pe rînd s-adunară mai mulți trecători,
Eram curios eu, la ce-s privitori ?
Întreb pe-un moșneag ce venea dinspre ei,
Și-mi spune ; și plec eu să văd dară ce-i ?
Am stat și-am privit de pe stradă.

Pe prispă de lut, avînd furcă la brîu,
Stă Vica, și părul ei galbin ca grîu.
Desprins din pletenci¹, preste umărul drept,
Se varsă val blond pe rotundul ei piept,
Așa, ca-n icoane la îngeri.
În mînă cu fir, el se-nfiră pe fus,
Dar gîndul copilei departe stă dus,
Și blînzii ochi, negri ca sufletul trist,
Ca noaptea cînd Precesta naște pe Crist,
Sticlesc într-o rouă de plîngeri.

Și mă-sa, stînd palidă jos lîngă ea,
Cu dragoste drept între ochi îi privea,

¹ *Pleteancă* — fir de lînă sau panglică cu care femeile își împleteau cozile.

Șoptindu-i cuvinte să fie cuminți,
Dar fata se-ncoardă și geme-ntră dinți
Și bate-n pământ cu ciobota ;
Apoi stă domoală, cu fruntea-n pământ,
Și mie-mi părea, cum priveam, ceva sfânt,
O mamă-n genunchi, adîind-o p-obraz
Pe fiică-sa, astfel stă maica-n privaz
La crucea de lemn din Golgota.

— „Tu, Vică, m-auzi, Rodovica ? Socoti,
C-așa-i de cînd lumea și nu mai mor toți ;
Și haida, că doară tu nu ești de plumb,
Tu dragostea mamei și-al mamei porumb,
Mă faci tu să plîng eu de tine !
Că nu-ți mai stă gîndul la fus și la tort,
Totuna-i dar răul din viu te dă mort,
De rău mă tem, Vică, mă tem de ceas-rău,
Și vezi că stau satele-n plînsul tău —
Să nu te gîndești că-ți stă bine !“

Și lung o sărută și-o strînge la piept,
Și capul plecat i-l așează ea drept,
Și blînd i se joacă p-obrazul de nea,
Și rîde, că doară va rîde cu ea,
Și plînge, și cît o mai roagă.
În aste vremi, pîlcuri de oameni veneau,
Miloși cîte-o seamă, iar alții rîdeau ;
Alături de mine primarul din sat
Zbiera prin mulțime c-o gură de sfat :
— „La doctor ! Căci n-are o doagă !“

Sărmana ! Ei, oameni cari nu o-nțeleg,
O mîină la doctor, cînd satul întreg

Vorbește că Vica de mult îl iubea
Pe Nandru, că beată de dragoste ea
Pierdutu-și-a capul și firea.
La clacă, ori seara cînd țin șezători,
La joc pe la Paști, și-n dumineci la hori,
Pe prund în amurg, la Crăciun în vergel¹,
Ea nu-și dezlipește nici ochii de el,
Că vai ! cum o-nvinge iubirea !

Ș-acum, desperată că nemții l-au dus
Pe Nandru-n cătane, ca-n gînduri s-a pus,
Ș-o doare durerea de milă cu drag
Și stă ca cioplită, stă ceasuri pe prag,
Nici moare și nici nu trăiește.
Ș-acum, înspre seară, cu păr despletit,
Și galbină-n față ca cei ce-au murit,
Nebună plecase, cu furca în brîu,
La moară, cu gînd să s-arunce în rîu,
Și mă-sa a prins-o, firește.

— „Vai, lasă-mă, mamă ; de ce nu mă lași ?
Mai bine cu giolgiul p-obraz în sălaș,
Mai bine sub moară de hrană la pești,
Vai, lasă-mă, mamă, de ce mă oprești ?
De vreji, cu săcurea mă taie !
Că n-am, cît pămîntul, tot fată să șed !
Că știu că pe Nandru eu n-am să-l mai văd,
Cînd văd eu că neamțul mi-l pune-n șireag
Și-l poartă cu trîmbiți și-l joară pe steag,
Și-l duce să moară-n bătaie ! ”

¹ Petrecere cu joc a tinerilor.

Și plînge, ea plînge de varsă părău,
Stă ruptă și suptă de-al inimii rău,
Îmbăieră mînile-n părul blondin,
Și palidă, parcă beuse pelin
Nu-și află răpaos copila.
Și mă-sa, cu frați și cumetri s-au pus
S-o tragă în casă, și-au dus-o pe sus,
Și ea-n zvîrcolire nebună gema —
Mereu mă cutremur cînd cuget la ea,
Și-atunci am stat veșted de milă.

Și cei adunați se-mprăștiară pe drum;
Și iarăși primarul da sfaturi : — „Nici cum !
Cu bine nu-i bine, și-i rău cu sudălmii :
Să-i trag eu din zdravăn vro cîteva palmi,
S-o vezi cum se scutură-ndată !
S-o bat ca la chip și s-o leg eu butuc,
O dată, dar numai o dată să-i apuc
Cosîțele-n stînga și-apoi s-o plesnesc
Cu dreapta, să-i sară cel sînge drăcesc,
Că-i prea îndărătnică fata !“

★

A fost într-o miercuri aceasta ; iar joi,
În zori am plecat la oraș, și napoi
D-atunci neputînd a mă-ntoarce la sat,
Trecut-au luni multe și eu mi-am uitat
De firul povestii cu Vica.
Țineam, dintru-ntîi, că plînsorile ei
Sînt lacrimi de care plîng mulți farisei,
Așa-mi venea-n suflet să cred lămurit,
Că tot acel joc a fost joc fățărit,
Ori prea mult jocat din nimica.

Dar ieri, din răvaşul de-acasă trimis
Din sat, între altele cîte mi-a scris
Un prieten, cu aflu că Nandru e mort,
Şi Vica — ea, blîndă, la vorbă şi port,
Ea n-a fost făţarnică biata.
Cătană la tunuri de cînd a plecat
Recrutul, s-a pus de-atunci Vica pe pat
Beteagă de friguri, şi boala crescînd
Prin dorul iubirii, prin unicu-i gînd,
Ca moartea topitu-s-a fata.

Pe Nandru, cum sta cercelînd¹ într-o zi
Un cal, plecat fiind, calu-l lovi :
I-a-ntrat pînă-n creieri copita de cal,
Şi-a doua zi Nandru, pe pat în spital
Muri sub cuţite de medici.
Şi, cînd a prins veste de mortul recrut,
A rîs cu amar şi din greu a gemut
Copila : de-atunci în zadar a mai fost
S-o mîngîie mă-sa cu vrăji şi cu post,
Şi zilnic c-o mie de predici.

Şi, cînd într-o noapte cu pal luminiş
De lună, părinţii-i dormeau, pe furiş
Din pat ea se scoală şi iese-n ocol
Încet, în cămaşă, desculţă, -n cap gol,
Şi pleacă spre moară, grăbită.
Şi roata să-nvîrte şi surd vuiet dă.
Deodată — tac apele, roata, ea stă :
Cînd iese morarul să-i caute de chip
Dă-ncolo, dă-ncoace şi află pe şlip²

¹ *A cercela* — aici, cu sensul : a potcovi.

² *Jgheab* prin care curge apa ce pune în mişcare roata morii.

Sub roată pe Vica zdrobită.

Mai bine sub moară de hrană la pești !
Tu n-ai cetit cărți cu novele domnești,
Tu n-ai învățat a iubi ca-n salon,
Cochetă-ntrupînd paragrafi de bonton :
Să leșini, să plîngi din nimică.
Cu inima caldă, cu sufletul viu,
Cu-ntregul lor clocot de sînge, azi știu
Puțini să iubească, și tu ai știut,
Dormi blînd ! Și-n etern pe mormîntul tăcut
Răsară-ți crini albi, Rodovică !

Sibiu, 15 mai 1889

CEAS-RAU

Baladă

Pe cînd clopotul de sară
Sună lung și legănat
La biserica din sat,
Nina șade-n prag afară
Și-ascultînd cum bate rară
Boarea-n crengile de fag,
Fata toarce ; stînd pe prag.
Fata toarce ;
Plinul fus ușor se-ntoarce
Pe sub degete cu drag.

N-are Nina scumpă salbă,
Nici înauriți cercei,

Că-s săraci părinții ei,
Dar ea are față albă,
Ca tăiată-n flori de nalbă,
Oblu trup ca bradu-n plai
Ea mai are ; păr bălai
Ea mai are,
Și-apoi doi ochi, pentru care
Două-mpărății să dai !

Blîndă ea, ca faptul sării,
Vara cînd e cer senin,
Visător ca un suspin,
Ea privește-n latul zării
Cum, din negrul depărtării,
Vine-un nor, privind la nor
Nina cîntă ; cu mult dor
Nina cîntă,
Și-a ei gene tainic zvîntă
Picurii din preajma lor.

Dar pe loc ea schimbă glasul
Și silește zîmbet plin,
Căci aude pas vecin ;
Bate-n casă șase ceasul,
Cînd s-oprește-n tindă pasul :
Lîngă fata tinerea,
Mă-sa vine ; lîngă ea
Mă-sa vine.
Și-o întreabă cu suspine :
— „Ce-i cu tine, draga mea ?!“

— „Nu-i nimic ! răspunde fata,
Mamă dragă, nu-i nimic !

Pentru dragosti de voinic,
Gata-i sapa și lopata
Și făcliile stau gata,
Căci o jale-ncetișor
Îmi tot vine ; negru dor
Îmi tot vine
Și gîndesc, cum c-ar fi bine
Mamă dragă, eu să mor !“

Fata zice și zîmbește,
Mă-sa greu a tresărit :
— „Vai de mine ! Ce-ai grăit ?
Draga mamei, ce-ți lipsește ?
Taci, că vraja te pîndește
Cu păcat, de capul tău
Să se lege ; cu ceas-rău
Să se lege ;
Nu-l chema, că te-nțelege !
Ne ferească Dumnezeu !“

— „Ceasul-rău — fata suspină —
Unde-i, mamă, ceasul-rău ?
Bun și drept e Dumnezeu,
Dar la toate-s eu de vină !“
Zice Nina și deșdină
Din bălaiul păr buclat
Roze două ; a sfărmat
Roze două,
Și-n potop întreg de rouă
Ochii ei i s-au scaldat.

— „Oh, tu știi de bună seamă,
Că din suflet îl iubesc

Și tu știi că pățimesc
Pentru Sandru, dragă mamă !
Cît de cu iubiri mă cheamă
Sufletul, să mi-l fac steag
Pentru Sandru : cîte trag
Pentru Sandru !
El abia-i un copilandru,
Vai, dar cît îmi e de drag !

Cînd în sat pornește hora,
El mă jură p-un inel,
Să-mi țin ochii tot la el —
Și, ca fratele cu sora,
Noi în ciuda tuturor
Stăm cu glume, rîzători
Până-n noapte ; și din zori
Până-n noapte,
Purtăm vorbe tot în șoapte —
Nu mi-l las, să mă omori !

Vai, ș-aseară-n șezătoare
El de mine s-a ferit,
Mamă ! Parcă-i otrăvit,
Ori drăguță alta are !
Tot rîdea cu fiecare,
Numai mie nu-mi rîdea
Vesel dînsul ; povestea
Vesel dînsul,
Pe cînd mie-n taină plînsul
Brîu din inimă-mi rupea.

Tot așa o seară-ntreagă,
Numai cu străine-a stat

Și făcea cu ele sfat,
 Și da semne să-nțeleagă
 Că lui Nina nu-i e dragă !
 Iar eu, mamă, suspinînd
 Stam pe laiț ; tremurînd
 Stam pe laiț,
 Mai la foc, mai la opaiț
 Ochilor de lucru dînd.

Dar dușmancele-s, măicuță,
 Tot dușmance cum văd eu ;
 Căci știind năcazul meu,
 Mi-a zis Fira lui Sulcină :
 — «Ce ți-ai pus de gînd tu, Nină ?
 Poate-n rîs te-a supărat
 Sandru doară ? te-a lăsat
 Sandru doară ?
 De, dar taci tu, surioară,
 Că mai sînt feciori în sat.»

Oh și Sandru, Doamne sfinte !
 El care de alte dăți,
 Ar fi smicurit bucăți
 P-acel om cu-așa cuvinte,
 Tot rîdea ca scos din minte,
 Și-n batjocură privea
 Lung la mine ; ochi ținea
 Lung la mine
 Și cotind fete străine,
 Pricină de rîs făcea.

Mamă, pentru ce se ține
 Sandru chiar așa-nținat ¹ ?

¹ Tanțos, fălos.

Știu că nu-i el de-mpărat !
De ce-și bate joc de mine ?
Dacă-i place oarecine,
Mai frumoasă de-a dorit,
Las' să-i placă ; de-i orbit
Las' să-i placă,
Dar, de-am fost fată săracă,
Pentru ce m-a amăgit ?

Așa-i, mamă, oare-n țară,
Tot așa-i în orice loc ?
Dragostea-i numai un joc ?
Sînt sătulă de joc dară !"
Și plîngea cu jale-amară
Și ținea privirea-n jos
Tot într-una ; dureros
Tot într-una
Vărsa lacrimi, pe cînd luna
Răsărea de dup-un dos.

— „Bată-l crucea, că s-arată !
Vai de mine ! ceasul-rău !
Ne ferească Dumnezeu !"
Strigă mă-sa înspăimîntată,
Și privește lung la fată,
Lung, căci fata-ngălbenea
Tot mai tare ; ea strîngea
Tot mai tare
Pumnii săi ; mă-sa-n rugare
Pe toți sfinții miluia.

Dar copila hohotește ;
Lasă caier, lasă fus.

Veselă s-aruncă-n sus
Și tot cîntă și horește
Și la mă-sa lung privește.
— „Hei, pe mine m-au hrănit
Ceasuri-rele ; m-au iubit
Ceasuri-rele...”

.
Pentru doruri tinerele,
Multe fete-au-nnebunit !

(1888)

LEAC PENTRU DRAC

Anecdota populară

I

Stă Cinica supărată
De trei zile-n pat culcată,
Nici nu doarme, nici se scoală,
Bat-o pustia de boală !
Iar bărbatul supărat
Stă pe laiță lîngă pat.
— „Vai de mine, Filimoane !
Stai ca sfîntul din icoane,
Și-ți înholbi ochii la mine,
Nu vezi tu că nu mi-e bine ? !
Ce-mi tot stai plouat ca ceuca ¹,
Parcă ești lovit cu leuca ?
Eu mă macin de beteagă
Și tu iai lucrul în șagă ;

¹ Ceuca — cioară.

Nu ți-e milă, nu ți-e greu !
Valeo, vai de capul meu,
Că mă strînge-n piept amarul
Și tu nici că-mi ai habarul !
Filimon, el om milos,
Sta năuc, din fire scos ;
— „D-apoi ce să fac, Cinică ?
Spune-mi ; că nu-mi spui nimică !“
Pricepînd că asta-i asta,
A-nceput la plîns nevasta :
— „N-am odihnă și n-am stare,
Nu-mi tihnește de mîncare ;
Noaptea numai mă-nvîrtesc,
Nu pot să mă odihnesc !
Parcă ard pe jar și foc
Și mă mut din loc în loc,
Și tot stau și tot mă duc,
Nu știu de ce să m-apuc !
Mi-a spus lelea Catarină,
Că m-au prins dureri de splină,
Boală rea, dar încă boală ;
Rar om din bolit se scoală !
Și de mor eu — mor vezi bine —
Ce te faci fără de mine ?
Adă-mi leac ! Aducă-l dracul !
Și rozole-mi este leacul,
Și-n rozole presărată,
Nucă de mare sfărmată
Ca s-o fierb apoi la foc
Cu muștar și busuioc.
Iar din astă beătură
Să trag cîte-o-nghițitură
Pînă mi se-ntoarce buna,
Dimineața să beau una,
La amiază două, ba trei,
Mai deseară cîte vrei.

Mi-a spus lelea Catărină
Că junghiul mult e de vină.
Și de multul ridicat
Spată ruptă-am căpătat.
De vreau să fiu sănătoasă
Nu-i bine să ies din casă.
Vai, bărbate, de ți-s dragă,
Fii tu bun, fii bun și-aleargă
Pînă-n târgul lui Cărare
Și-mi adă nucă de mare !
Te rog ca pe Dumnezeu,
Bagă-te în făgădău
Și-mi adă-o glajă de bere
Ori vin, că-l beau cu plăcere,
Iar de nu-i aduce vin,
Adă-mi măcar rostopcin —
Nu că l-aș bea bucuroasă
D-apoi — vai, mîndru miroasă !...
Și-mi adă trei pîni de grîu
Din șatră de la Tîrziu,
Dar pîni — știi tu, cucuiete.
Pare că mănînci burete !
Căci precum sînt de morboasă
Cu mălaiul nu fac casă.
Dar din pită cumpărată
Tot voi ciuguli vreodată..."

II

Bun și bucuros ! De frica
Ce-o purta pentru Cinica,
Filimon ia traista-n spate
Și-apoi — drumul la cetate.
Mergera iute și-ndesat,
Ca de vîntul rău mînat ;

Nu-și da rîndul să se ducă
 La cetate după nucă —
 Și-n oraș cînd n-ar afla
 Leacuri la nevastă-sa,
 Hotărît era săracul
 Să se ducă chiar la dracul !
 În cetate dacă pică
 El s-a dus la apotică,
 Acolo de tot se are
 Și găsești nucă de mare.
 Poticareșul Proțap,
 Om cu multă lume-n cap,
 Îi dă nucă și-l întreabă :
 — „Ce stai, bade, ca o babă ?”
 Filimon n-ar fi prea vrut
 Să-și deie gîndul știut
 Căci de ! Eu socot în mine
 Că i-a fost poate rușine
 Dar gîndea : „Nici eu nu-s prost !”
 Și i-a spus precum a fost.
 — „Ce ! S-a betejit Cinica ?
 Las' că nu-i va fi nimica !
 Zice chir Proțap, la dracul !
 Știu eu petec la tot sacul !
 D-apoi nuca ? Ea nu-i bună,
 Căci împrăstie, n-adună :
 Ci de vrei, îți dau îndată
 Medicină minunată —
 Vezi bine, e scumpă tare,
 Rar apotecar o are —
 Dar atîta e de bună,
 Cît nevasta, nu-ntr-o lună,
 Ci privești la ea prin casă
 Păn' se face sănătoasă !”
 Filimon pare că-nvie !
 — „Zău că-i scumpă ! D-apoi fie !

Și-apoi scutură din cap,
Dă-mi-o, domnule Proțap !"
Chir Proțap e om cu sfaturi ;
Și deodată — trosc ! Pe loc,
Filimon se face foc.
Și de spaimă-n șapte calcă
Și se vaietă de-o falcă.
Bună palmă ! Și-n curînd,
Trosc ! Ce lucru fără rînd !
Și — gîndeai, că Proțap zboară —
Palma, trosc a treia oară !
Filimon clătește capul.
Ce draci, e nebun Proțapul ?
Dar Proțap, el ; — „Dragul meu,
Vezi ce leacuri știu da eu !
Ei, dar leac ! Așa mi-e leacul,
De-nvăț polca și pe dracul !
Du-te, dragul meu, acasă,
Pune-te lîngă boreasă,
Și o strînge lîngă tine,
Și cînd îți va cădea bine,
Dă-i așa o lovitură,
Cît să-i joace dinții-n gură !
Ș-apoi o să vezi, fîrtate,
Că-i pier junghiurile-n spate !
Și de-a mai durea-o splina,
Repetează-i medicina,
Și-apoi oricînd va durea-o
Tot la trei parale ia-o !
Și te jur pe Dumnezeu
Că ea nu va duce-o rău !"

III

— „Leac de splină-n palmi ! Sărace !
 Ce zmei roși voi știu eu face ?
 Să-i dau palmi ! Să-i dau din plin
 Pumni, în loc de rostopcin ?
 Și-n loc de pâni cucuiete,
 Să-i dau raci ca să se-mbete ?
 Ba eu nu ! Dar, cine știe,
 Chir Proțap, nu-i ciocîrlie ;
 Chir e chir și-i om cu veste,
 Și-a văzut multe neveste ;
 N-am ce zice, chir e drac !
 Tot atîta. Haid să fac !“
 Acasă dacă sosește,
 Nevasta-i plîngea morțește,
 Că : — „Nu pot, și nu mai pot !
 Vii, bărbate, și-aduci tot ?“
 — „Viu, și-aduc ! Da cum nu, dragă,
 Numai să nu fii beteagă !“
 Și-o cuprinde-n brațe el,
 Tot cu drag, cu frumușel,
 Și cînd i-a venit la cot,
 I-a lipit o palmă-n bot
 De-i săriră trei măsele,
 Și vedea prin casă stele !
 — „Ce-ți mai spune Catarina ?
 Doare-te și-acuma splina ?
 Mai ai junghiuri, mîndrulucă,
 Să-ți mai dau sîmburi de nucă,
 C-am adus cîte poștești,
 Numai să te lecuiești !“
 Și turbat el se răstește ;
 Iar nevasta-ngălbinește ;
 Mîna el iar o ridică,
 Dar atunci biata Cinică :

— „Vai, bărbate, stăi odat'
Stai, că mă scobor din pat !
Nu mai da că faci păcate !
Ard-o focul de cetate !
Mulțumesc lui Dumnezeu
Că m-am mîntuit de rău !“
Și din pat se scormonește,
La pieptar, se-mbrobodește,
Și de-atunci, minune-ntreagă --
N-a mai fost de fel beteagă !

IV

După cîtva timp, măi frate,
Filimon pleacă-n cetate,
Nu știu cum și după ce.
Vorba numa-atîta e,
Că umblînd el prin cetate,
Pe la chir Proșap se-abate,
Poticarul cît ce-l vede,
Îi dă scaunul de șede
Și-l întreabă cum a umblat
Cu leacul ce i l-a dat.
Mai are Cinica boală ?
Filimon atunci se scoală,
Face-un pas spre chir și — trosc !
Bună palmă ! — „Recunosc
Cum că-i leacul bun anume ;
Dar eu încă-s de pe lume !
Trei palmi bune mi-ai cîrpit,
Pe tustrele le-am primit ;
Una, că mi-ai dat-o mie,
Ca de-nvăț dînsa să-mi fie,
Și să nu plîng pe femeie
Chiar să văd că stă să pieie !

N-am știut, am învățat-o,
Mulțumesc, deci, că mi-ai dat-o !
Cea de-a doua palmă-a fost
Leacul tău ; mi-ai spus de rost,
Că s-o dau nevestei mele.
Spre-a o ispăși de rele ;
Mulțumescu-ți și de asta,
Că mi-am lecuit nevasta !
Păn-aicea-i omenie ;
D-apoi palma cea de-a treia ?
Împrumut mi-ai dat-o numa ;
Și-apoi, vezi, ți-o-ntorn acum !
Și ți-o dau de-nvăț, vecine,
Căci dacă-am venit la tine
După leacuri oarecui,
Ai putut atunci să-mi spui,
Să-mi spui numai ce-am de-a face,
Nu să-mi dai tu pălmi ! De-ți place,
Mulțumește-mi, chir, din gură
Că ți-am dat învățătură,
Ca să știi că nu stă bine
Să dai pălmi la orișicine !
Sîntem cvit, Proțapul meu !
Domniata, Cinica, eu —
Tustrei știm că palma-i leacul,
Care face blînd pe dracul !..."

(1888)

SULAMITA

La nucii din livezi m-am dus,
Să văd ce e prin vale,

Am mers la vîi pe deal în sus
 Și mi-am făcut o cale
Pe cîmpii de cătră Damasc —
 De ce m-am dus eu oare
La locul unde turme pasc ?
 Vă jur, fete fecioare,
Să nu cercați voi a trezi
 Iubirea-n piept cu sila,
Căci ea de sine va veni !
 Cunoașteți voi copila
Sionului ? Cine-i ca ea ?
 Frumoasă ca ea, cine ?
Frumoasă ești, iubita mea,
 Nici roza nu-i ca tine !

Vai, las' să te mai văd, căci fierb !
 Vîi, scumpă porumbiță,
Sărind pe deal ca pui de cerb,
 Jucînd a ta cosiță
Prin crinii cîmpului, dar las'
 Să-ți văd obrajii, dragă,
S-aud fermecătorul glas,
 Să tremur ziua-ntreagă !
Căci te aseamăn, roza mea,
 Cu roibii de la carul
Lui faraon — și-am zis : Ca ea
 Nici una n-află harul !
Oh, cît de drag știi să zîmbești !
 Plăcută ești ca luna,
Ca soarele curată ești,
 Tu singură-a mea una !

Al tău sînt eu, a mea ești tu !
 Am optzeci de regine,

Dar nu-mi sînt dragi ca tine, nu !
Vezi, dragă, vara vine,
Pe cîmpuri vițele dau flori
Și merele granate
Se nasc, iubito, noi din zori
Vom merge-n vii la sate.
Dar trage-mă de mîină, hai,
Cu fuga după tine !
La Baal-Hamon ¹ la vii, să-mi dai
Săruturi, fi-va bine ?
Da, beți de multe sărutări,
Ne va umbri smochinul,
Știi tu c-a tale desmierdări
Mai dulci sînt decît vinul ?

Întoarce-te să te privim
La joc între fecioare !
Voi, fete din Ierusalim,
Vă jur pe căprioare,
Să nu-mi rîdeți voi draga mea !
E neagră Sulamita,
Căci soarele-a privit la ea,
Dar cine-i ca iubita
Lui Solomon ? Frumoasă ești,
Tu blîndă porumbiță,
Un crin în văi, așa-nflorești !
Și neagra ta cosiță
Ca purpura lui Dumnezeu,
Cum fir de fir s-alege,
Și-n lanț făcut din părul tău,
Tu sclav ai prins un rege !

¹ Localitate în vechiul regat al Israelului, în provincia Samaria.

Grădină-nchisă ești, izvor
Oprit ca sub pecete,
Privește-o, tu, uimit popor !
E soare între fete !
Ca un sigil ea mi s-a pus
Pe inima rănită ;
Cu vâl p-obraz, la spate dus,
Atît e de iubită,
Ea, cea mai scumpă-ntre femei !
Cuvintele-i ca mustul,
Ca palmul e statura ei
Și trupul ei ca bustul
De fildeș în vestmînt safir
Din piept până-n călcîie,
Tu, Sulamito, deal de mir
Și munte de tămîie !

Șireagul dinților tăi, des,
Ca turmă păscătoare
De oi nesterpe, care ies
Șireag din scăldătoare !
C-un turn de marmur oare nu-i
Frumosul gît asemeni ?
Și țîțele-ți sînt ca doi pui
De cerb ce se nasc gemeni !
Doi crini sînt buzele și strat
De flori îți e obrazul ;
Și nu sticlesc înviorat
Nici apele din iazul
Lui Heșbon, ca și ochii tăi,
Pe fața ta senină
Ei seamănă cu porumbei
Pe țărm de apă lină !

O, spune-mi, unde stai în văi
 Și unde porți tu turma ?
Fugi, dragă, fugi de soții tăi,
 Căci eu, pîndindu-ți urma,
Veni-voi cătră miez de zi
 Tiptil preste coline,
Acolo unde *tu* vei fi —
 Aș merge pentru tine
Și-n munți cu pantere și-n gropi
 Cu lei și pe tot locul !
Oh, dă-mi să beau măcar doi stropi
 De vin, căci ard ca focul !
Cú ochii m-ai aprins de tot ;
 Cînd gura ta zîmbește,
Eu nici să mai respir nu pot
 Și sîngele-mi vuiește !

Ai tăi frați, în mînia lor,
 Te-au pus străjer la viie ;
Cei răi cu gîndul, din popor,
 Ne-au zis într-o mînie :
— „Ea are rochia până-n pulpi,
 Ce vrea cu el băiata ?
Sînt ambii tineri, dar sînt vulpi !
 Veniți să prindem fata !“
De ce așa ? Căci m-ai iubit.
 Vigilii de la poartă
Bătutu-te-au și te-au rănit
 De te-au lăsat mai-moartă ;
Oh, nu ieși-n Ierusalim,
 Căci ei îți rump vestmîntul !
Dar ce ne pasă ! Ne iubim
 Chiar de-ar pieri pămîntul !

Și noaptea eu la voi am mers,
Tu, nobilă mireasă,
La poartă rugătoru-mi vers
Cerea să întru-n casă.
Și tu mi-ai zis : — „M-am dezbrăcat
Și cum să mă-mbrac iarăși !“
Și-atunci tu toat-ai tremurat.
Mîncăți și beți, tovarăși,
Că eu d-acum nu sînt cu voi !
Mă bate noaptea vîntul
Și, cum sînt plin d-a nopții ploi,
Îmi picură vestmîntul,
Și părul meu de rouă-i ud —
Voi, patimi mai dormi-veți ?
Deșteaptă-te, tu, vînt de sud
Ridică-te, tu, crivăț !

Eu ard în flacări, ard de tot !
Prin mii de mări aş trece,
De-aş şti că ele-n parte pot
Iubirea să-mi înece !
Aş vinde sceptru şi popor
Şi-n joc mi-aş pune soartea,
Dar bine ştiu c-al meu amor
Mai tare-i decît moartea !
Ca iadul, gelozia lui
Atît e de turbată :
De ce nu poţi oare să-ncui
Şi-amorul sub lăcată ? !
Veninul dragostei îl sug
Şi-s bolnav de iubire,
Căci tu m-opreşti, d-aş vrea să fug,
Cu-o singură privire !

Fugi tu de mine, fugi, căci eu
Nu pot fugi de tine !
O, dați-mi vin și must să beu,
Să-nec durerea-n mine !
Atîta farmec d-unde-l ai ?
Tu, cea mai dragă floare,
Eu tremur cînd te văd și, vai,
Cînd nu te văd mă doare !
Oh, cînd va face Dumnezeu
Văpaia să se stîngă .
Și stînga mea sub capul tău
Și dreapta să te strîngă ?
Nu mi-ar păsa de m-ar vedea
O lume ; să mă vadă !
Oh, dac-ai fi tu sora mea,
Te-aș săruta pe stradă.

*

Era-n amurg. Și Solomon
Cînta pe Sulamita.
Castelul nalt de pe Sion,
Frumos împodobita
Cetate, strălucea-n amurg
Cu turnuri de metale,
Și s-auzeau domol ce curg
Păraiele din vale.
Sub nuci, sub boltuitul arc
De frunze, sta poetul,
Și-un vînt pribegitor în parc
Bătea-n frunziș duetul.
Durmeau toți cei din Israel,
Și noaptea ea venit-a,
Tîrziu în noapte însă el
Cînta pe Sulamita.

(1888)

NEBUNA

Voi o vedeți fugînd prin sat,
Cu zdrențele șiroi,
Desculță-n ger, cu ochii supti,
De cine rîdeți voi ?
Și după dînsa curioși,
De ce fugiți în roi ?

Ce fel de rău v-a făcut ea,
De-i faceți rău ? Scuipînd
În urma ei, o huiduiți
Cînd iese-n drum, și cînd
Vă vine-n prag flămîndă, voi
O bateți înjurînd.

Îi știți povestea ei ? De-o știți,
Ce mult vă cred mișei.
Dar nu ! Atunci ați fi miloși,
Cu dînsa, dragii mei,
Veniți dar, vreau azi să vă spun
Povestea vieții ei.

Pe deal, în revărsat de zori,
Un bucium repetat
Da sunet, și lătrau zăvozi ;
Bărbat lîngă bărbat
Ieșeau din văi, suia pe culmi
Cu groful la vînat.

Sărmani iobagi ! Un sat întreg
Cu sîla-n codri dus,
Pe placul unui domn nebun !
Și sus și tot mai sus
Treceau, portînd în ochi grăbiți
Un cerb pe goană pus.

Și șir de șir gonaci stăteau
În umbră de copaci,
Și contele pe-un tînăr cal
Da frîu ca dus de draci,
Dar iată ! Calul sub picior
A prins p-un biet gonaci !

Arașa potcovită,-n piept,
Un larg mormînt făcu,
Au stat iobagii marmor toți,
Dar Arpad groful nu :
Zburînd pe cal privea napoi
Cu rîsete, huhu !

Luptîndu-se cu moartea ei,
În pat se zvîrcolea,
Și biata mă-sa ! Vezi-o azi
Cum plîngea-n hohot ea ?
Același plîns, pe care-atunci
Sărmana îl plîngea.

Sărmana ! Și vă bateți joc
De traiul ei d-acum ;
Dar mama voastră n-ar putea
S-ajungă oarecum

Nebună ? V-ar plăcea s-o știți
De rîs obștesc pe drum ?

Oh, leacul ! unde-i ? Din pămînt,
Din foc ea l-ar fi scos !
Erau săraci. Bărbatul ei,
De mult bolnăvicios,
Zăcea și el, puteai de slab
Să-i numeri os de os.

Pe laiț ficior, părinte-n pat,
Pe răni al cîrpei nod,
Și-n vatră focul stîns de mult
Și nu-i porumb în pod :
Trei zile, iar a patra zi
Doi morți sub un prohod !

Iar azi cînd se trezește-n ea
Nelimpedele gînd
Al morții lor, ce rîs aflați
În plînsul ei ? Urlînd
Morțește, biata, iat-o iar,
De zid cu fruntea dînd.

Și vezi cum face gesturi ea,
Așa precum în joc,
Dezmierzi copii ? Cum rîde ea,
Ca omul în noroc ?
Apoi răsare blăstămînd ;
Și-i varsă gura foc.

Rusanda e, copila ei !
În ușa tinzii-n prag,
O dezmierda ea nopți întregi
Ca un odor pribeag,
Ea singură i-a mai rămas
Din tot ce-avuse drag.

Privindu-și fata, îi părea
Și traiul mai domol,
Frumoasă, ca un sfânt potir
P-al schitului pristol,
Și harnică, din ceas în ceas
Umplînd al casei gol.

Dar într-o zi, la casa ei
S-abate un argat :
— „Vrea domnul o cămașă-n flori
Cu portul de la sat —
Tu, Sando, coși cea mai isteț,
Să mergi dar la palat !“

S-a dus. Dar Arpad, el fierbea
De patimi păgînești.
— „De ce-ncui ușa ? Ce vrei tu ?
Turbatule ce ești !“
Și capul ea și l-a zdrobit
De drugii din ferești.

A fost prea mult ! Cînd i-au adus
Pe Sanda doi argați,
Ea n-a mai plîns, a stat ca stan,
Cu pumnii ridicați,

Cu gura plină de blastăm,
Cu ochii înghețați.

Ești om nebun, când vrei să porți
Întreg onorul tău !
Nimic nu-î sfînt ! Căci cei tari pot
Sili pe slabi la-rău,
Și domnii sînt d-aceea tari,
Căci rîd de Dumnezeu !

Și-aici i-a izbucnit din ochi
Plînsoarea bob de bob,
Și jos, săcată de simțiri,
Căzu ea toată zdrob.
Domn groful, domn și Dumnezeu,
Ei ambii rîd de rob.

Și noi ? Să rîdem înjurînd
Pe robi ? De ce pe ei ?
De ce nu domni ? Giganți în drept
Și-n suflete pigmei.
Cu crucea-n mîni să pălmuiești
Pe domni, ca pe mișei !

(1889)

IN BISERICA

O, prinde-mă de mîină, iubito, și mă du
Aproape, să ne fie vecin iconostasul,
Sub bolți între columnne molatec sune-ți pasul,
Și eu voi fi cucernic cît ești de blîndă tu.

Atîta sînt de rece, mă-nfior sã o spun.
O, dacã știi tu, Fanny, cã-mi ești atît de dragă,
Tu poți sã mă cutremuri în firea mea întreagă,
Din cît sînt rãu, iubito, o, vino, fã-mã bun !
Ești tare, cît sã-mi spulberi a sufletului mumii
Cu cel mai gingaș tremur al ochilor azuri,
Tu risipești c-un zîmbet a mele-nvãțături,
O, vino și-mi rãstoarnã pe toți savanții lumii !

Credințele-mprãștiate le voi uni mănunchi,
Din patima iubirii mã voi renaște iarã,
Ca-n sufletul meu veșted speranța sã rãsarã,
Voi sta cu tine, dragã, alãturea-n genunchi
În fața sfintei mame, sub bolțile-ncrustate
D-albastrul zugrãvelii ; și-o cruce sãrutînd,
Mã vei vedea, iubito, pe piatra goalã stînd,
La candela eternã cu mîni împreunate.
Și eu voi prinde ruga din piul tãu respir,
Precum din gura mamei copilul ia cuvinte
Sã zicã tot aceea ce zice ea nainte ;
Pristol îmi vor fi ochii și gura ta potir.
Atît de idealã, blîndeța ta mã-mbete
Sã simt în ea cãldura vangheliei lui Crist,
Și crede-te-voi înger, cum știi sã zîmbești trist
Și-ți scuturi alba frunte sub Dunãrea de plete.
Vorbește-mi de speranță, de rai și Dumnezeu,
De tot ce nu-mi încape în inima pustie :
Ce n-am crezut d-a pururi, eu îți voi crede ție,
Și face-mi-voi o dogmã din tãt cuvîntul tãu.
Mã va-nspira de nobil al ochilor tãi plimbet
Și-atîta poezie din ochi am sã culeg ;
Zîmbindu-ți inocența din sufletul întreg,
Eu voi cunoaște raiul din fiecare zîmbet.

Voiește numai, dragă, și-atît de bun voi fi !
Eu nu iubesc pe nime, sînt lut sălbatic, Fanny,
Dar cere-mi tu, și vecinic îmi voi iubi dușmanii,
De-mi zici să iubesc pietri, eu pietri voi iubi.
Tu poți să mă cutremuri în firea mea întreagă !
Din cît sunt rău, o, vîno, cuprinde-mă-n sublim,
Fă tot ce vrei din mine ! De-mi pari un cheruvim,
Îmi fac din tine idol și-atît îmi ești de dragă !

Oh, prinde-mă de mîna, iubito, și mă du
Aproape, să ne fie vecin iconostasul,
Sub bolți între colonne molatic sune-ți pasul,
Și eu voi fi cucernic cît ești de blîndă tu.

(1889)

UN PIPĂRUȘ MODERN

Parodie

A fost ce-a fost. De n-ar fi fost,
Achim ar fi șezut acasă ;
Dar după ce Savinca lasă
Pe-Achim în ajunări și post,
El, zău ! nu face lucru prost,
De-și cată draga-i jupîneasă.
Dar vezi ! Achim era-nsurat
Cu fata lui Mihai Terinte :
Femeie bună și cuminte,
Cum altă nu găsești în sat,
Și oablă-n mers și dreaptă-n stat
Și rumenă, părea o fragă —
Rar om, să n-o găsească dragă !

Avea doi ochi de brebenei,
Să mori cercînd viață-n ei ;
Și-avea obraz rotund, molatec :
Deci nu-i mirare, dragii mei,
Savinca da din ochi scîntei
Și-Achim era tot-tot jeratec.
Dar într-o zi — poznit itros !
Savincă-n sus, Savincă-n jos,
Savinca taie cruce-n grindă :
Din casă iese până-n tindă,
Din tindă iese până-n drum,
Din drum — „Dar flacăra și fum
Și patruzeci de zmei și-un drac
Și mai pe-atîția draci cu frac !
S-a dus Savinca, dus ? Pojar
Și-un car de draci și mai un car !“
Achim se plînge-acum degeaba :
Savinca-i dusă ! Gata-i treaba !
Ea face noduri în năfrămi
Și pleacă-n țară fără teamă ;
Scăpat-a de gendarmi și vâmi,
Căci pe la vâmi, cum bag de seamă,
Nevestele cam rar dau vamă !

Achim Cotor al lui Ignat
Rămase ars de supărat.
Ce zmei ! Fără nevestă-i lesne
Să fii desculț și dezbrăcat :
Sumanu-i subsuori crăpat
Și cioarecii-i sînt ruși în glezne,
Pieptaru-i ros și destrămat —
Și-Achim se teme-a prinde acul,
De ce să-l prindă ? Prindă-l dracul !
Prin casă-i nor întreg de fum,
Prin oale nu-i nimic acum

Și-apoi — să fim mai scurți și rezezi,
 Achim e singur, stă ca-n drum,
 Și dinții lui pocnesc de străpezi,
 Dar nu pocnesc c-ășa li-e firea,
 Ci foamea aduce pocnirea.
 „Nu-i modru, nu ! De ce stau par ?
 Își zice el : Ce dracu-i asta ?
 Mă duc ca să-mi găsesc nevasta ;
 Mă duc, duc, zău ! Plec astăzi chiar !“
 El își tocmește deci opinca
 Și pleacă-n țări după Savinca.
 P-un cal ce varsă foc din guri
 Și veci de veci nu s-ostenește
 Și-i văr cu tufa din păduri,
 Achim Cotor călătorește
 Trei zile lungi de lungi torturi,
 Și-a patra zi, cam pe-nserate,
 La Crai-din-Peșteră s-abate.
 Vestitul crai, măcar e crai,
 Nu-i vrednic preț de trei surcele :
 Dar trei groșițe ¹ dacă-i dai,
 Te poate ridica prin stele,
 Cât poți să dai „*bonjour*“ cu ele.
 Achim Cotor i-a povestit
 Din fir în păr tot adevărul,
 Zburlindu-și de mînie părul.
 — „Ei vezi ! Savinca mi-a fugit !
 Mai râde-acuma tot norodul,
 Că stau de foame să rod podul :
 Și mult mă mir, de ce nu-l rod ?
 Să-i fie-afurisit prohodul
 Și-i facă dracii-n gură nod !
 Dar fii bun, cată-n pascălie
 Și-mi dă din bobi cuvînt curat,
 Savinca-n ce pămînt să fie ?

¹ Groșiță — veche monedă austriacă.

De cine zmeii s-a legat ?“
Cel Crai-de-Peșteră sucește
De trei ori capu-i luminat,
Apoi înșiră bobi pe sîta,
Vrăjind cu voce răgușită ;
Începe-apoi la descîntat,
Tocmindu-și barba ca păunul :
— „Voi patruzeci și-n capăt unul !
Ieșiți în stele și-n văzduh,
Vă dau amîină pămătu
Și mături groase și-nnodeate
S-aduceți pe Savinca-n spate !
Din lut și pietri și din rîu,
Din sfîntul trup al lui moș Soare,
Din cînte-s vii și-ascultătoare !
Din flori de mac, din spic de grîu,
Din mintă creață, pădureață,
Cu dragosti la Savinca-n brață,
S-o văd pe bobi și s-o cunosc...“
Și-așa tot hodorosc și trosc,
Din fălci mereu se-nvîrte crugul,
Că-așa-i, vezi Doamne, meșteșugul !
— „Măi frate Chim ! Ești norocos —
Vorbește iară pascălăul —
Să nu ne mai audă răul !
Vezi bobul est mai negricios ?
Arată drum și zile bune,
Că vezi tu, bobul ăsta spune :
Savinca ta nu ți-a fugit !
Savinca ta s-a prăpădit,
Umblînd pe deal după căpșune.
Dar om ești tu cu mult noroc !
O poți afla ca scrisă-n carte,
Vezi bine, că-i pe drum departe,
E chiar la craiul Poloboc.
Dar știi tu ce ? Pleacă pe loc !

Tot mergi spre răsărit de vară,
Tot mergi, dar nu te mai opri,
Și când d-un deal te vei bufni,
Oprește-te, căci ești în țară !
Și-aici de nu vei isprăvi
Nimic, ia un fuior, fă ață
Și caut-un pom și — te acață !^a

Achim pornește. Ars de foc
Se duce, duce ; d-apoi unde ?
Nu știe singur, ci-și răspunde,
Că-n țări la craiul Poloboc.
Drum bun, Achime, și noroc !
S-a dus o săptămână-ntreagă,
Dar nu știu cum a rătăcit,
Că nu mergea spre răsărit,
Și astfel, fără să-nțeleagă,
Ajunse-ntreg și fericit
La toarta galbină de-aramă :
La capul lumii, bag de seamă.
Și ce gândeți ? Achim era
Cu nenoroc ori desperase ?
De unde zmei ! Se bucura,
Cît sta din piele mai să iasă !
Pe el de mult îl tortura
Dor greu de-a sta cu sfinți la masă :
Și-acum în orice caz va sta !
Dar cum ? Achim cetise-n carte,
Că sfinții-și au crăimea lor
Și-apoi pe sfinți cam binișor
Chiar toarta galbină-i desparte
De celalalt lumesc popor !
Și-acum Achim — trei pași, oh, bată-l !
Și iată-l sfînt, ca sfinții, iată-l !

Dar ăști trei pași au fost cam grei :
 Sufla un vînt, iubiții mei,
 Atîta de nebun și tare,
 Cît munți în aer ridica
 Și prin văzduh îi legăna.
 O pozna și minune mare,
 Că n-a rămas pom în pămînt,
 Toți pomii fluturau în vînt,
 Gîndeai că au pornit tătarii
 Răzmiriți cu șolomonarii ¹ !
 Iar biet Achim era mai-mai
 Să zboare precum zboar-un pai,
 Dar el scuipește-o dată-n barbă,
 S-așterne iute la pămînt,
 Se prinde-apoi d-un fir de iarbă
 Și — vîntul doară-i numai vînt !
 Cu greu trecu pe-aici Cotorul
 Și se plîngea că-l poartă dorul
 Prin țări, cu gînd să fie sfînt !
 Că vezi, mă rog ! Pe-aici e locul
 Pustiu și numai pipirig,
 Și zău, p-aici așa-i de frig,
 Cît creapă-n trei și-n opt cojocul,
 Se face bradul tot covrig
 Și-ngheață flacăra și focul !
 Dar el, Achim, avu norocul
 Să scape teafăr, dezghețat :
 Din întîmplare și-a luat
 De-acasă cremene și iască :
 Și, ca țiganul, dragii mei,
 Scăpa de ger, avînd scînteii !

¹ *Solomonar* (*șolomonar*) — vrăjitor care „citește în stele”, căruia i se atribuie puterea de a stăpîni ploile, furtunile, grîndina.

Dar sfântul Dumnezeu ferească
Pe tot creștinul cu gând bun !
De-aici prin tufe de alun
S-a dus Achim mereu la vale
Și-ajunse-n urmă pe cordun,
La țara sfinților. Pe-o cale
De-aramă dalbă de lulea,
Achim ca vîntul se ducea,
Lăsînd fuior după călcîie ;
Și nasul astupat ținea,
Că el mirosul de tămîie
Cu mare greu îl suferea.
La sfântul Soare mai întîie
Ajunse Chim ; cu pas domol,
Se bagă dînsul în ocol.
Sta sfântul Soare cu zîmbire
Pe prispă-afară și cetea
Cu glas înalt dintr-o psaltire,
Dar în cetit cam slovenea,
Strîmbînd din nas în mod idilic :
Bag-seamă el cu greu cetea
Scrisori cu alfabet cirilic
— „Noroc și galbeni ! Aferim,
Dar cum mai poți ?“ a zis Achim ;
Iar Soarele cu grabă pune
Deoparte sfînta rugăciune
Și-i zice : — „Eh ! jupîn Achim ?!
Dar ce păcat ? — Poftim, poftim
La *umbră* dulce, la răcoare !“
Și tot rîdea jupînul Soare.
Iar Chim, asemenea rîzînd,
S-a pus pe prispă. El își strînge
Sumanul bine peticit,
Apoi cu suflet asuprit
Se tînguiește și se plînge,
Că-n țări nevasta i-a fugit.

— „Ba draci ! îi zice pe loc sfîntul,
 Îndată ce-auzise tot,
 Ba draci ! Cu tine-n cîrcă pot
 Să-neungiur mîne tot pămîntul !
 Dar facem mai întîi prinsori,
 Auzi ! Te port pe cer şi nori,
 Cît da-voi pară din potcoavă,
 Iar tu să-mi spui, dar să fii drac,
 Să-mi spui vro glumă şi vro snoavă
 Că snoavele de tot îmi plac !
 Primeşti ? De cumva nu te-oi duce,
 Să n-am noroc de sfînta cruce !
 Dar şi tu — ştii ! Tu spui, eu tac.“
 Achim, plăcîndu-i tîrguiala,
 Tuşeşte-o dată, lung şi greu ;
 Şi prinde-a spune de Pîcala,
 Cum face nebunii mereu,
 Şi pune coarne unui mire ;
 A spus de cînd s-au jeluît
 Tîgarii la metropolit,
 Să-şi facă şi ei mănăstire ;
 A spus cum lingurar Achire
 Fura prescură de la schit :
 Aşa spunea de lung şi jelnic,
 Ca popa Spic din molitfelnic !
 A spus Achim cîte minciuni
 Şi cîte pozne şi minuni,
 Cît Soarele murea de rîs.
 — „Hei, cioară neagră ! Ce ţi-am zis ?“
 Răsun-atunci un glas de-alături,
 Şi ca din pod porni din dos
 În modul cel mai furios
 Război de cleşte şi de mături !
 Şi rap ! şi zup ! şi zup şi rap !
 Şi-n fel şi-n formă preste cap,

Cît sta biet Chim făcut suveică :
Iar sfîntul Soare — tunde-o neică,
Să nu-ți bat colbul din scurteică !
Ei, hei ! Dar cine bombarda ?
Chiar sfînta maică-a lui sfînt Soare !
Zău ! Flacăra pe nări lăsa,
Și-avea priviri răzbunătoare
Și-n mîni avea un — hopsasa !
— „Ce ? Nu-ți mai stîmperi obiceiul
Și nu te-ai săturat de sfat ?
Triodul zace pe sub pat
Și-a mucezit acum mineiul,
De cînd în ladă l-ai lăsat !
Iar tu — cătră Cotor — te cară !
Să nu te văd p-aici ! Auzi !
De nu vrei să mînci cucuruzi,
Pornește ! Haid', sperlă și pară...!”

Achim Cotor e om cu minți ;
El dă din cap scrîșnind în dinți
Și-o cam grăbește din picioare.
„Oh, bată-l pacostele, Soare !
Dar ce-a pățit ! În adevăr,
Bătut e bietul ca un măr !
Al dracului.” — Și se tot duce,
Făcînd de spaimă cîte-o cruce.
„Mă duc la sfînta Luni ! La ea,
Să-ntreb de Savincuța mea !”
Cu-acest gînd el se ușurează.
Deci merge-ncet la sfînta Luni
Și intră-n casă și s-așează
Pe-o vatră plină de cărbuni.
Bătrîna sta-ntr-un colț de masă.
Și-avea niște pantofli mari,
Puteai în ei din pod să sari.

Avea trei scaune prin casă
 Și-un pat făcut pe patru pari.
 Avea pe masă dinainte
 Cilindru plin de „*König-Tinte*“ ¹
 Și-avea condei și ochelari,
 Și tot făcea la mestecușuri
 Și tot pe rînd și pe răvaș
 Făcea trăsuri și sămădaș ²
 Din slove și din numărușuri.
 — „Cinstită jupîneasă Luni,
 Vorbește-Achim dintre cărbunî,
 Ian vezi ! Ai oameni buni în casă !“
 Atunci de scris baba se lasă
 Și repede, ca vînt cu nor,
 Ia-n mîni o cofă de sub masă
 Și zvîr ! în capul lui Cotor.
 Povoii întreg și grindini grele,
 Cît biet Achim, ud până-n piele,
 Ia ușa-n cap, că nu-i de stat.
 — „Așteaptă, gureș blăstămat !
 De-amar de vremuri tot fac planul,
 În ce mod aș putea vîrî
 O zi-ntre zile : cu o zi
 Mai lung de-acum să fie anul,
 Încît, pe calculi noi și buni,
 Să cadă Paștile-ntr-o luni !
 Și cum ? Dumineca să fie
 Tot baștină de sărbători,
 Iar noi, mă rog, șese surori,
 Să n-avem strop de omenie ?
 Ba foc și fum ! Am tot gîndit ;

¹ Cerneală regală (germ.) ; marcă de cerneală.

² Socoteală.

Și mai că reușeam cu planul,
Dar uite colea ! Mitocanul,
M-a scos din gânduri, m-a smintit !
Dar las' pe mine ! Știu eu plata,
Că am s-apuc în palmi lopata !"

Achim se duce făr' de-a vrea ;
Lopata nu-l prea-nveselește,
Deci, nici n-așteaptă după ea.
„O, bat-o Luni ! Dar ce gîndește !
Și ce plan are ! Cum scria
De-al dracului“ — Achim se duce,
Făcînd de spaimă cîte-o cruce.
„Mă duc la sfînta Joi ! La ea,
Să-ntreb de Savincuța mea !“
Se duce dar. Bătrîna sta
La foc și depăna pe gheme ;
Cotor de cam de bună vreme
Privește-n giur ; el planisa ¹ :
La caz, cînd Joi i-ar coase gluga,
Pe ce cărări să-ntindă fuga !
— „Bun lucru, jupîneasă Joi,
Bun lucru !“ zice el din tindă,
Și-atuncea poc ! cu fruntea-n grindă
Și — fulger, trăsnete și ploi !
Și-ocări, și.sfăzi, și nenvoială,
Și-n fel și-n formă păruială !
Pe grinzi sihastra și-a-ntocmit
Ulcelele cu borș adică,
Dar cînd Achim a pocănit
Cu fruntea-n grindă, ele pică
Și borșul — borș, pe jos e borș
Și peștii pe uscat și storși !

¹ A planisa — a chibzui, a face planuri.

— „Valeu, păgîne ! Om de-osîndă !
Mă lași săracă și flămîndă !
Cu zile tu-n pămînt m-astupi,
Valeu !“ Ia baba un tăciune
Și-aprins întreg pe vînt îl pune
Și-azvîrle-n Chim, ca după lupi ;
Iar biet Achim pe la porțiță
Fugea cum fuge-o veveriță,
Și nu-și da rînd, iubiții mei,
În loc de-un pas, făcînd tot trei !

Achim Cotor e om cu minți ;
El dă din cap scrîșnind în dinți.
„Măi, măi ! — zicea cu indignare —
Oricum și cum e lucru mare,
Să n-am eu cînte pe la sfîinți !
Dar, haid să cerc, ce-o fi, să fie !
Să văd, afla-voi omenie
La sfînta Sîmbătă !“ S-a dus,
Deși nu chiar în voie plină.
Bătrîna sfîntă sta-n grădină
Și se grăbea, lucrînd cu pus
De cepe-n strat. — „Cu tot norocul !
Să-ți fie ceapa cum e focul !
Cîstită Sîmbătă, să fii
Tot verde, cum e bărbînocul !“
Bătrîna scutură cojocul
Și zice : — „Da'-de unde vii
Și unde mergi ?“ A spus Achim
Tot lucrul, după cum îl știm.
— „Ți-aș da eu sfat, cît — nu te teme !
Dar vezi, Achime, că n-am vreme !
De cumva îpsă vei pofti
Un strat de cepe-a răsădi,

Atunci — de-mi răsădești trei straturi,
 Eu ție-ți dau treizeci de sfaturi !
 Primești ?“ Primește chir Achim,
 Se pleacă jos, ia snop de cepe
 Și-apoi la răsădit începe.
 — „Așa, tîlharule ? ! Poftim,
 Așa știi tu strica răsadul ?!
 Uplea-mi-s-ar cu tine iadul !
 Tu vrei să mă batjocorești ?
 Așteaptă, căplăuz ce ești !“
 Și sute de muștrări încarcă
 Sihastra dintr-un suflu — zup !
 Achim ședea pe straturi pup,
 Și-acum Achim e sub cotarcă ¹
 Și prins în staul ca un lup !
 Cotarca-i mare și-nvălește
 Pe-Achim întreg, întregușor ;
 El strigă, zbiară sub zăvor,
 Din răputeri se zvîrcolește,
 Dar baba-l ține apăsă :
 Ea pietri pe cotarcă urcă,
 Ba ea chiar însăși s-a urcat !
 — „Așa ! Să-mi șezi cum șede-o curcă !
 Aici să-mi stai trei zile-ntregi,
 Flămînd ! Auzi tu ? Mă-nțelegi ?“
 E totuși mult, și-Achim nu poate
 Să rabde-acest canon, cam sfînt !
 El face vînt și-aruncă-n vînt
 Cotarca de pe cap și scoate
 Cînstitul cap de la pămînt.
 Și ce gîndiți ? A stat de poară ?
 Ba zmei ! Fugea de sta să moară !
 Și cum, mă rog ! Cu frica-n sîn
 Și-apoi și cu rușinea-n spate
 Să nu fugi ? Ba să fugi, fîrtate,

¹ Pătul, hambar.

Să nu stai până-n Dobrițin !
 Achim Cotor e năcăjit.
 Atîta mai dorea de-acasă
 Să poată sta cu sfinți la masă,
 Și-acum Achim e hotărît
 Să lase-n pace pe toți sfinții,
 Că prea i se rărise dinții,
 Dar iarăși, iarăși se-ntorcea :
 Savinca lui e-n țări străine
 Și nu cunoaște drum la ea !
 „Oh, vai și vai, sărac de mine !
 Mă duc la sfînta Miercuri ! Duc,
 Căci nu m-a bate doar butuc —
 Și poate să mă-nvețe bine !“
 A zis și face. A-ntornat
 Pe drumul cel cu tămîiță.
 Bătrîna stă chiar în porțișă
 Și, măcar e călugăriță,
 Cetea rîzînd din Leonat.
 — „Să deie Domnul sănătate !
 Mătușe dragă, nu mă bate,
 Că viu să cer la tine sfat !“
 Bătrîna rîde cu căldură,
 Mișcînd un singur dinte-n gură
 Și zice blînd și linișor :
 — „Cu drag îți dau a bună seamă !
 Dar spune-ntîie cum te cheamă ?“
 Achim se pleacă-ncetîșor :
 — „Eu sînt Achim al lui Cotor.“
 Se-ncruntă-atuncea sfînta Miercuri
 Și zbiară : — „Tu ? Cotor păgîn ?!
 Te cară, cioară blestemată !
 Mă mir că zmeii te mai țin
 Cu zile ! Hei ! Tu niciodată,
 De cînd pe lume-ai răsărit,
 În zi de miercuri n-ai postit !

Și totuși ai obrăznicie
 Să vii pe-aici ? Ocară vie
 Și drac ce ești ! Fugi, că te-omor
 Și fac să te cunoască satul !
 Și-atuncea zvîr ! cu Leonatul
 În capul lui Achim Cotor :
 Așa de bine-i unge-o falcă,
 Cît bietul Chim în șapte calcă !
 — „Așteaptă tu, s-apuc un schiap ¹
 Să-ți scot de-dulcele din cap !“
 Dar Chim e om ; cinstește-obrazul
 Bătrînelor ; Achim e țap :
 Așa ușor trece prilazul !
 Ce lucru sarbăd și pocit !
 Așa-l lovise sfînta Miercuri,
 Cît el era acum silit
 Să-și lege capul tot dogit
 Și preste fălci să puie cercuri !
 Voia să-ntoarne-acas-acum,
 Să lase la năpatea toate !
 Să-ntoarne ? Oh, dar nu se poate,
 Că el avea să-și facă drum
 Prin locuri vechi : întîmplămîntea
 Cerea drum chiar pe dinaintea
 Căsuței sfintei Luni și Joi.
 Și, dragii mei, știți bine voi
 Că-n locul unde-ai pățit moară,
 Cu greu mai mergi de-a doua oară !
 Dar ce ? Achim e om cu minți ;
 Se duce pe-unde-l duce dorul !
 Va merge-ncet, cu-ncetișorul,
 Va da de sate fără sfinți,
 Și-și va găsi de nou odorul !
 Va nimeri — într-un noroc
 Și-n țări la craiul Poloboc !

¹ Scurtătură de lemn.

El face dar o sfântă cruce
 Și-un „mulțumesc că mă deparți“
 Și-apoi s-a dus. Dar cum se duce,
 Nevrînd pe plai străin s-apuce,
 Sosește chiar la sfînta Marți.
 El dă din umeri, tot e rece
 Și strigă plin de jale : — „Dec !
 Mă tem pe-aicea chiar a trece !
 Dar am să trec ! Că dacă trec
 Și-n treacăt sfat nu voi pofti
 Eu cred că nu m-a păru !“
 El n-are pricini să se teamă,
 Că sfînta Marți tocmai stătea
 La foc, tivindu-și o năframă.
 Achimul însă cum trecea,
 Meru în lature privea,
 Și cînd el ca scăpat se ține,
 Năcaz și poznă ! Sarc-un cîne,
 Și-i sare tocmai după cap !
 „Așa-i, că nici aici nu scap !“
 Își zice-Achim, strigînd pe nume
 Tot, „nea Bălan, Cloțan, Sobol“,
 Și strigă tot precum în lume
 Strigi cîni, dar strigă tot în gol.
 Mai dă cu bîta, dă din brață !
 Degeaba ! cînele-l înhață !
 — „Na, na, Colțun !“ strigă din prag
 Bătrîna și se duce-n grabă
 La chir Achim și mi-l întreabă
 De sat și nume. Cu mult drag
 Îi zice ea, după ce știe
 Năcazul lui Cotor : — „Vezi, vezi !“
 Tu trebuia să cercetezi
 Pe sfînta Vineri mai întîie !
 De-a dreptul să fi mers la ea,
 Că desigur nu te bătea,

Dar sfat îți da cu căpătîie !
Sărman Achim ! Acum se-neacă
D-atîtea gînduri. Și el pleacă,
Făcînd un aspru sămădaș :
Atît a fost de pătimaș !
Bătut cu mătură și clește ;
Cu foc și schiapuri huiduit,
Cu apă-n urmă opărit —
Închis, cum nu se pomenește
Pe lume lucru mai olog :
Închis el sub cotărcei, mă rog !
Cu ochii scoși, pe fălci cu cercuri,
Din pricina cinstitei Miercuri !
Of ! Doamne, Doamne, cum vedeți,
E om cu minte și drept are
Acel ce-a zis, că Saul n-are
Nici strop de cinste-ntre profeți !

La sfînta Vineri merge dar.
Sihastra chiar își soarbe cafa :
C-un ochi ea măsură garafa,
C-un ochi cetește-ntr-un bazar ¹.
Ea, cînd aude ce pățise
Achim pe-aici, murea de rîs,
Așa de cu din suflet rîse.
Apoi domol și blînd a zis :
— „La Crai-din-Peșteri, dragul meu,
Să nu mai mergi, că totdeauna
Vrăjește gol, precît știu eu,
Îndrugă vorba și minciuna !
Ascultă tu cuvîntul meu !
Tu cați pe Sava ? Ea-i răpită
De Cîrc Ciolan, care-i nepot
Lui Pavel Drug al lui Răchită.

¹ Almanah, calendar.

Auzi, Achime, eu socot,
 Că-i treaba mai ca isprăvită !
 Te du mereu de-aici în jos,
 Pe Dunăre ; la stînga lasă
 Trei fagi, un deal, și-un rîu, și-o casă ;
 La dreapta treci un pod frumos :
 De-aici încolo-i drum de-aramă,
 Prin Țara-Verde, bagă seamă !
 Aici în țară, cum ți-am spus,
 Sînt mulți tîlhari pe nas cu creste,
 Cari fură fete și neveste,
 Și Cîrc Ciolan aci ți-a dus
 Odorul tău ! Dar nu-i poveste,
 De-aflat tîlharul ușor este.
 În țară este-un sat sărac
 Și-n sat, Achime, este-o claie,
 Și lîngă claie stog de paie,
 Și-n dos de stog holdă de-alac ¹ ;
 De-aci, mergînd trei pași pe coastă,
 Vezi nouă pari și-un bolovan,
 Și-aici stă chiar lîng-un bostan
 O casă mică, slabă, proastă,
 Și-n casă șede Cîrc Ciolan.
 Auzi ! Ai ploscă ? Ai, e bine !
 Tu mergi la cîrcimă, ia cu tine
 Cinci litre mari de rostopcin,
 Și-apoi te du, te du, creștine,
 La Cîrc Ciolan. Ca bun creștin,
 Te fă că tragi la el de gazdă
 Și-i dă vinars : întîi mai lin,
 Dar mai tîrziu bagă-l în brazdă !
 Și tot un *șluc* ² și iar un *șluc*
 Tu-i dă pe urmă plosca-ntreagă,
 Rusești înghițituri să tragă,

¹ Specie de grîu care se cultivă în regiunile muntoase.

² Înghițitură.

Și-l fă la capăt turduluc ¹ !
Iar după ce va fi butuc,
Tu ia-ți de mînă pe boreasă
Și cară-te cu ea spre casă !“

Achim Cotor e-mbucurat.
Și suflet de voinic iar prinde
Și-a babei mîni a sărutat.
Bătrîna trei șuștaci ² i-a dat
Și-un corn de pîne ca merinde.
Și-Achim pe drumuri a plecat.
Se duce lîngă-mpărăție,
Ca sfîntul Dumnezeu să-l ție :
Trei ceasuri merse-ntr-un tîmpău !
Dar era cald, arșița mare ;
Achim se-ntoarce cătră Soare
Și zice : — „Zău, tu, frate, zău !
Așa mă frigi de rău și tare ?
Măi, Soare ! Fii mai cu-ndurare !
Căci știi tu ce-mi făgăduiai :
Ai zis că mi-i purta pămîntul,
Dar precum văd, nu ții cuvîntul !
Ei, bag de seamă, tu mințai !“
Și Soarele — să n-am păcate !
Amar de Chim s-a rușinat,
Acasă iute-a alergat
Și n-a ieșit pe cer, măi frate,
Trei ani și-o zi și jumătate !
Noroc a fost, că-n acel veac
Cinstita lună era plină
Și da lumină, știi, lumină :
Încît și omul cel sărac

¹ *A face* (pe cineva) *turduluc* — a ameți, a îmbăta.

² *Șuștac* — veche monedă poloneză.

Vedea mîncări și carne-n oale,
Deși știa că toate-s goale !
Atunci Achim Cotor stă-n loc,
Adună vreascuri, face foc
Și mîncă bine, se întinde
Și trage-un somn ca de noroc.
În zări, departe, el zărește
Ca șerpe Dunărea curgînd,
Și preste Dunăre trecînd,
Un pod de aur strălucește,
Cît nu-ți încape nici în gînd :
Lucea ca zugrăvit în ramă,
Gîndeai că-i acurat aramă !
— „Hei, hei ! vorbește Chim Cotor,
Cercîndu-și traistele de-afunde,
Hei, hei ! Acuma pot ascunde
Vrun bulz... voi merge-ncetișor
Căci nu văd străji ! Așa, măi frate,
De pod, fur podul jumătate !“
Cu-acest gînd slab, dar foarte șod,
Voios Achim în fugă pleacă
Și merge ca un voievod,
Ținînd cărarea cătră pod.
Dar — hui ! Achim Cotor se-neacă
Și limba i se face nod.
Pămîntul fierbe loc d-un jugăr,
S-aude glas ca de călugăr
Și din pămînt, odată, rap !
Ca fulger, iese un bălaur,
Cu barbă-ngustă, ca de țap,
Cu șapcă pistriță pe cap
Și plin de zgură, ca un faur.
Avînd cănaci ¹ pe umeri puși,
El vine aducînd o oală
Și-un car de vrescurele-n poală.

¹ Cănac — ciucure, canaf.

— „Hei, mă ! jupîne Pipăruș !
 Aud că ești om cu privilegii :
 Beai dohot și mănînci gătege
 Și rozi piper pe numărăuș !
 — Vorbește Nămila cu hohot, —
 Aici am vreascuri și-aici dohot —
 Voinice ! Să te văd acuș !
 Ian, ian, învîrte nițel crugul
 Și-arată-ți, frate, meșteșugul !“
 Nu-i vorbă ! Umblă vorba-n sat,
 Că omul, dacă dă de frică,
 Se face popă și-mpărat,
 Chiar fără voia lui... adică
 Să beai chiar duhot ! Draci cu chică !
 Nu-i nici de rîs ! Achim, săracul,
 A dat de-atîtea neplăceri,
 Încît el simte-se-n puteri
 De-a duce-n cîrcă și pe dracul,
 Ba chiar să-l suie-n vîrf de peri,
 Dar — zmei cu veriguță-n coadă !
 Gătege cum bătai să roadă !
 — „Ce, frate ! Nu vrei să mănînci ?
 Aibi grij' că la minut voi face
 Să treci pe pod în patru brînci !
 De-ți place, place ; de nu-ți place,
 Te-nvăț eu vitejii, sărace !
 Zău, zău ! Adecă dar tu vrei
 Să cauți prin șapte țări sihastru
 Pe fata craiului Albastru ?
 Ți-ai pus de gînd să mergi la zmei ?
 Dar ce poți face tu la ei ?
 De ești viteaz, dă-mi mîna ! Adă !
 Din pumni, din trîntă ori din spadă ?
 Că și cu doar' sînt bătăuș —
 Aibi grij' că te fac tot grămadă,

Degeaba ești tu Pipăruș !
Te bat, cum bați măruș cu schiapuri,
Trei luni de zile să beai hapuri !
Și pune mîna pe mănunchi
Bălaurul, scoțînd o spadă,
Dar Pipăruș e la spovadă,
Și de viteaz era-n genunchi !
— „Proslavnice bălaur mare !
Te rog, aibi milă și-ndurare
Și nu lovi, că faci păcat !
Te rog, cu sufletul curat,
Cum rogi pe sfîntul din icoane :
Să nu confunzi două persoane !
Eu nu mă duc acum la zmei,
Căci n-am nimic să fac cu ei ;
Și nici nu caut, umblînd sihastru,
Pe fata craiului Albastru,
Că n-am văzut de cînd sînt crai !
Cinstită-n veci să-ți fie fața
Și-ți țină Dumnezeu viața,
Și locul preacinstit ce-l ai !
Măria-ta ! Ascunde-ți dinții,
Că nu sînt Pipăruș, mă jor !
Mă bată sfîntul Jov, toți sfinții
Și toți vlădicii din sobor !
Io-s biet Achim al lui Cotor
Și iată că mă-nhață vina !
Bălaurul bufnește-n rîs
Și zice-apoi aprins ca focul :
— „Cum, nu ești Pipăruș ? Ai zis
Că ești — o, bată-te norocul !
Eram să-ți petecesc cojocul !
Ești Chim Cotor ? De ești Cotor,
Te du cu Dumnezeu și bine,
Că n-am nici un privilegiu cu tine !”

Se scoală Chim încetișor,
 Nu cumva grația-i să-și strice.
 Bălaurul atunci îi zice :
 — „Eu pot, vezi bine, rău să-ți fac
 În șapte sute de privințe,
 Dar vezi tu ! Buna mea voință
 Te lasă-n pace ! Mergi pe plac !
 Dar stăi, mă rog ! De cunoștință
 Să-mi dai o pipă de tăbac !
 O pipă numai, că adică
 N-am timp să merg pe la trafică ¹ !“
 Cotor câștigă-ncuragiări ;
 El caută-n pungă, zice-n pripă ² :
 — „Zău, zău ! Că n-am tăbac de pipă,
 Dar am mai mîndru de țigări.“
 Și atunci iute, pre cît poate,
 Achim își face mîna drob,
 Și-un pumn de *magyar finom* ³ scoate
 Și-apoi hîrtii *Houblon* și *Job* ⁴.
 Bălaurul îi mulțumește.
 Achim Cotor la drum pornește.
 Și Dunărea pe pod trecînd,
 Ajunge chiar în Țara-Verde.
 De-aici apoi fălos pășind
 Pe căi de-aramă, el se pierde,
 Pe-un drum făcut de meșter faur :
 Așa sclikea, gîndeai că-i aur !
 Cu rostocin în plosca plină,
 Se duce-n țara cea străină
 Și-ajunge chiar la Cîrc Ciolan.

¹ Tutungerie.

² În textul de bază : *pipă*.

³ Tutun unguresc fin.

⁴ Mărci de fabricație a unor foițe de țigarete.

Savinca lui ? Aman-aman !
Savinca-i astăzi gospodină,
Se-nvîrte numai pe-un picior
Și nu gîndește la Cotor !
Sărac Achim ! Multe pățește
Cercînd odorul prăpădit :
Dar vai, odorul se ferește
De Chim ! Pe loc cînd a zărit
Savinca pe Cotor în casă,
Ochește lui Ciolan rîzînd
Și — Doamne, lucru fără rînd !
Ciolan se scoală de la masă
Și zice : — „Servus ! frate-Achim,
Poftim la masă-ne, poftim !
Savinică hei : Auzi, mătușe ?
Ian fă-te tu de cătră ușe !“
Achim Cotor pricepe sfatul !
El zvîrle plosca la amar,
Ia ușa-n cap să fugă, dar
Pe uși Savinca-a pus lăcatul !
Achim e-n păruială iar !
Oh, mare Doamne, fie-ți milă !
Hămbar și laiț, sucitor
Și lemne, cute, clește, pilă,
Și blide, linguri, podișor —
Și cofă, fuse, răschitor
Și fier de pluguri și cobilă
Și — toate-n capul lui Cotor !
Și pumni și palme și trîntitură,
Prăjini, părechi după părechi,
Și-l trag de păr și de urechi,
Și-l bat cu măhuri preste gură,
Și-n fel și-n formă mi-l întind
Și-l ciuciură, și-l trag, și-l pișcă,
Prin păr îi găuresc morișcă,

De nas cu clește roși îl prind
Și-l opăresc, și-l bat cu napul,
Și-i sparg cu laboșele ¹ capul !
Achim mai dă cît dă din mîni :
Dar ce-i o vulpe printre cîni ?
Sub pat s-ascunde, pe sub masă,
Dar Cîrc Ciolan pardon nu-i lasă,
Iar ea ? Savinca nu stătea
Pe loc, ea lovituri împarte
Cu foarfeci, sîtă, ce-i cădea
La mîină, haid' ! Zup, zup ! dădea,
Vitează cît un Bunăparte !
Al dracului ! Cotor era
Aproape mort, de el e gata !
Zdrobit și lat cum e lopata,
Și nu mai poate nici răbda.
El sare pe fereastră-n drum
Și haid' la drum ! Fugea ca vîntul,
Gîndea că-i pare strîmt pămîntul !
Acum era la el acum !
Iar ce gîndea, boieri cinstiți,
Puteți chiar singuri să gîndiți !

Ce-a fost de-aicea mai departe,
Nu-i lipsă să mai scriu în carte,
Că orișicine poate ști,
Că biet Achim nu-și găsea locul
Și, blăstămînd mereu norocul,
Trăia — cum zmei va mai trăi ?
El n-a voit de-atunci să știe
De popi și de căsătorie,
Și nu credea, iubiții mei,
În sfinți, în drumuri și femei !

¹ *Laboș* — tigaie de pămînt.

El a trăit tot singur, tare
Și verde, ca un bolovan,
Și n-a murit de mult : îmi pare,
Că-n holera de-acum un an
Muri în Blaj un biet sărman,
Și tot mă muștră și azi dorul,
Că el a fost Achim Cotorul !

(1889)

PIPĂRUȘ-VITEAZ

Pe-acele vremuri vechi și bune,
Cînd n-avea plugul încă plaz ¹,
Jupînul Pipăruș-viteaz
Făcea minuni, precum se spune,
Că singur el era minune.
Firește, a trăit demult,
În vremuri tare-ndepărtate
Și într-un veac de tot necult :
Siguri de dînsul n-avem date —
Și chiar d-avem, stau puse-n pult ²,
Ca știri puțin adevărate !
Istoricii din acel veac
Se dau de la dreptate-n laturi,
De Pipăruș nu prea fac sfaturi,
Iar cînd din întîmplare fac,
Să-i vezi ce spun ! Iau fîn în coarne,
Vreau lumea toată s-o răstoarne,
Și spun că bietul Pipăruș
A fost egumen pe la schituri

¹ Talpa plugului.

² Pupitru, sertar.

Și-a fost de viță angleuș ¹,
 De profesiune cărauș,
 Iar faptele-i — povești și mituri !
 Adecă mit ? Ce oameni buni !
 De Pipăruș, orice istoric
 Va ști să-ndruge la minciuni
 În mod așa de categoric,
 Încît, cetind, îți cresc perciuni
 Și-ți vine dor să ieși în stavă
 Să paști, ca vitele, otavă !
 Istoricii contimporani
 Spun rău de Pipăruș-viteazul,
 Cu glod îi feștelesc obrazul
 Și-l vînd cu patru gologani,
 Îl fac apoi de tot năcazul
 Și-l numără printre mocani !
 Poftim ! Curat Eumenide !
 Dar altă poznă mă ucide :
 Mi-au spus părinții de părinți
 Că Herodot și Tucidide
 Au fost istorici mai cuminți —
 Și totuși gura lor se-nchide
 Și-ascund dreptatea între dinți :
 Vorbesc *a dorso* ² și cu frică,
 De Pipăruș nu știu nimică !
 Săracul, bietul Pipăruș,
 Ascuns de oameni prin pănuși !

El s-a născut. Faimă pătrunde,
 Că Pipărușul s-a născut.
 Dar pe tapet e vorba : unde ?
 Atît e numai cunoscut,

¹ Englez.

² Pe ascuns (lat.).

Că-n vîrstă de cinci ani se-mbie
La Crai-Albastru ca păstor
De gîște, dar încetișor
Ajuns-a rang de submajor
Și colonel de-artilerie.
La care an ? După Christos ?
Aceasta n-o știu, nu voi ști-o,
Căci doarme buna muză Clio ¹ !
O, Doamne, mult ar fi frumos,
Să știm noi cronologic toate,
Dar vezi, e rău că nu se poate !
Mereu îmi fac capul bostan
Și paie-mi ard mereu în crieri,
Dar nu găsești măcar un an
Sigur, să-l presărez prin scrieri !
Că n-avem un cronologist,
Să facă trei-patru tabele
Cu ani și fapte, ca din ele
S-aflăm — curagi de concepist
Și date, cari să nu ne-nșele !
S-aflăm an, lună, zi, minut,
Secundă-n care s-au născut
Viteji ; s-aflăm chiar tot nimicul.
Să știm curat, cînd a-nceput
Să sugă țîță, cît a supt-o ?
Și toate ce-a făcut voinicul
Să știm curat și *ex abrupto* ² !

Atîta numai știm noi siguri.
Că Pipăruș era cam chior
Și totdeauna-n mărțișor
Bolea de tusă și de friguri ;

¹ Muza istoriei (în mitologia greacă).

² Dintr-o dată (lat.).

Avea negele pe picior
Și chiar p-un braț avea negele,
Și-adesiori bolea din ele,
Din babă știm c-a fost născut,
Deși el n-a fost tocmai babă ;
Purta mereu cioareci de habă
Și-un pieptăraș cu flori cusut —
Mai spun că-avea o față slabă,
Dar om era bine făcut,
Apoi pe țări se duce veste,
Că el vinars de loc nu bea —
Dovadă-avem și vom avea :
Noi n-auzim nici o poveste
Și mit, în care-am fi siliți
Să dăm de glăji cu șliboviț.

Dar cine-i Pipăruș ? Anume
Cu greu poți da curat răspuns,
Dar totuși ne va fi de-ajuns,
Spunînd că Pipăruș în lume
A fost un suflet greu pătruns
De taina multelor curagiuri :
Un om de pozne și voiagiuri !
El sta s-apuce lumea-n cap,
Și chiar cu timp a apucat-o
Precum ne povestește Cato
Și Cicero. Precum un țap,
Sărea cu inimă rănită ;
Pe loc ce dînsul pricepea,
Că-i vro princesă iar răpită,
Și fuga, bade, după ea !
Oh ! multe pozne mai făcea,
Cît trece-n miie numărul !

Dar a murit biet Pipăruşul !
Şi, Doamne, măcar s-a luptat
Cu inima d-amoruri friptă,
Dar nici un crai nu i-a păstrat
Vrun loc, *ad gloriam*, în criptă,
Deşi toţi craii l-au stimat !
De părăstas şi sărindare,
Nici vorbă pentru Pipăruş !
Şi vezi ! Grămadă cum stau puşi
Vitejii toţi prin călindare,
Dar el, fugi, neică, din cărare,
Că nu văd timbru pe posuş¹ !
Dar ce ? Ştim noi că lumea noastră
La multe pricini e cam proastă
Şi n-are strop de căpătîi,
Dar eu mă mir întîi şi-ntîi
De Pipăruş ! El, om cu slavă
Şi d-un caracter eminent,
Cum, zmei, de n-a făcut ispravă,
Lăsînd în urmă testament ?
Că multe-avea de pus la cale :
Avea o traistă cu săgeţi,
Un cal arab cu părul creţ
Şi pe curea podoabe-n zale —
Dar cui năpastele-a testat
Păpucii, roşi d-atîtea uliţi ?
Şi bunda, cuşma cui le-a dat ?
Şi cele treisprezece suliţi,
În mîna cui au mai picat ?
Da : Pipăruş a ştiut multe
Şi-a fost desigur poliglot,
Doar a umblat pămîntul tot ;

¹ *Posuş* (*pasuş*) — paşaport.

Trăind la curți, în cercuri culte,
Era savant și eu socot
Că pricepea filosofie
Și logaritmi — cine mai știe !

(1889)

CETINĂ-DALBĂ

De trei ori dă craiul poruncă, dar nime
Nu vrea să-l asculte. Din toata crăime
Nu iese nici măcar un singur ficior
Să zică : — „Stau gata s-alerg și să zbor,
Înaltul meu rege ! Mă jur că stau gata
Cărărilor ! Doamne, știu bine că-i fata
Răpită de Laur ; știu bine că-i greu
Să lupți libertatea copilei, dar eu
Port patima-n suflet, port inima-n brață,
Port dorul ce-n lume dă singur viață !
Ci-mpacă-te, doamne, cu negrele sorti,
Că-n mine tu paloș de-nvingere porți.“
Oh, cât e crăimea de-ntinsă și mare
Nu-i om așa harnic, nu-i suflet în stare
Să meargă să lupte cu Laur-bradat,
Cu toate că riga de trei ori a dat
Poruncă și carte cu litere d-aur,
Că cel ce va-nvinge pe Laur-bălaur,
Primește trei părți din crăime ca dar.
— „Aduceți voi fata la tatăl său iar,
Cu lacrimi pe gene blînd craiul vorbește ;
Căci cel ce-o aduce, soție-o primește.“

Aşa zice craiul şi zice cu-amar,
De trei ori el zice, dar zice-n zadar :
Slăbia de suflet pe toţi înverigă
Şi-n dar' numai sună cuvîntul de rigă.

Şi veste de fata lui Codru s-a dus
Departa prin lume şi veştile-au spus,
Că-i riga tot veşted, tot negru, căci nu e
Voinic pe pămînturi în stare să-şi puie
Puterile-n cumpeni cu Laur-bradat,
Şi cît ce prin lume cuvînt a zburat,
De ceea ce Codru promite să facă,
Voinicii se-nspăimînt, nici unul nu pleacă
Să lupte cu Laur, că-i Laur păgîn
Şi-n braţe-i viteji d-a pururi rămîn
Zdrobiţi : el ucide pe cel ce-i stă-n poară,
Cu flacări din limbă, şi-i groaznic, ş-omoară
Trei sute de taberi c-un tremur de braţ !
Şi-n urm-apoi oare de ce să te baţi
Cu-atîtea primejdii, cînd poţi sta p-acasă
Şi n-ai nici o lipsă de ţări şi mireasă.

Dar scris era-n ceruri, că totuşi va fi
Sub soare vrun suflet în stare-a grăbi
La Laur ; de Salba veşti bune sau bobii,
Că nu-i ea născută să moară ca robii,
Nu-i prinsă ea-n farmec cu rău de rămas !
O sută şi-o miie de bravi s-au retras
Din luptă, ci-n urmă retrage-s-o miie !
Tot omul e numai un om, ci-n vecie
Mai mult cumpăneşte p-al faptelor crug
Un om ce cutează, ca mii care fug !

A fost dar ! A fost, că se duse cuvîntul
De Salba departe și-ajunse-n pămîntul
Lui Fulger, crai mare cu mare popor.
Și-avea craiul numai un singur ficior,
Pe Cetină-Dalbă, frumos precum este
Frumos Făt-frumosul din dalba poveste
Cu zîna ce-i soră cu soare din Ost.
Și ce-a fost să fie chiar astfel a fost,
Că-ndat' ce ficiorul de Salba-nțelege,
Se pune pe gînduri și-și face de lege
Să-și măsure brațul cu Laur-bradat :
Se simte puternic, se vede chemat
Să scoată pe Salba de moarte. Deci spune
Lui Fulger tot gîndul ce-l are. — „Nebune !
Vorbește cu spaimă Crai-Fulger, chiar tu ?
Dar știi tu că cine-i bălaur ori nu ?“
Așa-i zice craiul, mereu îi vorbește,
Mereu însă fiul tot una păzește :
— „De ce să stau oare pe gînduri de-un an !
O, tată, știu bine că-i Laur dușman
Puterilor mele, că-i tare, știu bine,
Dar nu știu cum ard eu și nu știu ce-mi vine,
Că simt al meu suflet în flacări mereu !
M-aș bate cu lumea, m-aș bate mereu
Cu mii de bălauri, în sute de rînduri !
Căci ziua și noaptea mă tabără gînduri,
Mă muștră ; n-am pace, degeaba fac cruci,
Și-mi strigă : «Dar du-te, de ce nu te duci !»
De ce ? Dar iau martor trei veri și trei toamne !
Mă duc ! Mă voi duce ! Nu-i bine ? O, Doamne !
Nu-i bine ! Dar face cînd vrea Dumnezeu
Chiar sînge din apă, chiar bine din rău !
De ce nu zici, tată, să merg ? Dar zi, tată !
E bine, nu-i bine ? Dar spune-mi odată !
O, spune-mi să știu deci de ce să m-apuc !
Dar zici ori nu zice, eu totuși mă duc !“

Tot astfel vorbește și nici n-o mai curmă
Și zice, tot zice, iar Fulger în urmă
Cu dragoste multă dă vorbă și glas :
— „Eu n-am zis, copile, că nu vreau să las
Cărări pentru tine ; am zis că mi-e frică !
Tu ești încă tânăr, tu n-ai prins nimică
Din greul și-acuma tu vrei să grăbești
La Laur ! Ci du-te și fă ce dorești,
Că-mi place de tine ! Ce faci mie-mi place,
Dar numai mi-e teamă, că nu o poți face !“

Dar Cetină-Dalbă se-ncrede. De-abia
Primește cuvântul lui Fulger și-și ia
Din staule calul și-i gata să plece.
Trei văi și trei dealuri, trei țări le petrece
Cu fuga ; trei zile se duce ; s-a dus
Și-a patra zi dînsul piciorul a pus
Pe-otarele sfîntei Dumineci. Cu graba
Descalică, bate la ușe, iar baba
Răspunde : — „Hei, cine-i ? Femeie-ori bărbat ?
De cumva ești om să dorești ceva sfat,
Apropie-ți pașii ; ci dacă ești fiară,
Te du și te-afundă și-n codru pieri iară !“
Atuncea voinicul în casă păși.
Și spuse bătrînei tot dorul. Tuși
Sihastra și zise : — „De-ar fi să se poată,
Ți-aș da ție sfaturi din inima toată !
Dar nu pot, copile ! Eu sfat nu mai dau
La cei ce nădejde și dragoste n-au !
Ci du-te, dar du-te la sora mea Vineri,
Căci singură dînsa dă sfaturi la tineri
Și singură dînsa dă dragosti ! Eu tot
Ce pot a mai face e numai că pot
Să-ți dau pe cal-zdravăn, ce n-a văzut staur
Și știe cărarea spre țara lui Laur !“

Și-atuncea bătrîna pe praguri ieșind,
 Lung fîscăie-n palmă și-n zbor nechezînd,
 Apare cal-zdravăn din zarea cea largă.
 — „Încalecă-l ! zice sihastra, și-aleargă
 La Vineri !“ Ficiorul s-aruncă pe șea
 Și-n cîteva clipe la Vineri stătea.
 Descalcă-n grabă și bate la ușe,
 Din casă-i vorbește vrăjita mătușe :
 — „Hei, cine mă strigă ? Femeie-ori bărbat ?
 De cumva ești om și dorești ceva sfat,
 Te chem în căsuță, ci dacă ești fiară,
 Te du și te pierde și-n codru pieri iară !“
 Și Cetină-Dalbă la Vineri a-ntrat
 Și-a spus că-i din viță de mare-mpărat
 Și caută pe Salba și merge la Laur,
 Pe cal-zdravăn, calul ce n-a văzut staur !
 — „O, Cetină-Dalbă, bătrîna i-a zis,
 Cu Laur-bălaur nu-i lucru de rîs !
 El ține hotarul și țările Ciumii
 Și-s țările-aceste la marginea lumii,
 Și-s puse-ntre dealuri de fier și de plumb !
 Prin țara lui Laur nici măcar porumb
 Nu poate să treacă ; nu-i arbor, nu-i floare,
 Nimic nu-i pe-acolo, chiar sfîntului Soare
 Nu-i vine cu dragul să-mpartă lumini
 Pe-acolo ! Mai bine să stai să te-nchini,
 Tu, Cetină-Dalbă ! Mai bine fă-ți cruce
 Și lasă tot gîndul, căci nu te poți duce !“
 Dar Cetină-Dalbă răspunse rîzînd :
 — „O, scumpă mătușe ! De-mi stă mie-n gînd
 Să lupt cu bălaur, dă-mi sfaturi mai bine
 Și-ndemnuri, căci astea le vreau de la tine !
 O, nu face vorbă de spaimă mai mult,
 Nu, nu, căci atuncea de loc nu te-ascult !
 Tu cugeți că tremur ? Că-s frunză de nalbă ?“

Lung baba privește la Cetină-Dalbă,
Cu-ncredere-i zice : — „Ești suflet voinic,
Deci du-te, dar du-te, căci nu e nimic
În stare cu spaima pe loc să te țină.
Ai grijă dar ! Țara lui Laur e plină
De cîte primejdii și numai cu greu
Poți trece prin țară ! Ci tu, dragul meu,
Dă-ți suflet, fii suflet și treci bărbătește
Și nu căta-n lături ! Potopul ce crește
Să nu-l bagi în seamă, căci drumul ce-apuci
E plin de fantasme, de cîte năluci,
Și toate veni-vor cu spaimă la tine.
Vedea-vei, copile, cărările pline
De lauri-bălauri, de lei-paralei ;
Tu treci fără grije și lasă-i pe ei
Să joace, să strige și-n veci să nu tacă.
De treci fără frică, ei nu pot să-ți facă
Nimic ! Dar ai grije, că-n drumuri vei da
De piedici mai grele ! În cale-ți vor sta
Copile și zîne și fete măiestre,
A căror frumuseță d-ajuns ți-ar fi zestre,
Vor sta, zic, în drumul de tine călcat
Și semne-ți vor face să te-aibă bărbat.
Te poartă ! Căci ele pot scoate din fire
Pe oameni cu rîsuri și mult-amăgire,
Și cîntă, și joacă și-n jocuri s-aprind,
Și brațe de farmec cu dragoste-ntind,
Și cheamă, și strigă, și plîng cu muștrare —
Și-așa-s de frumoase, cît nu ești în stare
Să nu-ți pierzi curagiul în mîinile lor !
Dar bagă de seamă, căci dînsele-omor
Pe cel ce le-ascultă ! Tu treci, dar la ele
Să nu-ți apleci ochii ; de-or vrea să te-nșele,
Tu cată-ți de drumuri și nu da răspuns !
Iar dacă la Laur tu fi-vei ajuns,

Răpește pe Salba și dă frâu s-alerge
Fugarul...“ Își curmă cuvîntul și merge
La masă bătrîna și caută-apoi ea
Hambarul și scoate rîzînd o surcea
Și-o piatră, și-o glaje și-un picur de apă.
— „Aceste trei lucruri pe tine te scapă
De Laur-bălaur — bătrîna vorbi
Cu dragosti și grije — căci el va porni
Pe drum după tine, cu gînd să te-ngroape ;
Ci cînd tu vedea-vei că-i Laur aproape
Și mai că te-ajunge cu-o mîină de pași :
Aruncă-i în cale surceaua ! S-o lași
Cu vorbele-aceste : «De spiје, de spiје !»
Apoi de bălaur să nu mai porți grije !
Și-așa în trei rînduri să faci cum îți spui :
Aruncă-ntîi lemnul și-n căile lui
Zi vorbe de vraje, arunc-apoi piatra
Și-arunc-apoi stropul ! Tot ziua de-a patra
Ți-o-nseamnă ! Așa scapi, dar alminteri nu !“
Și-aicea bătrîna sihastră tăcu.
Ficiorul lui Fulger cu drag mulțumește
De sfat și stă gata de drum. Ci-l oprește
Rîzînd sfînta Vineri : — „Așteaptă și taci
Și-ascultă-mă totul ce treburi să faci !
Tu du-te la Rugă, căci Rugă mi-e frate,
Și-i plin de credință, și plin de dreptate
Și știe mai multe ca soră-sa ! Eu
Te rog dar pe tine să mergi, dragul meu,
La Rugă să-ți spună vrun sfat ! Însă du-te
Pe căile-aceste de volburi bătute,
Mergi, Cetină-Dalbă, ținînd vorba mea,
Mergi pînă ce-n drumuri pași mulți vei vedea
Și-o vale, și-un codru, și-o pajiște lungă,
Poiana-nflorită din dungă la dungă
Și-n dreapta trei dîmburi, și-n stînga trei luci,
Și peșteră ! Du-te, dar zic să te duci !“

Ficiorul lui Fulger se-nchină și iese
Și pleacă la drumul bătut mai adese
De volburi, se duce, se duce pierdut
Și-n urmă cînd dînsul pași mulți a văzut,
Și-o vale, și-un codru și-o pajiște lungă,
Poiana-nflorită din dungă la dungă,
Și-n dreapta trei dîmburi și-n stînga huci trei,
Sosește și intră la Rugă... — „Tu vrei
Să mergi după Salba !? sihastrul vorbește.
Aibi grije ! Palatul lui Laur sclipește
Sub aur ; să-l afli ți-e lucru ușor,
Pe poartă-i de-a pururi mijește zăvor
Și nime nu poate zăvorul să frîngă :
Ci bagă de seamă că-n laturea stîngă
Trei uși stau la casă și-aceste uși trei
Port cale la Salba. Și seama să iai,
Că-n preabătul triplelor uși înflorește
Un păr cu frunzișul de-aramă. Grijește,
Voinice, și-ndată ce-ajungi tu la păr
Lovește-l cu pietri, ci dă-ntr-adevăr
Să sune, căci pală vedea-vei tu fata
Grăbind la fereastră și-atunci să fii gata
De drumuri, căci Salba veni-va plîngînd
La tine ! De Laur tu nu purta gînd,
Căci Laur departe va fi de palaturi...”

Și dînd mulțumită de vorbă și sfaturi,
Voinicul pornește. Dă pinteni pe loc
Și calul s-aruncă văpaie de foc,
Cît parcă din frîne vrea suflet să sugă ;
Și trece ca vîntul prin țara lui Rugă,
Și-a doua zi calcă pe graniți. De-aici
E calea mai aspră și rar sînt voinici
S-o bată. Dar fiiul lui Fulger nimică
Nu vede, n-aude, nu simte vro frică,

Deși-i ies în cale bălauri și zmei,
Și taberi răzlețe de lei-paralei,
Și cîte fantasme și iasme. Grăbește
Voinicul și-n laturi de fel nu privește ;
Iar zmeii și dracii, cu rece fior,
S-azvîrl nebunatic și-opresc pe ficior
În cale-i ; dau urllet și joacă, și-ntind ei
O miie de brațe cu strigătul „prinde-i !“
Și latră și cască guri roșii de foc.
Lui Cetină-Dalbă nu-i pasă de loc :
Curagiul său arde și-s ochii lui țintă,
De tipuri de noapte el nu se-nspăimîntă
Și pare sălbatec în zbor porumbesc.
Și-i ies lui în cale și hori învîrtesc
Copile și zîne ; frumoase ca stele,
Se joacă pe cîmpuri ca-n zbor rîndunele
Și cîntă, și strigă, și brațele-ntind
La Cetină-Dalbă ; mai tare s-aprind,
Și rîd tot într-una cu mult-amăgire,
Pe cel ce le vede să-l scoată din fire,
Și lui ca neveste pe rînd i se-mbiu.
Dar nu le ia-n seamă sălbatecul fiu
Din țara lui Fulger ; el nu cată-n laturi,
Căci astfel îi spuse sihastrele sfaturi
A sfintei. Se duce, se duce și-n zbor
Zărește-n departe palat lucitor,
Și lesne-l cunoaște că-i zidul de aur,
Și nu-i decît numai palatul lui Laur.

Și-ndată ce-ajunge, cal-năzdrăvan s-a pus
Aproape de poartă, iar domnul s-a dus
La pârul cu pere de-aramă. Lovește
Cu pietri-n frunzișul ce greu zîngănește,
Crengi multe și muguri o mie rumpînd.
Atunci din chilie, copila-auzind,

Înlatur-oblonul și-apare-n obloane :
 Frumoasă ca cerul, ca Maica-n icoane,
 Cu părul ce-ajunge mai jos de la brîu,
 Dar palidă,-ntocmai cînd joacă pe rîu
 Luceafărul. Salba privește din casă
 La Cetină... Doamne, și-i zice distrasă :
 — „Voinice, voinice ! Oricine să fii
 • Și ori pe ce cale de farmec să vii
 Din lumea cu oameni, te rog bagă seamă
 Și nu lovi-n părul cu frunze de-aramă,
 Căci bați la urechea stăpînului meu
 Și-aude și vine...” — „Și ce griji am eu,
 Că bat la urechea stăpînului ! Pace !
 De-i place, m-audă, și vie, de-i place !”
 Copila se-neacă de spaimă. — „Te du !
 Vai, du-te că astăzi pier eu și pieri tu !
 O, dragul meu, du-te ! Că Laur — sosește !”
 Ci plin de nădejde și-ncrederi vorbește
 Voinicul : — „O, salbă, m-alungi și te temi ?!
 Mai bine-ar fi, uite, cu drag să mă chemi
 În casă, că doară sîntem dintr-o lume !
 Și eu de departe venit-am anume
 Să lupt cu bălaur și-apoi să te scot
 Din țările-aceste, dar tu ești de tot
 Prea dată lui Laur ! O, scumpă copilă,
 De cumva de tată, de mamă ți-e milă,
 De cumva porți dorul și vrei să trăiești
 În țara cu oameni, pe care-i dorești,
 Atuncea tu vino ! Dar nu pierde vreme,
 Ci vino ! Grăbește să vii ! Nu te teme !”
 De-abia-l înțelege copila ce vrea
 Și-ndată scoboară din casă ; plîngea
 Și scris avea dînsa pe-obraz de zăpadă
 Nădejdea și dorul, cum are să-și vadă
 Părinții, și fații, și tot ce-i iubit !

— „Eu nu știu, eu nu știu ce gînd te-a hrănit,
Să vii tu, voinice, din țări după mine !
Străin ești și totuși mă-ncred azi în tine,
Că-n ochii tăi luce tot sufletul lor !...
Totuna-i cu tine ! Mi-e dulce să mor !“
Și Salba-l încinge cu brațe de-ncrederi,
Așa cum s-acată mici vițe de iederi
De-un pom în grădină, și dulce rîdea.
Atuncea ficiorul lui Fulger o ia
De mîină ; cal-zdravăn nechează și sprinten
Dă glas loviturii grăbitului pînten.

Ficioru-i de flacări și calu-i de vînt ;
Se duce-armăsarul și-abia de pămînt
Și-atinge potcoava, se duce spre casă.
De-abia însă-n urmă palatul rămase,
Cînd muget sălbatec pe deal clocoti :
E Laur, e Laur ! El cît ce veni
Din desele crînguri simțește și vede,
Că-i Salba răpită de-un om ; se repede
Pe drumuri sălbatec și lasă din guri
Pojaruri și pară și-aprinde păduri,
Cu negru-i răsuflet ; de temeri îngheață
Copila lui Codru la Cetină-n brață !
Crunț vîntură Laur cîmpia din dos,
C-o falcă pe ceruri, c-o falcă pe jos,
Și-i aspru și negru ca noaptea din groape.
El vine, tot vine și-acuma-i aproape
De Cetină-Dalbă : voinicul fugînd
E fulger în cale, ci Laur e gînd,
Și-aleargă-ntr-o clipă, pe zarea cea largă,
Un drum ce porumbul trei zile-l aleargă.
Oh, nu-i nici un modru, nu-i drum de scăpat !
Ficiorul lui Fulger atunci a lăsat

Surceaua din mînă și vorbe vrăjește :
Deodat-o pădure se-ntinde și crește,
Mai deasă ca părul pe capul de om —
Tot paltin la paltin și pom lîngă pom,
Și-i naltă cît cerul, cît lumea de lungă,
Că bate pămîntul din dungă la dungă
Și-nchide cărarea lui Laur-bradat.
Lung Laur mugește, cît mai a crăpat
A cerului haină, el urlă și zbiară
Și-ncearcă-apoi preste pădure să sară,
Dar nu-i cu putință. Și pieptul său gol
Dă flacări albastre ; el face ocol
Pădurii, dar capăt și margini de codru
Nu vede. Pe gînduri se pune și modru
Găsește : să roadă pădurea pe loc
Și drumuri să-și taie. Cu flacări de foc
Străbate și-aprinde copacii pe rînd
Și-i roade cu dinții și, cale rozînd,
Se duce-n frunzișuri ca focul în paie.
Trei zile tot arde, trei zile tot taie
Și-a patra zi iese, cînd ziua sfințea.
Iar Cetină-Dalbă pe drum se ducea
Ca deseale neguri ; trei zile tot merge
Și nu-i mai sta gîndul, că trebui s-alerge
De frica lui Laur ; el strînge cu dor
Pe Salba, rîd ambii și-n rîsetul lor
Se duce cal-zdravăn ca tip de fantomă,
Cu spumă-n zăbală, cu frîul pe comă.
Ci-n ziua de-a patra, cînd cerul sfinți,
Voinicul în spate căldură simți
Și zice : — „Vai, Doamne, că rău mă pătrunde
Căldura de soare !“ Iar calul răspunde :
— „O, Cetină-Dalbă, nu-i soarele, nu-i !
Că-i Laur-bălaur : răsufletul lui
Te arde, stăpîne ! Dar fii tu bărbat
Și nu-ți face temeri !“ De-abia și-a gătat

Cuvîntul și iată că Laur apare
Cu groază pe frunte, cu noapte-n spinare,
Și vine, dar vine turbat de nebun.
Și flăcări se-mpart, și pojaruri s-adun,
Și geme pămîntul ; greu zarea vuiește,
Că Laur acuma puterea-ndoieste
Și trece-n văzduhuri ca munte plutind.
Dar calul se duce cît nici nu-l cuprind
Cîmpiile-n cale, se duce nălucă,
Precum știe singur că-i chip să se ducă !
Se duce, dar Laur e meșter la drum
Și iată-l ! O, iată-l aproape acum
De fiiul lui Fulger : s-apasă
În șea crăișorul și-aruncă și lasă
Bucata de cremeni și vorbe-a vrăjit.
Atunci din pămînturi o stînc-a ieșit
De cremene toată, mai aspră ca fierul,
Mai lungă ca lumea, mai lată ca cerul,
De n-ave nici capăt, nici nume de spus.
Crunt Laur aruncă privirile-n sus
Și-n lături, el cată vrun modru să poată
Sări preste stîncă ; apoi mai dă roată
Spre marginea pietrii, dar tot e-n zadar.
Și geme, și fierbe, să zvîrcole-amar
Și bate pămîntul cu neagra lui coadă
Și-n urmă s-apucă de piatră s-o roadă.

El roade, mari sfărîmuri din gura lui cad.
Cum sfredelul trece prin lemnul de brad,
Așa trece Laur și macină piatră
Trei zile de-a lungul ; și-n ziua de-a patra,
Cînd cerul sfîntește, din stîncă ieșea.
Iar Cetină-Dalbă ca vîntul mergea
Pe drumul cu soare, el nu mai gîndește
La Laur-bălaur ; cu dragosti privește

La Salba și-i spune cuvinte de-amor
Și râde, rîd ambii și-n rîsetul lor
Se duce cal-zdravăn trei zile de-a rîndul,
Ca norul, ca dorul, mai iute ca gîndul.

Ci-n ziua de-a patra, cînd dealuri se scald
În razii de seară, pornește-un vînt cald
Și bate din preajma lui soare-răsare.
— „Ce vînturi mai suflă !” — vorbește-n mirare
Voinicul și-adie fugarul. — „Vînt rău !
Șoptește cal-zdravăn, că-i Laurul tău !”
Și-abia gata vorba, dînd goană cărării,
Cînd Laur departe-n albastrele zării
Dă clocot și-aleargă pe drumul umplut
De spaimă. Și-n clipă trei cîmpi a trecut,
Trei șesuri, trei dealuri, cu triplă mînie
Și vine ca norul de grea vijelie.

Grăbește cal-zdravăn cum n-a mai grăbit
De cînd e pe lume ; dar Laur cumplit
Grăbește de trei ori mai mult și mai tare,
Cît mîncă pămîntul și-n oarba-alergare
Se pierde ca vișor, cu tunet urlînd,
Iar Cetină-Dalbă de-aproape văzînd
Dușmanul, ia picuri de apă din glaje
Și-l zvîrle, și spune cuvinte de vraje.
Atunci din pămînturi un lac răsărea
Cît lumea, ca mărgini avea
La marginea lumii. Și Laur sosește
Pe țarm, dar acuma el nu mai gîndește
La-ncungiur, ci sare sălbatec de tot
În undele-albastre și trece cu-not
Trei nopți și trei zile. Și iese, și pleacă
Pe drum și se duce, cît stă să-și întreacă

Gîndirile minții ; se duce turbat,
Că vede din mînă fugarul scăpat.
Mai tare, mai tare s-apropie dînsul ;
Și-i Cetină palid, iar Salba cu plînsul
Ascunde-a ei față sub recile mîni.
Și calul se duce cît n-are-n plumîni
Răsuflet, de spaimă el fulgeră-n fugă,
Și iată-l, s-oprește pe graniți la Rugă.

— „Scăpata-i, cal-zdravăn, din mîna mea iar !
Vorbește-atunci Laur și-ameninț-amar,
Scăpata-i acuma, dar ține-o tu minte,
Că Laur e tare ! C-un pas mai nainte,
C-un singur pas numai de-aș fi plecat eu,
Tu nu vedeai țara lui Ruga ! Dar vreu
Să știi tu că barda-mi ca sigur te ține :
De n-ai pierit astăzi, pieri-vei tu mîne !
Noroc tu avut-ai c-ai fost cu voinic,
Cu Cetină-Dalbă ! Nu-mi pasă nimic
De pierderea Salbei ! Nu, nu, pentru-o Salbă
Mi-oi trage eu seama cu Cetină-Dalbă !...”

Și tremură, geme, să clatină Laur,
De-albastra-i mînie el geme ca taur ;
Iar Cetină rîde și strigă voios :
— „Ni-om trage noi seama : Să fii sănătos !”

★

Prin țara lui Ruga trec repede mirii.
Trec iute p-otarul bătrînei ce dă
Cuvinte de vraje și farmec iubirii —
Bătrîna vorbește, cînd Cetină stă :
— „Scăpat-ai, voinice, scăpat de pierire !
Știut-am eu cum că ești harnic și-n fire

Să mergi la bălaur. Dar drumul e greu
Și-n câțva de tine temutu-m-am eu
Să nu faci cum alții făceau mai nainte,
Căci nu-mi ascultară nici două cuvinte,
Și-n urm-apoi Laur pe toți i-a zdrobit !
Și atunci sfînta Vineri p-ascuns a șoptit
Lui Cetină ceva, cu-așa-ncetișorul,
Să n-audă Salba, ci numai ficiorul.
Și pleca de-aicea. Trei zile, nopți trei
S-au dus ei ca vîntul și dusu-s-au ei
Ca dorul ; ajuns-au în ziua de-a patra
Pe-otarul lui Fulger, ajuns-au la vatra
Părinților. Doamne, ce bine-a părut
Lui Fulger, cînd dînsul în curte-a văzut
Pe Cetină-Dalbă... Și-au mers cu grăbire
Doi oameni la Codru să-i facă de știre
Că Salba trăiește — să-i ducă de vești,
Să iese naintea copilei crăiești !
Și-ndată ce-aude mîhnitul părinte,
Le iese cu pompă și-alai înainte ;
Și sfetnici ieșit-au cu mare popor,
Cu steagul de nuntă pe umerii lor.
O lume de oameni din țări alergat-a
Să vadă pe fiul lui Fulger, pe fata
Lui Codru s-o vadă. Și hori au întins,
Trei sute de mese de-abia mi-au cuprins
Pe oaspeți și, Doamne, era veselie
Cum alta pe lume nu poate să fie !
Ci cînd era jocul mai lung și mai lat
Se face tăcere... pe ceteri a stat
Cîntarea, sub arcuri întinsele strune
Nu vreau să mai lase glas dulce... Minune !
Pe-un pom mai de-a laturi zburînd s-a oprit
O pasăre toată cu trup aurit
Și-așa de frumoasă, cît sta să te-orbească,
Căci n-avea făptura să fie lumească !

Și pasărea-ncepe să cînte. Oh, nu-i,
 Nu-i modru de-a spune, degeaba vă spui
 Ce cîntec măiestru răsuna din ciocul
 Nezdravenei pasări ; cuprins era locul
 De farmec și-uimire, chiar soarele sta,
 Cuprins de mirare. Precum asculta,
 Tot omul simțește, că nu știu ce-l strînge.
 Și plînge Crai-Codru și Fulger-crai plînge.
 Iar Salba se-neacă de jale plîngînd.
 Dar Cetină singur e vesel : rîzînd
 Spre pasăre dînsul ațîța săgeata.
 — „Oh, ce vrei ?“ îi strigă cu patimă fata,
 — „Dar ce vrei ?“ repetă toți sfetnicii-n cor
 Și scaldă-n uimire privirile lor.
 Ficiorul lui Fulger nimic nu răspunde,
 Ci pune săgeata la ochi. — „Da' de unde !
 Nebun ești, copile ?“ strig cei mai bătrîni
 Din oaspeți, iar Fulger îi dă preste mîni,
 De-i cade săgeata. Precît se silea
 S-azvîrle, nu poate, că-n ciuda pierzării
 Îi stau împotrivă toți oaspeții țării,
 Dar mai ales Salba se roagă plîngînd,
 Să lase, să lase ce-și puse de gînd,
 Și geme, și plînge, și tremură fata.
 Iar Cetină-Dalbă stă gata, e gata
 Să cruțe — pe Laur, dar iute-i veni
 Cuvîntul sihastrei în minte : țînti,
 Săgeata se duce de-a dreptul în pieptul
 Nezdravenei paseri, ea cade de-a dreptul
 Sub pom și, o, Doamne ! se schimbă pe loc
 În Laur-bălaur, dă flacări de foc
 Și țîuie tare și bate din limbă,
 Acum bucuria de oaspeți se schimbă
 În spaimă și tremur, căci Laur s-a-ntins
 Și șapte hotare sub el a cuprins !

— „Îți pasă, măi Laur, ori nu, pentru-o Salbă ?
 Căci seama ți-ai tras-o cu Cetină-Dalbă !“
 Iar Laur mugește cu moartea luptând :
 — „Ne-am tras-o, vecine, dar fie-ți în gând,
 Că Laur mai are trei frați, da, mai are
 Și nime nu scapă de-a lor răzbunare !“
 Și geme, se-ntinde, din răni de la brâu
 Mult sîngeră sînge, se strînge păriu.
 — „Mai ai ! îi răspunde voinicul, știu bine,
 Dar am eu răspunsuri cum am pentru tine !
 Căci dacă ești meșter, nu crede că nu-s
 Alți meșteri ! Vrăjita sihastră mi-a spus
 Tot chipul de vraje ! Mi-a spus-o bătrîna.
 În ce mod se poate pe voi să pun mîna !“
 Au fost apoi vremuri cum nu s-au mai dat
 Și zile cu soare și nemaicurmat
 Tot hori pe tot locul, tot hori în tot satul,
 Și-o lume de-a lungul, și-o lume de-a latul
 Creștea-n veselie și dalbe cîntări :
 Venit-au la nuntă o sută de țări,
 Căci fost-a o nuntă cum n-are păreche
 Nici lumea cea nouă, nici lumea cea veche !

(1889)

ACTUL AL CINCILEA

(după Edwin Bormann ¹)

Aș ! N-am durmit de loc, am scris
 O tragedie. Stăi ! Ce-am zis ?
 „E umbră tot, zic filosofii,
 Și tot ce-i umbră e și vis“,
 Dar unde dracul mi-s pantofii ?

¹ Edwin Bormann (1851—1912) — scriitor dialectal german.

Eroul trebuie de-acum
Să moară ! Trebuie, dar cum ?
În nori fac să-i apună steaua ;
Aici figuri, colori, parfum,
Matildă, nu-mi aduci cafeaua ?

Trei morți ! Ha, bravo, lângă ei
Mai pot să mai omor pe trei !
Acum să schimb o dată peana,
E actul ultim, domnii mei,
Matildă, adă-mi o „Havana“.

E bine tot, frumos și nou !
Și-acum în urmă un tablou,
Persoanele mor cu grămada !
Efect la cel mai nalt *nivou*¹,
Matildă, ce-i cu limonada ?

Din act în act mai mult avânt,
Și privitorii-n lege sînt
Frapați, cît nu se poate spune,
E o tăcere ca-n mormînt,
Matildă, un vinars de prune !

Toți plîng și-aplaudează toți ;
O piesă clasică ! Socoți
Ce bine-a mai jucat și trupa,
Și toți, toți cheamă pe poet —
— „Bărbate, haid', că-i rece supa !“
(1889)

¹ *Nivou* (fr. *niveau*) — nivel.

ROMANȚĂ

Negura nopții doarme pe mal,
Ca răzbunarea unor blăstămuri,
Reci sunt de crivăț negrele vremuri,
Te voi cuprinde ca să nu tremuri,
Dragă, și-al feții rumen oval
Culcă-l la pieptu-mi, stînd visătoare.
Ochii tăi negri îmi vor fi soare,
Și prin săruturi, iubita mea,
Te-oi face caldă de-ți va părea
Orișice crivăț vînt de răcoare.

Vino cu mine ! Tinăr sunt eu,
Tu ești frumoasă, floare de nalbă !
Noaptea voi face-o să-ți fie albă,
Din stele roșii face-ți-voi salbă,
Brîu îți voi face din curcubeu —
Să te cunoască îngerii soră !
De te vor prinde zînele-n horă,
Cea mai frumoasă zînă vei fi
Și-a lor crăiasă îți va găti
Rochii de purpur din auroră.

Soarele-n Osturi are palat,
Cît de idilic stă-n orizonuri,
În tot tabloul el are tonuri,
Numai credința află-n el tronuri,
Numai amorul e-ncoronat.
Acolo nimeni nu cîntă solo,
La toate ține duet Apolo —

O, și-aici lumea cât e de rea !
Acolo-n Osturi, iubita mea,
Vino să mergem și noi acolo !

(1890)

SONETE DE LUX

I

CURRICULUM VITAE¹

Puțin ne pasă cine-i, al cui, și cum îl cheamă.
El a trecut liceul cu cea mai slabă notă,
Apoi s-a făcut actor. Dar fața-i idiotă
N-a încântat pe nimeni, cel mult pe câte-o damă.

A-ntrat apoi în oaste și-a stat, cum bag de seamă,
În lazaret trei toamne, pus bine de-o cocotă.
Ieșind, a scris novele, dar n-a scris bun o iotă ;
Apoi s-a făcut pictor și-artist la panoramă.

Cu timpul un istoric i-a dat să scrie copii,
Dar nu știa sintaxă, scria ca-n timpul mitic —
S-a hotărât în urmă să-și deie ortul popii.

S-a spânzurat ! Dar bietul rămase paralytic,
Că l-au tăiat din ștreanguri, și-atunci ștergându-și
P-obraz, și-a dat de petec, fondînd un ziar critic.^{stropii}
(1891)

¹ Cursul vieții (lat.).

II

VIZITE

Vrei tu să fii eroul saloanelor ? Ascultă.
Tot ce știi nou, vorbește. Sfârșind, schițează harta
Laplandei, apoi spune ce regi au fost în Sparta,
Ce preț are făina, pe scurt fă vorbă multă.

A sta deoparte singur tăcînd e o insultă.
Mergi dar și-ndrugă mofturi cu Mița ori cu Marta ;
De pleacă vreo cocoană, dezvoltă-ți toată arta
De critic, clevetind-o că-i slută și incultă.

Zîmbește și aprobă, orice prostii să-ți toace
Stăpîna casei, vesel primește-i tot reproșul ;
Dar cînd începe doamna distrată să se joace

Cu micul ei ceasornic, e semn că-ți dă pașoșul.
Atunci „*bonjour*“ încolo, „*bonjour madam*“ încoace
Și zi : „la revedere — cînd va-nvia strămoșul !“
(1891)

III

CRESCIT EUNDO ¹

Ce-i drept e drept, poete ! Și-ți spun : ești de talent !
Dar — iartă-mi vorba asta (*humanum est errare* ²
Și toți avem defecte) — în fond, mi se cam pare
Că ești prea slab, și stilul ți-e prea neconsecuent.

¹ Crește în mers (lat.).

² A greși este omenește (lat.).

Ești prea banal, zic unii. Eu nu sînt competent
Să judec tot ; firește, greșeli de conjugare
Pentr-un talent ca tine sunt oricum lucru mare —
Și-apoi, o știi tu însuși, n-ai nici un sentiment.

Că ești naiv, n-ai formă, e rău, dar tot mai trece
Și nu-ți imput nici limba, dar gustul — ah, a fost
În drept să zică lumea, că ești prea gol, prea rece !

Încolo versuri bune, cam rari și fără rost —
Din unsprezece versuri de n-ai fura tu zece !
Ce dracul ! Furi într-una și furi așa de prost !

(1891)

IV

DOC. X

Trei zile-a stat în pește vestitul profet Iona,
Și-a fost el pentru asta savant ihtiolog ?
Iar X e matematic și mare pedagog
Fiindcă-a stat și dînsul trei zile prin Sorbona ?

Cînd era mic, de dînsul prinsese groază bona :
Spunea prostii mai zdravăn decît un filolog —
Iar azi cu tot refrenul : „așa-i, cum zic, mă rog“,
Nu știe domnul doctor ce-i tropicul și zona.

De-a scris numai trei rînduri, sub nume el și-a pus
Și diploma, subscrisă altcum de vrun Gambrianus¹.
Iar de-ai vorbit cu dînsul, sunt sigur că și-a spus

¹ Zeul berii (în mitologia germană).

De zece ori, că-i doctor în cosinus și sinus.
Și te-ai convins ! Prostia e uneori un plus
Al minței, însă mintea lui X e proastă-n minus.
(1891)

V

POLEMICĂ LITERARĂ

Susții că Iuliu Cesar mânca des murătură ?
Stupidule ! Citește în pravila Moldovii.
Ce ? „Slav“ e rădăcina ceaslovului și-a slovii ?
Și morcovii-s dactilici ? Curat caricatură.

Tu zici că fur citate ? Dar toți măgarii fură !
Și nici nu-i furt : în dogme oprescu-l blagoslovii ?
De mai repeți citatul grecesc : „Quod licet bovi“¹,
La proxima-ntîlnire îți vâr umbrelă-n gură.

Ești idiot ! De vorbă nu stau c-un de-alde tine,
Dar dacă nu-ți ții gura, să știi că-s hotărît
Să-ți scriu d-acum răspunsuri lipsite de rușine.

Și de mai vii cu fleacuri, eu vin numaidecât
Cu altele, că-n urmă de știi să-njuri, te țin
Că și eu știu ! Și-aibi grije că-ți sar odată-n gât !
(1891)

¹ Citat într-adins greșit în loc de : *Quod licet Jovi, non licet bovi* ! — Ce-i îngăduit lui Jupiter, nu i îngăduit unui bou ! (Lat.)

O ISTORIE VECHĂ

Cu flori de crîng
Te-mpodobești, de tine beată ;
Dar n-ai simțit tu niciodată
Că florile din plete plîng ?
Sărmană fată !

Trecînd pe lunci
Tu rupi o floare-mbobocită,
Și-o floare ce-i ? Nu ești oprită
S-o rupi, cînd vrei, și s-o arunci
Apoi strivită.

Și tu socoți
Că toată vorba e jurată,
Că tot ce spui e spus o dată —
Iubitul tău e cum sunt toți,
Și ce-i o fată ?

Tu vrei să placi
Acelui ce, cuprins, te-aprinde
Cînd tu aprinsă-l vei cuprinde,
Tu vrei un pat de flori să-i faci ?
Și el te vinde !

Și va pieri
Din veselii tăi ochi splendoarea,
Te vei topi, tu-nfloritoare,
Și aruncată-n drum vei fi
Și tu, ca floarea.

Și poate crezi
Că floare iarăși te poți face,
Că plînsetul cu vremea tace ?
Dar caută-n pieptul tău, să vezi
E-ntr-însul pace ?

(1891)

INIMA MAMEI
(după o legendă franceză)

Era băiat frumos la chip și blînd,
El a venit acasă azi oftînd ;
Și mamă-sa, văzîndu-l supărat,
L-a strîns la piept, pe ochi l-a sărutat
Și-a zis, privind cu drag în ochii lui :
— „Tu ai ceva pe suflet și nu-mi spui !
Parcă te temi că-ți mustru gîndul tău,
De ce nu-mi spui ? Nu vezi cît ești de rău !“
Și ea plîngea, cum plînge fiul mic,
Și-a plîns și el, și n-a răspuns nimic.

Să-i spuie mamei ! Da, cînd a plecat
De la iubita lui, el revoltat
Venea nebun și dus d-un singur gînd :
S-ajungă lîngă mă-sa mai curînd,
Să-i spuie tot ! Dar cînd a fost în prag,
Cînd mă-sa a privit la el cu drag,
A stat pierdut în loc — o, lașul ce-i !
Azi îl ardea privirea cald-a ei,
Și brațele-i, care-l strîngeau cu dor,
Azi îl dureau cu-mbrățișarea lor,
Și toată vorba mamei îl durea —
Și silnic el s-a smuls de lîngă ea.

El a fugit de mă-sa. Abătut,
O-ntreagă zi pe lunci el s-a pierdut
Și la iubita lui el să gîndea,
Și la cuvintele ce le-a zis ea :
„Eu voi iubi pe unul dintre toți ;
Din pieptul mamei tale, dacă poți
Să-mi dai tu inima — al meu vei fi !
Voiesc un talisman ! De voi iubi,
Să fiu iubită ! Vreau să știu cum ești,
Eu cer un singur semn, că mă iubești !“
Și el s-a îngrozit d-acest cuvînt !
Ea-și bate joc de ce-avea el mai sfînt,
Și, ca d-un demon, el s-a rupt de ea,
Dar o iubea nebun, el o iubea
Mai mult acum — fără-nțeleș
Vorbea cu sine, și gema mai des ;
Și se-ngrozea de gîndul că-ntr-o zi
Această fată-l poate birui.
Să-și piardă mama-n chip atît de laș,
De două ori să fie ucigaș !

Și-a doua zi s-a dus și-a întrebat
Pe draga lui, dar ea și-acum i-a dat
Răspunsul vechi. Și el gema plîngînd
Și nu putea să fugă d-acest gînd —
Și nouă nopți cu gîndul s-a zbatut
Și-n urmă a dus iubitei ce-a cerut.

El n-a putut să plîngă și-ar fi plîns,
În mîină tremurat ținea, dar strîns,
Odorul drag, o inimă — și-a cui ?
Aceasta este răsplătirea lui !
Ea l-a iubit, ca ochii ei, și blînd
Plîngea și ea, cînd îl vedea plîngînd,

Și și-ar fi dat și capul pentru el :
Și-acum o răsplătește-așa mișel !
El nu mai are mamă ! El a pus
Iubirea unei fete mai presus
D-a mamei lui — ce mult a dat
Și-n schimb el nu știa ce-a cumpărat !
Fiori simțea cum îl îneacă reci ;
Îi răsunau blăstemele de veci
A mamei, numai șoapte fără glas,
El o simțea venind cu pas de pas
Pe urma lui, el o vedea plângînd
Cu degetul spre dînsul arătînd —

Și-atunci, d-atîtea gînduri abătut,
Împleticindu-se, el a căzut
În drum, ținîndu-și talismanul strîns
La piept. Și-un glas amestecat cu plîns
A răsărit atunci înduioșat
Și plin d-o milă dulce l-a-ntrebat :
— „Tu te-ai lovit, iubitul meu ? Să-mi
spui !“

Era inima moart-a mamei lui.

(1892)

PRIMĂVARA

Cu pieptul gol,
În haină albă îmbrăcată,
Prin parc cea mai frumoasă fată
Venea zîbind, cu pas domol,
De vîntul zilei sărutată.

În brațul drept
Avea flori albe, dragi odoare,
Și flori avea la-ncingătoare
Și-n mână flori, și flori la piept.
Și însăși ea era o floare.

Și s-a oprit
La trandafiri, și mâna-i dragă
S-a-ntins la flori, ca să aleagă.
S-o vezi așa, ș-un chip iubit
Te va-nsoți viața-ntreagă.

Și când a rupt
Pe cel mai drag, a ei privire
Zîmbea mai plină de iubire,
Și vechiul gând i s-a-nterupt —
Nu știi nimic tu, trandafire ?

(1892)

CORNUL

Baladă germană

Cum geme-ntreg Tirolul de vuiet de bățăi !
O singură colibă stă pacinică în văi.

Și-ntr-însa plînge-o mamă. Ce bine și-a pierdut ?
Ea plînge că bărbatul în luptă i-a căzut.

Și cei doi fii ai mamei căzură la hotar ;
Cel mic îi mai trăiește și chinul ei amar.

Un fiu de-ți mai rămase, la pieptul tău să-l strîngi,
Tu ești încă bogată, tu mamă, de ce plîngi ?

Și-auzi ! Ce sunet trece puternic, plin de foc ?
De ce-a tresărit mama, stînd galbenă pe loc ?

— „Auzi, măicuță dragă, ce glas a răsunat !“

— „E nuntă, dragul mamei, sînt clopotele-n sat !“

— „Măicuțo, nu e cîntec de nuntă ce-aud eu !“

— „Vor fi ducînd la groapă p-un mort, iubitul
meu !“

— „E corn, iubită mamă, nu-i cîntec de mormînt,
Cunosc eu acest sunet și știu și acest cînt !

Prin văi și munți cu vuiet întîi cînd a sunat,
Ne-a strîns în brațe tata și grabnic a plecat.

Și-apoi d-a doua dată cînd a trecut sunînd,
Doi frați ai mei plecară, că ei erau la rînd.

Și-acum el sună iarăși, să plec armat și eu,
Cei morți și-au făcut rîndul și-acum e rîndul meu !

E rîndul meu, măicuțo, dă-mi armele din cui,
Tirolul să mi-l apăr, să-i apăr munții lui.

Acolo unde-n luptă vitejii cad mereu —
Rămîi cu bine, mamă, rămîi cu Dumnezeu !“

El grabnic află arme și-n noapte s-a pierdut,
Și mă-sa plînge dusă și cornul a tăcut.

(1892)

LEGENDA TRANDAFIRILOR

O mamă tînă-ră-ntr-un sat
Al Indiei trăia iubită
De soțul ei și fericită
De multe cîte i s-au dat.
Statornică-i trecea viața,
Cum trece-n farmec dimineața
P-un cîmp frumos și plin de flori.
Și i-au dat zeii-ndurători
Un copilaș, ca el să-i fie
Cea mai înaltă bucurie
În traiul ei de rău scutit.

Dar într-o zi s-a-mbolnăvit
Cel desmierdat din mînă-n mînă,
Și s-a zbatut o săptămînă
Și-a opta zi el a murit.

Din lut era ; s-a-ntors în lutul
Creării noastre-a tuturor !
Și mama-și blăstăma trecutul
Și se-ngrozea de viitor :

Vedea întreaga ei viață
Un câmp pustiu, prin care ea
Cu multă plângere-și ducea
Durerea timpului de față.

Și cu copilul mort la piept,
Aleargă nebunită mama
Și la picioarele lui Brama
În templu ea se duce drept.
Cuprinde gleznelor mărițe
A zeului cu patru țete
Și-n hohot tînguios de plîns,
Obrazul și-l lipește strîns
De piatra cea din veac cioplită.

— „Tu, patimă nebiruită
A dragostei ce-o ai de noi,
Părinte ! de ne dai un bine
De ce-l ceri iarăși înapoi ?
O, lasă-mi viu copilul, Doamne !
De ce m-alungi tu cu dureri
Din ziua caldei primăveri
În noaptea pustiitei toamne ?“

Și-atunci prin templul luminat
Un sunet vîjîind scoboară,
Ca mulți vulturi ce grabnic zboară
Și-n piatră Brama s-a mișcat :
— „Femeie ! Eu sunt mila milei,
În stînga am lumina zilei
Și vorbele, în dreapta port
Lumina gîndului și fapta —
Îmi voi deschide dară dreapta
Ca să-ți înviu copilul mort !

Tu mergi și cată pe pământ
O casă-n care niciodată
N-au fost dureri și nici nu sînt,
Și-acolo pune jurămînt
Că ai să plîngi viața toată ;
Că de lumină vei fugi,
Fiind d-a pururi supărată,
Că n-ai să rîzi cît vei trăi —
Cel mort atunci va fi în viață !*

Și cu nădejdea scrisă-n față
Ea pleacă, și din sat în sat
Prin toate casele-a-ntrebat.
Și a găsit în casa ceea
Că p-un fiu mort plîngea femeia,
Și-ntr-altă casă plini de dor
Copiii plîng pe mama lor,
Și un bărbat în casa asta
Plîngea că i-a murit nevasta.
Și nici o casă n-a găsit
Fără dureri, un loc scutit.

Și s-a întors la templu mama,
— „Nu-i nici o casă-n lume, Brama,
Scutită de dureri și-amar.
Părinte-al vieții, e-n zadar,
D-aș alerga prin lumea toată —
O, lasă-mi viu copilul, tată !*

Și ca un tunet depărtat,
Prin templul sfînt s-a ridicat
Un vuiet aspru de furtună
Și-un glas puternic : — „Ești nebună !

Vrei întuneric ? Dar să-mi spui,
Poți face-ntunecime plină,
În locul unde nu-i lumină ?
Și întuneric unde nu-i
Tu faci lumină ? Zile triste
Fără plăceri tu cum le crezi ?
Și de există alb, nu vezi
Că negru-l face să existe ?
Aceasta tu nu o-nțelegi,
Vrei pentru tine alte legi ?
Dar pentr-un om stricat la minte
Nu schimbă zeii ce-au făcut —
Ce-a fost în veci ce au trecut,
În veci va fi de-acu nainte.
Și cei vii de vor înceta
Să rîdă, blestemîndu-și soarta,
Cei morți din groapă s-or scula
Și-or rîde ei ! Nimic nu-i moartea,
Viața-i tot ! Auzi cuvîntul :
Nebunii n-au nimic d-ajuns !“

Și biata mamă n-a răspuns —
Plîngînd a-nmovilit pămîntul
Pe fiul ei, l-a dat lui Iama.
Și-a plîns o zi întreagă mama,
Mormîntu-n brațe ea l-a strîns,
Și-o noapte-ntreagă a tot plîns.
Și-a tresărit în zorii zilei
Și-o clipă s-a pierdut în vis :
O mîngîiere i-a trimis
Din ceruri Brama, mila milei !
Din lacrămile plînse-n zori
A răsărit o albă floare,
Și peste noapte-a ei plînsoare
S-a prefăcut în roșii flori.

Erau frumsețile luminii —
Dar aveau spini, și-atîta ce-i ?
Ea, biata, nu mai vede spinii
Și-adună flori, și mîna ei
Îi sîngera, dar nu o doare,
Că pentr-un spin avea o floare.

Așa e scris în cartea sfîntă
A legii legilor. D-atunci
Răsar aceste flori pe lunci.
Flăcăii-n poezii le cîntă
Și le slăvesc d-atunci pe drept,
Nevestele le pun la piept
Și fetele le pun în plete.
Și-n templul zeilor doi miri
Împodobesc cu flori vestmîntul,
Și mame triste pe mormîntul
Copiilor pun trandafiri.
De ei cine-și ascunde fața
De teamă că de ghimpi sunt plini ?
Și dacă viața are spini,
De ce te plîngi că-i rea viața ?
(1892)

IN OPRESSORES ¹

*„Fericit va fi cine va
lua copiii lor din fașă
și va zdrobi capul lor
de pietrele drumului.”
Psalm 123*

Tu te plîngi că milă nu-i ?
Mai aștepti tu mila lui ?
Haina el ți-o ia din cui,
Pînea de pe masă.
Casa ta, și ei stăpîni !
Prindeți ce vă cade-n mîni,
Și-i loviți la mir, români,
Că-i la voi acasă.

Numai temniți ne-au zidit,
Numai lanțuri au gătît,
Numai cuie-au făurit,
Cruci de schingiuire :
Dar, pe moși și pe nepoți,
Și pe iad, pe dracii toți,
Nu mai vrem să fim iloți,
Nu vrem umilire !

Noi ne-am plîns și-am plîns de ajuns,
Ne-au bătut, și ne-am ascuns ;
Ne-au scuipat, și n-am răspuns —
Am crezut în soarte.

¹ Împotriva asupritorilor (lat.).

Noi murim de mii de ori :
Și e laș așa să mori !
Sus, români ! Suntem datori
Numai cu o moarte.

Prigoniți de soarte noi ?
Slabi și de virtute goi ?
Lași copii din tați eroi ?
E mințit cuvîntul !
Azi ne prigonesc acei
Cari ne cred bărbați mișei,
Că privim tăcînd la ei
Cum ne-nchid mormîntul.

Stați cu mîna-n sîn, flăcăi ?
N-auziți plîngînd prin văi ?
Ceru-i roșu de văpăi
Și se umflă vadul :
Dumnezeu ni-e-ntr-ajutor !
Dacă și el e de-ai lor,
Nu-l mai vrem ocrotitor :
Ne-nfrățim cu iadul.

(1894)

DINTR-ALTE LUMI

Cînd am plecat dintr-altă lume
Venind cătră pămînt din cer,
Un spirit mi s-a prins tovarăș
Zburînd cu mine prin eter.

Precum o rîndunea-n văzduhuri,
Văzînd pe-o altă rîndunea,
S-apropie grăbit și zboară
Prin zări alătura cu ea.

Așa zbura cu mine-alături,
Și-mi tot vorbea cu ochii plini
De lacrimi, cum vorbește-un tată
Cînd pleacă fiul prin străini.

Eu însă beat de fericirea
Venirii mele pe pămînt,
Nici n-auzeam ce spune dînsul ;
Și-acum nemîngîiat ce sînt !

El mi-o fi spus vro taină mare !
Și parc-o știu și c-o răspic ;
Dar cînd e s-o rostesc în vorbe
Simt bine că nu știu nimic !

O, după mii de ani, cînd iarăși
Din cer, ca spirit, voi veni,
Voi fi cuminte, căci viața
Atît de dragă nu mi-o fi.

Voi asculta de-al meu tovarăș
Ca-n veci să scap de nenoroc
Ori poate-n veci așa vrea soarta
Să repetăm același joc ?

(1897)

SONET

(cu contraziceri și cu tendințe)

Să zice și s-a zis că-i un secret
Al artei, să compui macame¹-arabe,
Să știi să faci o odă unei babe
Și, fără fond, să faci un bun sonet.

Deci vreau cu orice preț să fiu poet —
N-am fond, precum vedeți, și versuri
slabe,
Și-njur, și număr tropotind silabe,
Și șterg mereu, și șterg și merge-ncet.

Opt versuri le-am făcut ! așa cu gluma,
Dar *stante pede* ² iată mai un vers,
O, de-aș găsi acum o rimă-n *uma* ;

Dar haid' ! și fără rimă văd c-a mers.
Eu sute de sonete-ți fac d-acuma !
Arhangheli, trâmbițați prin univers.

(1897)

¹ *Macamă* — formă de poezie orientală.

² Expresie latină ; aici cu sensul de : pe nepregătite.

O-NTÎLNIRE

Cînd m-a văzut, dintre femei
S-a dezlipit dodată ;
Cînd i-am vorbit, privirea ei
Zîmbea înviorată.
Dar a privit în ochii mei
Și-a stat întunecată.

Nici brațele să le ridic
Eu n-am avut puterea,
Și nici cuvinte să răspic :
Și mă-ngrozea durerea
Că nici c-un semn, nici cu nimic
Ea nu-mi mustra tăcerea.

Ce-am zis pe cînd mă săruta
Eu nu-mi aduc aminte ;
Și-am stat încremenit, și sta
Și ea fără cuvinte :
Și morții se revăd așa
Cînd ies de prin morminte...

Eu am visat... Dar mă gîndesc
Că poate-așa mi-e dată,
Aievea visul să-mplinesc.
Vai, mamă supărată,
Decît așa să te întîlnesc,
Mai bine niciodată !
(1897)

Prin Suceava, Vodă-Ștefan, într-o zi de primăvară,
 Cu boieri bătrîni ai țării și hatmani treceau călări.
 Iată-n drum, pe-o stradă strîmtă ei p-un mort în-
 tîmpinară,
 Un sărac ! Nici lume-n urmă, nici măcar făclii de ceară
 Și nici plîns ca la-ngropări.

Un copil ducea o cruce ; și-ngîinînd cîntarea sfîntă
 După el bătrînul preot vine-ncet în sfîntu-i port ;
 Duc pe umeri patru oameni un sicriu sărac, și cîntă.
 Ștefan își oprește calul și de milă se-nspăimîntă
 Cît de singur e-acest mort !

El descalecă și-azvîrle straiul ce de-argint străluce,
 Unui pagi el lasă calul și s-apropie grăbit
 De sicriu, și-urmînd sicriul, umilit își face cruce
 Și, purtînd în mîna coiful, după mort încet se duce
 Ca dup-un amic iubit.

Sfetnicii și-oștenii țării stau mirați și n-au putere
 Să-nțeleagă cine-i mortul cel necunoscut ca viu,
 Văd în capul gol pe Ștefan și zdrobit ca de-o durere :
 Își descopăr și ei capul și s-apropie-n tăcere
 Și se duc după sicriu.

Și cu guri făr' de răsuflet stă mulțimea-ntîmpinată
 De-acest mort urmat de vodă și de curtea sa, pe drum ;
 Nici ei nu-nțeleg convoiul, dar pornesc cu el deodată,
 Și mulțimi mereu s-adună spre mulțimea adunată,
 Neștiind de ce și cum.

Și pe stradele Sucevei, înnorate-acum de jale,
După mortul fără nume se strecoară lungul șir
De popor, de domni și sfetnici și de-oșteni în albe zale ;
Pe-un necunoscut din lume îl petrece-o lume-n cale
Spre mormântul strimt și jalnic dintr-un colț de cimitir.

Și deasupra groapei Ștefan, cu boieri ce-l înconjoară,
Ia sicriul și-l așează pe frînghie. Și-n mormînt
Însuși el, prinzînd frînghia cu alți trei, încet scoboară
Mortul în pămînt, el însuși peste mort de-ntîia oară
Zvîrle-o mîna de pămînt.

Spre popor apoi se-ntoarce : — „De-ați venit aici
cu mine,
Nu-ntrebați ce mort e-n groapă, prieten ori dușman
al meu,
Om a fost, și-n ceasul morții noi să dăm ce se cuvine
Omului. Iar unde merge, sufletu-i găsească bine
Și să-l ierte Dumnezeu !“

Și-n genunchi se roagă Ștefan, iar poporu-ntreg rostește
În genunchi un Tatăl-nostru, și e sfînt murmurul lor.
Astfel codrii-și cîntă psalmii, cînd frunzișul se clătește,
Iar deasupra lor în aer duhul Domnului plutește
Cel-atotstăpînitor.

Nu-ntrebați ce mort e-n groapă ! Răsărirea unei spume
Nu e volnică : ea-și are rostul hotărît de cer !
Cînd tu crezi că n-ai pe nimeni, frați tu ai o-ntreagă
lume,
Mila lor e Dumnezeu cel ce altfel n-are nume
Pentru cei ce plîng și pier.

(1897)

PETREA

Urlă Petre prins de trude
 Și răpus de munci.
Tată-său din coast-aude,
Stă mirat și pari înșiră ;
Iar ascultă, iar se miră,
 Pleac-apoi pe lunci.

— „Ce ți-e, Petre, cu strigarea ?
 Dat-au lupii-n noi ?
Isprăvit-ai, poate, sarea ?
Ai vătui de șarpe supte,
Ori opincile-ți sunt rupte
 Și ți-e dor de noi ?“

— „Adormii prin vale, tată,
 Sub un tei bătrîn.
Vîntul s-a stîrnit deodată
Și-a tot nins pe mine floarea,
Pînă m-a-ngropat ninsoarea
 Și mi-a-ntrat un șarpe-n sîn.

Și mă strînge, biet de mine,
 Parcă-i lanț de fier —
Învălește-ți, tată, bine
Cîrpe groase pînă-n coate,
Pleacă-te-n genunchi și-l scoate
 Tat-al meu, că pier.“

— „Am să-l scot eu, nu te teme,
Capul să i-l crăp —
Dar acum n-am, Petre, vreme.
Fînu-i ud pe coasta luncii,
Rag de sete-n brazdă juncii,
Cată să-i adăp.“

Urlă Petre prins de trude,
Urlă-n chip păgîn.
Maică-sa din cas-aude,
Fir și fus și ghem aruncă
Și-și găsește fiu-n luncă
Șarpe-avînd în sîn.

— „Învălește-ți în năframă
Mîna pînă-n cot,
Că să nu te muște, mamă !
Tu n-ai boi să duci la apă,
Fă-mi un bine și mă scapă,
Că m-a rupt de tot.“

— „Petre-al meu, tu muști țărîna,
Vezi, că tot visam —
Cum să prind eu șerpî cu mîna ?
Fără mîna nu mi-e bine,
Dar mi-e lesne fără tine,
Că băieți mai am !“

Urlă Petre prins de trude,
Url-acum murind.

Fata din grădină-aude —
Cu coșita despletită
Și cu inima sărită
Pleacă hohotind,

Și de plîns mult se-neacă
Alergînd grăbit —
Și sosește și se pleacă,
Și sumeasă pînă-n coate,
Ea din sîn mirată-i scoate
Brîu întraurit.

Petrea rîde, fata plînge ;
Dar sărind de jos,
Vesel Petrea-n brațe-o strînge :
— „Poartă-l sănătoasă, dragă,
Ca să-mi știe lumea-ntreagă
Pe-omul credincios !“

(1899)

CINTEC

Românește-așa a fost,
Să te-nduri, după putere,
Să fii bun cu cel ce-ți cere
Milă și-adăpost !

Doine din caval să cînți
Cum te-nvață-n codru vîntul :
Cînd e horă-n sat, pămîntul
Vesel să-l frămînti.

Românește-așa a fost,
Nendurat să dai din coate
Cînd dușmanul vorbă-ți scoate
Că ești slab și prost !

Cînd vrăjmașii vin sumeți
Să ne calce scumpa țară,
Tu-i izbești și-i dai afară,
Minte să-i înveți.

Românește-așa a fost —
Știm și noi ce se cuvine
Și-mpărțim și rău și bine
Cum e mai cu rost !

(1901)

OSMAN-PAȘA

Acum te cutremuri ! Cunoști
Că drumul ți-e-n marginea gropii.
Degeaba te-azvîrli și te-apropii
Cu vuiet și tropot de oști.

În frunte, pe calul tău murg,
Pornit-ai urgia pieririi,
Strivit-ai în șanț grenadirii —
Dar iată, că ranele-ți curg.

Se sperie murgul de puști,
Și-ți scapă din scară piciorul,
Turbat e-mprejuru-ți omorul,
Cu dinții tu gura ți-o muști.

Se-ncurcă taberele-n drum
Și-ți fug călăreții de-a valma —
Ridică-ți, puternice, palma
Și-oprește-ți tabiile¹-acum !

Cuvîntul ce-odată fu zid
Cînd vrut-au nizamii să fugă,
Azi lor li se pare că-i rugă
S-alerge mai iute spre vid.

Ai aripi, grăbitule vînt,
Tu, șoimule,-a cerului cale !
Fă locuri, oștirilor tale,
Să intre mai iute-n pămînt.

Și-n sine-ți tu zis-ai : E rău !
Ca norii ce-ntunecă luna,
Curgeam de pe dealuri într-una
Noi, răii poporului tău.

De-a lungul întinsei cîmpii
Aleargă sălbatica spaimă
Și, plină de gemet, îngaimă
Și rugi și blesteme pustii —

¹ *Tabie* — redută.

Gaziule-Osmane, ești prins !
Și toate cetățile tale
Vor sta-ntunecate de jale,
Că soarele lumii li-e stins.

Dar astfel e soarta, eroi !
Căci soarele care se stinse
La voi, o, războinici, s-aprinse
Mai vrednic de viață, la noi !

(1902)

BISERICA RUINATA

Biserica stă tristă pe golul mal al mării —
O noapte-a fost, cumplită, iar valul răvărsat
Cu vuiet îngropat-a sub el întregul sat.
Și bîrne, și cadavre, și semne-ale pierzării
Rămaseră-n amestec prin mucedul nămol
Cînd apa se retrase lăsînd iar cîmpul gol.
Cînd trec corăbierii în dreptul ei, pe mare,
Fac cruce, și cu vîsla bat apa mai grăbit.
Se joacă vîntul jălnic cu clopotul dogit,
Prin spartele ferestre cîntînd cu desperare.
Amurgul vine roșu, vin galbenele zori,
Și noaptea peste lună trec turmele de nori,
Ea stă, tăcutul martur, pe veșteda colină
Umplînd singurătatea de spaimă și fiori...

(1902)

LEII DE PIATRA

Cînd străinii merg să vadă
Podul la Lo-kù, pe-o stradă
Care iese din Pekin,
Și au vreme să privească,
Văd pe puntea cea domnească
O minune, -un loc de chin.

Pe-ale punții largi parcan
Lei de piatră, multe stane,
Stau la rînd, dar încurcat.
Nu sînt mulți — așa se vede —
Însă nimeni, de mi-i crede,
Încă nu i-a numărat.

Mulți din cei ce se-ncercară,
De necaz pe pod crăpară
Ori au nebunit pe rînd.
Alții-au numărat, sărmanii,
Nu cu zilele, cu anii,
Și muriră numărînd.

Mulți se miră-n stare mută,
Altul : — „Ce ! pot fi vro sută,
Am să-i număr într-un fel !“
Las' să rîdă cît îi place,
Dacă zice : — „Eu voi face !“
Să-l vedem ce-o face el.

Primul rînd îl isprăvește,
Numără și cînd sfîrșește
Controlînd, merge-napoi :
Face mutre-acum, nebunul,
Vede doi în loc de unul,
Vede zece-n loc de doi.

Ei sînt lei, în multe fețe,
Mari și mici, cu coade crețe,
Cu ochi roșii — un cîrd de lei,
Parcă-s vii, sclipind în soare,
Cu priviri fulgerătoare,
Rîd de lume, rîd și ei.

Unii cu făpturi mai slabe,
Alții grași, își sug din labe,
Își ling botul, sar pe stînci ;
Cei mai mici la mari în spate,
Ici culcați pe jumătate,
Colo șed, ici stau pe brînci.

Te privesc de prin unghere,
De prin colțuri — e părere !
De prin cîte crăpături,
Parcă-și scot alene capul,
Unii caraghioși ca țăpul
Cu nebune sărituri.

Sus și jos, și orișunde
Iese-un leu și iar s-ascunde
După locu-n care stai ;

Numără cît vrei și cată :
N-o să afli niciodată
Cîți îți pier și cîți mai ai.

Ai o sută, bunăoară ;
Numărînd de-a doua oară,
Afli-o sută opt de lei.
De-i mai numeri înainte,
Parcă stai să-ți ieși din minte,
Că sînt nouăzeci și trei !

Numărînd, tu vezi adese
Că alt leu deodată iese
Unde nu-i și nici nu crezi ;
Iar pe care-l vezi s-ascunde.
Te-nvîrtești și cauți unde,
Și-i ascuns și nu-l mai vezi.

Cînd închizi un ochi, e toată
Altă grupă, și-altă gloată :
Iar de-nchizi pe celălalt,
Sînt cu totul alte fiare,
Care-i pui, acum e mare,
Sta pe brînci și-acum e nalt.

Numărînd tot dai din umeri,
Blestemi, și înjuri, și numeri,
Pînă stai prostit ca ei.
Dar începi d-a capo truda,
Și te-apucă-n urmă ciuda,
C-un ciomag să dai în lei.

Pe-unii boalele-i apucă,
Și pornesc, ca să se ducă,
Dar s-opresc, își fac răgaz
Să mai numere nainte,
Ori să-și piardă biata minte,
Ori să crape de necaz.

Orice-ați spune, orice-ați face,
Numărați voi cât vă place
Leii punții la Lo-kù —
N-o să știți voi niciodată
Nici cîți sînt, nici cum arată :
Cine-i puse, meșter fu !

(După o tradiție chineză)

5/18 aprilie 1902

PROCLAMAREA INDEPENDENȚEI

10 Mai 1877

Mare pentru noi e ziua, cînd tu, Mircea, la Rovine
Ai strivit păgînatatea ce s-a prins de piept cu tine,
Peste Dunăre-azvîrlind-o, iar pe morții ei în iad !
Mari au fost și-acele zile, cînd tu, vecinice Ștefane,
Ai înfrînt în multe locuri, groaznicele-oștiri dușmane
Și-ai văzut pierind turcimea ca și frunzele ce cad.

Ah, dar voi vedeți cum vine vîntu-n unde, vine-ntr-una
Tot mai tare, iar în urmă cum se va stîrni furtuna,
Și pornise-va potopul cel a toate-necător !
Cine să ne fie scutul într-o vreme-așa de-amară,
Cui să-i cerem ajutorul pentru neam și pentru țară,
Și al cui vei fi prin veacuri, românescule popor ?

Și-a venit în urma voastră și furtună-ntăritată
Și potopul larg ! Iar mila Celui vecinic cîte-o dată
Chiar de ne-nălța pe-o clipă cîte-un domn viteaz

pe tron,
Noi eram ca rîndunica în brumar, o prad-a morții !
În zadar gemu prin aer, ca să schimbe păsul sorții,
Spada lui Mihai Viteazul și-a cumplitului Ion.

Dar virtuțile străbune nu s-au stins în noi cu totul —
Oceanul ne cuprinse, însă l-am trecut cu-notul,
Cerul ne căzuse-n creștet, însă n-am murit sub el !
Ni s-a luminat văzduhul tot mai mult și-n urmă soare
Răsări din albe neguri, și-ntr-o zi răzbunătoare
Prin ruini găsirăm mîndră o coroană de oțel.

A cîntat la Plevna tunul cîntul sfînt al învierii
Precum clopotele cîntă la-nceputul primăverii
Pe Christos mîntuitorul ce se-nalță din mormînt !
Iată ziua cea mai sfîntă, cea mai mare dintre zile !
Multă vreme-ai stat deoparte, Duh străbun, ca
și Ahile,
Dar cînd ai sărit în luptă, fost-ai fulger pe pămînt !
(1902)

SUPĂRARE-MPĂCIUITĂ

- „Guraliva gură tace,
Capul ți-e-n pămînt acum ;
Alta, dragă, n-ai ce face ?“
— „Să mă lași odată-n pace
Și să-ți vezi de drum !“

— „Să te las ! Ei, ard-o focul
Lume-atunci, să ard cu ea,
Și să-mi scap numai cojocul !
C-a zis David proorocul :
Tu ești draga mea !“

— „Dragă eu ? Ți-oi fi, vezi bine.
Fie-ți dragă cui ești drag.
Ce-ți pierzi vremea după mine ?
Te văd oameni, și-i rușine,
Tot la noi în prag.“

— „Las-o asta, că mi-e frică !
Moșul popa mi-e dușman,
Și de-o ști, el ce-o să zică ?
Uite, fa, ce praf rădică
Horă-n drum la han !“

— „După joc eu niciodată
Știu că ochii nu mi-am scurs —
Nu mă duc ! Pricepe-odată !“
— „Sîngur eu ? Să stea mirată
Lumea ca la urs ?

Mama o să vadă hora
Și-o să-nceapă : vai și hui,
Să se plîngă tuturoră,
Mi-au mîncat tăunii nora,
Unde-o fi, că nu-i !“

— „Poate-ți afli vro mătușă
Pe sub gard. De nu și nu,
Ia și tu de după ușă
Mătura și zi-i păpușă,
Sari în joc și tu !“

— „Bine, dacă zici și lasă !...
Și c-un târn de măturat.
Dar de tine cred că-ți pasă,
N-o să stai închisă-n casă
Cînd e horă-n sat.“

— „Sănătos să-mi fii ! Te-omoară
Grija mea ? Atîta rău.
Nu sunt slută eu, nici chioară,
O să-mi aflu și eu doară,
Biata, vrun flăcău.“

— „O să-l afli... Zi-i pe nume,
Cum îi zic... Dar vorba ta :
Ce tot umblu eu cu glume,
Nici tu nu ești una-n lume ;
Zece-mi pot afla.

Eu să vreau, mă roagă toate,
Bun ori rău, așa cum sînt.
Nu așa frumoase, poate,
Ei, dar nici să dea din coate,
Stînd cu nasu-n vînt.

Iată trei, de peste vale,
Flori nu alta, vin acum —
Ana, prietenă de-a tale,
Dumnezeu mi-o scoate-n cale,
Ca să-mi văd de drum.“

Ea rămîne ; el se duce,
Dar s-oprește-apoi. Rîzînd
Vine ea și-și face cruce,
Dă de-o mîna să-l apuce
Ca să-l mustre blînd :

— „Bine,-așa ți-a fost purtatul !
Vezi și tu cît ești de rău.
Eu glumesc, tu-mi porți bănatul —
Cum să las să rîdă satul
De necazul tău ?

Las-o dracului de Ană !
Decît ea, mai bine-mi pui
Foc pe ochi și sare-n rană !
Care-o știu eu mai dușmană —
Spune-mi, ce-ți făcui ?“

Noiembrie 1902

ȚAPUL

Iarăși e țapul aici ! Omoare-m-odată mai bine !
Colo-n poteca din crîng, pe spate cu bițele vreascuri
Cîte putui să le-adun prin negru-ntuneric de codru,
Pasuri mărunte făceam, de teama pămîntului umed.

Tocmai voiam să-mi apăs, în pripă, cu degetul spuză
Focului stins în lulea, și stetei o clipă-n cărare.
Drace ! Deodată mă văd, cît colo, grămadă pe

brușturi.

Moșul aici, și luleaua pe rîpi, și dincolo prin baltă
Traista, ca broasca plutind — că goală de-a pururi e
traista

Moșului, bietul de el — și-alături de traistă căciula.
Bată-l pustia de țap ! Sta mîndru-n cărare, ca vodă,
Țintă la mine privind, și-ucizîndu-mă-acolo cu ochii,
Barba mișcînd-o mereu, falos de prostia-i vitează.

Stetei ca morții, lungit, cu tremurul spaimei prin oase
Pînă ce-i dote prin cap să plece la vale, nărodul.

Uite, mă doare și-acum, și șoldul, și brațul din umăr.
Spuneți o dată și voi, e lucru cuminte să-și bată
Țapul de mine așa joc ? Și ce-are nebunul cu mine ?
Doamne, mai bine să mor, decît să vă supăr cu

vorbe,

Uite, cu lacrimi vă rog — dar țapul, el nu vi-e
cuminte !

Meargă-vă toate pe plăc, și-audă-vă Domnul din
ceruri !

Asta de-a pururi o zic, mergînd prin pădure spre casă,
Ziua, suind pe poteci, ori stînd pe răzor să răsuflu,
Seara uitîndu-mă-n foc, ori noaptea cînd scutură
vîntul

Bietul bordei și, deștept, mă-nvîrt de pe-o parte pe
alta.

Lapte de cer, într-o cupă mi-l dați, cît banița cupa,
Urda cea stoarsă-ndeașuns și dulce ca mursa¹ din
străcuri,

Caș, o bucată de caș, de-i tremură moșului mîna.

¹ Mursă. — apă rămasă după spălarea fagurilor storși de miere.

Iar pe căldură de viu, cu zer mă cînstește sterparul.
Beau și mă satur, și simt răcoarea că-mi stîmpără

Toate, cu mila de om, la voi le găsește creștinul :
Dacă m-aș plînge de voi, m-ar bate pădurea și

Uite, că ziceți și voi, e slab și cu zilele-n mînă,
N-are pe nimeni în sat, și-i dau de pomană creștinii
Peste sicriu la mormînt și schimburi, și-opinci, și de

Tapul el singur mi-e rău, și-mi face sfîrșire vieții,
Iată-l, m-alungă de voi, m-alungă, nevrednicu-n lume!
Cînele, colo, cel sur, cu coada tăiată, mă latră
Cînd mă zărește pe deal, dar numai lătrarea-i de

Știe de frică de-atunci de cînd în mînie-l lovise
Baciul Gavrilă c-un ghionț, izbindu-l cît colo

Șchiopul de coala și el — dar ce-are, de tremură

Cît e cu mine de blînd, dar colo, sub runcuri, odată
Dete năvală spre moș, și-i prinse sumanul cu dinții,
Până ce Gheorghe-a ieșit din văi cu găleata de apă.
Nu mă mai latră de-atunci, că strajnic fu Gheorghe-n

Grabnic vîrsîndu-i în cap găleata cu apă ca gheața.
Iată-i, și ceilalți toți, se gudură bieții cînd vine
Moșul, se-ntind pe pămînt, și-și tremură cozile-ntr-una
Dacă mă plec în genunchi, netezindu-i pe cap și pe

Tapul, să-l bată Cel-sfînt, m-alungă nevrednicu-n
lume.

Uite, tiptil mă strecor, prin vale gîndindu-mă vesel :
Țapul acum e pe deal, că-n deal e și turma de capre.
Iată-l, dușmanul aici, e-n vale și-așteaptă pe moșul.
Repede-acum ocolesc, pe dealuri, căci țapul e-n vale,
Însă, pe creștet în deal, îmi pierе pămîntul sub mine,
Țapul, nărod și fălos, stă țapăn acolo pe culme.
Unde mă-ntorc îl găsesc, și spaima i-o port

pretutindenі.
Singur, pe drumul din sat, cînd merg și s-aude vrun
zgomot
Repede sar tresărind că-mi pare că-i țapul în urmă.
Noaptea din visuri tresar, cu gîndul că-i țapul pe
vatră.

Până și-n sfînta biserică stau și mă-ncrîncen, cînd
popa
Cîntă tropare pe nas, că-mi pare-ntr-o doară că-i
țapul.

Rîde și moșul, ca voi, cînd vede că-l tulbură spaima
Numai degeaba — ș-un țap e și el făptură cerească !
Zice și moșul așa. Dar lasă că-i știu eu năravul,
Nu-i dobitoc blăstemat și mai prost decît țapul pe
lume.

Altul, mai tare, de-aș fi ! Că poate l-aș prinde de
coarne,
Poate-aș fugi ca să scap ! Dar astăzi nici fuga n-ajută!
N-ai tu picioare să fugi, și-n fugă la vale-mi aluneci
Ori mi te-mpiedeci și cazi, și iată-l, că țapul te-ajunge !
Singur, pe drum mă gîndesc, și rîd ca nebunii de-un
lucru

Dacă pe coastă-ntr-o zi, cînd țapul îmi ține cărarea,
Fără de veste mi-ar da Dumnezeu și putere și suflet.

Drept ca faclia să stau, iar Țapul, dintăi cu mirare
Stînd și privindu-mă lung, în urmă cu spaimă nebună
Cum ar mai rupe-o prin văi la fugă nărodul, iar
moșul

Cum ar mai rîde de el, ar rîde din inima toată.
Bietul ! Văzîndu-l așa, fugînd cu răcorile spaimei,
Mila m-ar prinde de el, că și el făptură cerească.
Uite,-o putere să am, nimic nu i-aș face pe lume,
Numai de barbă să-l prind și strașnic să-l scutur
odată

Pîn-o ȝipa de dureri și capu nălȝîndu-i-l bine :
„Prostule-al taichii — să-i zic — mai lasă-ȝi năravul
odată ;
Bagă-ȝi tu minȝile-n cap, fii blînd și cinstește pe
moșul !“

Poate ca mîne-o să mor, că Precista-n visuri mi-o
spune.
Zile-am avut și zile-am trăit și-mi ajunge viaȝa.
Vesel apusul mi-ar fi și caldă pe groapă țărîna,
Numai să știu eu că mor, în satul acesta, cu oameni
Dragi și pe care-i cunosc de cînd am venit eu pe
lume.

Unde s-alerg în pustiu prin lumea cea largă, eu singur
Fără de nimeni, sărac și slab și cu zilele-n mîină,
Unde să fug și la ușile cui să mai aflu vro milă ?
Țapul m-alungă din sat, m-alungă pe lume,
nebunul —

Fie-vă milă, creștini, și-omoare-m-odată mai bine.

(1902)

PIERIREA DACILOR¹

„Prea se-ntinde veselia
Tot-cu praznic și desfrâu !
Veți tăia cu toți viia,
Și veți duce toți la rîu
Vinu-n sticle ori în vase
Să-l vărsați pe apă tot ;
Cel ascuns de voi prin case
Cu putere am să-l scot.
Așa vreau. Așa veți face,
Că-i tai capul cui nu-i place !”

Fost-a jale-n tot regatul,
Și la munte și la șes ;
Plînse-orașul, vai, și satul,
Cîrciumarii mai ales.
Și vărsat-au lacrimi dese
Popii și poeții lor,
Cele două tagme-alese
Cari la orice popor
Sunt apostoli ai mulțimii,
Deci la vin de-a pururi primii.

La cetatea Buridava
Ei făcur-un meeting.
Nu știu care-a fost isprava,
Căci de-acestea nu m-ating.

¹ Istoria spune că regele Deceneu, înspăimîntat de necontenitele beții ale dacilor, a poruncit să se distrugă toate viile din regatul său (n.a.). De fapt, regele Buerebista (60—44 î.e.n.), și nu Deceneu, mare preot contemporan cu primul a luat această hotărîre.

Știu că cinci Senatul dete,
Camera pe alții cinci
Delegați, cu mîndre plete,
Bernevici avînd și-opinci,
Să supuie majestății
Plînsul țării și-al dreptății.

Unul singur avea cizme
(Primul dac ce le-a purtat)
Și vorbea cu galicisme,
Că-n Paris trei ani a stat
De-a învățat geologie,
Și-avea „Takowa”¹ pe piept,
Îl chema sarab² Ilie,
De spus cronicile drept,
Iar în mîină-avea cravașă
Semn, distins, ca bulibașă.

Zise el : — „De vrei, ne-aruncă
Peste-un milion de scări,
Dar cinstita ta poruncă
Prea ne scoate din răbdări !
Cînd nu-i strop de vin în țară
Ce să bem noi ? Petroleu ?”
Regele cu vorba rară :
— „Oh, Sarailie-al meu !
Tu cunoști pe Leon-papa³,
Vorba lui mereu e : Apa !”

¹ Decorație monarhică sîrbească instituită în anul 1865 de prințul Mihail Obrenovici.

² „Sarab”, în limba dacilor înseamnă *prinț* (n.a.).

³ *Leon al XIII-lea* (1837—1903). — papă, renumit prin austeritatea lui.

— „Rege mare ! Mai cu-ncetul !
Apa-i lucrul cel mai bun,
După cum Pindar poetul,
Popa Kneip ¹ și mulți o spun,
Însă dacii, ca păgânii,
Nu beau apă, nici să-i pici.
Zic și ei, cum zic românii
Cei ce-urmîndu-ne pe-aici
De strămoși ne-or recunoaște :
Apa-n burtă face broaște !

La o mie două sute
După Crist ! Iar noi sîntem
Morți de tot, cînd ni-e ulciorul
Gol o zi, ca la golani,
Cum deci îi vom duce dorul
Treisprezece sute de-ani !
Pîn-atunci ne ia tătarul,
Tot cu gînd că-i gol paharul.“

Ascultînd aceste spuse,
Regele-a zîmbit perfid.
Dete-un semn și-un serv aduse
Zece cupe c-un lichid.
— „M-am gîndit fără-ncetare ;
Ceva trebuie să beți —
Iat-aici zece păhare,
Iar dincoace-aveți pezmeți.
Spuneți, principii, de vă place.
Și cum vreți, așa voi face !“

¹ *Sebastian Kneipp* (1821—1897) — preot bavarez, celebru în secolul al XIX-lea prin aplicarea în diverse maladii a hidroterapiei.

Sar frunțașii daci cu ura !
Să ia toți paharul plin,
Căci aveau ca focul gura
De cînd nu băură vin.
Însă care cum înghite
Dă să scuipe mai curînd
Și cu fețe-ngălbenite
Se privesc pe rînd, pe rînd.
— „Rege, asta-i vrăjmășie !
Ce ne dai să bem leșie ?

Auzim că mult li-e dragă
Celor scoborîți din Crum¹ —
Un lichior ce-i zice bragă
Și, și-o-mpart de cinci pe drum.
Da ! Întîi cînd am văzut-o,
Am crezut că sunt lături,
Dar pe Zevs, mă jur, pe Pluto:
Taina acestei băuturi
N-o-nțeleg — s-ascuți de mine —
Decît cei cu gusturi fine !“

— „O, frunțași cu mîndre coame !
Asta-i bragă ! Și se bea
Și de sete, și de foame.“
— „Mama dracilor s-o ia !
Acest soi de băătură
Nu-i de noi ! Ne vîră-n draci.
Să le-o torni cu sila-n gură,
N-au s-o-nghită bieții daci.
Parcă-i terciul cu lămîie
De-oblojeli pe la călcîie !“

¹ Tar al Bulgariei (802—815).

— „O veți bea ! răspunse tare
Și-n mînie Deceneu,
Dacă nu-mi dați ascultare
Și-agitați poporul meu,
Am s-o-mpun, Sarailie,
Astăzi prin decret regal,
Toți s-o bea ! A, terci să fie,
Însă terci național !
Haid' să bem, uitînd trecutul,
Beți, să-i facem începutul.“

Pe ferești săriră prinții
Careși încotro văzu !
Unu-n goana-și rupse dinții,
Altul într-un puț căzu.
Cel cu cizme, dînd din coate,
Se izbea de boi și vaci,
Tropăind cele ciuboate,
Că-l băgase braga-n draci !
Și-au rămas cei prinți de-ocară,
Apăsînd popor și țară.

N-au fost însă lucruri bune
Ce-acest rege-a făptuit,
Căci istoria ne spune
Cum că dacii au pierit :
Ori de dor de băutură,
Ori de caznă-n ciuda lor,
Deci luați învățătură,
Regilor, în viitor :
Dac-aveau ce soarbe dacii,
Poate și-azi trăiau, săracii !

Ianuarie 1893

(1903)

LINGA LEAGĂN

Dormi acum, odorul mamei,
Dormi că ești pe prag,
Strânse-n aripa naframei
Flori de rug ți-am pus, din vale,
Roșii strămături de bete,
Să fii drag așa la fete
Cum ești drag măicuții tale,
Dragul mamei, drag.

Ieri pe cînd cîntau cocoșii,
Peste piept ți-am pus
La cămașă panglici roșii,
De deochi, ca el să piară
Unde spaima-l înspăimîntă
Și cocoșii-n zori nu-i cîntă —
Să rămîi curat, ca fața
Soarelui de sus.

Dormi în pace și te scoală
Tînăr plugărel !
Azi prin somn mi-ai rîs în poală,
Și te-am dus plîngînd sub cruce.
Maica Domnului cînd vine
Pune-o mîină peste tine,
Măr de aur ea-ți aduce
Să te joci cu el.

Nouă luni în zori, pe rouă,
Tot ți-am descântat,
Joi curate, alte nouă —
Să ai inimă curată
Și să fii păzit de ele,
Șapte stele, logostele
Fie-ți scrise-n cer și-o fată
Mîndră de-mpărat.

M-am rugat de ursitoare
Pentru capul tău,
S-odraslești, ca rupt din soare,
Toată lumea să te placă ;
Dar nici fapt și pus-din-ură,
Nici un fel de-aruncătură,
Nici un farmec să nu-ți facă
Nici un rău.

Dormi, plugarul meu, în pace,
Scumpul meu odor !
Mare-al mamei, te vei face ;
Să te văd cu noi la masă,
Și-alergînd cu drag pe luncă
După tatăl tău la muncă,
Tînăr voinicel, prin casă
Mamei de-ajutor !

Uite-l ici și-ntr-altă parte,
Ochii-n cap îi fug ;
Îl trimeți și-i se departe —
Ș-aduci poala cu surcele,

Ş-aduci apa cu cofiţa,
Tatei să-i deschizi portiţa
Cînd se-ntoarce, frînt de trudă,
Seara de la plug !

O, de te-aş vedea eu mare,
Să mă duc şi eu
La amiazi cu demîncare
Unde-ţi fi, la plug, la coasă !
Să-mi ochesc atunci la horă
Dintre-atîtea fete-o noră —
Dormi şi creşti, şi fă-te mare,
Plugăraşul meu !

Ianuarie 1893

(1903)

CÎNTEC DE PRIMAVARĂ

Cît e iarnă cu ninsoare,
Stă şi doarme calda boare,
Dar Sîn-Toaderii-o pornesc.
Haida, să culegem, fete,
Ghiociei la Dragobete
Şi brînduşe, că-nfloresc —
Şi-au să iasă iarăşi muguri,
Şi pe cîmp români cu pluguri,
Va fi cald, şi va fi bine
Că-ncep zilele de cresc.

Sfîntul soare-o iarnă toată
N-a-ndrăznit din nori să scoată
Fața sa,-ngrozit de ger.
Mărțișor însă-l deșteaptă,
Căci pădurile-l așteaptă,
Florile și mieii-l cer —
Și-au să vie rîndunele,
Și Floriile cu ele,
Paștele cu ouă roșii
Și cu chiot pînă-n cer.

Stat-au ploile-ncuete,
Pînă sfîntul Prier dete
Drumul ploilor de sus.
Sari și cîntă, Paparudă,
Vino, ploaie, și ne udă
Să răsară grîu nespus,
Cît un pumn să-i fie spicul,
Și de-o-ntra prin grîu voinicul
Să nu-l vezi, s-avem la toamnă
Înmiit de cît am pus.

Mîndr-ai fost tu, primăvară,
Mîndră ești și mîndră iară
Sfîntă salcă-n mîni să porți !
Adă hori și adă glume,
Cîte cîntece pe lume,
Brazde verzi la uși și porți,
Și te-om preamări cu jocuri,
Și pe culmi vom face focuri
Închinîndu-ne puterii
Celui ce-a-nviat din morți.

Martie 1903.

POVESTEA GIȘTELOR

Un gîscan cu pene lucii,
Cum trecea pe pod prin sat
Și-ntr-o mîn-avea papucii,
Nu știu cum i s-a-ntîmplat
Că papucii lui căzură,
Ce păcat, o, ce păcat !
Căci erau cu-alesătură,
Fără leac de tivitură —
Ce păcat !

Gîștele-auzind cum zbiară :
„Aoleo ! Papucii mei !“
Într-un suflet alergară
Și-ntrebau mirate, ce-i ?
— „Am rămas, plîngea gîscanul,
Păgubaș de patru lei !
Iată-mă desculț, sărmanul !
Ce mă fac acum, golanul,
Fără ei !“

— „Haideți toți, și moși, și babe
Să-i cătăm pe rîu acu !“
Repede-notînd din labe
Cîrdul tot pe rîu trecu.
„I-ai găsit ?“ — „Eu, nu, surată,
Ce mă-ntrebi așa și tu !“
Toate-apoi strigau deodată :
— „Bată-i pacostea să-i bată !
Nici eu nu !“

Vara-ntreagă tot umblară,
Dar papucii duși au fost !
Și-au să umble și la vară
Pînă ce le-or da de rost !
Iar gîscanul merge, vine,
Face cruci și ține post,
— „Nu-i găsesc ! Sărac de mine,
Iar desculț e, vezi tu bine,
Lucru prost !“

Gîștele de-atunci, în cale,
Cînd văd apa undeva,
Căutînd pornesc agale
Tot crezînd că-i vor afla.
Vin și rațe să le-ajute :
Mac-mac-mac și ga-ga-ga !
Mac-mac-mac ! Haid', vino, du-te,
Zile-așa pe rîu pierdute !
Ga-ga-ga !

Iar cînd gîștele stau gloată
Și prin dreptul lor te duci,
Sare tabăra lor roată
Să te-ntrebe : — „Ce ne-aduci ?
Ai găsit papucii ? Spune !“
Tu la fug-atunci s-apuci !
Sî-sî-sî ! Tot fac nebune
Și te mușcă, doar le-ai spune
De papuci !

(1903)

UN IMN
PREASFINTEI GRAMATICE

Te salut pe tine-articol causal și omogen,
Indirect contras în fraza cu subiectul epicen !
Voi, interjecțiuni concrete și-optative principale,
Rădăcini prin apoziii singular adjectivale,
Voi, cantitative-abstracte subiective-n viitor,
Unipersonale-n modul cu plural hotărîtor,
Vă salut ! Și tot asemeni te salut, o, prezumtive,
Număr genitiv în cazul numelor intransitive.
Tu, obiect *concret* și simplu, tu, circumstanțial de loc,
Locativ pasiv, conjuncții, complimente reciproc !
Unde să găsesc puterea de-a trăi, de nu la tine,
Gen subordonat prin verbul reflexivelor supine ?
Cardinale-acuzative, virgulă și period,
Două puncte-adversative strict coordonate-n *mod*
Și superlativ prezinte derivat din vocative,
Prin vocala secundară cu terminațiuni *pasive*,
Declinări adverbiale negative-n *absolut*
Cu perfecte-adversative sufixate-n atribut,
Relativ invers compuse prin adverbi ca *moțiune*,
Pozitiv improprii-n *număr*, ori neutre, ori comune,
Mod superlativ generic omonim adversativ,
Plenison ca negațiune iar în fond apelativ
Cu prefix și cu gerundii posesivo-cardinale,
Morfologice prin sunet și prin stări adverbiale.
Dați cu fuga sinonime prin funcțiune și raport,
Că mai-mult-decît-perfectul lui Cipar acum e mort !
Dar în locu-i înviiară prezumtive și oblice
Și-un dubitativ pro-contra ortografico-propice.
Propoziții și-apoziții ce ne-arată rupt anume
Locul timpului și cauza modului unui pronume
Prefixat dintr-un adverbiiu femenin cu derivate
Prin triftongii declinării verbelor neregulate.

Ce-ai făcut, o, voi ai țării prearăzboinici voievozi,
 Pentru naintarea noastră ? V-ați luptat niște nerozi
 Cu tătari, cu turci, cu unguri ? Luptă-i asta ? Alte
 lupte

Purtăm noi, mai glorioase, cu învingeri nentrerupte,
 Cu negații și-afirmații și-optativul indirect,
 Al interogării proprii și-al pasivului perfect.

Iată se deschide cerul și dintr-însul cad nespuse

Și contrarii și contrase și opuse și compuse

Cu diftongi și relative, și-ablative, și vibrante

Și jumări, și fleici, și-ntreaga tabără de consonante :

Labiale, și dentale, și nazale, și minuni.

Ps ! br ! hr ! he ! ho ! ha, huide, și-alte-asemeni
 conjuncțiuni

Cătră, spre, prin, la, în, peste, de la, din și-ntr-un
 ulcior

Joac-o sîrbă vocativul unison într-un picior

Cu funcțiuni și cu rapoarte și-alergînd în fund li-e
 telu

Spre azbuchevedeglagoldobreiestjivetezelu

Și-o harababură sfîntă vād, mă tulbur, cad,

mă-nchin ;
 Să trăiască-n veci sintaxul ! Aleluia și amin !

(1903)

BARAGANUL

Soare, pretutindeni soare,
 Foc din zori pînă-n apus,
 Și-mprejur, dogoritoare,
 Zori pustii fără coline,
 Nici pe cîmp cîntări de-albine,
 Nici o pasere pe sus.

Numai groază și fiorul
Stăpînesc pustiul loc,
Trenu-și întetește zborul,
Mai curînd de-aici să scape,
Din pămînt lipsit de ape
Și muștrat de-atîta foc.

Colo-n fund e parcă turmă
Ori îmi pare-așa, știu eu !
A rămas și-aceasta-n urmă,
Iar cîmpia fără viață
Are tot aceeași față
Ici și colo și meru.

Iat-un car ! Agale vine
Tras de boi cu umblet rar.
Și mă uit, mă uit mai bine ;
În pustia asta mare
Parcă n-am văzut, îmi pare,
Niciodată boi și car.

Și-apoi iarăși golul zării
Pînă-n cerul jos ajuns.
Nicăiri îndepărtării
Nu-i găsești deosebire,
Unde-alergi a ta privire
Tot același trist răspuns.

La canton, cu stegulețul,
Un copil zglobiu și mic.

Grav ce stă pe loc, istețul
Maică-sii, și-arată drumul !
Cînd se dă-ntr-o parte fumul,
Cîmpul iarăși, și nimic !

Și nimic, nimic ! În soare
Doarme galbenul pămînt,
Doarme-nfiorat și moare
Fără umbră, fără cînturi,
Fără de-ngăimări de vînturi,
Făr' de rugă la mormînt !

August 1903

„ȘI-ADÎNC DE-ACUM MORMINTUL”

„Acum e Gelu ¹ mort !
Ieri noapte-a dat zăpadă,
Și-ai noștri-n cîmp grămadă
Durmind s-acoperiră
Cu scuturile sparte,
Lipsite de-orice cort —
Iar văile sunt ninse
Și munții sunt departe,
Și-așa de mulți pieriră,
Și oștile-s învinse,
Iar Gelu, Gelu mort !”

¹ Gelu a fost principe al românilor din nordul Transilvaniei pe timpul năvălirii ungarilor. El s-a împotrivit năvălitorilor, dar a fost bătut lângă Someș, aproape de Cluj, și a căzut în luptă. Ungurii i-au luat în stăpînire principatul. Gelu, după cît se știe, nu era nume de botez, ci titlu, ca : vodă, duce etc. E singurul „gel” pe care-l știm (n.a.).

Acum e Gelul mort,
Și munții sunt departe ?
„Sunați din corn, flăcăi !
Treziiți din somn pădurea
Și-aici, și-aici, și-aiurea,
Și munții goi treziiți-i,
Și-ai noștri să s-adune
Din codri și din văi !
Ah, nu ! Lăsați răniții
Să doarm-o noapte-n pace :
Treziiți, ei n-au ce face
Decît numai să plîngă ;
Încet din corn, flăcăi !“

Să nu treziiți, flăcăi,
Pe cei ce-ar vrea să plîngă !
„Seca-ți-ar apa-n veci,
Tu, Someș, matcă lată —
Că soț ne-ai fost odată,
Jurat să ne faci bine !
Să prinzi cu stăruință
Dușmani și să-i îneci.
Nădejdea însă în tine
Ne-o dași ca să ne-omoare :
Cu ce-ți greșirăm oare ?
Tu, rîu fără credință,
Seca-ți-ar apa-n veci !“

Seca-ți-ar apa-n veci,
Tu, rîu fără credință !
„Acum e Gelul mort,
Pe șes dușmani și pradă,
Pe munți și văi zăpadă —

Vai, nu mă mai cunoaște
Nici riul, nici pământul,
Nici spada care-o port !
Un pumn de sfinte moaște
Vom duce-n munți și-n lume,
Și-adînc, fără de nume,
Ne-o-nchide-n el mormîntul
Cu Gelul nostru mort !“

Acum e Gelul mort,
Și-adînc, români, mormîntul.

Octombrie 1903

LA SINUL MAMEI

A mea inimă-i izvorul
Cel ce viața-ți dete.
Nesecat să-ți potolească
Nesfîrșita sete.

Sîngele-mi e roua care
Floarea mi-o stropește,
Ca să nalțe-ncet căpșorul
Pînă-mi înflorește.

Caută mîna-ți hrănitorul
Sîn ca să-l desmierde ;
Și din ochi, de fericită,
Mamă-ta te pierde.

Și suspini și sugi cu zîmbet
Și-ai tăi ochi întreabă —
Nu ești bun, s-o știi, pe lume
Bun de nici o treabă !

Nici nu te iubesc ! Ei, Doamne,
Tu zîmbești, ștregare.
Cînd zîmbești, e parcă faptul
Zilei ce răsare.

Iar gropițele-n obraji
Albi și ca de spume,
Nu sînt flori așa frumoase
Nicăiri pe lume !

Cînd îți gîngurește glasul
Vorbe să frămînte,
Harfă nu-i, nici glas de înger
Mai frumos să cînte.

A mea inimă-i izvorul
Dulcei vieți din tine ;
Tu-mi ești Dumnezeu, iar asta
O-nțelegi tu bine !

(1906)

MAMA VITREGA

Ce-am zis eu ? „Mi-e drag copilul,
Drag de parc-ar fi al meu !“
Ah, am zis, dar mai nainte
De-a fi mamă însămi eu.

Pîn-a nu avea pe brațe
Îngerelul care-l am
Da, atunci !
Zi și noapte-l desmierdam.

Începu să-mi zică mamă
Și muream de dragul lui,
De mi-ai da tot bunul lumii
Niciodată n-am să-i spui

Că-i orfan, și niciodată
N-o să știe că-i străin,
Că e moartă mă-sa biată,
Și că eu de milă-l țin.

Da, am zis, dar mai nainte !
Astăzi cînd sunt mamă eu,
Îmi iubesc pe-al meu, drăguțul,
Mult mai tare, că-i al meu.

Eu acum știu ce-i iubirea,
Și credeam c-o știu de-atunci !
Doamne, ce de fericire
Poți tu-n suflet să ne-arunci.

Vai de ea, sărmana-i mamă,
Milă mi-e de ea acu,
Căci așa de scurtă vreme
Parte de copil avu !

Nu ! Mi-e drag și-acum ca ochii,
Tot de-al meu eu mi-l socot.
Să se facă numai mare,
Am să-i spui de mă-sa tot !

Ei, sărmanei mame moarte,
I-ar fi cerul prea pustiu
Daca i-aș fura iubirea
Bietului ei singur fiu.

Cînd o va chema pe nume,
Voi gîndi la jalea ei,
Și-o să-mi fie drag ca ochii
Fiul alteia femei !

(1906)

PĂMÎNTUL UITĂRII

Acesta-i un cîntec de bard ostenit,
De bard din pămîntul uitării.
Strămoșii-mi acolo, pe stîlpi de granit,
Cu albe portaluri un templu-au clădit
De marmură-n marginea mării.

„Să-l aibă nepoții prin veacuri de-acum
Spre-a lor și spre-a noastră mărire !“
Dar mută veni nepăsarea pe-un drum,
Iar pe-altul stîrni-necătoru-i samum¹
Atotucigașa hulire.

Azi templu-i ruină ; prin curțile lui
Culcușuri își caută cerbii,
Prin mîndrele ganguri scot viezurii pui,
Se joacă pe lespezi de-altare-ale lui
Șopîrle tăcute-ale ierbii.

Cu galbene oase-ale moșilor mei
S-amestecă-n praful cărării
Strivite statui ale marilor zei.
Azi rîdeți, și vai, cum veți plînge, o, mișei,
Cu hohot la ziua-nfruntării !

Dar noaptea din frînteale marmuri răsar
Luciri ca de fulger și șoapte :
Stau jalnicii zei la ruine, și par
Cuprinși de mînie și galbeni de-amar,
Și zboară cu vaiuri prin noapte.

Și iese-al lor bard și s-așează plîngînd
Pe-o piatră sub zidul de-afară.
Și cîntă, și plînge, ghitară bătînd,
Iar alba lui barbă ca rîul curgînd
Se-mprăstie peste ghitară.

¹ *Samum* (*semun*) — vînt cald și puternic care bîntuie întinderile Saharei.

„Prin lanuri obsiga¹ și sterpul odos²
Și-n pieptul lor inimi nebune!
Batjocura-i astăzi al nostru prinos.
Ei uită, voind, cu ce trudă i-am scos
Din jalnica morții genune!

Ascultă proroci ai minciunii, și plini
De-a lor o nebună-nvrăjbire,
Le-alunecă gândul spre zeii străini,
Fac neamului nostru cunună de spini:
Spre-a lor și spre-a noastră mărire!”

Eu nu mă voi plînge nepoților tăi,
Pămîntule sfinte-al uitării!
Desfă-te tu singur și-nghite pe răi,
Căci iată-i pe toate gătitelile căi
Răsar conjurații pierzării!

(1907)

PARABOLA SAMANATORULUI

Evang. Marcu, cap. 4, și Matei, 13.

Vorbind apoi, a zis Mîntuitorul:
— „Căzu din boabe-o parte pe cărări,
Și paseri au venit de sus cu zborul,
Și-obraznice-au mîncat și-au dus în zări
Atîta grîu! Și-amin, amin zic vouă.
Că-n minte am slujbașii-acestei țări.

¹ Plantă asemănătoare cu ovăzul, cultivată pentru nutreț.

² Specie de ovăz sălbatic.

Din boabe-o parte-n loc fără de rouă
Crescînd pieri, dar el de vină nu-i,
Căci Tatăl vrea, și-a lui e că nu plouă.
Căzu-ntre spini o parte și-o văzu
Pierind de spini și umbră și cucută,
Și-amin vă zic, c-aceasta-i vina lui.
Și-a fost și-o parte-n bun pămînt căzută,
Și patruzeci o boabă fost-a dînd,
Și-o seamă șasczeci, și multe-o sută."

Sfîrșitul, Doamne, l-ai păstrat în gînd ?
Că oameni răi aduși din multe locuri,
De-acel presimț ce mîn-un lup flămînd
Spre-alți lupi venind cu bici și cu batjocuri,
Bătură omul, și-al lui gînd l-au dus
În lacomul ponor al lor, în docuri,
El, bietul, încrezut în Cel-de-sus,
În caldul Prier își va-ncinge brîul,
Să semene din nou, precum ai spus :
Ei iarăși vor veni să-i prade grîul.
Și, dacă-i lași, tu, Doamne,-așa mereu,
Din mîna cui să simt-aceștia frîul ?
De ce n-ai spus și-aceasta, Doamne,-al meu ?
Tăcut, tu poate-ngrămădești mînia ?
Ori poate, vai, deși ești Dumnezeu,
Nu știi nimic ce-amar e-n România ?

(1907)

FRAGMENT

În față-mi se-ntinde-al câmpiei cuprins
În limpedea serii splendoare,
Cu galbene lanuri pe șesul întins.
În jur, ca zăpada ce-az-noapte ne-a nins,
Stă volbura-n alba ei floare.

Iar soarele-apune, și-acolo-ntr-un loc
Cu roata-i pământu-l-atinge :
Cum cerul și-l bate copilul în joc,
Eu nu știu ce mînă și discu-i de foc
Pe marginea lumii-l împinge.

Un tren a trecut în nebunul său fel
Și-a dreptul spre soare-acum pasă,
În soare s-afundă, și parcă prin el
Vrea lacoma fiară să-și scurine tunel
Și-n golul cu stele să iasă.

Acum e vărsare de flacări spre-apus
Ca-n noapte cînd arde-o pădure.
Se stinge și-aceasta, și soarele-i dus,
Și-amurgul din vale ia drumul în sus
Spre munții cu creștete sure.

Și fluturi, și paseri aripile-și strîng
Cătîndu-și vegheate limanuri.
Își freamătă boarea doinirile-n crîng,
Izvoarele cîntă și spicele plîng
Cînd lunecă vîntul pe lanuri.

Sosește-apoi timpul cînd cerul a prins
Tutindenii egală culoare
În toate-ale lui din imensu-i cuprins,
Iar noaptea tăcută-n văzduhul învins
În liniște-ncepe să zboare.

Învie-ale firii tăcute puteri
Și-urzesc, miriade de multe,
Și leagă pe mîne cu astăzi de ieri ;
Văd ochii cei tainici ai altei vederi,
Vin alte auzuri s-asculțe.

Și-atîta durere și galben amar
Și-atîta neliniște tace,
Și inimi trudite ce plîng în zădar —
O, cît ești de bună, cea fără hotar
În taina ta sfîntă, tu, Pace !

(1907)

NUCUL

Tot mai ceri puțin-rămasei
Inimi să mai simtă mult ?
Nucule din dosul casei,
Tot al meu și-aici și-aiurea :
Ziua-n vînt îți văd doinirea,
Noaptea ți-o ascult.

Umbra ta-nvălea rotundă
Masa cea de nu-știu-cînd,
Și-amîndoi pe banca scundă,
Eu robind suflarea-n gură,
Și, cu acu-n cusătură,
Mamă-mea cîntînd.

Jale tu, din legănată
Doină, ce de-amar omori !
Dar tu știi că niciodată
Nu cîntam, urmîndu-i cîntul,
Numai, nuce, tu și vîntul
O-nsoțeau aori¹.

Și-urmărind fugara-mi minte,
Mă-nvățai, prieten bun,
Cum s-adun în gînd cuvinte
Și-mi cîntai spre a-mi da cărare
Și vedeam că ies cîntare
Vorbele ce-adun.

Ca și-atunci, mai coase mama,
Coase și suspină rar,
Dar cînd dă-ndărăt marama,
Dezvălindu-și cîmpul frunții,
Părul ei e alb ca munții
Iernii lui ghenar !

¹ Uncori.

A murit pe luncă macul,
A murit și-i mult de-atunci.
Răzvrătit se miră acul
Mîni trudite-acum că vede —
El e tot copil, și crede
Că-i tot vară-n lunci.

Plînge-acum, cîntînd sub tine,
Nucule, pe cel ce-i dus —
Nu mai vine, — o, nu mai vine !
Și-și îngroapă-n palme fața :
Cît de tristă-i sting ei viața
Neguri din apus...

(1908)

VLAD-VODĂ CALUGARUL ¹

(Din condica unui monah)

Nesfîrșit un praznic are
Raiul azi, o, frate Vlad !
Ca-mpăratul David sare
Patriarhu-n Țarigrad,
Iar în iad e plînset mare.

¹ *Vlad al IV-lea Călugărul* — domnitor al Țării Românești între anii 1482—1495, vasal devotat al Imperiului Otoman. Deși în tinerețe purtase haina monahală, de unde și supranumele-i, pare a fi, în acest poem, mai mult personaj alegoric decît personaj istoric, ironia poetului vizînd înaltul cler în general, și în special, presupunem pe „mitropolitul primat al României”, care în toiuл rășcoalelor țărănești din 1907, alarmat de panica stăpînilor săi lumești, „invita” printr-un ordin pe protoierei să se folosească de „calca cea mai urgentă posibilă”, pentru a-i determina pe preoți „să facă rugăciuni în timpul zilei și privigheri în biserică”, invocînd „mila lui Dumnezeu”, „ca să înceteze urgia și calamitățile”, adică rășcoalele.

Ni s-a-nvrednicit pămîntul
Să-l scăpăm de-amar și munci,
Har așa de mult Preasfîntul
Nu ne-a dat decît atunci
Cînd intrat-a-n trup cuvîntul !

Domn, prea cuvioase frate,
Din Paisie Viad tu ești !
O, ce fapte minunate
Scrise-ți sînt să făptuiești —
Salt-acum, creștinătate !

— Dacă vor veni-mpotriva
Țării tale agarei,
Scoți pe sfînta Paraschiva
Și cu mila dumneaei
Le mănînci la toți coliva.

Iar popor cînd o să vie :
„Noi pierim, mărite domn !“
Iai ceaslovul unde scrie
Rugăciunile spre somn
Și spre pace-o să le fie !

Oh, păgîna tălmăcire
Cu acel „Io Voievod“ !
Dar de-a pururi fericire
Cînd va-ncepe-orice izvod
Cu „de la Matei cetire“ !

Iar boieri tăind vrodată,
N-o să moară făr'de popi,
Tu, cu mila ta de tată,
Pui odăjdii și-i îngropi,
Prohodindu-i fără plată !

Glasuri opt tipicul are,
Opt boieri în taina ta,
Cîte-un glas de fiecare
Și-ntr-acesta-și vor cînta
Orice-ar spune-n adunare.

Iar divan, mărite Vlade,
Orișicînd ar fi s-aduni,
Precum domnului se cade.
Tu-l deschizi cu rugăciuni
Celui ce pe nouri șade.

Tu dintîiu cînți iordanul,
Hangu-l duc cu toții lin,
Cîntă-n urm-o peasnă ¹ banul,
Face-apoi, cîntînd amin,
Opt mătânii-ntreg divanul.

În genunchi, pe sub icoane,
Le va dărui Cel-sfînt
Mintea ta, o, Solomoane,
Ca să-și spuie-a lor cuvînt
Glăsuind în antifoane ².

¹ Cîntare bisericească.

² *Antifon* — verset din psalmi.

O, ce cîrmuire-aleasă
Pentru-atîta neam creştin,
Salţi, Eleno-mpărăteasă,
Cu-al tău fiu, cu Constantin,
Joace-a lui Isus mireasă !

Ci-n porfiră să se-mbrace
Şi să salte dreptii-n rai,
Cînd la zile mari vei face
Mîndrul tău domnesc alai,
O, spre-a lumii dulce pace !

Cor de popi, mergînd în frunte,
Vor deschide calea ta,
Toţi cu bărbile cărunte
Şi tot drumul vor cînta :
„O, Basan¹, frumosul munte !“

Şi-ndreptar a tot erezul,
Tu, apoi, cadelniţînd,
Vornicul va spune Crezul,
Tretilogofăt purtînd
Căldăruşa cu botezul,

Şi boierii-apoi grămadă
Cu cadelniţi şi potcap —
Sfinţii-n rai de-aşa paradă
Nici în piele nu-şi încap,
Nici n-au saţ, mereu s-o vadă !

¹ Colină la nord de Ierusalim, menţionată în *Psalmii* lui David. Basanul e numit simbolic „muntele lui Dumnezeu”.

O, de-acum tu nu te teme,
Luntre-a lui Hristos pe drum !
Vruși să mori, sătul de vreme,
Dar în veci — trăind *acum*
N-ai mai vrea, Metusaleme¹ !

(1908)

PATRIA ROMÂNĂ

Patria ne-a fost pământul
Unde ne-au trăit strămoșii
Cei ce te-au bătut pe tine,
Baiazide, la Rovine,
Și la Neajlov te făcură,
Fără dinți, Simane,-n gură,
Și punînd dușmanii-n juguri
Ei au sfărîmat sub pluguri
Sîngele Dumbrăvii-Roșii,
Asta-i patria română
Unde-au vitejit strămoșii !

Patria ne e pământul
Celor ce suntem în viață,
Cei ce ne iubim frățește,
Ne dăm mîna românește ;
Numai noi cu-același nume,
Numai noi români pe lume,
Toți cu-aceeași soartă dată,
Suspînînd cu toți-o dată

¹ *Matusalem* — personaj al vechilor legende ebraice, care ar fi atins vîrsta fantastică de 960 de ani.

Și-avînd toți o bucurie ;
Asta-i patria română
Și ea sfîntă să ne fie.

Patria ne-o fi pămîntul
Unde ne-or trăi nepoții
Și-ntr-o mîndră Românie
De-o vrea cerul, în vecie,
S-ar lupta să ne păzească
Limba, legea românească,
Și vor face tot mai mare,
Tot ce românismul are :
Asta-i patria cea dragă
Și-i dăm patriei române
Inima și viața-ntreagă.

(1908)

TILCUIRE

— „Popa din psaltire spune :
Toate sînt deșertăciune —
Creadă-l orbii, da' eu nu !
D-apoi crîșma, Doamne iartă,
Cînd o vede el deșartă ?
Spune tu !“

— „Altu-i tîlcul ce s-ascunde,
Numai nu poți tu pătrunde...“
— „Ce-mi vorbești că nu pătrund ?

Intru-n crîsmă, dau din coate
Și pătrund prin zece gloate
Pînă-n fund !“

— „Ce tot crîsmă, măi creștine ?
Solomon, el spune bine...”

— „Mie-mi spui ? Da' ce-s copil !
D-apoi Solomon, firește,
Că doar el cîrciumărește,
El cu șmil !“

— „Alta spune, măi, psaltirea :
Nu de crîsmă e vorbirea,
Că prin crîșme n-a umbiat
Preanțeleptul în cuvinte
Solomon, proroc cuminte
Și-mpărat.”

— „Nu ? Și-avea, cum umblă veste,
Șapte sute de neveste,
Cîtă frunză e pe pom...
Și ce pați numai cu una !
Ce pat eu cu-a mea, nebuna,
Vai de om !“

— „Ahaha ! Vrei tîlcul, frate ?
Nu cu crîșmele se bate
Solomon, cum am gîndit !
Iacă, de femei el spune :
Toate sînt deșertăciune,
Și-a gîcit !“

— „Ba nu, mă ! Bătu-te-ar Sfântul !
Nu-i despre femei cuvîntul,
Nici de crîșme nu-i cuvînt.
Mai adînc aici vorbește
Solomon bisericește
Ca un sfînt !”

— „Ce spui tu ? Deșertăciune
El despre biserici spune ?
Orb ce-am fost cu ochii mei !
Zău așa, că-s goale toate —
Vezi acum, pricep, nepoate,
Și eu ce-i !

Gol pîrjol la Născătoarea
La Arhangheli numai Flăoarea
Baba lui Drindei Tarhon —
De biserici drept o spune !
Mă, da' multe-a mai spus bune
Solomon !”

(1909)

FLORII

Sunt Floriile, și-n sat
Azi nu cîntă naiul.
Dar în prund s-au adunat
Fete, și-a ieșit din sfat
Jocul „de-a mălaiul”.

Prinse stau de mîni, în rînd,
Două cîte două,
Se despart apoi fugînd,
Fiecare căutînd
O-ntîlnire nouă.

Iată-le-ntr-un joc zglobiu
Cu desprinse bete —
Mult e-n lume rîs și chiu,
Dar atîta tot nu știu
Ca-ntr-un joc de fete !

Ana fuge spre răzor,
C-o strigă vecina ;
Dar e Lina-n drumul lor.
Ea se-ntoarce-atunci de zor,
Spre-a scăpa de Lina.

Dar picioru-n grabă pus
Nu cu-nțreagă pază,
Poate-n cîtă vreme-am spus,
Lunecînd pe ierbi, s-a dus
Și-o făcu să cază.

Acum eu, care vă spui,
Nu mă plîng de spaimă,
Că speriată-o și văzui ;
Dar... e lumea; și ea cui
Nu i-a scos de faimă ?

Deși puse-un braț, lipind
Pe genunchi opregul ¹,
El, necredincios fiind...
Ei ! acum tu zici, mă prind :
„Vezi ce face zbegul ² !“

Hohotiră-n jur cu foc
Fetele deodată,
Și s-opriră toate-n joc.
Și mai sta, căzută-n loc,
Zăpăcita fată !

— „Te-ai lovit, surato ?“ — „Nu !
Ce tot rîzi ?... o proastă !“
Rîset și mai mare-acu.
— „Rîd așa ! Te aperi tu
Și-ai căzut spre coastă !“

Cît au rîs n-oi rîde eu
Tot de-a lungul vieții.
Dar pe fete-așa le vreau !
Și de-atîta rîs mereu
S-au oprit drumeții.

— „Ano ! tot la om bogat
Tragi nădejdea-n bine !
Și-apoi ? Parcă-i vrun păcat...
Drag îți e, și-alta-n sat
Nu mai e ca tine !“

¹ Opreg — fotă.

² Zbeg (zbeng) — mulțime în mișcare

Cel din deal, el n-a știut,
Ei, dar nu te teme,
Că sughiț de-o fi avut
Și-a zis „Ana !“ i-a trecut
Într-aceeași vreme.

Dar deseară, cînd i-au spus
Cum a fost cu Ana,
Și-a zvîrlit căciula-n sus
Și-apoi plin-a mai adus
Înc-o dată cana.

— „Măi, fătați, de-ar vrea și-ar vrea
Mama să se plece,
Am să fac la nunta mea
Vinul, cît îl poate bea
Satu-ntreg, să sece !

Să bem preț de patru boi !
Și mă fac răstoacă
Și-un vlădic în sat să chem,
Și să-l facem să vedem
Și-un vlădic cum joacă !“

(1911)

POVESTIRI ORIENTALE

CALUGARUL

Umblînd monahul tîndălind odată,
Văzu o vulpe-n crîng, ca vai de ea,
Căci nici picioare și nici ochi n-avea —
Și-a stat privind cu inimă mirată.
De unde-o fi venit aici și cum,
Lipsită de-ambele puteri pe drum?
Și-n care chip își află zilnic hrana,
În starea ei de plîns cum e, sărmana!
Pe cînd el combina ascunse căi
Pe cari s-apropie Cel-etern de-ai săi,
Văzu un leu ce-n dinți un cerb aduse
Și foarte aproape lîngă vulpe-l puse,
Și-apoi, mîncînd de ajuns, cît a rămas
Pe urma lui, destul și vulpii fuse.

O, nesfîrșit de-ascuns și-e blîndul pas,
Eternă milă, care-atot prevede!
Iar gîndul meu se-nchină adînc, și crede.

A doua zi veni un corb, purtînd
O pradă-n cioc, din care-apoi căzînd
(Cu vrere-ori fără, nu știu) o bucată,
Fu biata vulpe și-astăzi săturată.
Și-așa din zi pe zi văzu meru
Cum grije-avea de vulpe Dumnezeu.
Călugărul atunci crezu că-i vine
Lumină nou-a minții cei divine,
Precum avu și Paul la Damasc.

— „O, sfinte Doamne ; iată, mă renasc !
Pe-a vieții mare singur ești pilotul
Ce duse singur cătră țintă totul !
De-acum te știu deplin, căci te-am văzut !“

Crezi rău tu cel ce crezi c-a fi-ncrezut
Ar fi credința dreaptă-a mîntuirii —
De vrei dovezi, urmează-mi povestirii.

Călugărul voi să-i facă deci
Și lui ca vulpii Tatăl cel de veci,
Și stînd la rugă pe genunchi și-n coate
Să-i poarte Dumnezeu de grije-a toate.
Se-ntinse deci în șdrențele lui vechi,
Și-adînc și-a tras potcapul pe urechi,
Și-așa zicea : — „Eu îi vestesc mărirea,
Îi cînt pricesne¹ și-i repet psaltirea,
Și-a lui putere-o spui din loc în loc,
De poartă grije-astfel de-un dobitoc,
Pe-atît mai mult de mine el purta-va,
Spre-a-i fi printr-asta mai sporită slava.
De umblă pentru-o vulpe-ascunse căi,
Ce drum va face pentru-aleșii săi !“...

Și-a stat, și-a așteptat, și-o zi, și două,
Ori mană ca-n pustiu, ori lapte-n rouă,
Ori ploi de potîrnicîi, ori știu și eu
Ce gînd avea că-i face Dumnezeu.
Dar n-a venit nici leu și corb, nici mană !
Și-așa dorind printr-o minune hrană,
Slăbi pîn-a rămas un lemn uscat.

¹ *Pricesnă* — cîntare religioasă.

Pe cînd acum aproape leșinat
De foame-ardea-ntr-o ultimă răbdare,
Ieși, dintr-un părete — așa se pare,
Un glas zicînd : — „Bătrîn nărod ce ești !
Pe Cel-etern vrei tu să-l ispitești ?
Tu crezi că poți știrbi a mea mărire
Precum îmi cînti, sau nu, dintr-o psaltire ?
Și crezi tu, vierme, ce-ntr-o clipă treci,
Că poți spori puterea mea de veci
Cu-a ta credință ? Da, și-aceasta-ncape :
«Credința ta pe tine-o să te scape»,
Dar *nu* și-n felul ce tu orb îl vezi
Și *nu* cum ție-ți place-a ști ce crezi !
Căci e și-alt adevăr ce-n veci nu trece :
«Credința proprie-a ta o să te-nece !»“

Acum eu zic : Călugăre nebun,
Ca toți cari mîntuirea-n lene-o pun,
Fii leu și corb, nu vulpe oarbă, biata,
Ce-așteaptă hrana ca să-i vie gata.
Ca leu duceaz-agonisind să ai,
Nu duce din cerșire-al vulpii trai.
Și vezi că ei nevoie-i este-atare,
Dar ce dorești *tu*, cel voinic și tare ?
Mergi, prinde prăzi, nu sta un ticălos
Pîndind vulpește-al altora prisos,
Trăind din ce-ți azvîrl, cum face-un cîne !
De poți, cu brațul tău adună-ți pîne !
„N-ai lipsă“, zici. Așa zic cei nebuni,
Atunci tu pentru cei ce n-au s-aduni,
Și pentru-al altor bine tu muncește.
Mișel e cel ce sieși își trăiește
Și numai lui, dar mult e mai mișel
Acel ce-a altui trud-o fură el !

Ia *tu* de mîna pe-alții și-i condu,
Nu cere-a fi condus de alții tu.
Văzut-ai leul ce-a făcut, și corbul ?
Și-i ceri lui Dumnezeu milog, ca orbul ?
De-acea făptură-i vesel Dumnezeu
În care vede-al luptei bold mereu
Și care face (chiar fără să știe)
Și altora făpturi o bucurie.
Dar cum să fie vesel el de voi ?
Mult n-o să-ntrebe el la zi de-apoi
De rugi și psalmi, ci mai cu dinadinsul :
Cu-a sale fapte la cîntar tot insul !

(1911)

BOGATUL DIN SIRIA

Am fost cîndva prin Siria și eu
Și-am vrut să văd ce n-aș mai vrea să vreau.
Dar de-altă parte-am auzit cuvinte
Cum n-am mai auzit, nici mai cuminte,
Și nici mai sincer spuse de vrîm om.
Acum, fiindcă-al cunoștinții pom
Și fructe dulci produce, ca și-amare,
Eu rupe-voi din el ce mie-mi pare
Că-i dulce fruct, deși mi-e faptul clar
Că dulcele la mulți le pare-amar.

În zori cînd ești trezit de-un corn ce cîntă,
Știi tu ce noapte-avu acest străjer ?
Pe-un cîmp al luptei vezi uciși de fier,

Și poate-a lor mulțime te-nspăimântă —
Eu însă milă de-a lor chin ți-o cer !
Ce-ți pasă, zici. Că nu ești tu ucisul.
Ascultă, deci, și ia-mi în suflet scrisul.

În Siria fu odat-un an cumplit,
Încît părea că veacul s-a-mplinit.
Atît de-avar fu cerul cu pămîntul,
Că luni de zile n-a bătut nici vîntul,
Nici ploi n-au scurs din nor al verii dar,
Și-atîta foc a fost, că nici măcar
Umbrind vrun nor n-a mai scăzut arsura,
Și cerul astfel a ucis natura.
Nici ape-n puțuri, nici izvoare-n munți
Și nime n-avea lipsă-acum de punți
Spre-a trece rîuri cari purtară nave,
Atari călduri domneau pe sus, grozave.
Secase-orice izvor și-orice tîlaz
Afar' de-acel ce ochii-i scurg pe-obraz ;
Pustiu era-n amiazi și-n zori tot drumul
Și nu ieșea-n amurg pe case fumul,
Iar vitele-au murit, căci nu aflau
Nici rouă-n cîmp, nici fir de ierbi să guste,
Și pomii goi lăcustele-i mîncau,
Iar oamenii trăiau mîncînd lăcuste.

Văzui pe-această vreme-un bun amic,
Deși cu multe-averi și-un om voinic,
Atît de slab și de pierit la față,
Încît credeam că trece din viață.

— „Oh, dulce-amice ! — am zis — ce chinuri
— porți,
Și ce te-alungă-n noaptea negrei morți ?”

Iar el atunci mîhnit : — „Tu vezi prea bine,
Și știi, și tot întrebi ce chin e-n mine ?
Nu vezi acest amar ce ne-a cuprins,
Cum peste-orice măsur-acum s-a-ntins,
Cum pier sărmanii fără pic de hrană .
Și-i bate-astfel o soarte-a lor dușmană...”
— „Ba văd ! i-am zis. Dar cum ți-e asta chin ?
Cum mori de-otravă, negustînd venin ?
Pe acel ce n-are-l înțeleg că plînge,
Dar omul sănătos nu-și lasă sînge,
Ce-i pasă muntelui că mor furnici ?
Și tu ; cum ești bogat, ce simți aici ?
Tu vezi și treci : ce grijă, deci, te pleacă ?
Stă rața și-n potop, și nu se-neacă !”

El m-a privit atunci așa cum unul
Cuminte stă privind ce-a zis nebunul :
— „Acel ce din corabia spartă scapă
Nu stă-ngrijat de-amicul său din apă ?
Cînd arde satul, și tu-n munte ești,
Nu plîngi că ard ai tăi și te mîhnești ?
Căci *nu* de-al meu amar ăst trup îmi piere,
Ci simt în el a miilor durere !
Să vadă răni, pe-un om milos de-l pui,
Mai rău îl doare-a ta decît a lui,
Căci pentru-a lui el rabdă-n el și tace.
Ci-a ta, precum te zbați, să plîngă-l face.
Deși n-am răni, eu singur mi le dau,
Căci simt pe toate-a celor ce le au.
Eu carne-mi sînt, dar alții-mi sînt ca osul.
Cum poate rîde vesel sănătosul
Cînd geme-alături un bolnav lui drag ?
Cînd văd plîngîndu-mi un sărman la prag,

Mîncarea-n gîtul meu se face-otravă.
O, vorbe goale ; bogății și slavă !
Pe-un dulce-amic îl duc să-l ardă-n foc,
Iar eu ? cu ¹ alți amici merg la joc..."

S-aprinse-odat-o casă pe-nserate
Și-a ars din ea Bagdadul jumătate.
— „Ei, slavă ție, Doamne ! a zis un ins,
C-a mea căscioară nu mi s-a aprins !“
— „Vai, om nebun ! a zis un om cu minte,
Ești demn să arzi, c-ai zis atari cuvinte !
Mai zis-a vrun nebun cuvînt mai prost
Decît al tău de-acum nebun ți-a fost !
Un foc întreg orașul să-l cuprindă,
Dar numai casa mea să nu s-aprindă !
Vai, cum nu cad pe tine-acești păreți !“

Iar voi, bogați, cari burta vi-o umpleți
Și numai „voi“ și „voi“ și numai „vouă“ :
Blăstăm vă fie-n lumile-amîndouă !
Dar cel ce-ascultă vorbele ce-i spui,
Noroc și bine avea-va-n casa lui,
Și fagure de miere fi-i-va pragul
Și-ntr-altă lume n-o simți toiagul.
Deștul îți este chiar și-o vorbă-a mea
De-o știi păstra și nu te-abați de ea,
Că-ntr-însa-i plata orișicărui bine :
Cînd sameni spini, nu poți s-aduni smochine !

(1911)

¹ În textul de bază : *Iar eu*.

De-ţi baţi de mine joc, Alah ne-aude
 Şi-n veci bătut de el vei fi, Mahmude !
 Fiindcă porţi şi tu regescul semn
 Şi stai pe-un tron de care eşti nedemn¹,
 Credeai că nimeni nu se va-ncumete
 Să-ţi fie-acuzator, ca să te-arete
 Şi-n faţă să-ţi arunce-al său dispreţ :
 Dar iată-mă că sunt aşa-ndrăzneţ !
 De ce n-aş şi-ndrăzni să fiu atare ?
 Fiindc-aş fi prea mic, iar tu eşti mare ?
 Şi-aş fi un prost de rînd şi-un geniu tu
 Şi-un om cinstit şi nobil, iar eu nu ?
 Te-ascult, Mahmude, şi-ţi admir ştiinţa !
 Toţi regii răi s-asamănă-n credinţa
 C-ai lor supuşi o turmă sunt de robi,
 Cu toţii orbi şi-asemeni de neghiobi.
 Căci dac-ar fi altfel, nu se-nţelege
 De ce-ar răbda orice le face-un rege:
 Şi-aşa, credeai că, dacă-ţi sunt supus,
 Eu n-am să văd cum sunt pe cruce pus
 Şi, chiar văzînd, eu n-o să am tăria
 Să zbier, ca să-ţi arăt neomenia !
 O, şah Mahmud, de m-ai crezut un miel,
 Cumplit război avea-vei tu cu el,
 Căci nu-s un miel fricos precum m-ai crede,
 Ci leu flămînd ce-n pripă să repede.
 Şi n-ai ştiut ce furii-n mine sînt,
 Ce sulii port în sprintenu-mi cuvînt,
 Ce fulger mi-e-n condei şi-aprins ce scapăr !

¹ Mahmud a fost fiu de negustor şi a ajuns prin vredniciile sale pe tron. Un rege bun ; dar Firdusi, în scrisoare, mereu îi aminteşte originea sa de jos (n.a.).

Ei, da ! Tu m-ai lovit, iar eu mă apăr,
Și-oricine vede clar că asta vreu
Și-n cearta asta nu-s de vină eu,
Căci *tu* ai vrut să ai cu noi de furcă
Și, dac-ai vrut să-ncurci, acum descurcă !

Mișeii-au îndrăznit a mă huli,
Că nu-s devot cu totul lui Ali,
Iar tu, un biet bătrîn, le dai crezare¹.
Dar iată, jur pe sceptrul tău, pe care
Mai bine-ar fi să-l schimbi într-un ciomag,
Mi-e drag profetul, cum și-Ali mi-e drag ;
Și-oricît m-or fi hulind prigonitorii,
Pe-aceștia doi — și demni, și plini de glorii —
Fidel îi voi iubi și-acum și-n veci.
Tu poți să mă sugrumi ori să mă-neci,
Și poți să pui — cum cer și sicofanții² —
Sub tălpi să mă strivească elefanții :
Și totuși sfînt pe-Ali îl voi ținea.
Oh, ce-ngrijat ești de credința mea !
Dar, rogu-te, Mahmude, vezi de tine,
De-a ta credință și de propriu-ți bine,
Și vezi să nu te-abați din drumul viu !
Căci mintea, cît-o ai în cap, ți-o știu
Cît firul de nisip, dar nor ți-e fumul
Și-un biet ca tine lesne pierde drumul !
Căci dac-a mea credință vrei s-o pui
Cu-a ta-n cântar, atîta pot să-ți spui,

¹ Vișă de căpetenie ce i-o găsea Mahmud lui Firdusi (pe nedreptul, dar ca pretext) era că în epopee poetul n-ar fi fost destul de religios și nu da cuvenita venerațiune lui Ali, nepotului lui Mohamed prorocul. Firdusi întoarce acuza, nu atît la adresa regelui, cît la a poezilor ce-l dușmăneau (n.a.).

² *Sicofant* — clevetitor, denunțator.

Că știe Dumnezeu și-adună-n carte,
Scăzînd oricui ce-ntîi și-ntîi împarte¹.
Și cred că-n fața lui, cînd noi vom sta,
Cu-a mea credință eu — și tu cu-a ta —
Eu, biet cum sunt, în față-i pot protege
Și-o sută de patroni ca tine, rege !

Și-acum declar solemn că eu, poetul,
În numele lui Mohamed profetul
Și-al lui Ali, am scris al meu poem,
Dar nu pentru Mahmud, pe care-l chem
Și-acum și peste veci în judecată
Și-Alah din cer ca pe-un hain să-l bată !
Cu-al meu poem, Mahmude, te mîndrești :
Ci-n care chip părtaș la el tu ești ?
Cîți regi au azi și-n veac de-acum ființă,
Așa să aibă toți întru știință :
Că nu-l cunosc pe-acest Mahmud, că eu
N-aștept să-mi dea Mahmuzii premiul meu.
Dar cine-i el să-și bată-n față-mi pieptul ?
Pușini sunt cei ce-au nume dat cu dreptul
Dar nesfîrșit de mulți sunt proștii cari
Numiți ne sunt de cei nemernici „mari“ ;
Dar nume, dacă vrei, al *meu* e nume,
Căci nimeni n-a mai fost Firdusi-n lume !
Puterea lumii prea puțină fu
Să nască pe-un Firdusi pîn-acu.

¹ O dogmă, Dumnezeu dă, prin grație, talente și puteri (fie spirituale, fie materiale, ca frumusețe, avere, poziție), însă la ziua judecării, cînd cîntărește faptele bune, el scade întîi darurile grației. Dacă doi fac aceeași faptă, ea nu cîntărește la fel de greu, în cazul că unul a făcut-o ajutat de-o grație divină, iar celalalt prin propriile puteri. Și pe cît omul a avut mai mult bine din grație, pe atît i se scade din valoarea faptelor. Cu totul altfel sună dogma creștinilor catolici (n.a.).

- Ca stelele pe cer roiesc poeții,
 Mulți buni, dar mulți o pacoste-a vieții,
 Și cîntă tot ce știu prin univers.
 Găsești la unii și putere-n vers,
 Dar cei mai mulți sunt triste roți de moară —
 Nu-i vulturul ce e, fiindcă zboară,
 Căci zboară și-un gîscan din gard pe gard ;
 Și nu-s aloe — orice tăciuni ce ard.
 Asculte-acești poeți și vorbe crude,
 Căci prea te faci de rîs cu ei, Mahmude¹ !

Eu mi-am clădit acest al meu poem
 Din tot ce noi mai plin de glorie-avem
 Și-n grai, și-n sunet, și-n culoare :
 Poem ce-i rîu de raze scurs din soare.
 Dar nu-s acestea care-l fac etern,
 Ci-al artei simț, prin care-avui să cern
 Tot ce-am putut din basm și cărți alege —
 Și-al meu talent care-a putut să-nchege.
 De fapte mari, de regi, de bătlai,
 Cuprinde-o sută douăzeci de mii
 De versuri cartea mea — și-această carte
 Istoria țării în două ne-o desparte².
 Eu vi-am cîntat și-amici, și inimi,
 Femei frumoase și bărbați voinici,
 Și cai, și care, corturi de corăbii,
 Și scuturi, coifuri, paveze și săbii,
 Și lănci, și lanțuri, arcuri și săgeți —
 Cît n-au cîntat o miie de poeți !
 Cîmpii și văi, pustiuri și păduri,

¹ Aici batjocurește pe poeții de la curte (n.a.).

² Face epocă. Timpul pînă la Firdusi și după el. În versurile ce urmează traducerea dă numai un rezumat, căci Firdusi însiră o mulțime de nume proprii, care-ar cere prea multe note (n.a.).

Și munți, și ape, orașe mari și sate
Și clocot de mulțimi nenumărate
Cu vuiete de oști, cu vai de guri
Și tropot, freamăt, muget, și-ntre ele
Și zmei, și gini¹, și draci, și duhuri rele
Și regi cari-au făcut, de sânge uzi,
Cît nu vor face-o miie de Mahmuzi !
Am scos din cronici fapte și istorii
Și-am fost oglinda veciniceilor glorii.
Trecutul vechi, de praf acoperit,
Lucește-acum, prin mine-ntinerit —
Iranul vechi, de mult făcut ruine,
Trăiește-o viață-n veci, de-acum prin mine !

Acestea le-am făcut. Și-aș vrea s-aud
Ce parte-ai tu la ele, șah Mahmud !
Vai, șah zgîrcit ! Eu ți-am lăsat avere,
Ce-a pururi e tot ea și-n veci nu pierе.
Cînd fi-vei mort de mult și cînd uitat
Va fi chiar faptul c-ai trăit și-ai stat,
Atunci, departe-a vremii-ngrămădire
Prin mine va mai da de tine-o știre ;
Atunci de tine-atîta scris va sta :
Că eu, Firdusi, am scris pe vremea ta !
Nu tu mă vei purta prin timp ce vine,
Povară pe-al tău gît, ci eu pe tine !
Acum văd eu ce vinovat îți sînt !...
Bătute de furtuni, de ploii și vînt,
Cu timpul cad palatele regale
Și zboară stol de lilieci prin sale,
Clocesc pe scumpe tronuri cucuvăi
Și regi ajung paiaŃenii-n odăi,

¹ Gin — demon.

Iar pe-unde vi-ați plimbat mărirea seacă,
Șopârle și guzgani au să petreacă !
Dar ce-am clădit eu, rege, pentru voi,
Nu-i turn ca să-l dărîme vînt și ploii
Și nici furtuni pe lumea toată vrana !
Afară, poate, de-ar veni furtuna
Ce-ntregul neam ni l-ar strivi-ntr-un fel,
Că n-ar mai rămînea nici praf din el,
Și nici atunci ! Mi-ar stinge, cred, cuvîntul,
Furtuna, numai, ce-ar strivi pămîntul !

Bătrîn de-optzeci de ani, bolnav ce zac
Și-acum aproape orb și om sărac,
Eu totuși ridicai și-acea povară
La care și-alții-o miie se-ncercară
Și n-au putut-o nici urni ; dar eu
Cu drag am biruit și-atîta greu.
Trăiam în lipsă și scriiam cu anii ;
Plîngeau amicii și rîdeau dușmanii
De truda mea și gîndul meu semeț.
Dar eu, acoperit de-al lor dispreț,
Mi-am rupt din nervi bucată de bucată,
Căci tu-mi promiseși altfel de răsplată.
Ușor îți este-a sta pe-un tron răpit,
Mîncînd și bînd, pe perne tolănit ;
Dar eu, și zi și noapte-n trudă mare,
Treizeci de ani muncii fără-ncetare
Să-ți fac un monument — și l-am făcut !
Iar tu, nărodul de noroc bătut,
În loc să-mi dai făgăduita parte,
Spre-a nu mai fi sărac și mai departe
Și-n pace să-mi petrec al vieții rest,
Tu, șah Mahmud, în nobilul tău gest
Ți-ai strîns la piept enorma ta avere
Și plată tu mi-ai dat — un ol de bere !

Priviți-l, veacuri ! Și vă fie-ndemn,
Poetilor, de-a scrie pentr-un rege !
Acest lipsit de cinste și de lege,
Ce nici de-un strop de apă nu e demn,
Îmi ia-n dispreț puterea ce mi-e dată
De cel ce-ntregii lumi îi este tată,
De cel ce m-a urzit din veci să fiu
Firdusi-acel ce-acestea i le scriu !
Vai, tu, ciupercă de pe vîrf de cracă !
Bătrînule neghiob, ce crezi, că dacă
Îți puse-o soartă tristă mîna-n păr,
Ești mare om și rege-ntr-adevăr ?
Dar soarta asta, care-orbește vine,
Putea nălța — cum te-a nălțat pe tine —
Pe-oricare-un biet golan și prost la fel
Și chiar și pe-un nărod și mai mișel
De cum ești tu — deși-n mișelătate
Nu cred că ai vrut naș, nici măcar frate !

De-ar fi acest Mahmud născut din rob,
Pe-atît de darnic cît e de neghiob
Iar mintea lui de nu i-ar sta-n picioare,
De mult el mi-ar fi dat regeasc-onoare !
De-ar fi el nobil cît e de poltron¹,
Alături lui el m-ar fi pus pe tron,
Dar ce să ceri acelui ce nu știe
Ce-i drept și demn și ce-i mărinimie ?
Cînd ia, e sănătos, cînd dă-i bolnav,
Și ce să știe-altce un pui de sclav !
Un fiu de sclav nu-nvață maiestate,
Și teama lui e numai că-l vei bate !
Și cînd ridici din pulbere-un mișel
Și-apoi aștepti răsplată de la el,

¹ Laș.

E ca și cînd ai crește-n sîn un șerpe
 Și-ai cere grîu din piatra stîncii sterpe,
 Pe-un spine poți să-l răsădești și-n rai
 Și hrană, miere și nectar să-i dai ;
 El tot ghimpos va fi și-a pururi spine
 Și-amare boabe dînd, dar nu smochine !
 De cei ce vînd parfum cînd ești atins,
 Tu-n haine prinzi mirosul lor distins ;
 Dar cînd te-ating acei ce vînd cărbune,
 Pe haine-un scrum de zgură ți se pune.
 Poți face strîmbături din drepti copaci,
 Dar drepti pe cei ce-s strîmbi nu poți să-i faci.
 Pe-un negru nici trei mări nu pot să-l spele,
 Și-un rău născut va face-a pururi rele.
 Învăț-acestea, rege drept și bun,
 Și ia-le-n cap, căci ție ți le spun !
 În versuri tari și pline de mînie
 De-aceea scriu ce-am scris, ca să se știe,
 Ca nu cumva să crezi că eu mă tem
 De ura ta și-al popilor blăstem ;
 Și nu cumva să lase-acum și-odată
 Becisnicul tău nume, rege,-o pată
 Pe-al meu poem ; și minte ca să-nveți
 Să nu-ți mai faci distracție din poezi,
 Bătîndu-ți joc de ei, ca azi de mine !
 Căci vrîrul dintre ei — mîhnit, vezi bine —
 Îți toarnă-n cap mînia-i de poet
 Și-ți zvîrle-n față-atare vrîr pămînt,
 Că zece mii de bivoli din rovine¹
 Să n-aib-atît noroi pe ei, ca tine.
 Și teme-te de el ! Că-n zi de-apoi,
 Cînd sta-veți la județul sfînt, voi doi —
 Tu mîndru și neghiob privind profetul,
 Dar blînd privindu-l și-umilit poetul,

¹ *Rovină* — mocirlă, mlaștină.

Alah va zice îngerului său :

— „Fă mare-abisul între bun și rău !

Și-n foc să-l arzi pe șah, că e de vină !

Dar du poetu-n vecinica lumină !“¹

(1911)

¹ *Poezia a apărut precedată de următoarea notă a autorului :*

„Abul Casim Mansur, cunoscut numai cu supranumele Firdusi, cel mai mare poet al literaturilor asiatice și un Homer al persienilor (născut la 939 d. Hr. și mort la 1020) a scris epopeea *Cartea regilor (Şah-nameh)* care cuprinde fapte istorice și legendare din 36 de secole. De tânăr se ocupase cu adunarea materialului ; iar regele Mahmud l-a însărcinat oficial să scrie epopeea neamului persian, promițându-i câte un ban de aur pentru fiecare vers. Mahmud avea să dea banii din propria-i pungă (fiindcă era enorm de bogat și iubitor de a încuraja literatura și artele), dar dușmanii lui Firdusi, mai ales poeții de pe la curte, i-au întors mințile, așa că la plată a schimbat aurul în argint și în loc să dea lui Firdusi 60.000 de galbeni (ban de oște 12,50 lei) câte erau versurile epopeei, i-a dat tot atâția bani de argint. Deși lucrase 30 de ani la epopee, în cursul vremii n-a cerut nici un ban, căci voia să aibă suma întreagă deodată, ca să poată face un apeduct în orașul său natal. Când i-a adus banii, poetul era în baie ; indignat de purtarea regelui, el a împărțit toți banii între servitorii băilor și un cârciumar la care băuse un pahar de bere. Regele, când a auzit acest lucru, a amenințat pe Firdusi că-l va strivi cu tălpile elefanților. În urmă l-a iertat ; dar nu l-a iertat Firdusi pe rege și a scris împotriva lui o satiră care a rămas vestită și care atîta a înfuriat pe rege, încît căuta acum într-adevăr să-l strivească. Firdusi a fugit în Bagdad, dar, nefiind sigur nici aici, a fugit în Cuhistan. Se vede că în sfîrșit s-au împăcat, căci aproape de moarte găsim pe poet în orașul său natal Tus, în regatul lui Mahmud.“

POETUL

Sînt suflet în sufletul neamului meu
Și-i cînt bucuria și-amarul —
În ranele tale durutul sunt eu,
Și-otrava deodată cu tine o beu
Cînd soarta-ți întinde paharul.
Și-oricare-ar fi drumul pe care-o s-apuci,
Răbda-vom pironul aceleiași cruci
Unindu-ne steagul și lărul¹,
Și-altarul speranței oriunde-o să-l duci,
Acolo-mi voi duce altarul.

Sînt inimă-n inima neamului meu
Și-i cînt și iubirea, și ura —
Tu focul, dar vîntul ce-aprinde sînt eu,
Voința ni-e una, că-i una mereu
În toate-ale noastre măsura.
Izvor ești și ținta a totul ce cînt —
Iar dacă vrodă-aș grăi vrun cuvînt
Cum nu-ți glăsuiește scriptura,
Ai fulgere-n cer, tu cel mare și sfînt,
Și-nchide-mi cu fulgerul gura !

Ce-s unora lucruri a toate mai sus
Par altora lucruri deșarte.
Dar știe acel ce compasul și-a pus,
Pe marginea lumii-ntre viață și-apus,

¹ Lar — zeitate protectoare a căminului; aici cu sensul metaforic de „cămin“ (în mitologia romană).

De-i alb ori e negru ce-mparte !
Iar tu mi-ești în suflet, și-n suflet ți-s eu.
Și secolii-nchid-ori deschidă cum vreau
Eterna ursitelor carte,
Din suflet eu fi-ți-voi, tu, neamule-al meu,
De-a pururi, nerupta sa parte !

(1911)

FRAGMENT

Tristă-n zori stă-nțepenită
Pasărea pe-un ram, avînd
Aripa de-un plumb strivită.
Ochii ei ce căutară
Alte dăți să le răsară
Semnul zilei mai curînd,

Ca din cuib ea guri s-audă
Dulci ciripituri cum scot
Și să-nceapă dulcea-i trudă ;
Azi n-au grija dimineții,
Azi s-afundă-n noaptea ceții
Ochii ei, și ea, și tot !

Îi aude-acum, de-aseară,
Noaptea-ntreagă cum au plîns.
Ea-i aici, dar au să piară !
Și e plin de cîntec locul
Și-i așa de vesel jocul
Neamului prin ramuri strîns !

Dar pe ea o ține rana,
Și ea pierе lîngă pui.
Ce să facă ea sārmana !
Unde-i mila și-ajutorul ?
Vai, neputincios e zborul,
Rob al libertății lui.

Neclintit să stea să-i vadă
Pînă mor ? Ori încercînd
Ea departe jos să cadă !
Dar de-acolo, cum să știe
Dacă-și plîng o mamă vie,
Ori dac-au murit plîngînd ?

Ori să-nchidă cu putere
Ochii stinși, spre-a nu-i vedea ?
Și cînd toate-or fi-n tăcere,
Și cînd n-o să-i mai audă,
Să-și urmeze-o soartă crudă
Și să moar-apoi și ea ?

Ieri, cînd făr'de veste-o soartă
I-a gătit cumplitul chin,
A zburat spre cuib mai moartă :
Dar scurgînd pe drum viața,
Rănile-o opriră-n fața
Cuibului, pe-un ram străin...

Mai departe nu se-ncrede
Cîți se-ncred, de-acolea mor,
Și cu-ntinse ciocuri vede
Fîlfîiri de-aripi plăpînde,

Vede guri cum cer flămînde
De la dusă mama lor,

Vede supt un vesel soare
Largu-aceluiasi senin,
Iar ea-nvață pui să zboare
Și cîntînd le-arată chipul
Cum să schimbe-n cînt ciripul...
Vede iar un cuib vecin,

Și spre frînta sa aripă
Lasă capul ca răpus...
Ar dori să doarm-o clipă,
Dar atît de dulce-i sună
Glasuri ce pe sus s-adună,
Și ea vesel cată-n sus :

Și-n lucoarea dimineții,
Cîte-o dau seninii zei,
Vede farmecul vieții
Cea cu-atîta drag văzută,
Vede-ntinderea tăcută —
Vede iarăși cuibul ei...

(1911)

AGHIOTANTUL

Fugarule-al meu, tu te zbuciumi bătut
Și te miri că mă clatin în scară!

Tu crezi că mi-e teamă de timpul pierdut ?
Vai nu, ci de mine că-s fiară !

Atunci la plecare plînsesem tustrei
Și mama, sărmăna, bătrînă
Ținîndu-ne-alături în mîinile ei
De-o parte și de-alta de mînă,

Sta-n poartă la drum și vorbea-ncetinel,
Și mie, zicîndu-mi pe nume :
„Ești frate măi mare și-ai grijă de el,
Voi singuri ai mamei pe lume !“

Acum el e mort și departe de-ai săi
Și parcă-mi tot sună cum geme
Dar eu alergam la redută, prin văi,
S-ajung cu porunca la vreme.

Mușcase cu gura pămîntul de chin,
Și strînse pămîntul în mînă ;
Întreaga sa față și părul său plin
De sînge-nchegat cu țărînă.

Luîndu-l în brațe mi-l dusei apoi
La umbră sub poala pădurii,
Spălîndu-i pe gene lipitul noroi
Și pumele crunte-ale gurii,

Și-ncet ridicîndu-l de spate puțin
Îi pusei la gura-ncleștată

Să prindă din ploscă vrun picur de vin,
Dar moale căzut-a deodată.

Și iarbă smulgînd i-am făcut căpătîi
Și tristă fu vorba ce-mi spuse,
Și nu știam bietul ce-aș face dintîi,
Dar calul aminte mi-aduse

Că nu era vreme, și-acolo-l lăsaî,
Șă-l văd la reîntoarcere iară,
Vai, frate, murind, tu de tine oftai,
Ori poate de mine, că-s fiară ?

La întoarcere-mi spuse străjerul un drum
Mai scurt, și fu scurtă și-a gurii
Poruncă de spaimă, și iată-m-acum
Departe de poala pădurii,

Departe de unul ce-așteaptă mîhnit
Și-n drumul meu ochii și-i zbate,
Departe de unul ce poate-a murit
Mințit de nevrednicu-i frate !

Fugarule-al meu, tu te zbuciumi bătut
Și cînd te-am bătut eu pe tine ?
Dar iată-l, blăstămul trădării-a-nceput
Și plata cea jalnică-mi vine !

Nu-n fața ta, Doamne, că știi ! și mi-e greu
Cuvîntul ce-n cumpăn-apasă :

Dar mamei, eu mamei, de fratele meu
Ce-oi spune cu mamei acasă ?

(1911)

POPORALA

Cînd gume și urlă și tună ,
În martie cerul cu ploi
Sosește-n stîrnita furtună
Din nou primăvara la noi.

Ieri toată mînia naturii
Urlat-a-n văzduhul cu nori,
Iar astăzi copacii pădurii
Stau veseli cu proaspete flori.

Dar omul cînd fost-a sărmanul
Strivit de furtunile reci,
El nu mai renvie la anul,
Și nu mai dă muguri în veci !

S-au dus primăverile-i, toate,
Și iarna-l acopere grea,
Nici vînt și nici soare nu poate
Zăpezile frunții să-i ia.

(1913)

MORȚI, PENTRU CINE ?

Și iarăși mi-e gândul la patru nepoți,
Copii ai surorilor mele,
Și iarăși la soarta ce-i bate pe toți.
Sînt patru mai vrednici de lacrimi, ori trei ?
Căci uneori milă mi-e numai de ei,
Iar alteori numai de ele.

Al' tău e la Crasnic, și-i mort. Și de-acum
Ți-e-n liniște inima tristă.
Al alteia, bietul, e gata de drum,
De-al morții,-n spital, și rentors din război ;
Dar zilnic a treia își cată pe doi
În șirul de morți de pe listă.

Sărmanii ! Vi-i văd cum se joacă-n nisip !
Cum cresc, ca din apă de iute ;
Cum, ars și de soare, ia floare-al lor chip ;
Cum chiuie-n deal cătră casă-n amurg ;
Și-n mintea mea toate de-a rîndul se scurg
Și-n ordinea vremii trecute.

Și-azi iată-i și-n vaiet, și-n vuiet, și-n foc,
Și-n oarbă uitare de viață !
Și cad, și rămîn, și se zbuciumă-n loc,
Și-ai morții fiori îi zgîrcesc și-i întind :
Dar parcă-s asemeni cu cei ce zîmbind
Prin somn, au lumină pe față.

Eu nu mai simt jale ; și-n sufletu-nchis
Atît mi-e acuma de bine
Cu gîndul la dînșii ! Și parc-ar fi-n vis,
Și nu mă mai doare că-s morți, și-i privesc !
Mi-e parcă-s pe-o navă, și-adorm, și plutesc
Pe-ntinderi de ape senine. /

Dar nu știu, vorbit-au ori morții-ntre ei
Și șoapta mi-e-n suflet ajunsă,
Ori fost-a cum este cînd nu-nțelegi ce-i :
Tresar și-mprejuru-mi văd roi de români,
Vreau parcă să prindă și nu mai au mîni,
Vreau strigăt, și-au gura străpunsă.

Și mor, și mă mir și mă prinde-un fior :
Cui duc ei ce duc să răpuie ?
Căci trista lor moarte nu nouă ni-o mor !
Și caut cu spaimă răspunsul : „Dar cui ?“
Și stau și mă uit cu cutremur că nu-i
Vrun glas lîngă mine să-mi spuie.

(1914)

VULTURUL

Venind de departe cu zborul întins
S-oprise deasupra Ceahlăului nins,
Ș-apoi din rotiri tot mai strîmte-n cuprins
Căzu, că să prindă vro pradă,
Cum uneori parcă vezi fulgerul stins
Pe cînd nici nu-ncepe să cadă.

Eu nu știu, fui vesel ori trist în acel
Ocol ce-l făcui împreună cu el,
Că-ntîi îmi păruse că-i vis și mă-nșel —
Dar bine venitu-mi-a-n minte
Vulturul văzut în rotire la fel
Cu ani de viață nainte.

Un pisc singuratec al muntelui plin
De colțuri de stîncă, cu zborul său lin
Acela-l rotea prin văzduhul senin
În sute de cercuri egale,
Și-n fiecă zi și tot timpul vecin
Umbririlor nopții din vale.

Păstorii spuneau că păzește pe-ai lui,
Că-n rece cuib scoate părechea sa pui
Și hrană-i ducea ori pe-aceea ce nu-i
La staul pe-amurg, din mioare,
Ori cerbi sugători ce se culcă sătui
Sub brazii ce-acopăr izvoare.

Și parc-aș vorbi ca de lucruri de ieri,
Ce drag îmi era nesătulei vederi !
Cînd singur în largul înaltei tăceri
Brăzda cu rotirea sa golul ;
Și-uimit cum de-a lungul atîtora seri
Eu stam urmărindu-i ocolul.

Dar groaznic venit-a-ntr-o zi, din apus
O noapte cu-atîta-ntunerice c-a pus
În minte-ne stavili putinții de-adus
Aminte ce-i timpul și locul,

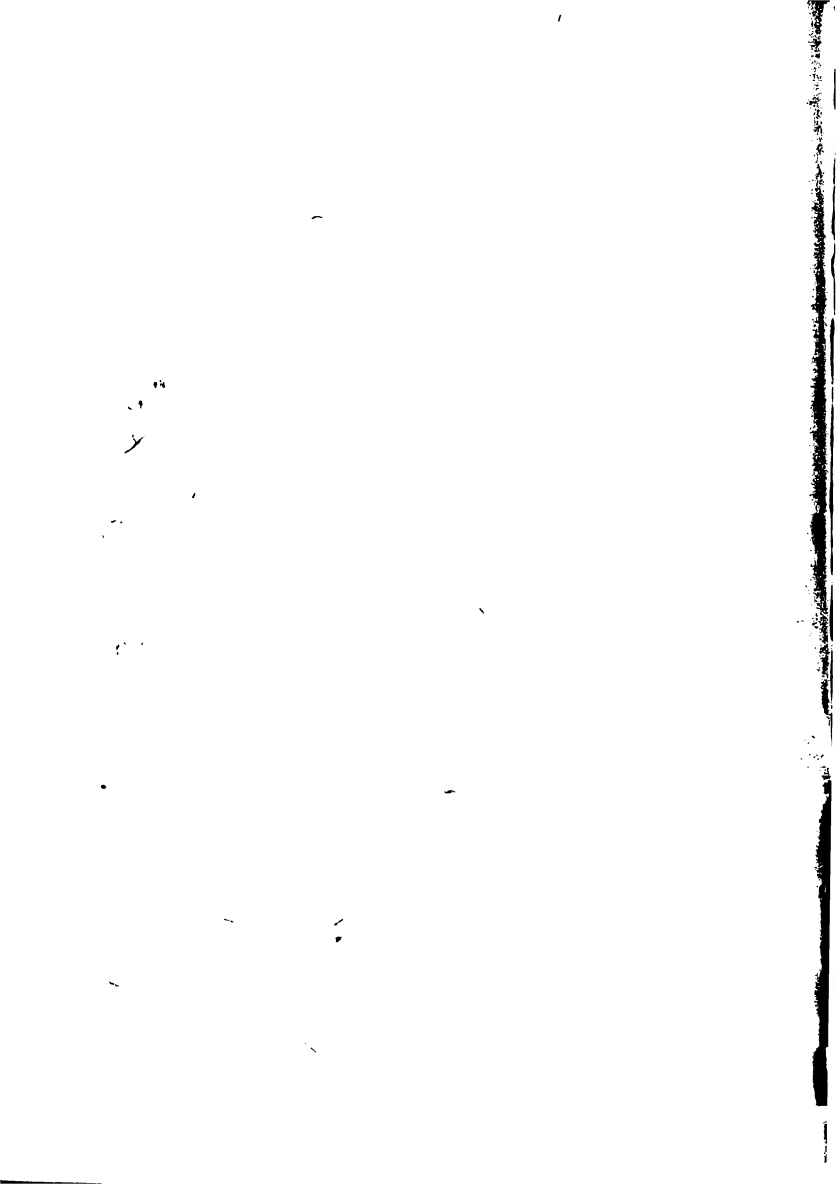
Și-uriau în cumplita cădere de sus
De-a valma și apa, și focul.

Ci-ncet se făcu și-o lumină ca-n zori,
Iar ziua, ce prinsă de-ai spaimei fiori
S-ascunse pitită-ntre ceruri și nori,
Se-ntoarse, și soare fu iară,
Și-apusu-i stîrnit-a minuni de culori,
Cum nu mai fu-n lume vro seară !

Iar sufletu-n noi ce și-acum tremura,
De farmec cuprins, ca pierdut se mira !
Dar unde-o fi piscul ? Căci nu mai era
Și-n locul lui gol și lumină —
Vulturul, el însă și-acu-nconjura
O stîncă trăsniță-n ruină.

Deodată cu țipet se-ntoarse napoi,
Ca unul ce-și schimbă gîndirea, și-apoi
Spre văi, și departe, cu zborul greoi
Încet ni se stinse vederii.
De-atunci nu-l văzură nici alții, nici noi
Rotind în luminile serii.

(1918)

POSTUME

Bătrîn, de mult cu ochiul stins,
 Cu părul lung, de vremuri nins,
 Cu barba albă pîn' la brîu,
 E rătăcit într-un pustiu
 Şi varsă lacrimile rîu,
 Dar mut e al său plîns.

Oh, cît a fost un cîmp de lat
 Tot pe cadavre a călcat,
 Şi gem în vînturi norii suri
 Şi urlă lupii prin păduri
 Ş-aşteaptă prăzi la cotituri
 Şi-n jur nu-i nici un sat !

Lui Mitras, preot credincios
 A fost bătrînul — ce folos !
 Aproape stinşi sunt dacii săi,
 Ba sunt dărmaşi superbii zei
 Şi geme vîntul preste ei,
 Şi urlă fioros !

Înaintînd preste cîmpii
 Făr'de speranţă mai privi
 La timpul nu de mult trecut.
 Cetăţi atîtea ş-au făcut
 Ş-o ţară mare au avut,
 Ce Roma umili !

El, Volos, doar-a-ncoronat
Pe Decebal cel luminat,
Pe Decebal, stăpîn lumesc !
Tot el, din neam dumnczeiesc,
Cu-nvățături un foc ceresc
În inimi a vărsat !

A fost un om plin de virtuți
Ș-așa toți dacii, dar temuți
Au fost de-ntreg acest pămînt !
În zei avut-au crezămînt,
Căci zeii-ți dau un rai în vînt
Deși-s de mîni făcuți.

Oh !... Iară-l tulbură-acel vis !
Înaltul cer parcă-i deschis
Pentr-un moment și radios
S-arată-n zîmbete Hristos...
Zeu din femeie ? Mincinos !
De alți zei un proscris !

Nu-i mare, tare, nici nu-i sînt,
Cînd viermi urîți de pe pămînt
I-au pus pe cap cununi de spini !
Ah ! Unui laș să te închini ?
Mișei sunt toți acei creștini
În rîs purtați de vînt !

Hristos ! Dar mori în el crezînd,
Căci el îți cere să fii blînd
Pe-acest pămînt înviforat —
Credeau păgîn și întrupat,
El, Volos, speră-a fi bărbat
În Roma fulgerînd !...

Așa e... n-a fost decît vis !
Ori de-a fost drept acel trimis
Al lui Hristos, făcea minuni,
Oprea cu vorba lui furtuni,
Făcea cumînți din cei nebuni
Și... toate cu surîs !...

Că nu l-a prins săgeți și fier,
În adevăr e un mister.
Dar șarlatan a fost și hoț !
De ce pe rug fu ars ca toți ?
Cînd faci minuni, să nu te poți
Cu trup urca la cer ?...

De-ai crede lui, ești moleșit !
Dar Roma ai de umilit,
Ai să omori tot ce-i dușman
Și ai să bei doar... preste-un an
Din țeasta mîndrului Traian
Să bei rîzînd cumplit !

Dar... nume dacic e mai fum
Cetățile-s cenușă, scrum,
De sînge codrii sunt stropiți !
Cari daci trăiesc, sunt umiliți,
De frica morții-s fugăriți
Și casa li-e în drum !...

Mai doborît de cugetări,
Ca un strigoi pribeag în sări
S-avîntă ca purtat de-un val
Doar va-ntîlni pe Decebal —

Amurgu-n văi e tot mai pal,
Iar Volos piere-n zări.

(*Mss. Mapa VII*)

[LA BANI LI-E GINDUL TOT...]

Corabia-n zări, spre stînci acum pluteşte,
O' vezi? Şi nici un braţ n-o cîrmuieşte.
Piraţi în ea, şi numără grăbit
Averi, şi lacomi scot ce-au jăfuit.
Nici stîncă nu o văd, n-aud furtuna,
La bani li-e gîndul tot, şi-mpart într-una,
Iar marea-i duce-ncet, dar drept spre stînci.
La ce-aş cînta, români, cuvinte-adînci...

(*Mss. Mapa VII*)

[N-AU PAT, N-AU VATRA...]

N-au pat, n-au vatră şi n-au masă,
Şi-o spuză de copii în casă.

Sînt multe guri de săturat,
Sunt multe spate de-mbrăcat.

Munceşte gol o săptămîină.
Să vad-un leuşor în mîină.

Și cînd să-l puie la chimir
I-l cere călărașul bir.

Stau, nene, singur și mă mir
La ce plătesc atîta bir.

Atunci să vezi ! Ce trai :
N-au foc în vatră, n-au mălai.

Și flămînzesc, și-ngheață,
Blăstem pe ei așa viață !

Și subprefectul e un cîne —
Sărmanului ce-i mai rămîne ?

(*Mss. Mapa VII*)

[ESTE OARE DUMNEZEU ?]

De este Dumnezeu ori nu-i
Tu cel ce nu cunoști ce-i plînsul
Ești liber absolut s-o spui ;
Nu-s liber eu, acel ce fui
Amar lovit de dînsul.

★

Este oare Dumnezeu ?
Ori e numai o poveste —
Dacă este,
El atunci e-n brațul meu !

Pentru neamuri apăsate,
Pentru drepturi el s-a bate,
Ceri mai mult lui Dumnezeu ?

(*Mss. nr. 3286, f. 23 r. și 24 r.*)

[SPÎNZURAȚI-L, DE-I MIȘEL...]

Spînzurați-l, de-i mișel,
De-i nebun, la gard cu el ;
De-i ciocoi cu fumuri,
Dați-l celor lui de-un fel :
Cînilor din drumuri !

Ce vă doare, cui i-ați spus ?
Pentru cine-ați tot adus
Smirna și tămîia ?
Latini jos și lifte sus,
Iar în vîrf momîia !

Buni ori răi, români sîntem,
Românesc pămîntu-l vrem,
Românească țara.
Noi ne suferim ce-avem,
Noi purtăm ocară,

Cui nu-i place-așa cum vrem
Ducă-se la dracul.

Ai venit la noi golan,
Fără țară, fără-un ban,
Fără neam și nume,
Și-astăzi, cîne, al meu dușman,
Vrei s-orbești o lume.

(Mss. nr. 3286, f. 25 v.)

[ALȚII VOR VENI SĂ-L FACĂ...]

*Marghiloman a zis că dacă
Brătianu nu vrea să facă
acord cu nemții, vor veni
alții care s-o facă.*

Alții vor veni să-l facă ?
Eh ! să nu dea Cel-de-sus
Să vă spuie ce-au de spus
Cei siliți să tacă !
Nu hodorogiți în vînt
Într-un parlament de clacă.

(Mss. nr. 3286, f. 26 r.)

[RĂDICĂ-TE, SĂ SCUTURI CE TE-APASĂ !]

„Rădică-te să scuturi ce te-apasă !
Voința-nvinge tot : de-o ai în tine,
Tu nu te temi de rău, de greu nu-ți pasă !

Urca-vom și-alte scări, de chin mai pline ;
Nimic au fost pe cîte le-am urcat,
De mă-nțelegi, și vrei : să vii cu mine !“

Vergil așa pe Dante l-a-nvățat —
Bătrîne-al meu, Te văd cu dinadinsul
Că tu ne-ai fost Vergil ce ne-a-ndemnat

Să vrem și să muncim ! Tu, nedeprinsul
A sta pe loc, ai alergat, ca norul
Cu rodnicele-i ploi, pe-ntreg cuprinsul

Latinilor și ne-ai vestit poporul.
Oțel ne-ai pus și Tu pe spada care
Ne-o va-nvîrți Ahil biruitorul.

Și iat-avîntul vechi din nou răsare,
Vrăjiți de vechiul duh, de fala veche,
Ies tinerii flăcăi, se-nșiră-n zare :

Cuvîntul i-a născut ! Al tău, Ureche !

(*Mss. Mapa VII*)

[BURGHEZI ! DESTUL AȚI GRĂMADIT...]

Burghezi ! destul ați grămădit
Averi de noi muncite —

Comori ce voi ni le-ați răpit !
Apusul vostru vine !

Lăpădături ! V-ați îngrășat
Bînd lacrimile ce vărsară
Ai noștri cei „fără de țară“.

.

(*Mss. Mapa VII*)

[COPILĂ, TU CREDE POETII CE Scriu...]

Copilă, tu crede poeții ce scriu,
Căci lor li s-a dat o putere
S-audă mai bine, să simtă mai viu
Întreagă a lumii durere.

Ei sînt ca oceanul ce-neacă vrun mal,
Dar cînd se retrage, el lasă
Mai fin nisipișul, și-aduse de val
Ici-colo, și perle ne lasă.

(*Mss. nr. 3286, f. 49 r.*)

[DIN URÎTUL CHIP AL VIEȚII...]

Din urîtul chip al vieții
Mie-mi cereți să v-aleg
Strălucirea frumuseții.

Venera vi-o scot din valuri,
Focul sfânt să-l smulg din cer
Și spre sfinte idealuri,
Eu arăt mulțimii calea,
Să trezesc în inimi jalea
Pentru ce-i ce-n noapte pier.

Iată-n steaguri bate vîntul,
Cîntă trîmbiți de război
Și-i de vuiet plin pămîntul.
Eu sunt glasul care-adună
Și mi-e cîntul de furtună
Ca s-aprind mînia-n voi.

Cît e neamul dat pierzării
Și-n robie dăinuind,
Eu prin gemetul cîntării
Să deștept din somn poporul,
Și dorul libertății vi-l aprind.

(*Mss. Mapa VII*)

COPILA CEA CU UMBLET DRAG...

Copila cea cu umblet drag
Și cu obrajii albi și rumeni
Sta singură cu furca-n prag.

Eu am trecut pe stradă-n jos
Și mi-am întors anume capul,
Să vadă ea că-s mînios.

Dar nu eram. Voiam și eu
Să mă arăt o dată strașnic,
Cum nu-ș lăsat de Dumnezeu...

Ieri o-ntîlnii c-un măr prin sat...
„Că nu mi-l dă... că-l duce mă-sii...”
Și-acum m-arăt că-s supărat.

Și m-am întors pe drum curînd,
Să trec din nou pe lîngă dînsa,
S-o supăr, ca s-o văd plîngînd.

Și foc ieșeau din ochii ei,
Și grabnic ea s-a-ntors spre casă —
Eu ce-am crezut și uite ce-i !

Să plec de-aci ? Ba n-am să plec !
Să stau așa ? Mă rîd și parii
Că stau la gard cînd pot să-l trec.

Și stam așa și stam zevzec
Înfipt ca ghinărarii.
Dar parc-a răsărit din tun...
Cum stam, ea s-a întors deodată
Și s-a pornit pe-un rîs nebun,
Rîdea, gîndea că-i apucată
Și... nu știu cum să-ți spun —

„Ei ce te uiți ? Nu sînt tot eu ?”
Mie-mi vinea s-o rup la fugă.
Ba zmei ! ziceam în gîndul meu.

Și-ntr-un târziu, ca să nu tac,
I-am zis așa cu frică :
— „Faci iar prostii... nu-mi plac —“

— „Da' cine-i vinovat, bădică,
Le faci, ca să le fac !“

(*Mss. nr. 3286, f. 27*)

[BALCESCU...]

Și plîng mereu, și plîng.
Și iată-n fața mea, oriunde-ntorc
Privirea, văd o umbră lîngă mine,
Un tînăr pribegit prin [țări] străine
Bolnav și slab, murind.
Și ochii stînși... Bălcescu ! Ah, nu geme,
Va mai veni o vreme !
E cerul bun... o să învie-o vreme.

(*Mss. Mapa VII*)

[EU FRAZE NU ȘTIU SĂ-NVÎRTEȘC]

Eu fraze nu știu să-nvîrtesc —
Eu seriu așa precum vorbesc
 Părinții mei acasă.

Sunt tot așa precum am fost —
Ei m-au găsit grozav de prost
 Că n-am cetit volume.

Acei ce cred că ei sînt tot,
Că lumea-i rea, iar dînșii pot
 Cu umărul s-o-ndrepte,

Să rîzi de ei ! Să cazi pe brînci !
Dar numai apele adînci
 Sînt ape-n lume oare ?

O știu și eu că e sublim
Oceanul, dar nu găsim
 Un farmec și-n izvoare ?
(Mss. nr. 3286, ff. 36 r. — 37 v.)

[POPULARE...]

Toată lumea-i strigă lotru,
Dar eu nici n-am fost în codru ;

Să vedem de ce mi-s lotru,
Ori de fete și neveste,
Ori de cai fără căpestre ?

★

Așa-i rîndul fetelor
Ca și rîndul merelor,
Că pînă ce-s mititele
Stau pe crangă frumușele,
Iar dacă îmbătrînesc
Pică jos și putrezesc,
La nime nu trebuiesc.

★

Vai de mine, multe știu,
Miru-mă unde le țiiu.
În lopată sub covată
Încuiate cu lăcată
Și scot una cîteodată,
Cîteodată cînd și cînd,
Cînd îmi vine mîndra-n gînd.

(*Mss. Mapa VII, carnet E*)

[LUI ALEXANDRU]

„O dat-o să mai merg spre-a mai vedea
Odaia-n care-a stat copilul nostru —
Și niciodat-apoi în viața mea !“

★

Eu nu știu dacă mă iubea pe mine,
Pe tine însă atîta te iubea.

★

Mi-l văd în chipul unei dragi statui
Pe care-ar fi strivit-o cu ciocanul
Un braț brutal în răzbunarea lui
Și cum i-a folosit și ce, și cui?

★

Eu nu mai văd nimic acum,
Nimic n-aud, nimic nu-mi pasă,
Nici trist ori vesel și nicicum.

★

Oricînd ochii-i ridic
Și-ți văd sfîntul chip, băiete,
Sînge-apoi îți văd prin plete
Și-apoi nu mai văd nimic.

★

„Ușa-ncet închide-o !“

★

Și șoptești din prag :
— „Noapte bună, tată drag,
Noapte bună, noapte bună !“

★

Taci și-aștepti, și pleci apoi
Și revii îndată —

★

Aplecat pe carte
Eu te văd în jur mereu
Și te-aud, oh, dulce-al meu,
Dusule departe.

Simt pe umăr cum îmi pui
Foarte-ncet proptită
Mîna, și te pleci să-mi spui,
Dar aștepti, cum faci cînd nu-i
Vremea potrivită,
Taci și tu și tac și eu —

★

Bate luna-n geamul odăiței *tale*,
Cum bătînd adese nopțile-o văzui —
Vai cumplită-i vorba cum acum o spui :
„Bate luna-n geamul odăiței *lui*“.
Bate luna-n geamuri...

★

Ai dormit vrodată tu-n goale chilii,
Singur și departe și-ntr-un loc străin ?

Spre păduri, la *Secul*, nou sosit de *ieri*,
Toamna cînd natura pune triste seri,
Singur în pustiul ultimei tăceri ?

Știi și cât de tristă e tăcerea morții ?
Știi și cât e de-amară jalea celui viu
Ce-i uimit de-atîta nepăsare-a sorții ?

Domnii doctori.

Iar de-ai vrea, iubite tată, să le cîmți nemernicia
Cîntă-le-o, că eu din groapă nencetat o să te-ajut.

Mi-e bine-acum că taci. Și nu mai plîng.
Ai plîns și ieri cum n-ai mai plîns în viață
Și-am plîns și eu, dar nu cu el de față
Că-l pierd din brațe-oricînd încep să plîng.

Căci pe-al tău îl știi departe și ferit de ceasul rău.

Cum marea-n vînt azvîrle-agest —
Frînturi de nave, alge, scoici, nămol
De-a valma tot..... ¹n gol

Cunoaște-ntîi că tot ce e și-a fost
Ori are-ascuns, ori n-are nici un rost,
De n-are-atunci curg toate-n chip fatal,
Agest zvîrlit de-al mării vînt pe mal.

¹ Loc gol în manuscris.

De-l are-ascuns, de că crezi tu să poti
Să vezi ce este-ascuns  i pentru toi —

Eu nu-mi pot da seama nici cum  i-ai desprins
Din mâna mea mîna-nclestat ,
Nici *cum*  i se-opri pe tăcute-al tău pas,
Nici unde, nici cum ai rămas
De mine  i-a a dintr-o dată.

...mă uit înapoi

Cu-o clipă nainte eram am ndoi,
Iar unul acum e pierdut dintre noi,
E ti tu, ori eu însumi pierdutul ?

Acum  i-e bine, drag copil al meu,
Acolo-n lumea cea de sus,  i-e bine.

Să  i-l descriu :
Un c mp de asfodel, cumplit de-ntins,
 i-at t de monoton, că nu-i mai tristă
O zi de toamnă.

Noi trecem unii pe l ng  al ii,
Fără să ne cunoa tem.
 i nu  tiu nici ce g nduri poartă-n minte
Acei ce trec  i nici ce g nduri, eu.
A a-i acum  i nu  tiu de se schimbă
Vrodată aceasta, dar cred c-a a-i mereu.
Nu-i nimeni trist, nu-i nimeni vesel, tată,

Nu-i rîs și-oftat, căci nimeni nu jălește
Nimic și nimeni n-are dorință de nimic.

Ne-nchipuim
C-ar fi ceva mai trist și decît noi
Și-ar fi ceva nespus de vesel.

Ceteam și eu copilul de Ahile cum vorbește,
De soarta sa-n Omer,
Așa cum ai tradus-o tu, tată-n românește,
Cum zice lui Ulise că bietul pizmuiește

De triste umbre amestecate cu ploi.

★

„Nunc video quanta sub nocte jaceret
Nostra dies“¹, zicea

★

Bate luna-n ușa odăiței tale
Cum bătînd adese nopțile-o văzui —

★

De-ai vrea tu, Alexandre, să stai și să-mi vorbești
De-acolo d-unde ești.
Dar cu sînt slab. M-apasă cu-atîta greutate
Cuvintele ce-mi spui.

(*Mss. Mapa VII, carnet B*)

¹ Acum văd cît de mult vor zace zilele noastre sub semnul
noptii (lat.).

INDICE ALFABETIC AL POEZIILOR

(după titlu)

A

- Actul al cincilea (*după Edwin Bormann*), II : 295
Aghiotantul, II : 394
[Alții vor veni să-l facă...], II : 411
Andromahe : 314
Angelina (*Baladă din Albania*), II : 195
Apoi vezi... : 334
Atletul din Argos, II : 206
Atque nos !, II : 109

B

- Baladă : 238
Baladă albaneză : 18
[Bălcescu...], II : 416
Bărăganul, II : 350
Biserica ruinită, II : 325
Blăstăm de mamă (*Legendă populară din giurul
Năsăudului*), II : 77
Bogatul din Siria (*v. Povestiri orientale*),
Bordei sărac : 283
Bradul : 169
Brîul Cosinzenii : 80
[Burgezi ! destul ați grămadit...], II : 412

C

- Calul dracului : 63
 Carol Robert, II : 34
 Castelanul : 385
 Călugărul (v. *Povestiri orientale*)
 Ceas-rău (*Baladă*), II : 222
 Cetatea Neamțului : 299
 Cetină-Dalbă, II : 278
 Chișdia : 321
 Cicoarea : 372
 Cîntec (*A venit un lup din crîng*) : 201
 Cîntec (*Mamă, sunt silită eu*) : 141
 Cîntec (*Românește-așa a fost*), II : 322
 Cîntec (*Traiul cînd ți se urăște*) : 142
 Cîntec (*Tar-avem și noi sub soare*), II : 40
 Cîntec (*Ți-ai mînat prin veacuri turmele pe plai*), II : 7
 Cîntec (*Zice — vodă : Iar la greu !*) : 40
 Cîntece :
 I (*Bea cîmpia ploi vărsate*) : 146
 III (*Goi, sînt umerii rotunzi*) : 146
 VI (*Stai, iubito, la fîntînă*) : 147
 VII (*Să n-am zi de veselie*) : 147
 XIX (*Pomule cu multe plete și cu
alb vesmînt de flori*) : 148
 XX (*Zei beu nectaruri ; sînt nebuni
că beu ?*) : 148
 XXI (*Unde-i apa mai adîncă*) : 149
 XXV (*Ei veseli repetau cîntarea*) : 149
 XXVI (*Mă temeam că ea va plînge.
Vorbele ce le-am ales*) : 150
 XXIX (*Ieri ca azi și azi ca mîne*) : 150
 XXX (*Cei osîndiți, mergînd pe cale*) : 150
 XXXI (*Mama zice din scriptură*) : 151
 XXXIII (*La pămînt cu talpa goală !*) : 122
 XXXVIII (*Inima dacă ți-ar fi*) : 152

XLIII (*Umed [î]i răsare pieptul alb
și plin de sub veșmînt*) : 153

Cîntec de primăvară, II : 345

Cîntecul cel vechi al Oltului, II : 14

Cîntecul fusului : 16

Cîntecul redutei, II : 42

Colindătorii : 298

Coloana de atac, II : 47

Concertul primăverii : 271

Copila cea cu umblet drag, II : 414

[Copilă, tu crede poezii ce scriu...], II : 413

Cornul (*Baladă germană*), II : 306

Costea : 88

Crăciunul în tabără (*Pe cîmpia Smîrdanului, 1877*) :
347

Crăiasa zînelor : 22

Crescit cundo (v. *Sonete de lux*)

Curriculum vitae (v. *Sonete de lux*)

Cuscri : 260

D

De cea din urmă dată (*spaniolește*), II : 208

Decebal către popor : 228

De pe deal : 64

De profundis, II : 33

Din adîncuri : 240

Din copilărie : 202

[Din urîtul chip al vieții...], II : 413

Dintr-alte lumi, II : 314

Dintr-o poveste : 288

Doc. X (v. *Sonete de lux*)

Doina : 178

Dorobanțul, II : 8

Draga mamei (*Baladă*), II : 127

Dragoste învrăjbită : 213

Dragoste păcurărească, II : 150

Drumul iubirii : 295
Dunărea și Oltul, II : 9
După furtună : 358
Dușmancele : 84

E

El-Zorab : 65
[Este oare Dumnezeu ?], II : 409
[Eu fraze nu știu să-nvîrtesc], II : 417
Ex ossibus ultor ! : 38
Exploatații (v. *Voci din public*)

F

Faptul zilei : 311
Fata craiului din cetini, II : 116
Fata mamei : 223
Fata morarului : 21
Fatma : 8
Filosofii și plugarii (*după o poveste populară*), II : 65
Flăcări potolite : 194
Floarea-soarelui și macul : 273
Florii, II : 371
Fragment (*Ea nu-i închide ușa, nu-l prinde de veșmînt*) : 97
Fragment (*În față-mi se-ntinde-al cîmpiei cu-prins*), II : 361
Fragment (*În vale văd căscioara cu streășină de brad*) : 230
Fragment (*Tristă-n zori stă-nțepenită*), II : 392
Fragment epic, II : 26
Fresco-ritornele (*improvizări*) : 130
Fulger (*Poveste în versuri*), II : 158
Furtuna primăverii : 291

G

- Gazel (*Oamenii mă-nvinuiesc*) : 33
Gazel (*Picurii cu strop de strop*) : 113
Gînduri : 363
Golia ticălosul, II : 38
Graiuul neamului, II : 32
Groparul : 292

H

- Hafis : 173
Hora : 365

I

- Iarna pe uliță : 189
Ideal : 251
Inima mamei (*după o legendă franceză*), II : 303
In opresoare, II : 313
Ispita : 206
Izvor de apă-vie, II : 165

I

- În biserică, II : 246
În miezul verii (*O fășie nesfîrșită*) : 186
În miezul verii (*Sub paltin aici e răcoare*) : 370
În muzeu : 288
În șanțuri : 276
În zori : 367

J

- Jertfele împăcării : 116

L

- [Lă bani li-e gîndul tot...], II : 403
La ogîndă : 59

La Paști : 182
 La părau : 128
 La sînul mamei, II : 354
 Leac pentru drac (*Anecdota populară*), II : 228
 Legenda rîndunelei : 247
 Legenda trandafirilor, II : 308
 Lei de piatră, II : 326
 Lîngă leagăn, II : 343
 Logică : 37
 Lordul John : 100
 [Lui Alexandru], II : 418
 Lîmînărica : 354
 Lupta vieții (*Gazel*) : 159

M

Mama : 157
 Mama vitregă, II : 356
 Mînioasa : 5
 Moartea lui Fulger : 102
 Moartea lui Gelu : 335
 Mortul de la Putna, II : 22
 Morți, pentru cine ?, II : 398
 Muntele Rătezat : 265
 Murind : 318

N

[N-au pat, n-au vatră...], II : 408
 Nebuna, II : 242
 Nebunul : 241
 Nedumerire (*după Strodtmann*) : 136
 Noapte de vară : 3
 Noi vrem pămînt ! : 171
 Non omnis moriar (*La mormîntul lui Timotei Cipari*), II : 175
 Nucul, II : 362

Numai una ! : 75
Nunta Zamferei : 9
Nuntă în codru : 340
Nu te-ai priceput : 7

O

O istorie veche, II : 302
Oltenii lui Tudor, II : 16
O noapte pe Caraiman : 264
O-nvălnire, II : 317
O poveste veselă : 278
O scrisoare de la Muselim-Selo, II : 53
Osman-paşa, II : 323

P

Pace : 361
Parabola sămănătorului, II : 359
Pastel : 349
Paşa-Hassan, II : 59
Patria română, II : 368
Pământul uitării, II : 357
Păstoriţa : 114
Pe Bistriţa : 143
Pe deal : 231
Pe dealul Plevnei, II : 31
Pe lângă boi : 50
Pe munte : 368
Pentru libertate, II : 11
Pe pământul turcului, II : 91
Pe plaiul muntelui : 383
Pe Tîmpa : 380
Petrea, II : 320
Pierde-vară : 330
Pierirea dacilor, II : 338
Pipăruş-viteaz, II : 273

Podul lui Traian, II : 57
 Poet și critic : 42
 Poetul, II : 391
 Polemică literară (v. *Sonete de lux*)
 Popasul țiganilor : 99
 Poporală, II : 397
 [Populare...], II : 417
 Povestea căprarului, II : 44
 Povestea cîntării : 378
 Povestea giștelor, II : 347
 Povestiri orientale :
 Călugărul, II : 375
 Bogatul din Siria, II : 378
 Scrisoarea lui Firdusi către șahul Mahmud, II : 382
 Prahova : 122
 Primăvara, II : 305
 Prin Mehadia : 286
 Proclamarea Independenței — 10 Mai 1877, II : 329
 Profeție, II : 205
 Prutul : 225
 Puntea lui Rumi : 28

R

Rada : 52
 Raport (*Luarea Griviței, la 30 august 1877*), II : 56
 Rea de plată : 20
 Recrutul : 94
 Regele Pontului : 380
 Regina ostrogoților : 77
 [Rădică-te, să scuturi ce te-apasă !], II : 411
 Roata morii : 244
 Rodovica (*Baladă din popor*), II : 216
 Romanță, II : 297
 Romanță (*după un cîntec grecesc*) : 37
 Rugămintea din urmă (*după Lermontov*) : 34

S

- Sărindar, II : 18
 Scara : 167
 Scrisoarea lui Firdusi către șahul Mahmud (v. *Po-vestiri orientale*)
 Scut și armă, II : 15
 Seara : 183
 Somnul codrilor : 92
 Sonet (cu contraziceri și cu tendințe), II : 316
 Sonete de lux :
 I. *Curriculum vitae*, II : 298
 II. *Vizite*, II : 299
 III. *Crescit eundo*, II : 299
 IV. *Doc. X*, II : 300
 V. *Polemică literară*, II : 301
 Spinul : 139
 [Spînzurați-l, de-i mișel...], II : 410
 Stema țării, II : 25
 Străjerul, II : 198
 Strigoii : 325
 Sub patrafir : 164
 Sulamita, II : 235
 Supărare-mpăciuită, II : 330
 Supțirica din vecini : 74

Ș

- Șarpele-n inimă : 268
 „Și-adînc de-acum mormîntul“, II : 352
 Ștefan-vodă, II : 318
 Ștefăniță-vodă : 161
 Ștrengarii de pe Cynthus : 351
 Ștrengarul vailor : 258

T

- Teotolinda, II : 210
 Tîlcuire, II : 369
 Toamna : 144
 „Toți sfinții“ (*după o tradițiune*) : 72
 Trei, Doamne, și toți trei : 56
 Tricolorul : 297
 Tulnic și Lioara, II : 177

Ț

- Țapul, II : 333

U

- Umbră : 285
 Un basm : 138
 Un cântec barbar : 111
 Un imn preasfintei gramatice, II : 349
 Un Pipăruș modern (*Parodie*), II : 248
 Unul ca o sută : 170
 Unul de la Mărcuța (v. *Voci din public*)
 Unul din high-life (v. *Voci din public*)

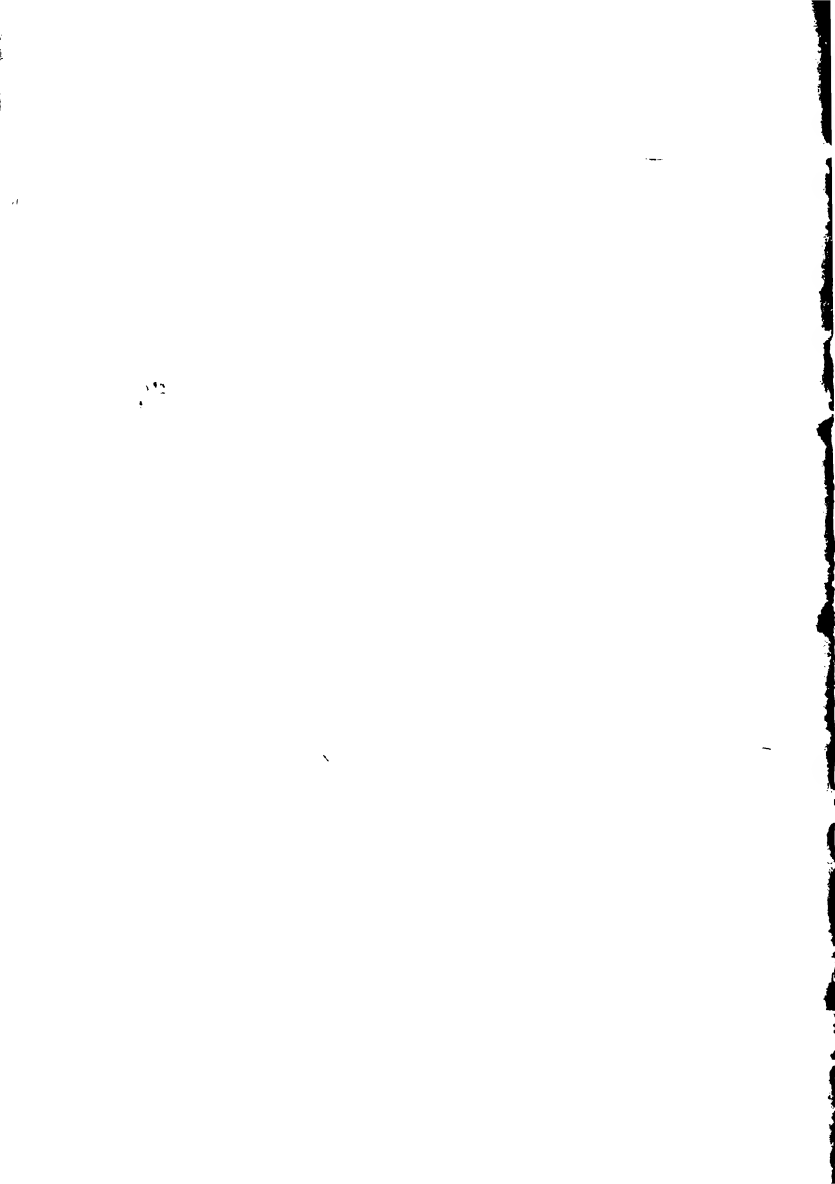
V

- Vara : 134
 Vestitorii primăverii : 47
 Vizite (v. *Sonete de lux*)
 Vîntoasele : 208
 Vîntul : 44
 Vlad-vodă Călugărul (*Din condica unui monah*), II :
 364
 Voci din public :
 Unul din high-life : 306
 Vorbește măgarul : 307
 Exploatații : 307
 Unul de la Mărcuța : 307

Voichița lui Ștefan : 175
Volos, preot dac, II : 405
Vorbește măgarul (v. *Voci din public*)
Vulturul, II : 399

Z

Zece mai, II : 20
Zîna pădurii : 346
Zobăil : 48

CUPRINS

CÎNTECE DE VITEJIE

Cîntec (<i>Ți-ai mînat prin veacuri turmele pe plai</i>)	7
Dorobanțul	8
Dunărea și Oltul	9
Pentru libertate	11
Cîntecul cel vechi al Oltului	11
Scut și armă	15
Oltenii lui Tudor	16
Sărindar	18
Zece mai	20
Mortul de la Putna	22
Stema țării	25
Fragment epic	26
Pe dealul Plevnei	31
Graiul neamului	32
De profundis	33
Carol Robert	34
Golia ticălosul	38
Cîntec (<i>Tar-avem și noi. sub soare</i>)	40

Cîntecul redutei	42
Povestea căprarului	44
Coloană de atac	47
O scrisoare de la Muselim-Selo	53
Raport (<i>Luarea Griviței, la 30 august 1877</i>) .	56
Podul lui Traian	57
Pașa Hassan	59

NEPUBLICE IN VOLUME

ANTUME

Filosofii și plugarii (<i>după o poveste populară</i>)	65
Băstăm de mamă (<i>Legendă populară din giu- rul Năsăudului</i>)	77
Pe pămîntul turcului	-91
Angelina (<i>Baladă din Albania</i>)	105
Atque nos !	109
Fața craiului din cetini	116
Draga mamei (<i>Baladă</i>)	127
Dragoste păcurărească	150
Fulger (<i>Poveste în versuri</i>)	158
Izvor de apă-vie	165
Non omnis moriar (<i>La mormîntul lui Timo- tei Cipari</i>)	175
Tulnic și Lioara	177
Străjerul	198
Profeție...	205

Atletul din Argos	206
De cea din urmă dată (<i>spaniolește</i>) . . .	208
Teotolinda	210
Rodovica (<i>Baladă din popor</i>)	216
Ceas-rău (<i>Baladă</i>)	222
Leac pentru drac (<i>Anecdota populară</i>) . . .	228
Sulamita	235
Nebuna	242
În biserică	246
Un Pipăruș modern (<i>Parodie</i>)	248
Pipăruș-viteaz	273
Cetină-Dalbă	278
Actul al cincilea (<i>după Edwin Bormann</i>) . .	295
Romanță	297
Sonete de lux :	
I. <i>Curriculum vitae</i>	298
II. <i>Vizite</i>	299
III. <i>Crescit eundo</i>	299
IV. <i>Doc. X</i>	300
V. <i>Polemică literară</i>	301
O istorie veche	302
Inima mamei (<i>după o legendă franceză</i>) . .	303
Primăvara	305
Cornul (<i>Baladă germană</i>)	306
Legenda trandafirilor	308
În opresores	313

Dintr-alte lumi	314
Sonet (cu contraziceri și cu tendințe) . .	316
O-nțîlnire	317
Ștefan-vodă	318
Petrea	320
Cîntec (Românește-așa a fost)	322
Osman-pașa	323
Biserica ruinată	325
Leii de piatră	326
Proclamarea Independenței — 10 Mai 1877 .	329
Supărare-mpăciuită	330
Țapul	333
Pierirea dacilor...	338
Lîngă leagăn	343
Cîntec de primăvară	345
Povestea gîștelor	347
Un imn preasfintei gramatice	349
Bărăganul	350
„Și-adînc de-acum mormîntul“	352
La sînul mamei	354
Mama vitregă	356
Pămîntul uitării	357
Parabolă sămănătorului	359
Fragment (În față-mi se-ntinde-al cîmpiei cuprins)	361
Nucul	362
Vlad-vodă Călugărul (Din condica unui monah)	364

Patria română	368
Tîlcuire	369
Florii	371
Povestiri orientale	
<i>Călugărul</i>	375
<i>Bogatul din Siria</i>	378
<i>Scrisoarea lui Firdusi către şahul</i>	
<i>Mahmud</i>	3 2
Poetul	391
Fragment (<i>Tristă-n zori stă-nţepenită</i>)	392
Aghiotantul	394
Poporală	397
Morţi, pentru cine ?	398
Vulturul	399

POSTUME

Volos, preot dac	405
[La bani li-e gîndul tot...]	408
[N-au pat, n-au vatră...]	408
[Este oare Dumnezeu ?]	409
[Spînzuraţi-l, de-i mişel...]	410
[Alţii vor veni să-l facă...]	411
[Rădică-te, să scuturi ce te-apasă !]	411
[Burghezi ! destul aţi grămădit...]	412
[Copilă, tu crede poezii ce scriu...]	413
[Din urîtul chip al vieţii]	413

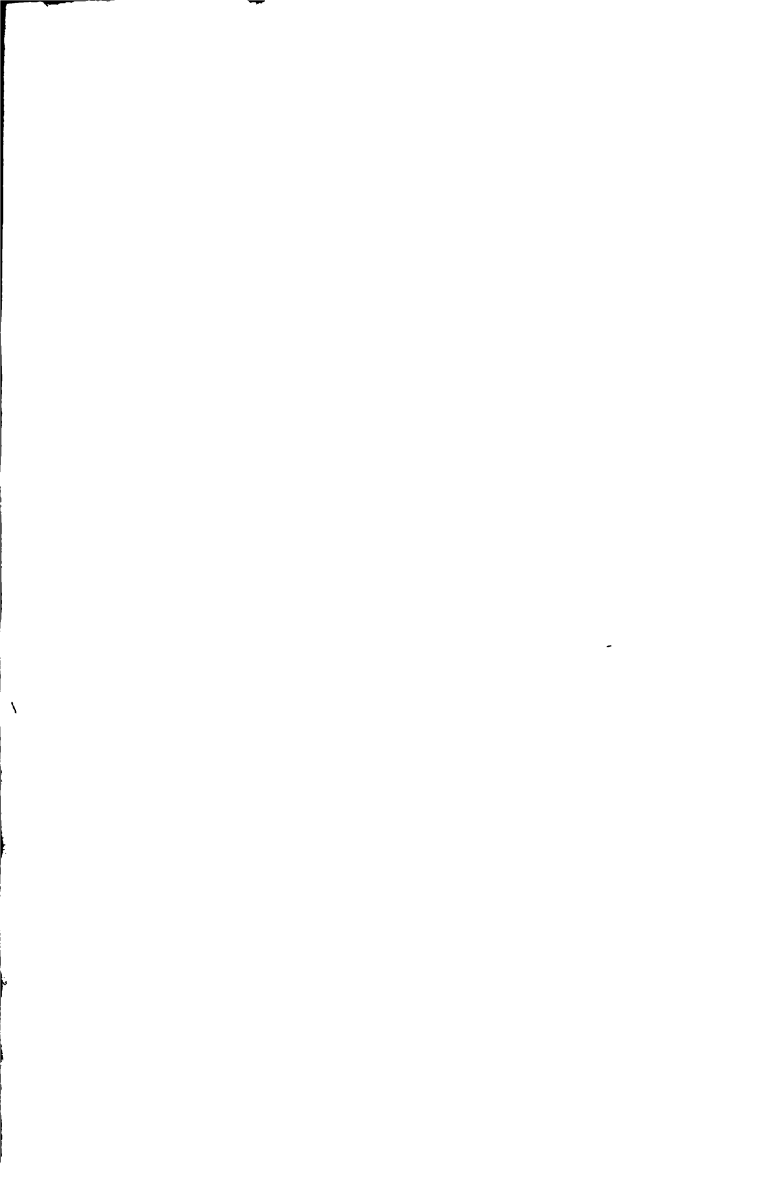
Copila cea cu umblet drag	414
[Bălcescu...]	416
[Eu fraze nu știu să-nvîrtesc]	417
[Populare...]	417
[Lui Alexandru]	418

Indice alfabetic al poeziilor (după titlu) 425

Redactor responsabil : ION NISTOR
Tehnoredactor : TRAIAN ARGETOIANU*

*Dat la cules 10.02.1969. Bun de tipar 01.03.1969.
Apărut 1969. Tiraaj 85 175 ex. broșate. Hirtie ziar
de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 17,67. Coli
tipar 14. A. nr. 5.364/1966. C.Z. pentru bibliote-
cele mari 8R. C.Z. pentru bibliotecile mici 8R—1.*

Tiparul executat sub comanda nr. 90 134 la
Combinatul Poligrafic „Casa Scintei”, Piața
Scintei nr. 1, București — Republica Socialistă
România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

